

Plan urzędzeniowo – rolny gminy Wilkołaz **Powiat: kraśnicki, Województwo: lubelskie**

Opracował zespół pracowników
WBGiUTR w Lublinie w składzie:

Anna Rydzyńska
Marta Gębala

Kierownik Pracowni:
Robert Kulawiak

Inspektorzy Nadzoru:
Agata Basak
Mirosław Drążyk
Krystian Kasprzak
Piotr Pogoda
Roman Chyła

2025 r.

Spis treści

1. WPROWADZENIE	8
2. ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEGO GMINY WILKOŁAZ	11
2.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY WILKOŁAZ.....	11
2.1.1 Położenie, podział administracyjny i ogólna charakterystyka gminy	11
2.1.2 Warunki naturalne i ukształtowanie terenu	14
2.1.3 Budowa geologiczna i surowce naturalne.....	21
2.1.4 Warunki klimatyczne	23
2.1.5 Demografia gminy i ludność rolnicza	26
2.1.6 Tereny zabudowane.....	31
2.1.7 Istniejące opracowania planistyczne	34
2.2 GOSPODARKA GRUNTAMI.....	37
2.2.1 Struktura użytkowania gruntów	37
2.2.2 Struktura przestrzenna użytków rolnych	41
2.2.3 Grunty zadrzewione, zakrzaczone i zadarnione	44
2.2.4 Grunty rolne odłogowane, zdegradowane i zdewastowane	48
2.2.6 Charakterystyka gleb.....	55
2.2.7 Nieużytki i grunty zagrożone erozją.....	62
2.3 FUNKCJONALNOŚĆ PRZESTRZENI ROLNICZEJ GMINY, W TYM STRUKTURA WIELKOŚCIOWA I ORGANIZACYJNA GOSPODARSTW	64
2.3.1 Produkcja rolnicza.....	64

2.3.3	Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych	67
2.3.4	Rozdrobnienie gruntów w gospodarstwach rolnych	73
2.3.5	Działki bez dostępu do drogi publicznej	77
2.3.6	Obiekty związane z obsługą rolnictwa	82
2.3.7	Stan i ocena rolniczej przestrzeni produkcyjnej	84
2.3.8	Stan i ocena infrastruktury technicznej i społecznej	86
2.4	WARUNKI WODNE I GOSPODARKA WODNA	91
2.4.1	Ogólny opis warunków wodnych	91
2.4.2	Wody płynące i cieki naturalne	95
2.4.3	System melioracji wodnych i urządzenia melioracji wodnych	98
2.4.4	Zbiorniki wodne, zbiorniki retencji wodnej i tereny podmokłe	101
2.4.5	Oczka wodne, tereny podmokłe, tereny bagienne i rozlewiska	102
2.4.6	Obszary zagrożone suszą i obszary zalewowe	103
2.5	SIEĆ DRÓG I KOLEI	106
2.5.1	Ogólna charakterystyka i układ sieci drogowej i kolejowej	106
2.5.2	Rodzaje dróg według podziału na kategorie i klasy dróg	109
2.5.3	Drogi transportu rolnego	113
2.5.4	Stan dróg	115
2.6	OCHRONA PRZYRODY I ŚRODOWISKO NATURALNE	119
2.6.1	Obszary chronione i formy ochrony przyrody	119
2.6.2	Szata roślinna i świat zwierzęcy	122

2.6.4	Obszary leśne, zadrzewienia i zakrzewienia	123
2.6.5	System odbioru śmieci i składowiska odpadów	129
2.7	AGROTURYSTYKA, TURYSTYKA, KULTURA, ZABYTKI	130
2.7.1	Agroturystyka i turystyka oraz infrastruktura turystyczna	130
2.7.2	Obszary atrakcyjne turystycznie	134
2.7.3	Obiekty kultury	135
2.7.4	Zabytki	137
2.8	WYKONANE PRACE URZĄDZENIOWO- ROLNE	141
2.8.1	Scalenia gruntów wraz zagospodarowaniem poscaleniowym.....	141
2.8.2	Drogi transportu rolniczego	142
2.8.3	Urządzenia melioracji wodnych	142
2.8.4	Cieki wodne	144
2.8.5	Odnowa wsi	144
2.9	STAN OPRACOWAŃ GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNYCH	145
2.9.1	Aktualizacja użytków gruntowych	145
2.9.2	Aktualizacja gleboznawczej klasyfikacji gruntów.....	145
2.9.3	Modernizacja ewidencji gruntów i budynków	146
2.9.4	Aktualizacja map glebowo – rolniczych.....	146
2.10	WNIOSKI ZE STANU ISTNIEJĄCEGO.....	148
3.	USTALENIA PLANU URZĄDZENIOWO- ROLNEGO GMINY WILKOŁĄZ	153
3.1	DZIAŁANIA ROZWOJOWE I MODERNIZACJI TERENÓW ROLNYCH WYNIKAJĄCE Z OGÓLNEJ CHARAKTERYSTYKI GMINY	153

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

3.1.1 Działania wynikające z warunków naturalnych i ukształtowania terenu, budowy geologicznej i surowców naturalnych oraz warunków klimatycznych	153
3.1.2 Działania wynikające z opracowań planistycznych	155
3.1.3 Działania wynikające z potrzeb mieszkańców.....	157
3.2 POPRAWA GOSPODARKI GRUNTAMI I KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY AGRARNEJ	158
3.2.1 Zabiegi przeciwozyjne oraz ochrona gruntów rolnych.....	158
3.2.2 Zmiany w sposobie użytkowania gruntów	159
3.2.3 Rekultywacja nieużytków	165
3.2.4 Realizacja zadrzewień śródpolnych	166
3.2.5 Poprawa jakości gleb.....	167
3.3 POPRAWA FUNKCJONALNOŚCI PRZESTRZENI ROLNICZEJ GMINY, W TYM STRUKTURA WIELKOŚCIOWA I ORGANIZACYJNA GOSPODARSTW ROLNYCH	169
3.3.1 Realizacja scaleń gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym	169
3.3.2 Zmiany w sposobie użytkowania gruntów	173
3.3.3 Ochrona gruntów	175
3.3.4 Odnowa wsi.....	177
3.3.5 Realizacja potrzeb związanych z obsługą rolnictwa	179
3.3.6 Realizacja potrzeb związanych z infrastrukturą techniczną i społeczną	182
3.4 POPRAWA WARUNKÓW WODNYCH I GOSPODARKI WODNEJ	184
3.4.1 Poprawa retencji wodnej i nawodnienia	184
3.4.2 Melioracje	188

3.4.3 Ochrona i lepsze wykorzystanie wód	189
3.5 URZĄDZENIE FUNKCJONALNEJ SIECI DRÓG TRANSPORTU ROLNEGO	193
3.5.1 Budowa lub modernizacja dróg istniejących	193
3.5.2 Zaprojektowanie i urządzenie nowej sieci dróg	196
3.6 KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU NATURALNEGO, OCHRONA PRZYRODY I ŚRODOWISKA NATURALNEGO	197
3.6.1 Zalesienia gruntów	197
3.6.2 Wyeksponowanie walorów krajobrazowych	200
3.6.3 Formy ochrony krajobrazu i środowiska naturalnego	202
3.7 ROZWÓJ AGROTURYSTYKI I TURYSTYKI WIEJSKIEJ	203
3.7.1 Zaprojektowanie i urządzenie w terenie szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych	203
3.7.2 Zaprojektowanie i urządzenie ścieżek rowerowych	208
3.7.3 Poprawa infrastruktury turystycznej	211
3.7.4 Wyeksponowanie walorów turystycznych i krajobrazowych oraz obiektów kultury i zabytków	213
3.8 STOPIEŃ ZAPOTRZEBOWANIE NA PRACE URZĄDZENIOWO – ROLNE	218
3.8.1 Scalenia gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym	218
3.8.2 Urządzenie funkcjonalnej sieci dróg	222
3.8.3 Rekultywacja nieużytków	225
3.8.4 Poprawa warunków wodnych przez realizację urządzeń melioracji i retencji wodnej	227

3.8.5 Zalesienia gruntów	229
3.8.6 Zadrzewienia powierzchniowe i liniowe	231
3.8.7 Planowane formy ochrony przyrody	233
3.8.8 Zagospodarowanie gruntów odłogowanych	235
3.8.9 Zabiegi zapobiegające erozji wietrznej i erozji wodnej	239
3.8.10 Odnowa wsi	241
3.9 STOPIEŃ ZAPOTRZEBOWANIA NA PRACE GEODEZYJNO- KARTOGRAFICZNE	243
3.9.1 Aktualizacja użytków gruntowych	243
3.9.2 Aktualizacja gleboznawczej klasyfikacji gruntów	246
3.9.3 Modernizacja ewidencji gruntów i budynków	248
3.9.4 Aktualizacja map glebowo rolniczych	250
4. PODSUMOWANIE - WNIOSKI DOTYCZĄCE MODERNIZACJI TERENÓW ROLNYCH WYNIKAJĄCE Z PRZEPROWADZONEJ ANALIZY I USTALEŃ ZE SPORZĄDZONEGO PLANU URZĄDZENIOWO- ROLNEGO GMINY	252
5. WYKORZYSTANA LITERATURA	256
6. WYKORZYSTANE MATERIAŁY BAZOWE OPISOWE I GRAFICZNE ORAZ ŹRÓDŁA ICH POZYSKANIA	258
7. SPIS GRAFIK, RYSUNKÓW, ZDJĘĆ	259
8. SPIS TABEL	262

Prawa autorskie zastrzeżone

Wykorzystanie niniejszego opracowania dla potrzeb planistycznych, w zakresie wynikającym z przepisów autorskich, jest dozwolone pod warunkiem podania źródła. Wykorzystanie w celach komercyjnych wymaga uprzedniej pisemnej zgody Wojewódzkiego Biura Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie.

1. WPROWADZENIE

Opracowania planów urządzeniowo-rolnych gmin lub projektów urządzeniowo-rolnych wsi nawiązują do istniejących opracowań planistycznych i strategicznych, które w sposób ogólny określają działania oraz prace przyczyniające się do modernizacji obszarów wiejskich. Celem opracowania jest zidentyfikowanie specyficznych uwarunkowań rolniczych, przyrodniczych, klimatycznych, społecznych czy gospodarczych i przedstawienie takich rozwiązań, które dadzą podstawy do wszechstronnej, wielofunkcyjnej modernizacji wsi i gospodarstw rolnych oraz przyczynią się do poprawy efektywności gospodarstw, do poprawy warunków życia i pracy mieszkańców, do wyeksponowania walorów krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych czy do ochrony walorów rolniczych i przyrodniczych.

Zawarte w opracowaniu rozwiązania będą pomocne w planowaniu i realizacji prac urządzeniowo-rolnych oraz w przygotowaniu wniosków o pozyskanie funduszy strukturalnych lub w tworzeniu przyszłych opracowań programowych, planistycznych i projektowych. Ustalenia planu urządzeniowo-rolnego w części projektowej, w tym opracowanie tekstowe, tabelaryczne i graficzne zawierają informacje w zakresie:

- działań rozwojowych i modernizacji terenów rolnych wynikających z ogólnej charakterystyki gminy;
- poprawy gospodarki gruntami i kształtowania struktury agrarnej;
- poprawy funkcjonalności przestrzeni rolniczej gminy w tym struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych;
- poprawy warunków wodnych i gospodarki wodnej;
- urządzenia funkcjonalnej sieci dróg transportu rolnego;
- kształtowania krajobrazu naturalnego, ochrony przyrody i środowiska naturalnego;
- rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej;
- stopnia zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne;

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

- stopnia zapotrzebowania na prace geodezyjno- kartograficzne.

Ustalenia wynikające z planu urządzeniowo- rolnego będą mogły być uwzględnione przy współpracy władz gminy z jednostkami administracji rządowej oraz samorządowej lub własnych działań w sprawach związanych z wdrażaniem poszczególnych zamierzeń inwestycyjnych, dotyczących w szczególności:

- ochrony gleb oraz stosowania agrotechniki przeciwozyjnej i zadrzewień śródpolnych;
- zagospodarowania gruntów odłogowanych, zdegradowanych i zdewastowanych lub rekultywacji nieużytków;
- realizacji scaleń gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym;
- melioracji i nawodnienia oraz ochrony przed powodzią i lepszego wykorzystanie wód;
- budowy lub modernizacji dróg istniejących;
- zalesiania gruntów;
- wyeksponowania walorów krajobrazowych, turystycznych oraz zabytków;
- zaprojektowania i urządzenia w terenie szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych;
- realizacji potrzeb związanych infrastrukturą techniczną i społeczną;
- aktualizacji opracowań geodezyjno- kartograficznych;
- innych wynikających z potrzeb mieszkańców lub uwarunkowań naturalnych gminy.

Plany urządzeniowo-rolne gmin lub projekty urządzeniowo-rolne wsi WBGiUTR w Lublinie realizuje na podstawie następujących przepisów prawnych:

- art. 41 ust. 1 i ust. 2 pkt. 1 oraz art. 14 ust. 1 pkt. 6 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz.U. 2025 poz. 581);
- art. 7c ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. prawo geodezyjnej i kartograficzne (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1151 ze zm.);
- art 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2025 poz. 1153);
- Uchwały Sejmiku Województwa Lubelskiego nr XXIV/406/2021 z dnia 29 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.;

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
 sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
 NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

- Uchwały Zarząd Województwa Lubelskiego nr DXXII/9192/2023 z dnia 21 listopada 2023 r. w sprawie opracowania Programu Planów i Projektów Urzędniowo-Rolnych dla Województwa Lubelskiego;
- Uchwały Zarządu Województwa Lubelskiego nr DLVI/9821/2024 z dnia 27 lutego 2024 r. w sprawie przyjęcia i wykonania Programu Planów i Projektów Urzędniowo – Rolnych dla Województwa Lubelskiego.

Przy opracowaniu uwzględniono w szczególności następujące przepisy prawne:

- 1) Ustawa z dn. 17 maja 1989 r. prawo geodezyjne i kartograficzne (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1151 ze zm.);
- 2) Ustawa z dn. 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów (t.j. Dz.U. 2023 r. poz. 1197);
- 3) Ustawa z dn. 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. 2024 r. poz. 82);
- 4) Ustawa z dn. 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (t.j. Dz. U. 2025 poz. 889);
- 5) Ustawa z dn. 20 lipca 2017 r. prawo wodne (t.j. Dz.U. 2025 poz. 960);
- 6) Ustawa z dn. 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz.U. 2025 poz. 567);
- 7) Ustawa z dn. 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2025 poz. 647 ze zm.);
- 8) Ustawa z dn. 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1478 ze zm.);
- 9) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1130 ze zm.);
- 10) Ustawa z dn. 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (t.j. Dz.U. 2025 poz. 826);
- 11) Ustawa z dn. 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1145 ze zm.);
- 12) Ustawa z dn. 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz.U. 2025 poz. 198);
- 13) Rozporządzenie Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii z dn. 27 lipca 2021 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (t.j. Dz.U. 2024 poz. 219 ze zm.);
- 14) Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dn. 24 czerwca 2022 r. w sprawie przepisów techniczno-budowlanych dróg publicznych (Dz.U. 2022 poz. 1518);
- 15) Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 12 września 2012 r. w sprawie gleboznawczej klasyfikacji gruntów (Dz.U. 2012 poz. 1246).

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
 sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
 NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2. ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEGO GMINY WILKOŁAZ

2.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY WILKOŁAZ

2.1.1 Położenie, podział administracyjny i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Wilkołaz jest gminą wiejską, położoną w południowej części województwa lubelskiego, w powiecie kraśnickim. Sołectwa : Ewunin, Marianówka, Ostrów, Ostrów-Kolonia, Pułankowice, Rudnik Szlachecki, Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Wólka Rudnicka, Zalesie, Zdrapy (Tabela 1.). Obszar Gminy graniczy sześcioma gminami: Strzyżewice – na wschodzie, Zakrzówek i Kraśnik (miasto i gmina) – na południu, Urzędów na zachodzie oraz Borzechów i Niedrzwica Duża na północy. (Rys. 1.)

Tabela 1. Powierzchnia obrębów ewidencyjnych w gminie Wilkołaz

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obróbu
		(ha)
1.	2.	3.
1	Ewunin	321,1913
2	Marianówka	109,7107
3	Obroki	632,2043
4	Ostrów	1151,3944
5	Pułankowice	471,0864
6	Rudnik Szlachecki	245,7054
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	256,4513
8	Wilkołaz Dolny	393,5243
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743
10	Wilkołaz Górny	271,3360
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073
14	Wólka Rudnicka	297,4016
15	Zalesie	631,3764
16	Zdrapy	346,7699
Gmina ogółem (obszar wiejski)		8173,3008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

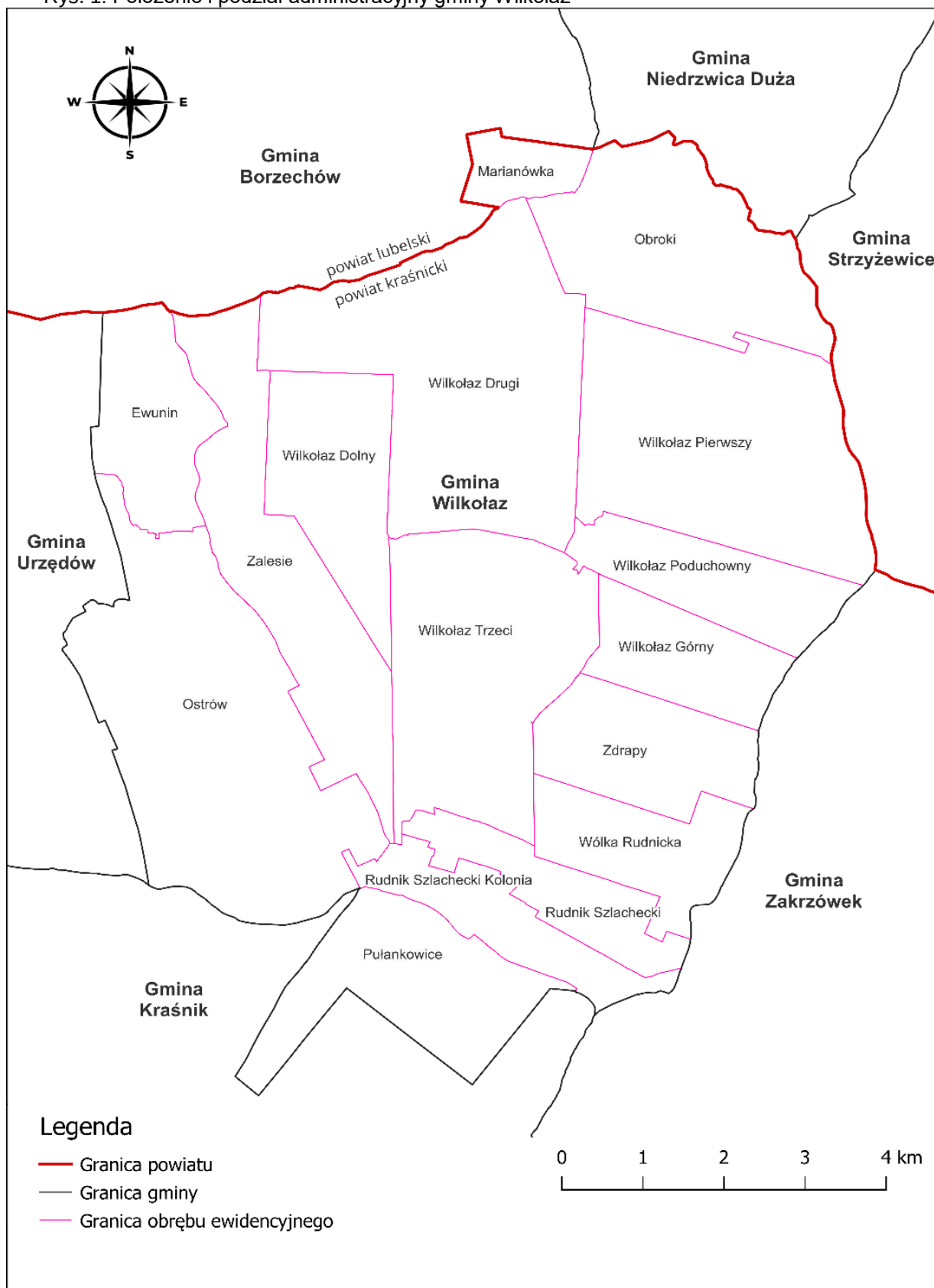
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Wilkołaz znajduje się w strategicznej odległości od kilku ważnych ośrodków miejskich. Od Kraśnika dzieli ją jedynie około 10 km, od Lublina – ok. 40 km, natomiast od Rzeszowa – około 100 km. Droga ekspresowa S19 przebiega przez gminę Wilkołaz, stanowiąc ważny element połączenia komunikacyjnego. Istotnym atutem dla gminy jest zjazd z S19 w Wilkołazie Pierwszym, który umożliwia szybkie połączenie dróg lokalnych z drogą ekspresową oraz dogodny dojazd z S19 do centrum gminy. Ułatwia to rozwój regionu, lokalnej przedsiębiorczości, logistyki i turystyki, czyniąc gminę bardziej atrakcyjną. Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 848, stanowiąca jedną z głównych arterii komunikacyjnych regionu, łączącą Lublin z Rzeszowem i dalej z południową granicą państwa. Ta trasa, jako element międzynarodowej sieci drogowej, zapewnia mieszkańcom i przedsiębiorcom szybki dostęp do większych rynków zbytu oraz zwiększa atrakcyjność inwestycyjną gminy.

Oprócz drogi wojewódzkiej, przez teren gminy przebiega również linia kolejowa relacji Lublin – Stalowa Wola – Rzeszów, obsługiwana przez przystanek kolejowy Wilkołaz. To znaczące ułatwienie zarówno dla mieszkańców dojeżdżających do pracy czy szkół w Lublinie i Kraśniku, jak i dla potencjalnych inwestorów szukających dobrze skomunikowanych terenów pod rozwój działalności gospodarczej. Centralne usytuowanie przystanku kolejowego na tle sieci osadniczej gminy sprawia, że okolice te mają potencjał jako obszary rozwoju małych zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego czy usług lokalnych.

Gmina Wilkołaz odznacza się także walorami przyrodniczymi – występują tu urozmaicone krajobrazy typowe dla Wyżyny Lubelskiej, z łagodnymi wzgórzami, dolinami rzecznyymi i mozaiką pól uprawnych. Naturalne ukształtowanie terenu, żyzne gleby i czyste środowisko sprzyjają rozwojowi nowoczesnego rolnictwa, w tym sadownictwa i warzywnictwa, które stanowią istotny element lokalnej gospodarki. Na terenie gminy funkcjonuje rozbudowana sieć placówek edukacyjnych i kulturalnych, w tym szkoły podstawowe, biblioteki oraz domy kultury i świetlice wiejskie. Działają tu również lokalne stowarzyszenia i koła gospodyń wiejskich, które dbają o pielęgnowanie tradycji regionalnych oraz organizację wydarzeń społeczno- kulturalnych, takich jak festyny, dożynki czy przeglądy folklorystyczne.

Rys. 1. Położenie i podział administracyjny gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PRG

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

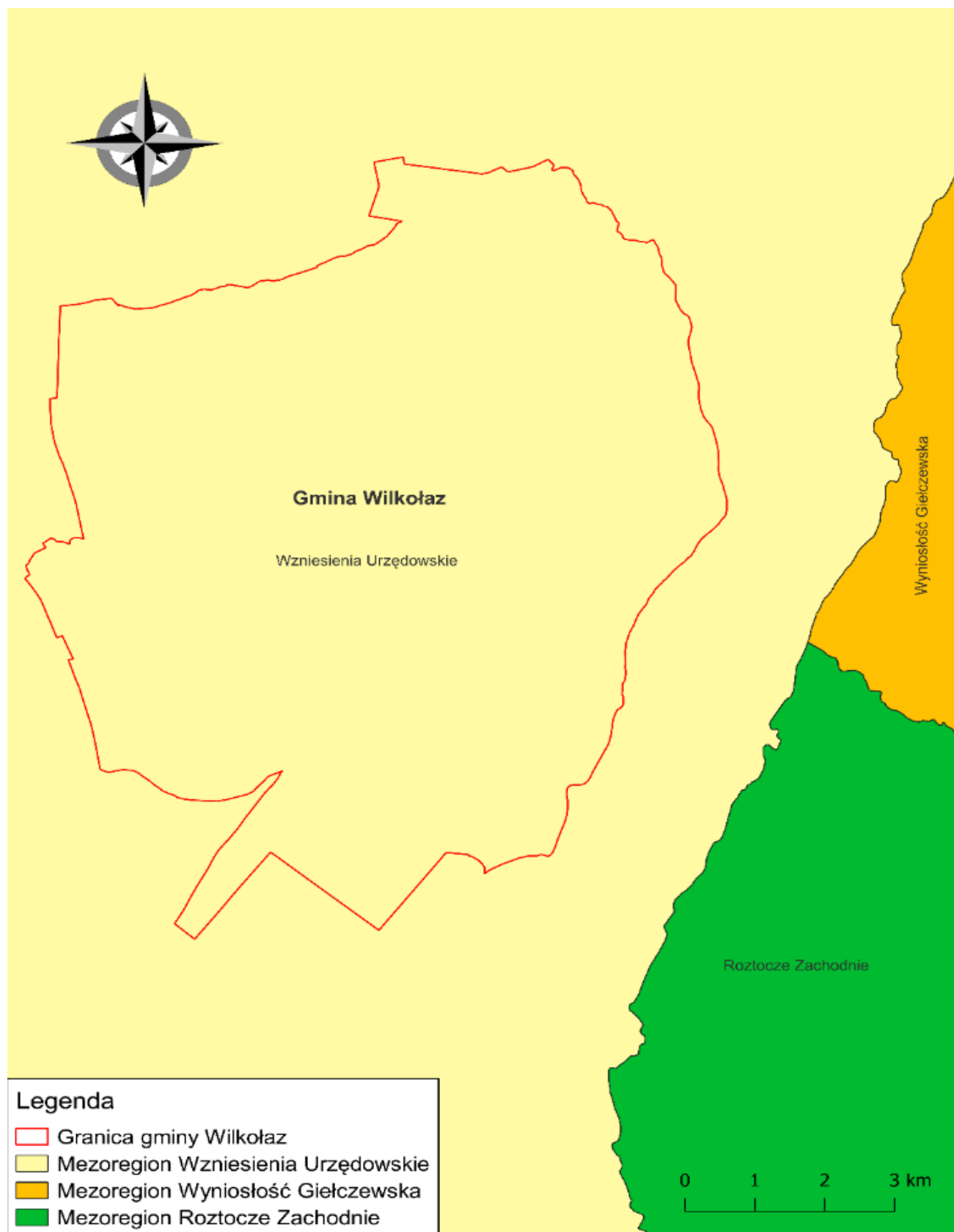
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.1.2 Warunki naturalne i ukształtowanie terenu

Gmina Wilkołaz położona jest w południowo-zachodniej części Wyżyny Lubelskiej, w obrębie mezoregionu Wzniesień Urzędowskich (Rys. 2.). To właśnie ten mezoregion zajmuje zdecydowaną większość powierzchni gminy i nadaje jej charakterystyczny krajobraz falistych wzniesień, głębokich wąwozów lessowych oraz urozmaiconej rzeźby terenu. Niewielki fragment północno-wschodniej części gminy wchodzi natomiast w skład Wyniosłości Giełczewskiej, co dodatkowo wzbogaca lokalny krajobraz i sprawia, że gmina leży na styku dwóch odmiennych jednostek geograficznych. Granica między tymi mezoregionami nie jest linią ostrą, lecz obszarem przejściowym, w którym cechy krajobrazowe obu jednostek częściowo się nakładają, tworząc unikatowy układ przestrzenny.

Na poziomie wyższym, w układzie regionalnym Polski, obszar gminy należy do makroregionu Wyżyny Lubelskiej, stanowiącego część prowincji Wyżyn Polskich. Makroregion ten odznacza się dużym zróżnicowaniem krajobrazu, wynikającym z obecności licznych mezoregionów o charakterze wyżynnym i lessowym. W przypadku gminy Wilkołaz szczególnie istotne są dwie jednostki: wspomniane Wzniesienia Urzędowskie, które rozciągają się na południowy zachód od Kraśnika, oraz Wyniosłość Giełczewska, obejmująca obszary położone bardziej na północny wschód. Wzniesienia Urzędowskie są częścią Wyżyny Lubelskiej najbardziej charakterystyczną pod względem rzeźby, z dużym udziałem wierzchołków pokrytych grubą warstwą lessu oraz systemem wąwozów i dolin rzecznych. Wyniosłość Giełczewska natomiast odznacza się bardziej rozległymi, płaskimi powierzchniami wierzchołkowymi i łagodniejszym ukształtowaniem terenu, co kontrastuje z silnie pociętą siecią erozyjną strefy Wzniesień.

Rys. 2 Mezoregiony występujące w obszarze gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych CBDG

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

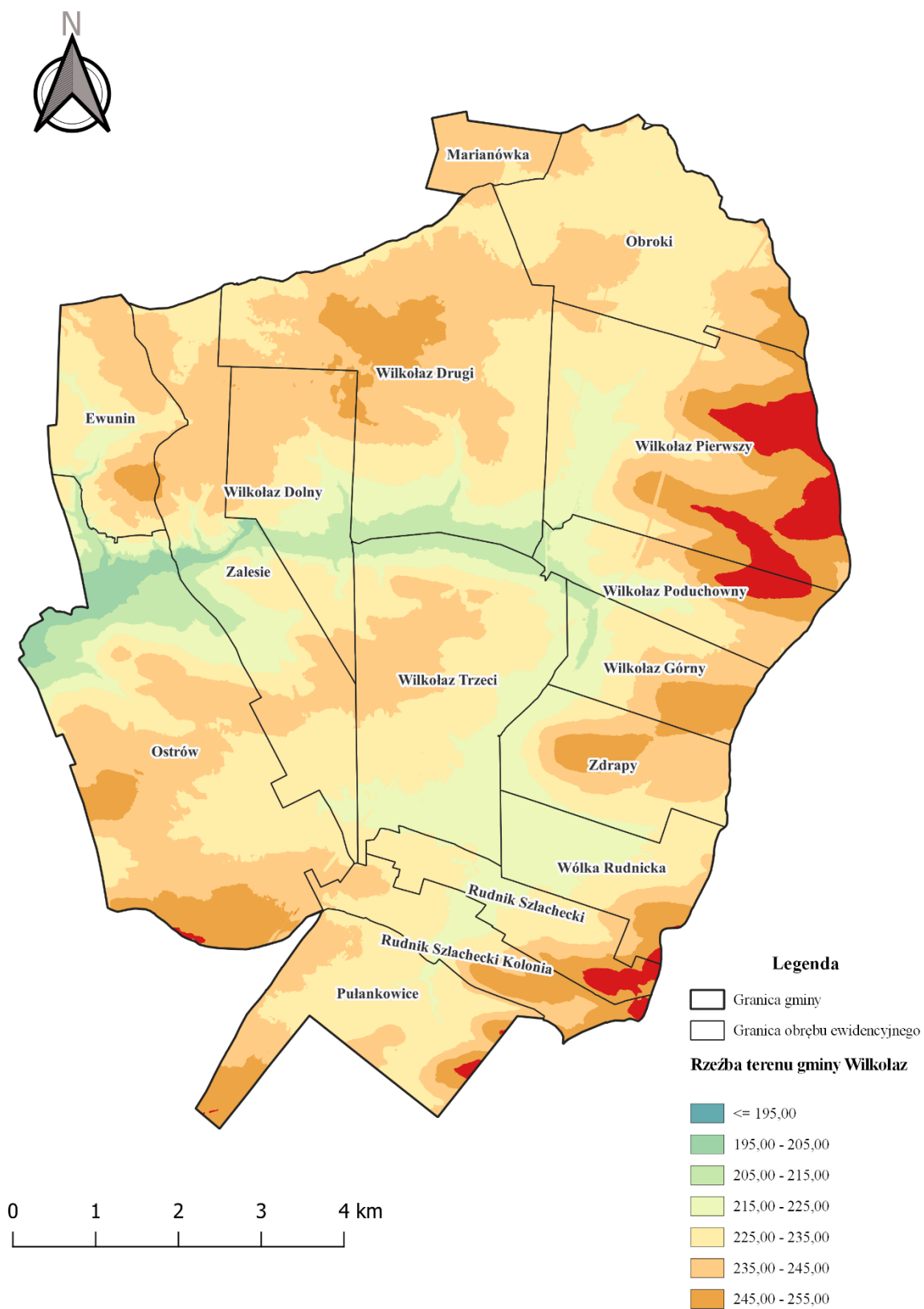
Zdjęcie 1. Wyżynny charakter gminy Wilkołaz
Źródło: Archiwum prywatne

Ukształtowanie terenu gminy Wilkołaz jest dość zróżnicowane, co wpływa zarówno na krajobraz, jak i walory przyrodnicze tego obszaru. Przeważają tu tereny faliste i wyniesione (Zdjęcie 1.), typowe dla regionu wyżynnego. Przeważająca część gminy leży na wysokości od około 200 do 250 metrów nad poziomem morza (Rys. 3.), co czyni ją obszarem wyniesionym w stosunku do sąsiednich nizin.

Różnica wzniesień wynosząca około 70 metrów sprawia, że krajobraz jest dynamiczny i zróżnicowany, co przekłada się na jego atrakcyjność wizualną i turystyczną.

W krajobrazie dominują wierzchowiny kredowe, pokryte grubą warstwą lessu, które nadają powierzchni falisty, łagodny charakter. Występują one głównie na wysokości około 230–250 metrów nad poziomem morza i stanowią najbardziej typową formę terenu dla tej części Wyżyny Lubelskiej. Lessowe wierzchowiny są silnie użytkowane rolniczo, a ich żyzne gleby sprzyjają intensywnej uprawie zbóż i roślin okopowych. Charakterystycznym elementem tych obszarów są także głębokie wąwozy lessowe, powstałe w wyniku erozji wodnej, które przecinają pola i drogi, nadając krajobrazowi niepowtarzalny urok. W nieco niższych partiach terenu, położonych na wysokości od 200 do 230 metrów, występują powierzchnie denudacyjne, które powstały wskutek długotrwałych procesów erozyjnych. Procesy te prowadziły do obniżenia i wygładzenia pierwotnej rzeźby terenu, tworząc łagodne zbocza i szerokie doliny. Obszary te często pełnią funkcje rolnicze, ale mogą także stanowić atrakcyjne miejsca rekreacyjne, szczególnie w kontekście pieszych wędrówek czy turystyki rowerowej. Najniżej położone części gminy związane są z doliną rzeki Urzędówki i jej dopływami. Mają one odmienny charakter od wyżej wyniesionych powierzchni, gdyż dominują tu łąki, pastwiska oraz tereny wilgotne. Dolina rzeki, ze względu na swoje walory przyrodnicze i krajobrazowe, stanowi ważny element systemu ekologicznego gminy, pełniąc funkcję naturalnego korytarza ekologicznego oraz będąc miejscem występowania wielu gatunków roślin i zwierząt.

Rys. 3. Rzeźba terenu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUGiK

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Nachylenie terenu w gminie Wilkołaz jest jednym z kluczowych elementów kształtujących jej krajobraz, użytkowanie rolnicze oraz warunki przyrodnicze. Obszar ten, położony w południowo-zachodniej części Wyżyny Lubelskiej, odznacza się typową dla wyżyn rzeźbą falistą i pagórkowatą, w której występują zarówno tereny o niewielkim nachyleniu, jak i bardziej strome stoki, szczególnie w obrębie dolin i wąwozów lessowych. Zróżnicowanie nachylenia ma bezpośredni wpływ na procesy geomorfologiczne, sposób użytkowania gruntów oraz atrakcyjność turystyczną i krajobrazową gminy (Rys. 4.).

Na znacznym obszarze gminy dominują stoki o nachyleniu do 3–5°, które występują przede wszystkim na powierzchniach wierzchowinowych pokrytych lessami. Są to tereny o łagodnych spadkach, sprzyjające prowadzeniu intensywnej gospodarki rolnej. Użytki te zajmują większość gruntów ornych, stanowiąc podstawę lokalnej produkcji rolnej. Niewielkie nachylenie umożliwia sprawne użytkowanie mechaniczne, a jednocześnie sprzyja równomiernemu rozkładowi gleb, które na tych obszarach należą do najbardziej urodzajnych. To właśnie na stokach o niewielkich spadkach znajdują się główne kompleksy pól uprawnych, szczególnie w okolicach Wilkołaza Pierwszego, Wilkołaza Trzeciego czy Wilkołaza Dolnego. Nieco większe nachylenie, w granicach 5–10°, występuje na obrzeżach wierzchowin oraz w strefach przejściowych między wyżej wyniesionymi partiami terenu a dolinami rzecznyymi i powierzchniami denudacyjnymi. Stoki te pojawiają się m.in. w rejonie Obroków, Marianówki czy Ostrowa. Są to obszary bardziej podatne na procesy erozyjne, zwłaszcza na spływy powierzchniowe i erozję wodną, co znajduje odzwierciedlenie w obecności licznych bruzd, małych parowów i początków wąwozów. Tereny o takim nachyleniu wymagają odpowiedniego gospodarowania – w praktyce stosuje się tu częściej zadrzewienia śródpolne, pasy krzewów czy użytkowanie użytków zielonych zamiast intensywnych upraw, aby ograniczyć procesy degradacyjne.

Najbardziej charakterystycznym elementem krajobrazu gminy są jednak tereny o nachyleniu powyżej 6°. Występują one przede wszystkim w obrębie głęboko wciętych wąwozów lessowych, dolinek erozyjnych oraz na krawędziach doliny Urzędówki. Wąwozy są wynikiem wielowiekowej działalności procesów erozyjnych przyspieszonych działalnością człowieka – zwłaszcza ruchem kołowym i użytkowaniem pól na stokach lessowych. Tak strome stoki są bardzo trudne do wykorzystania rolniczego, dlatego pełnią najczęściej funkcje przyrodnicze i krajobrazowe. Porasta je spontaniczna roślinność krzewiasta i leśna, co zwiększa ich rolę jako siedlisk przyrodniczych i naturalnych korytarzy ekologicznych. Występowanie tak

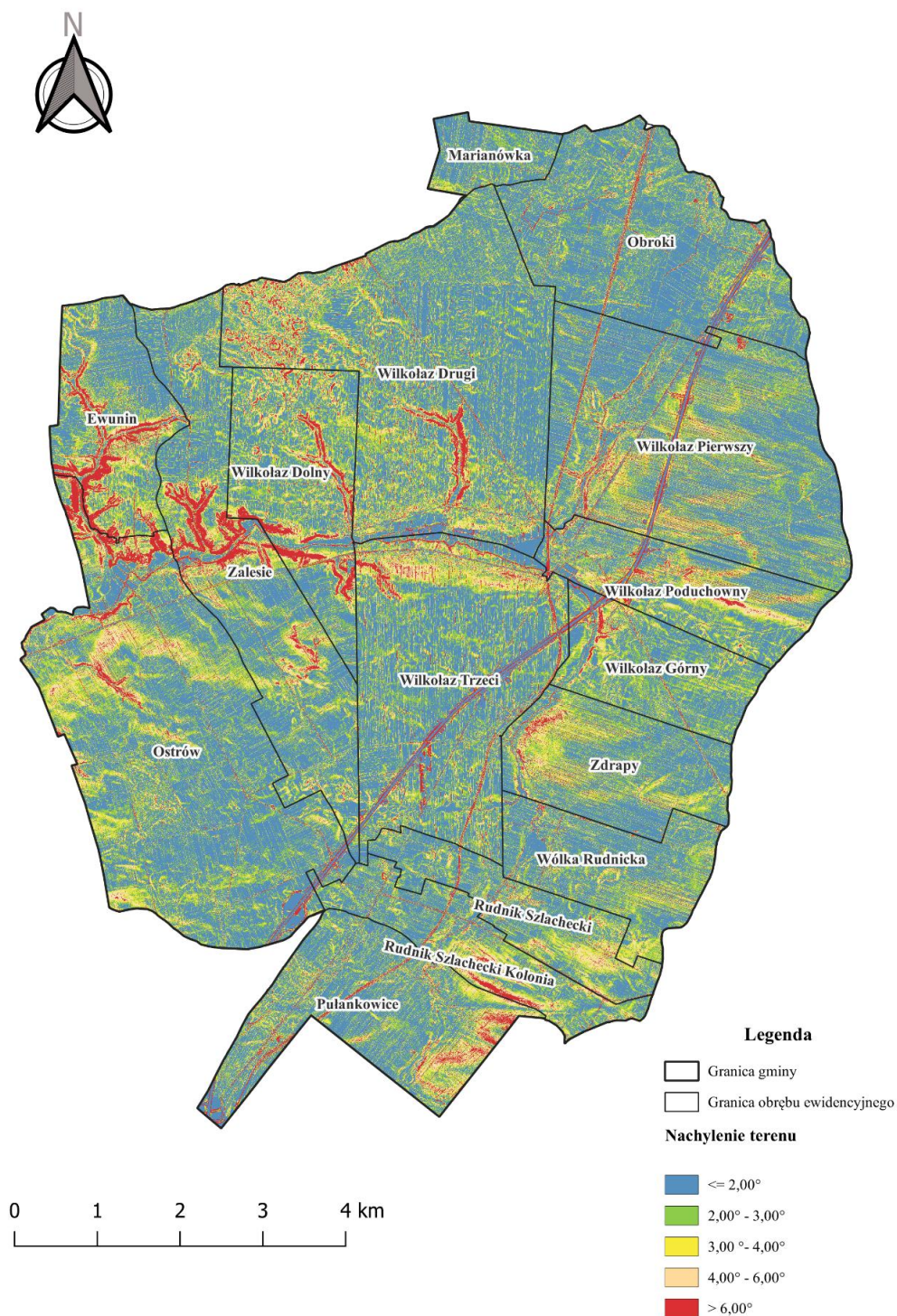
stromych stoków sprawia również, że krajobraz gminy Wilkołaz jest wyjątkowo malowniczy – z licznych wierzchołków i krawędzi roztaczają się rozległe widoki na doliny i otaczające wzgórza.

Z punktu widzenia gospodarki rolnej i ochrony gleb, nachylenie terenu jest czynnikiem krytycznym. Na stokach o nachyleniu powyżej 5° istnieje zwiększone ryzyko erozji, zwłaszcza w warunkach intensywnych opadów. Dlatego na wielu obszarach gminy wskazane jest stosowanie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych, takich jak orka poprzeczna do stoku, wprowadzanie międzyplonów, zadrzewienia śródpolne czy pasy ochronne. W praktyce można również zauważyć, że bardziej strome zbocza często pełnią funkcję pastwisk lub pozostają nieużytkowane rolniczo, co przyczynia się do ich sukcesji roślinnej i zwiększenia bioróżnorodności. Nachylenie terenu w gminie ma także ogromne znaczenie dla walorów turystycznych i krajobrazowych. To właśnie dzięki zróżnicowanej rzeźbie, obecności pagórków i dolin, gmina wyróżnia się na tle innych terenów Wyżyny Lubelskiej. Stoki o większym nachyleniu, szczególnie w rejonie Ostrowa i Marianówki, stanowią doskonałe lokalizacje dla punktów widokowych, z których można podziwiać panoramę całej okolicy. Nachylenie stoków dolinnych i wąwozowych tworzy też naturalne miejsca do prowadzenia turystyki pieszej i rowerowej, co stanowi dodatkowy potencjał rozwojowy.

Pod względem klimatycznym gmina Wilkołaz znajduje się w obrębie lubelsko-chełmskiej dzielnicy klimatycznej. Region ten charakteryzuje się stosunkowo dużym usłonecznieniem, szczególnie w okresie letnim, co ma korzystny wpływ na rozwój rolnictwa oraz ogólną atrakcyjność przyrodniczą tego obszaru. Warunki termiczne i opadowe sprzyjają uprawie wielu gatunków roślin, a także utrzymywaniu naturalnych siedlisk roślinnych i zwierzęcych.

Naturalne uwarunkowania gminy, takie jak położenie na wyżynie, zróżnicowane wysokości, obecność lessów oraz korzystny klimat, sprawiają, że obszar ten ma wysokie walory krajobrazowe. Tereny te wykorzystywane są głównie rolniczo, jednak ich przyrodniczy potencjał, wynikający ze specyfiki ukształtowania powierzchni i warunków klimatycznych, stanowi również istotny zasób środowiskowy gminy.

Rys. 4. Nachylenie terenu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NMT GUGiK

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

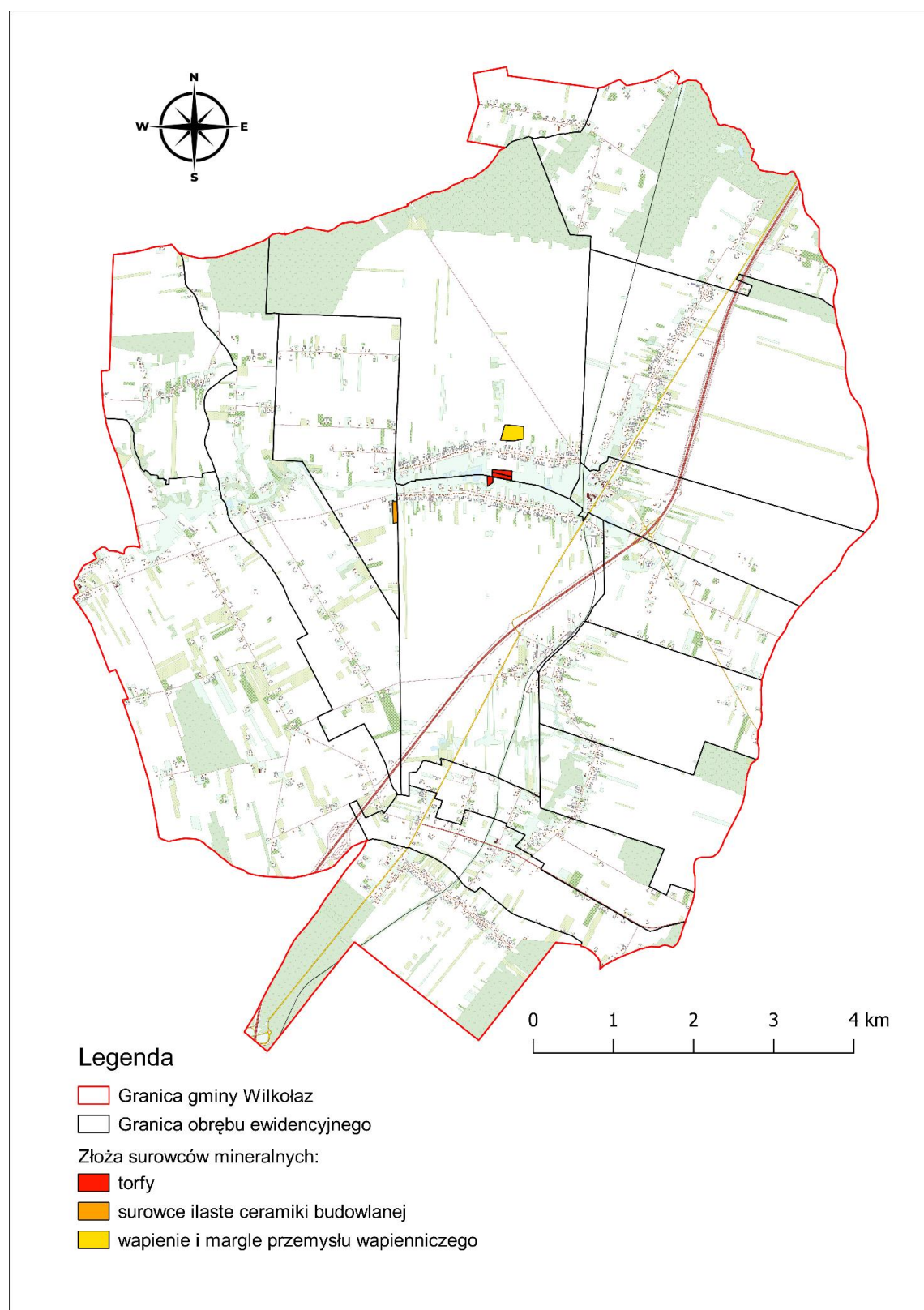
ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
 sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
 NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.1.3 Budowa geologiczna i surowce naturalne

Pod względem geologicznym obszar gminy Wilkołaz jest zróżnicowany i interesujący, a jego budowa odzwierciedla zarówno dawne procesy geologiczne, jak i obecne warunki przyrodnicze. Fundament geologiczny tworzą tu utwory trzeciorzędowe, głównie w postaci wapieni i piaskowców, które stanowią głębsze warstwy podłoża. Na nich zalegają młodsze, czwartorzędowe osady pochodzenia lodowcowego i eolicznego, takie jak piaski morenowe, fluwioglacjalne oraz charakterystyczne dla regionu lessy. Szczególnie istotna jest pokrywa lessowa, która niemal w całości przykrywa powierzchnię gminy, tworząc lekko pofałdowaną wierzchovinę. Less ten pochodzi z okresu zlodowacenia środkowopolskiego i wykazuje dużą zmienność miąższości – najgrubsze warstwy występują w zachodniej części gminy.

Lessy, jako osady pyłowe, charakteryzują się wysoką urodzajnością i dobrą przepuszczalnością, co ma istotne znaczenie dla rolniczego charakteru regionu. Poniżej tej warstwy występują piaski i żwiry o różnym stopniu uziarnienia, stanowiące pozostałość po dawnych procesach rzecznych i lodowcowych. W niektórych miejscach, szczególnie w okolicach Pułankowic, można natrafić na osady fluwioglacjalne i aluwialne, głównie w formie utworów pyłowych, które także wpływają na różnorodność gleb w gminie. Budowa geologiczna gminy wpływa również na występowanie i rozmieszczenie surowców mineralnych. Gmina Wilkołaz, choć nie należy do najzasobniejszych obszarów pod względem bogactw naturalnych w skali województwa, posiada kilka cennych złóż. Do najważniejszych należą złoża iłów, torfów, margli oraz piasków. W Wilkołazie Dolnym znajduje się złożo iłów, które jest wykorzystywane w produkcji cegły i innych materiałów budowlanych. Torfy występują w dolinie rzeki Urzędówki, a ich zasoby udokumentowano jako torf opałowy o średniej miąższości około trzech metrów. Z kolei w Wilkołazie Drugim znajdują się złoża margli, które mogą być przeznaczone do produkcji wapna nawozowego, co czyni je cennym surowcem rolniczym. Na terenie gminy występują także złoża piasków wodnolodowcowych, szczególnie w rejonie Wilkołaza Drugiego oraz Rudnik- Kolonia (Rys. 5.). Choć ich jakość nie pozwala na szerokie zastosowanie w przemyśle budowlanym z uwagi na niewielką miąższość, zapylenie i obecność domieszek organicznych, to z powodzeniem mogą być wykorzystywane lokalnie, np. w drogownictwie. Co więcej, wyznaczono tu również obszary prognostyczne, w których przewiduje się możliwość dalszego udokumentowania złóż kruszyw naturalnych, surowców ilastych i węglanowych. Obszary te obejmują m.in. rejon Wólki Rudnickiej, Ewunina, Wilkołaza Trzeciego oraz okolice Wilkołaza Dolnego (obszar obecnie zrekultywowany) i Wilkołaza Pierwszego.

Rys. 5 Surowce mineralne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych CBGD

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
 sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
 NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.1.4 Warunki klimatyczne

Klimat gminy Wilkołaz wpisuje się w charakterystykę lubelsko-chełmskiej dzielnicy klimatycznej, położonej w centralnej części regionu lubelsko-zamojskiego. Obszar ten wyróżnia się jednymi z najwyższych w regionie wartościami usłonecznienia w okresie letnim, co sprzyja warunkom do upraw rolnych i rozwoju wegetacji. W ciągu roku notuje się tu stosunkowo długi okres wegetacyjny, wynoszący od 210 do 220 dni, a średnia roczna suma opadów oscyluje między 600 a 650 mm. Choć opady są dość obfite, istotnym ograniczeniem dla rolnictwa pozostają słabe warunki wodne – w szczególności niska retencja wodna w zlewni rzeki Urzędówki, spowodowana postępującym wylesieniem terenu.

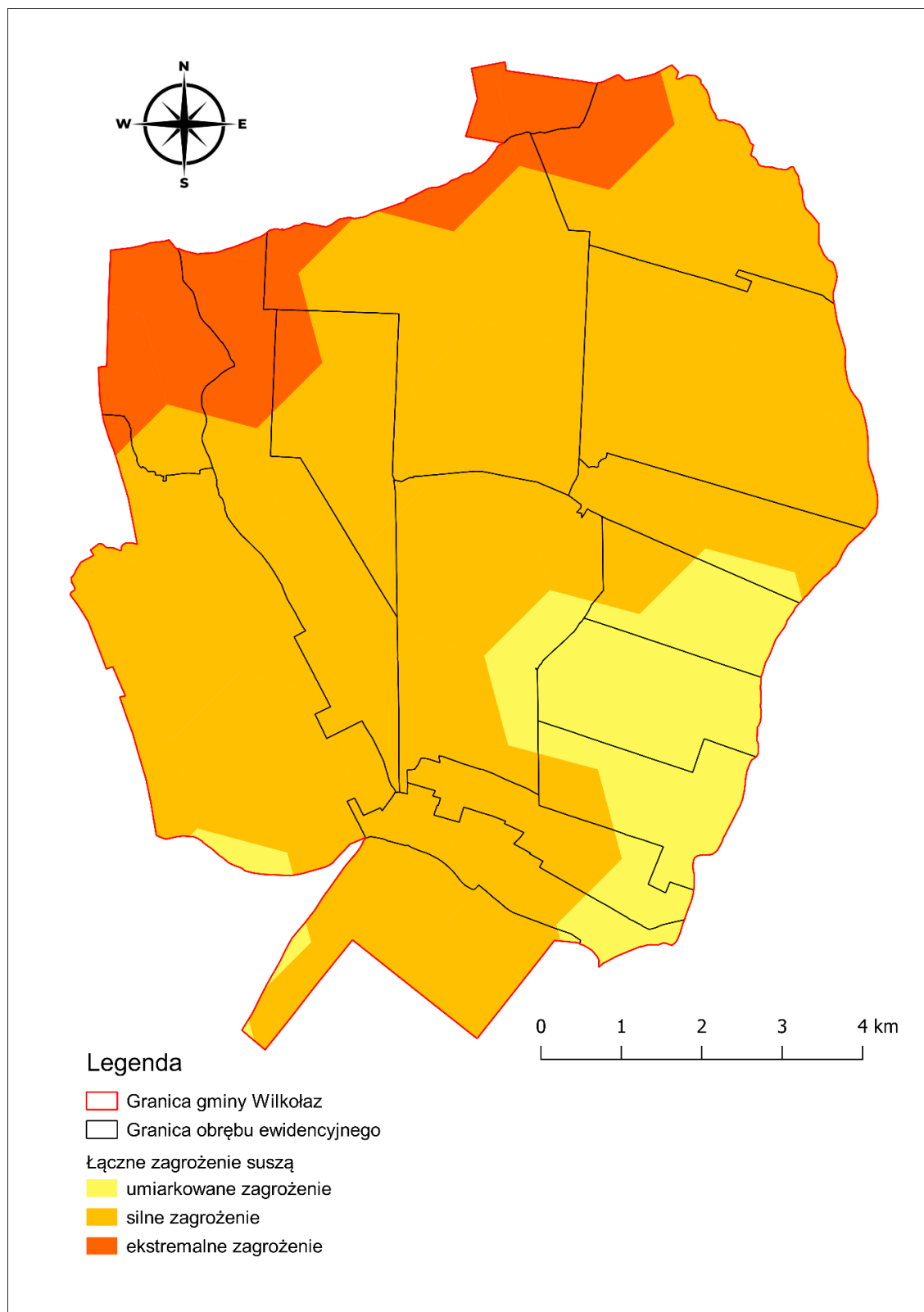
Jeśli chodzi o jakość powietrza, gmina Wilkołaz znajduje się w tzw. strefie lubelskiej, obejmującej niemal całe województwo lubelskie. Pomimo że lokalne pomiary nie są w pełni reprezentatywne dla tej konkretnej gminy, ogólna jakość powietrza w regionie jest stosunkowo dobra, z niewielkimi przekroczeniami norm w zakresie zanieczyszczeń pyłowych. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi około 7,5°C, przy czym styczeń, jako najchłodniejszy miesiąc, przynosi przeciętnie -3°C, natomiast lipiec – najcieplejszy – osiąga średnio 18,7°C. Charakterystyczne dla tego obszaru są dni z niewielkim zachmurzeniem oraz wysokim udziałem dni słonecznych, co w połączeniu z relatywnie niewielką liczbą dni chłodnych i umiarkowanie ciepłych z dużym zachmurzeniem, nadaje klimatowi gminy cechy bardziej przyjazne dla rekreacji i rolnictwa niż w wielu innych rejonach Polski. Średnie roczne zachmurzenie wynosi około 61%, a pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio przez 60 do 100 dni w roku. Dominujące wiatry wieją z kierunku zachodniego i południowo-zachodniego. Na obszarze gminy Wilkołaz występuje zróżnicowany poziom zagrożenia suszą, który stanowi istotny czynnik ograniczający możliwości rozwoju rolnictwa i gospodarki wodnej. Najbardziej narażone na deficyt wody są tereny położone w północno-zachodniej części gminy, gdzie zagrożenie przybiera charakter ekstremalny. W tych rejonach utrzymujący się niedobór opadów oraz niekorzystne warunki retencyjne skutkują szczególnie wysokim ryzykiem strat w uprawach rolnych. (Rys. 6).

Znaczna część pozostałego obszaru gminy cechuje się silnym zagrożeniem suszą. Tereny te, choć mniej podatne na skrajne zjawiska niż obszary ekstremalnego zagrożenia, wciąż wymagają działań mających na celu zwiększenie zdolności magazynowania wody w glebie i poprawę struktury krajobrazu, np. poprzez zalesienia lub działania retencyjne. W południowo-wschodniej części gminy występują korzystniejsze warunki wilgotnościowe, gdzie zagrożenie suszą jest umiarkowane. Obszary te są najmniej narażone na skutki

długotrwałego braku opadów, jednak również tutaj mogą występować okresowe problemy z dostępnością wody, szczególnie w miesiącach letnich. Ogólnie rzecz biorąc, gmina Wilkołaz znajduje się w obszarze o dużym zróżnicowaniu lokalnych warunków wilgotnościowych, co wymaga zrównoważonego planowania przestrzennego i odpowiedzialnego gospodarowania zasobami wodnymi.

Pod względem klimatu akustycznego, największe natężenie hałasu w gminie związane jest z ruchem drogowym – głównie wzdłuż ekspresowej drogi S19 oraz dróg wojewódzkich nr 842 i 848. Źródłami hałasu są zarówno natężenie ruchu, udział pojazdów ciężarowych, jak i stan techniczny dróg oraz pojazdów. Choć przemysł nie odgrywa tu dominującej roli, jego lokalne oddziaływanie może również przyczyniać się do podwyższonego poziomu hałasu w najbliższym otoczeniu zakładów.

Rys. 6. Zagrożenie suszą

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dane.gov.pl

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.1.5 Demografia gminy i ludność rolnicza

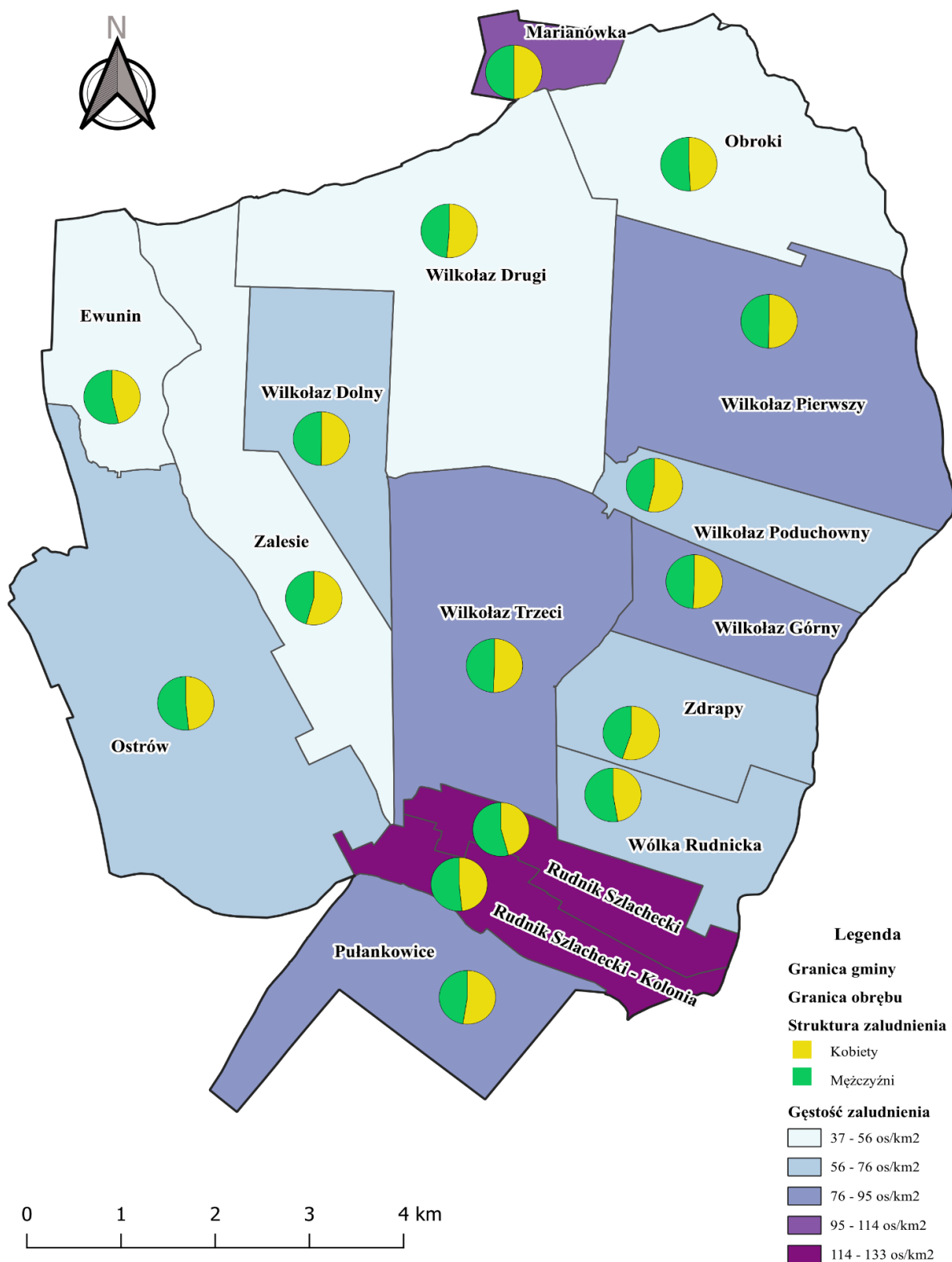
Gmina Wilkołaz liczy 5 496 mieszkańców, z czego nieznacznie większą część stanowią kobiety (50,1%), a mężczyźni stanowią 49,9%. W ciągu niemal dwóch dekad, od 2002 do 2024 roku, odnotowano niewielki spadek liczby ludności, wynoszący 1,9%. Przeciętny wiek mieszkańców to 41,3 roku, co zbliża gminę do średniego poziomu zarówno województwa lubelskiego, jak i całego kraju. Społeczność lokalna charakteryzuje się zróżnicowaną strukturą wiekową: 59% populacji jest w wieku produkcyjnym, 18,5% to osoby młodsze, w wieku przedprodukcyjnym, natomiast 22,6% stanowią seniorzy, czyli osoby w wieku poprodukcyjnym. Struktura demograficzna mieszkańców pod względem stanu cywilnego ukazuje, że ponad połowa ludności (58,5%) żyje w związkach małżeńskich, 26,6% to osoby samotne, 10,4% to wdowy lub wdowcy, a 3,4% stanowią osoby rozwiedzione. W 2024 roku zawarto 26 małżeństw, co przekłada się na 4,7 ślubu na 1000 mieszkańców, co jest wyższym wskaźnikiem niż średnie wartości zarówno dla województwa, jak i całego kraju. Liczba rozwodów wyniosła 1,4 na 1000 mieszkańców.

Gmina boryka się z problemem ujemnego przyrostu naturalnego, którego wartość w 2021 roku wyniosła -3,63 na 1000 osób, co oznacza więcej zgonów niż urodzeń. W analizowanym roku urodziło się 46 dzieci – chłopcy stanowili 52,2%, a dziewczynki 47,8% noworodków. Średnia masa urodzeniowa wyniosła 3 276 gramów. Wskaźnik demograficznej dynamiki, czyli stosunek liczby urodzeń do liczby zgonów, wyniósł zaledwie 0,44 i był znacznie niższy od poziomu wojewódzkiego i krajowego. W strukturze przyczyn zgonów dominują choroby układu krążenia, które odpowiadają za niemal 40% wszystkich przypadków śmierci. Nowotwory były przyczyną 16,2% zgonów, a choroby układu oddechowego – 3,9%. Wskaźnik zgonów wyniósł 11,98 na 1000 mieszkańców, co jest niższym poziomem w porównaniu z resztą województwa i kraju. Pod względem migracyjnym gmina wykazuje dodatnie saldo ruchu wewnętrznego – 62 osoby zameldowały się na pobyt stały, natomiast 42 wymeldowały, co daje wynik +20. Ruch zagraniczny był znikomy – odnotowano tylko jedno zameldowanie i jedno wymeldowanie, co skutkuje zerowym bilansem.

Sieć osadnicza gminy jest silnie rozproszona i oparta na 13 sołectwach, z których największym jest Wilkołaz Pierwszy, liczący 844 mieszkańców. Gmina obejmuje łącznie 17 miejscowości i 16 obrębów geodezyjnych (Tabela 2.). Największe skupiska ludności koncentrują się w zespole Wilkołaz (obejmującym m.in. Wilkołaz Dolny, Drugi, Trzeci i Pierwszy), gdzie mieszka ponad 43% całej populacji. Mniejsze ośrodki to m.in. Pułankowice (443 osoby), Zalesie

(383 osoby), Marianówka (118 osób) i Ewunin (128 osób). Na obszarze gminy wyraźnie widoczne są różnice w gęstości zaludnienia (Rys. 7.) i rozwoju infrastruktury. Sieć osadnicza o rozproszonym charakterze wpływa na trudności w zapewnieniu jednolitego dostępu do podstawowych usług i infrastruktury, takich jak drogi, wodociągi czy kanalizacja. Pomimo wyzwań demograficznych i przestrzennych, gmina Wilkołaz zachowuje tradycyjny charakter osadnictwa z licznymi śladami historycznymi i stosunkowo stabilną strukturą ludnościową.

Rys. 7. Struktura i gęstość zaludnienia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych USC oraz EGİB

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Tabela 2. Demografia gminy

Lp	Miejscowość	Liczba ludności ogółem	Procent ludności na tle Gminy	Kobiety	Mężczyźni	Osoby w wieku przedprodukcyjnym 0–17 lat		Osoby w wieku produkcyjnym 18–59/64 lata		Osoby w wieku poprodukcyjnym 60/65 i więcej	
						Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
1.	2.										
1	Ewunin	123	2%	57	66	11	15	26	38	20	13
2	Marianówka	116	2%	58	58	8	21	31	32	19	5
3	Obroki	236	4%	116	120	20	29	57	65	39	26
4	Ostrów	397	7%	207	190	35	33	113	126	59	31
5	Ostrów-Kolonia	364	7%	161	203	25	29	93	142	43	32
6	Pułankowice	426	8%	224	202	35	38	124	124	65	40
7	Rudnik Szlachecki	304	6%	139	165	32	43	75	99	32	23
8	Rudnik-Kolonia	341	6%	165	176	37	32	82	117	46	27
9	Wilkołaz Dolny	241	4%	121	120	25	21	60	81	36	18
10	Wilkołaz Drugi	414	8%	213	201	40	28	98	134	75	39
11	Wilkołaz Górny	231	4%	117	114	23	22	61	70	33	22
12	Wilkołaz Pierwszy	846	16%	423	423	82	93	209	257	132	73
13	Wilkołaz Trzeci	406	8%	198	208	24	41	104	116	70	51
14	Wilkołaz-Stacja Kolejowa	184	3%	101	83	22	18	51	54	28	11
15	Wólka Rudnicka	205	4%	97	108	22	18	47	69	28	21
16	Zalesie	355	7%	193	162	35	26	94	107	64	29
17	Zdrapy	205	4%	113	92	19	20	61	55	33	17
Razem		5394		2703	2691	495	527	1386	1686	822	478

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Stanu Cywilnego

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Na koniec 2024 roku w Gminie Wilkołaz zarejestrowanych było 256 osób bezrobotnych (Tabela 3.), z czego 125 stanowiły kobiety. W porównaniu z rokiem poprzednim, kiedy liczba bezrobotnych wynosiła 268, odnotowano niewielki spadek. Jeszcze w 2024 roku bez pracy pozostawały 273 osoby. Dane te potwierdzają powolny, lecz zauważalny trend malejącego bezrobocia na tym terenie, choć wciąż mamy do czynienia z jego strukturalnym charakterem. Rozkład bezrobocia według wieku pokazuje, że największą grupę stanowią osoby w wieku 25–34 lata (86 osób) oraz 18–24 lata (71 osób). Grupa osób powyżej 55 roku życia jest znacznie mniej liczna, co może świadczyć o przechodzeniu części starszych bezrobotnych na emeryturę lub wycofaniu ich z rynku pracy. Kobiety pozostają w wyraźnej mniejszości w grupie bezrobotnych tylko w niektórych miejscowościach. W układzie miejscowości najwięcej osób bezrobotnych odnotowano w Wilkołazie Pierwszym (40 osób), Pułankowicach (27) i Ostrów-Kolonii (23). Z drugiej strony, miejscowości takie jak Wilkołaz-Stacja Kolejowa (4 osoby) czy Wólka Rudnicka (5 osób) charakteryzują się bardzo niskim bezrobociem . Natomiast spadek bezrobocia zaobserwowano m.in. w Rudniku Szlacheckim (z 25 do 17 osób) oraz w Wilkołazie Dolnym (z 15 do 12 osób). Według Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Wilkołaz, przyszłe zmiany na rynku pracy będą ściśle związane z dalszą restrukturyzacją rolnictwa oraz rosnącym znaczeniem pozarolniczych form działalności, takich jak usługi, produkcja czy agroturystyka. Dwuzawodowość mieszkańców – łączenie pracy w gospodarstwie z zatrudnieniem w innych sektorach – staje się coraz powszechniejsza. Władze gminy podkreślają konieczność tworzenia nowych miejsc pracy, zwłaszcza w sektorze usług rynkowych, jako warunku niezbędnego do zahamowania odpływu mieszkańców i aktywizacji lokalnej gospodarki.

Tabela 3. Liczba osób bezrobotnych z terenu gminy Wilkołaz (stan na 31.12.2024 r.)

Lp.	Grupa wiekowa	Liczba bezrobotnych	
		liczba	%
1.	2.	3.	4.
1.	18 - 24	71	27,73
2.	25 - 34	86	33,59
3.	35 - 44	57	22,27
4.	45 - 54	23	8,98
5.	55 - 59	13	5,08
6.	60 - 65	6	2,34
Gmina ogółem (obszar wiejski)		256	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Kraśniku

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.1.6 Tereny zabudowane

Tereny zabudowane w Gminie Wilkołaz cechują się tradycyjnym, wiejskim układem przestrzennym, typowym dla obszarów o rolniczym charakterze (Rys. 8.). Zabudowa występuje głównie w formie rozproszonej, zlokalizowanej wzdłuż dróg gminnych i powiatowych, a także skupionej w centrach poszczególnych miejscowości. Przeważającym typem zabudowy są budynki jednorodzinne oraz zagrodowe, ściśle związane z prowadzoną działalnością rolniczą. Domy mieszkalne, najczęściej wolnostojące, często pochodzą z lat 70. i 80. XX wieku, ale w wielu miejscowościach – szczególnie lepiej skomunikowanych z Kraśnikiem i Lublinem – obserwuje się rozwój nowoczesnego budownictwa jednorodzinnego. Przykładem mogą być Pułankowice, Wilkołaz Pierwszy czy Wilkołaz Górny, gdzie coraz częściej powstają nowe domy o podwyższonym standardzie. W wielu wsiach, takich jak Rudnik Szlachecki, Obroki czy Marianówka, wciąż dominuje zabudowa zagrodowa, na którą składają się dom mieszkalny oraz budynki gospodarcze – stodoły, obory czy szopy – usytuowane na jednej działce siedliskowej. Zabudowa ta odzwierciedla rolnicze dziedzictwo gminy, mimo że część mieszkańców stopniowo rezygnuje z prowadzenia działalności rolniczej. Jednocześnie widać trend przekształcania dawnych budynków gospodarczych na cele mieszkalne lub usługowe.

Zabudowa usługowa i użyteczności publicznej koncentruje się przede wszystkim w centralnych punktach gminy – zwłaszcza w Wilkołazie Pierwszym, który pełni funkcję administracyjno-usługowego centrum. Znajdują się tam między innymi budynek Urzędu Gminy, szkoła podstawowa, ośrodek zdrowia, placówki handlowe oraz remiza OSP. Tego typu obiekty są zazwyczaj jednopiętrowe, dobrze utrzymane i pełnią ważną rolę w lokalnym życiu społecznym. Tereny przemysłowe i produkcyjne zajmują niewielką część przestrzeni gminnej. Występują głównie w postaci małych zakładów przetwórczych, warsztatów samochodowych czy tartaków, które zazwyczaj zlokalizowane są poza zwartą zabudową mieszkalną – przy drogach powiatowych lub na obrzeżach miejscowości. Rozwój tego typu działalności jest ograniczony przez niską dostępność infrastruktury technicznej i transportowej, a także przez małą chłonność lokalnego rynku pracy. W ostatnich latach zauważalna jest rozbudowa terenów mieszkaniowych, wynikająca między innymi z powrotu mieszkańców z miast i osiedlania się nowych rodzin. Powstają nowe domy, często na wcześniej nieużytkowanych działkach, a istniejące budynki są modernizowane i poddawane termorenowacjom. Na wielu dachach montowane są instalacje fotowoltaiczne, co świadczy o rosnącej świadomości ekologicznej mieszkańców oraz chęci obniżania kosztów utrzymania gospodarstw domowych.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

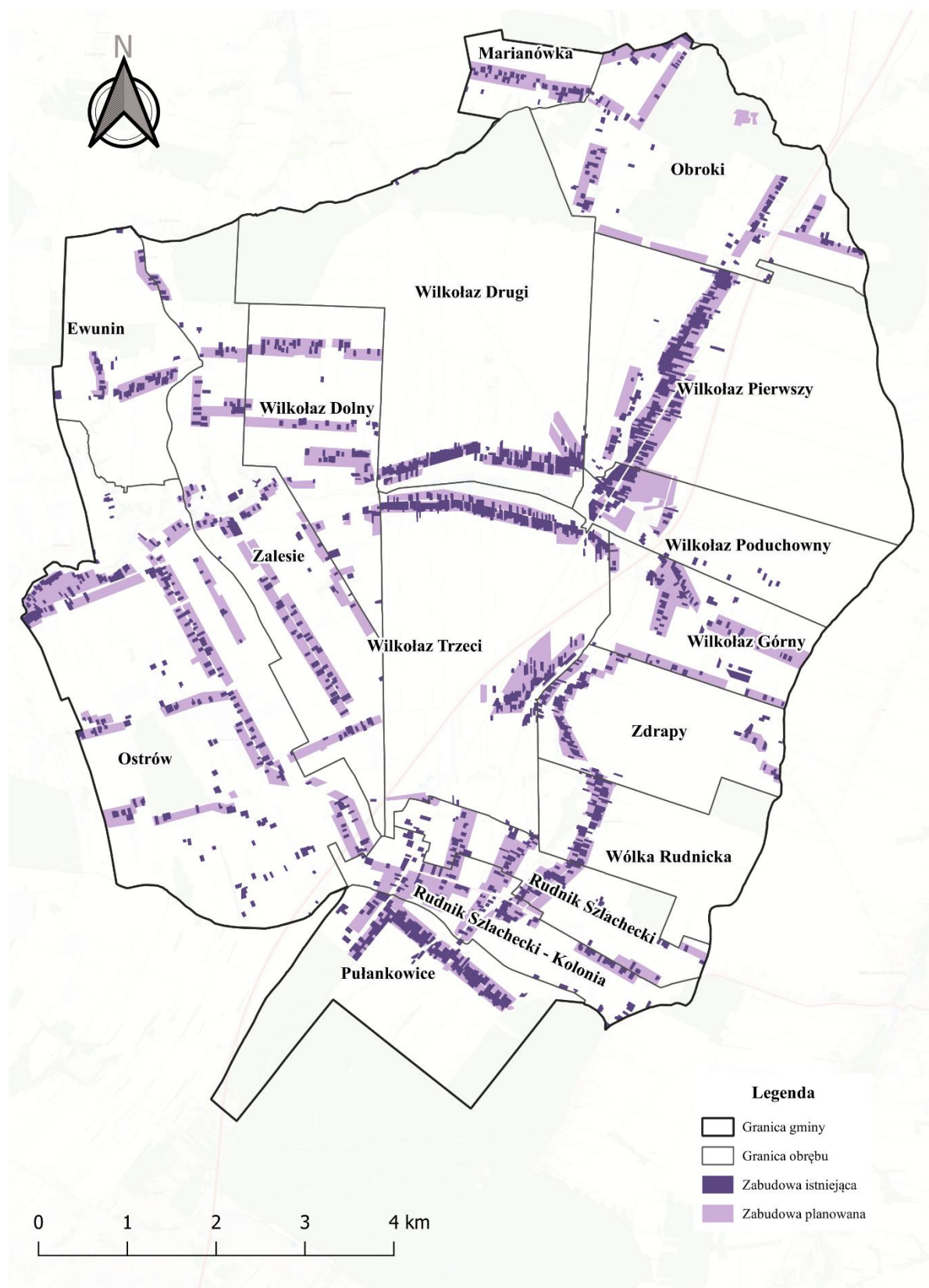
ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Stan techniczny zabudowy jest zróżnicowany. Starsze budynki często wymagają remontów lub wymiany instalacji, natomiast nowe domy spełniają aktualne standardy techniczne i estetyczne. W gminie występuje również podstawowe uzbrojenie techniczne – większość miejscowości posiada dostęp do sieci wodociągowej, energetycznej oraz telefonicznej. Sieć kanalizacyjna jest stopniowo rozbudowywana. Wzrasta też liczba inwestycji w drogi dojazdowe oraz oświetlenie uliczne, co przekłada się na poprawę jakości życia mieszkańców.

Rys. 8. Zabudowa istniejąca i planowana

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB oraz MPZP

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.1.7 Istniejące opracowania planistyczne

Gmina Wilkołaz posiada szereg dokumentów planistycznych, takich jak:

a) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

Polityka przestrzenna Gminy Wilkołaz opiera się na Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz, które zostało przyjęte uchwałą Rady Gminy Wilkołaz nr XIV/118/99 z dnia 28 grudnia 1999 r. (ze zmianami w 2011 r., 2013 r., 2016 r., 2017 r., 2020 r., 2022 r., 2023 r.) Podjęcie tej uchwały jest warunkiem niezbędnym do rozpoczęcia prac planistycznych, zgodnie z wymogami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Konieczność opracowania nowej zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wilkołaz wynika między innymi z obserwowanych w ostatnich latach zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, zmian w przepisach prawa, potrzeby aktualizacji inwestycji o charakterze publicznym oraz napływu nowych wniosków inwestycyjnych.

b) Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego

W chwili obecnej, na obszarze Gminy Wilkołaz obowiązuje aż 17 Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP). W odpowiedzi na dynamiczne zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym gminy oraz uwzględniając wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania, te plany są regularnie aktualizowane. Na zlecenie władz gminy Wilkołaz, przeprowadzono szeroko zakrojone analizy społeczne, ekonomiczne oraz środowiskowe. Ponadto, przeprowadzono prognozy demograficzne i analizy dotyczące możliwości finansowania przez gminę budowy sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, jak również społecznej. W ramach tych działań sporządzony został także bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę.

W przywołanym dokumencie stwierdza się, że w przypadku opracowania nowego projektu studium, nie można przewidywać rozszerzenia terenów nowej zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej poza obszary już przeznaczone w obowiązujących Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego. Ograniczenia te obejmują także obszary o już wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

c) Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wilkołaz na lata 2017-2023

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wilkołaz na lata 2017-2023 został uchwalony przez Radę Gminy Wilkołaz przy pomocy uchwały nr XLIII/274/2022 z dnia 27 kwietnia 2022 r. Władze gminy dostrzegają, że obszar Gminy Wilkołaz nie jest jednorodny, a poszczególne sołectwa borykają się z własnymi problemami i potrzebami. Głównym celem Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wilkołaz jest wzrost poziomu życia mieszkańców oraz poprawa atrakcyjności obszaru rewitalizacji poprzez nadanie mu nowych funkcji i odbudowanie istniejących, a także kompleksowa odnowa społeczna, przestrzenna i gospodarcza przy jednoczesnym dbaniu o środowisko naturalne.

W ramach tego celu głównego zidentyfikowano 3 cele operacyjne:

- odbudowa istniejących i nadanie nowych funkcji obszarowi centrum gminy, prowadzące do wzrostu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców oraz wzmacniania integracji społecznej,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz występowaniu patologii społecznych na obszarze rewitalizacji,
- rozwój gospodarczy i poprawa sytuacji na rynku pracy w gminie Wilkołaz.

d) Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Wilkołaz na lata 2022-2027

Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Wilkołaz na lata 2022-2027 został przyjęty za pośrednictwem uchwały nr XLIII/270/2022 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 27 kwietnia 2022 r., a później zmieniony poprzez uchwałę nr LII/318/2022 Rady Gminy Wilkołaz z dnia 21 grudnia 2022 r. Mieszkaniowy zasób gminy składa się z 6 budynków mieszkalnych zawierających 15 mieszkań oraz 2 budynków z lokalami socjalnymi, w których znajduje się łącznie 15 mieszkań. W planach na lata 2022-2027 dotyczących mieszkaniowego zasobu gminy głównie uwzględnione są przeglądy roczne i pięcioletnie, naprawy oraz remonty bieżące mające na celu utrzymanie zasobu w odpowiednim stanie technicznym. Polityka czynszowa prowadzona przez Gminę Wilkołaz opiera się na ustawie z dnia 27 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów mieszkaniowym zasobie gminy oraz o zmianie kodeksu cywilnego. Jest ona realizowana w sposób zapewniający zachowanie istniejącego zasobu mieszkaniowego w odpowiednim stanie technicznym.

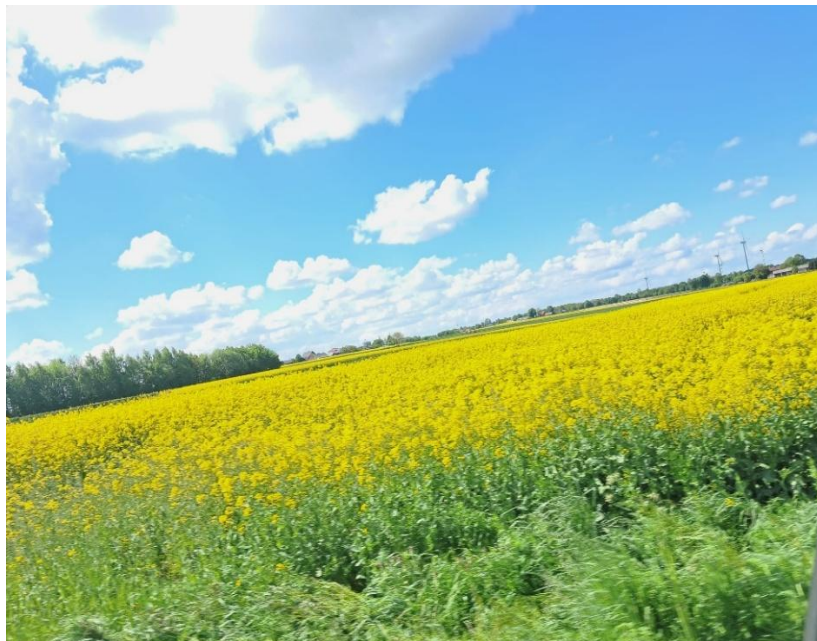
e) Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wilkołaz na lata 2021 – 2025 z perspektywą do roku 2030.

W roku 2022 Gmina Wilkołaz podjęła działania mające na celu ochronę i poprawę jakości stanu ekosystemów w obszarach objętych interwencją, ochronę rodzimych gatunków oraz siedlisk przyrodniczych, poprawę stanu środowiska naturalnego, przywrócenie walorów krajobrazowych i estetycznych, eliminację zagrożeń dla zdrowia i życia mieszkańców oraz turystów, a także przywrócenie potencjału rolniczego i rekreacyjnego terenu objętego zadaniem. Dodatkowo, prowadzone działania przyczyniły się do wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców. Planowana jest kontynuacja tego zadania w kolejnych latach, aby dalej monitorować i kontrolować rozwój sytuacji.

Rozpoczęto procedurę tworzenia i wdrażania Planu Ogólnego Gminy Wilkołaz. Rada Gminy Wilkołaz podjęła uchwałę Nr VI/36/2024 z dnia 28 listopada 2024 r. w sprawie przystąpienia do Planu Ogólnego Gminy Wilkołaz. Na chwilę obecną (tj. listopad 2025 r.) zakończono etap zbierania wniosków, a projekt Planu Ogólnego jest tworzony. Zakończenie planuje się na połowę roku 2026 r. Ponadto obecnie trwają prace nad tworzeniem Gminnym Programem Rewitalizacji dla Gminy Wilkołaz na lata 2023 – 2030.

2.2 GOSPODARKA GRUNTAMI

2.2.1 Struktura użytkowania gruntów

Zdjęcie 2. Rzepak uprawiany w Wilkołazie Poduchownym
Źródło: Archiwum prywatne

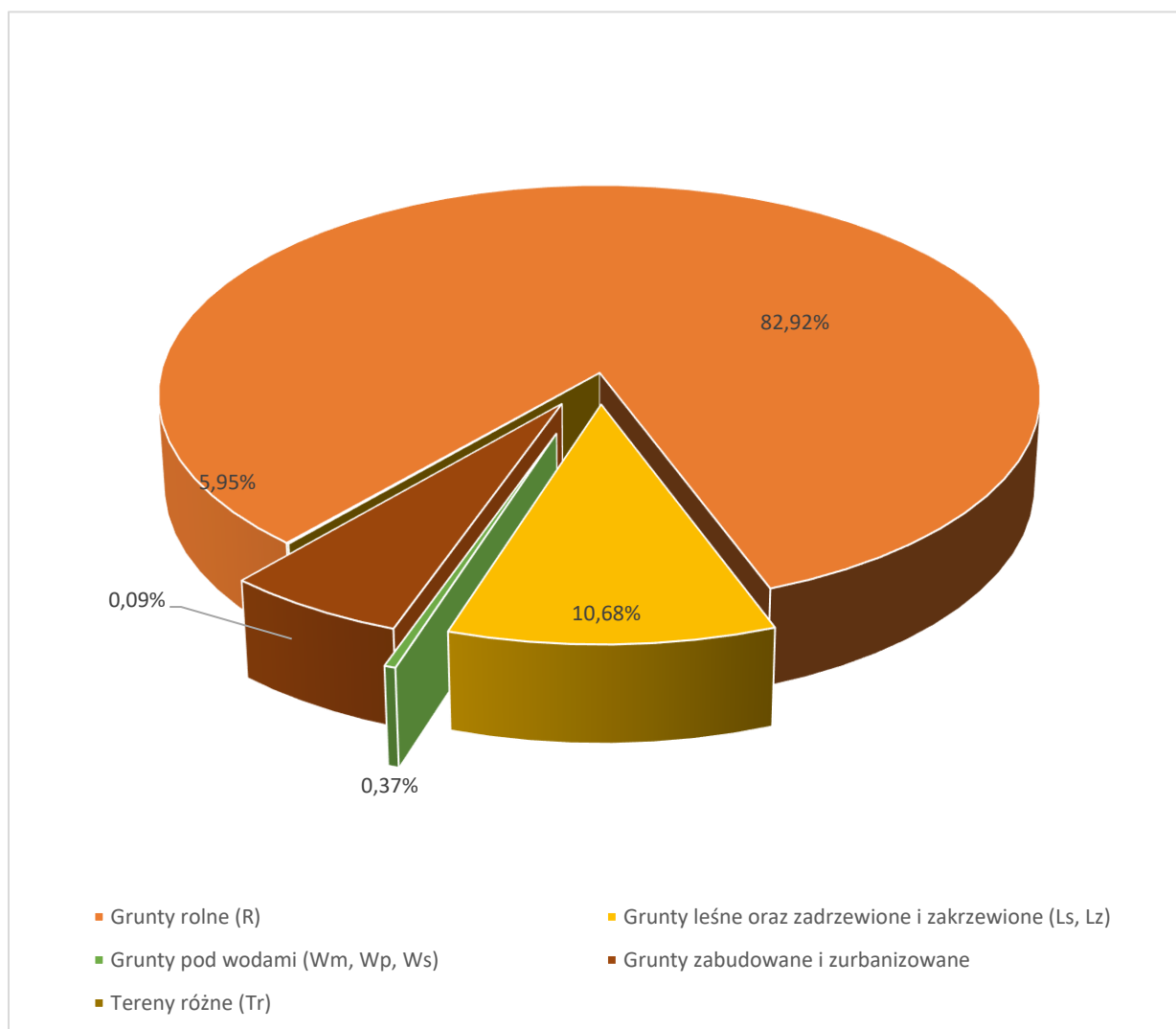
Udział użytków rolnych w powierzchni gminy wynosi prawie 83 % (Rys. 9.) (średnio w gminach wiejskich ok. 70 %). Zasoby rolniczej przestrzeni obejmują 6 741 ha, z czego grunty orne 6248 ha (92,7 %), łąki i pastwiska 252 ha (3,7 %), sady 241 ha (3,6 %). Prawie 98 % gruntów (6 640 ha) jest we władaniu indywidualnych gospodarstw chłopskich.

W gminie Wilkołaz liczba indywidualnych gospodarstw liczy 1096 - średnia powierzchnia wynosi 6,0 ha. W ostatnim dziesięcioleciu nastąpiło zmniejszenie ilości gospodarstw prawie o 23% i zwiększyła się średnia ich powierzchnia, ale jednocześnie wzrosło rozwarstwienie wielkości gospodarstw. Pozytywną tendencją jest większy udział gospodarstw powyżej 10 ha (obecnie ich stan wynosi ok. 160 gospodarstw tj. prawie 14,4 % ogółu). W dalszym ciągu ponad połowa to gospodarstwa drobne o powierzchni do 5,0 ha (w gminie najwyższy jest udział gospodarstw o powierzchni 2-5 ha -36 %).

Gmina tradycyjnie należy do obszarów o najwyższej kulturze gospodarki rolnej, znajduje to wyraz zarówno w wysokiej towarowości gospodarstw, w wydajności jak też strukturze upraw (Zdjęcie 2.) i hodowli. Wysoki udział ma produkcja roślinna, która dominuje w ok. 43 % gospodarstw rolnych, gmina wyróżnia się znaczącym udziałem upraw roślin przemysłowych. Gospodarstwa prowadzące produkcję mieszaną stanowią ok. 47 % (Tabela 3.). Produkcja zwierzęca ma niższe wskaźniki niż średnie w województwie. W produkcji zwierzęcej specjalizuje się zaledwie 8,5% gospodarstw rolnych. Prawie 65 % gospodarstw prowadzi produkcję rolną głównie lub wyłącznie na sprzedaż (przy średniej wojewódzkiej ok. 50 %). Mimo pozytywnej oceny poziomu rozwoju gospodarki rolnej, występują również niekorzystne tendencje.

Według spisu rolnego ok. 60 % gospodarstw utrzymuje się wyłącznie lub głównie z pracy we własnym gospodarstwie a jedynie 10 % ocenia je jako rozwojowe. W skład gospodarstwa rolnego wchodzi średnio 3,4 działek o średniej powierzchni 1,2 ha. Stosunkowo duża jest też odległość do działki. Z oceny spisu rolnego wynika, że w obszarze gminy Wilkołaz gospodarstwa rolne są stosunkowo dobrze wyposażone w środki techniczne i sprzęt rolniczy. Na terenie gminy funkcjonuje ok. 1300 gospodarstw rolnych. Struktura wielkości gospodarstw rolnych na terenie gminy Wilkołaz jest niekorzystna. Gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 hektarów stanowią ponad 44% ich całkowitej liczby. Jest to więcej niż przeciętnie w województwie (40%). Na podobnym poziomie pozostaje ilość gospodarstw rolnych o powierzchni w przedziale od 5 do 10 ha (województwo 21%), w przedziale od 10 do 15 ha i w przedziale 15 ha i więcej (województwo odpowiednio: 7% i 5%). Prawie 98% gruntów jest we władaniu indywidualnym.

Rys. 9. Struktura użytkowania gruntów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z EGiB

Tabela 3.Struktura użytkowania gruntów

Lp.				Powierzchnia ogólna obrębu	Grunty rolne (R)	Trwałe użytki zielone (Ps, Ł) oraz sady	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (Ls, Lz)	Grunty pod wodami (Wm, Wp, Ws)	Grunty zabudowane i zurbanizowane			Tereny różne (Tr)
									tereny zabudowane (B, Ba, Bi, Bp, Bz)	Obręb	Jednostka	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1	Ewunin	0001	ha	321,1913	267,7477	10,4905	26,7808	0,0000	9,6893	6,4010	0,0000	-
			%	100,00%	83,36%	3,27%	8,34%	0%	3,02%	1,99%	0%	-
2	Marianówka	0002	ha	109,7107	95,2526	2,0403	3,1517	0,0000	6,5045	2,6039	0,1576	-
			%	100,00%	86,82%	1,86%	2,87%	0%	5,93%	2,37%	0,14%	-
3	Obroki	0003	ha	632,2043	334,8745	11,6674	226,5779	1,1763	18,1261	15,8497	23,1294	-
			%	100,00%	52,97%	1,85%	35,84%	0,19%	2,87%	2,51%	3,66%	-
4	Ostrów	0004	ha	1151,3944	905,5069	67,7044	69,2306	4,3000	50,6621	23,3223	22,5122	-
			%	100,00%	78,64%	5,88%	6,01%	0,37%	4,40%	2,03%	1,96%	-
5	Pułankowice	0005	ha	471,0864	242,9762	26,3841	148,7619	0,5662	21,9043	20,3235	9,8692	-
			%	100,00%	51,58%	5,60%	31,58%	0,12%	4,65%	4,31%	2,09%	-
6	Rudnik Szlachecki	0006	ha	245,7054	189,9844	4,7060	22,5463	0,4319	17,3272	8,1205	1,8002	-
			%	100,00%	77,32%	1,92%	9,18%	0,18%	7,05%	3,30%	0,73%	-
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	0007	ha	256,4513	204,4491	7,8026	4,8929	0,4132	24,3182	10,4801	3,8282	-
			%	100,00%	79,72%	3,04%	1,91%	0,16%	9,48%	4,09%	1,49%	-
8	Wilkołaz Dolny	0008	ha	393,5243	355,6619	6,3284	2,4037	8,4136	15,5018	5,1973	0,0176	-
			%	100,00%	90,38%	1,61%	0,61%	2,14%	3,94%	1,32%	0%	-
9	Wilkołaz Drugi	0010	ha	1058,8743	696,7588	37,7090	276,5708	2,0650	28,7380	16,0702	0,0095	-
			%	100,00%	65,80%	3,56%	26,12%	0,20%	2,71%	1,52%	0%	-
10	Wilkołaz Górny	0012	ha	271,3360	223,9111	8,8239	0,1988	2,4656	20,0406	6,5551	6,1499	-
			%	100,00%	82,52%	3,25%	0,07%	0,91%	7,39%	2,42%	2,27%	-
11	Wilkołaz Pierwszy	0009	ha	898,7762	758,9563	19,2180	24,5630	0,7908	42,3688	15,9782	35,4059	-
			%	100,00%	84,44%	2,14%	2,73%	0,09%	4,71%	1,78%	3,94%	-
12	Wilkołaz Poduchowny	0013	ha	309,2910	248,9152	12,6339	0,1377	1,1396	24,6957	9,0295	14,4503	-
			%	100,00%	80,48%	4,08%	0,04%	0,37%	7,98%	2,92%	4,67%	-
13	Wilkołaz Trzeci	0011	ha	778,2073	613,2798	33,5978	2,0200	3,4704	48,6664	22,0909	54,3314	-
			%	100,00%	78,81%	4,32%	0,26%	0,45%	6,25%	2,84%	6,98%	-
14	Wólka Rudnicka	0014	ha	297,4016	223,3153	17,1607	40,7659	1,2269	9,5763	2,5076	0,0089	-
			%	100,00%	75,09%	5,77%	13,71%	0,41%	3,22%	0,84%	0%	-
15	Zalesie	0015	ha	631,3764	475,5905	41,1841	61,5268	1,3106	30,8534	18,9252	2,0768	-
			%	100,00%	75,33%	6,52%	9,74%	0,21%	4,89%	3,00%	0,33%	-
16	Zdrapy	0016	ha	346,7699	325,6235	2,1674	0,6065	1,7084	9,2176	4,8537	0,0770	-
			%	100,00%	93,90%	0,63%	0,17%	0,49%	2,66%	1,40%	0,02%	-
Gmina ogółem:			ha	8173,3008	6162,8038	309,6185	910,7354	29,4785	378,1903	188,3087	173,8241	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Gruntów i Budynków

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.2.2 Struktura przestrzenna użytków rolnych

Struktura przestrzenna użytków rolnych w gminie Wilkołaz charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem zarówno pod względem powierzchni poszczególnych obrębów, jak i udziału oraz rodzaju użytków rolnych w ich ogólnej powierzchni. Gmina Wilkołaz obejmuje 16 obrębów ewidencyjnych, których łączna powierzchnia wynosi 8 173,3 ha. Z tej powierzchni grunty rolne zajmują 6 841,34 ha, co stanowi 83,74% ogólnej powierzchni gminy. Użytki rolne, obejmujące grunty orne, sady, łąki trwałe, pastwiska trwałe, grunty rolne zabudowane, grunty pod rowami oraz nieużytki, stanowią zdecydowaną większość użytkowania gruntów w każdej jednostce ewidencyjnej. Największym obrębem pod względem powierzchni jest Wilkołaz Drugi (1 058,47 ha), a najmniejszym – Marianówka (109,71 ha). W większości obrębów udział użytków rolnych w stosunku do ogólnej powierzchni przekracza 75%, a w niektórych przypadkach sięga nawet ponad 90%, jak np. w obrębie Zdrapy (93,90%) czy Rudnik Szlachecki (85,37%). Największą powierzchnię użytków rolnych odnotowuje się w obrębach Wilkołaz Drugi (765,46 ha), Wilkołaz Pierwszy (821,88 ha) oraz Wilkołaz Dolny (393,25 ha).

W strukturze użytków rolnych dominują grunty orne (R) (Tabela 4.) , które w skali całej gminy zajmują 6 153,11 ha, co stanowi 75,28% ogólnej powierzchni gminy i aż 89,98% powierzchni wszystkich użytków rolnych. Największe arealy gruntów ornych występują w obrębach Wilkołaz Drugi (698,76 ha), Wilkołaz Pierwszy (758,96 ha), Wilkołaz Dolny (353,03 ha), Obroki (334,88 ha) oraz Ostrów (292,51 ha). W kilku obrębach udział gruntów ornych przekracza 90% powierzchni użytków rolnych, co świadczy o intensywnym użytkowaniu rolniczym tych terenów. Sady (S) zajmują relatywnie niewielką powierzchnię w strukturze użytków rolnych. W całej gminie sady stanowią 118,37 ha, co odpowiada 1,45% ogólnej powierzchni gminy i 1,73% powierzchni użytków rolnych. Największe skupiska sadów znajdują się w obrębach Ostrów (42,37 ha), Obroki (10,79 ha) oraz Ewunin (9,58 ha). W pozostałych obrębach powierzchnia sadów jest znacznie mniejsza i często nie przekracza 5 ha na obręb. Łąki trwałe (Ł) i pastwiska trwałe (Ps) mają marginalny udział w strukturze użytków rolnych gminy Wilkołaz. Łąki trwałe zajmują zaledwie 140,94 ha, co stanowi 1,72% powierzchni użytków rolnych, natomiast pastwiska trwałe to tylko 46,66 ha (0,57% powierzchni użytków rolnych). Największe powierzchnie łąk trwałych występują w obrębach Wilkołaz Drugi (37,79 ha), Wilkołaz Górny (7,52 ha), Wilkołaz Poduchowny (7,83 ha) oraz Ostrów (19,69 ha). Pastwiska trwałe są obecne w niewielkich ilościach, a w wielu obrębach ich powierzchnia nie przekracza 2 ha.

Grunty rolne zabudowane (Br) stanowią 342,37 ha, co daje 4,19% powierzchni użytków rolnych. Największe powierzchnie tych gruntów występują w obrębach Wilkołaz Pierwszy (41,41 ha), Wilkołaz Drugi (28,20 ha), Wilkołaz Dolny (13,87 ha) oraz Ostrów (18,69 ha). Grunty pod rowami (W) oraz nieużytki (N) mają bardzo niewielki udział w strukturze użytków rolnych – odpowiednio 16,70 ha (0,20% powierzchni użytków rolnych) i 23,18 ha (0,28% powierzchni użytków rolnych). Analizując strukturę przestrzenną użytków rolnych w poszczególnych obrębach, można zauważyć, że w większości z nich dominują grunty orne, co wskazuje na intensywną produkcję rolną i niewielką różnorodność użytkowania gruntów. Wyjątkiem są obręby takie jak Ostrów, gdzie udział sadów (42,37 ha) jest znaczący, a także Wilkołaz Drugi czy Wilkołaz Górny, w których powierzchnia łąk trwałych przekracza 7 ha. W wielu obrębach, takich jak Marianówka, Pułankowice czy Wólka Rudnicka, udział sadów, łąk i pastwisk jest znikomy lub zerowy, co jeszcze bardziej podkreśla dominację gruntów orných.

Gmina Wilkołaz posiada wysoce rolniczy charakter użytkowania gruntów, z wyraźną przewagą gruntów orných w strukturze użytków rolnych. Sady, łąki trwałe i pastwiska trwałe mają marginalne znaczenie, a grunty rolne zabudowane oraz inne kategorie (rowy, nieużytki) stanowią niewielki odsetek powierzchni. Takie ukształtowanie struktury przestrzennej użytków rolnych wskazuje na intensywną eksploatację rolniczą, niewielką różnorodność siedlisk oraz potencjalnie ograniczone możliwości rozwoju innych form użytkowania gruntów, takich jak rolnictwo ekologiczne czy ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk. Zróżnicowanie udziału poszczególnych kategorii użytków rolnych w obrębach odzwierciedla lokalne warunki przyrodnicze, tradycje gospodarcze oraz stopień urbanizacji i zabudowy terenów wiejskich.

Tabela 4. Struktura użytków gruntowych

Lp.	Obręb		Jednostka	Powierzchnia ogólna obrębu	Grunty rolne							
					ogółem	Użytki rolne						nieużytki (N)
						grunty orne (R)	sady (S)	łąki trwałe (Ł)	pastwiska trwałe (Ps)	grunty rolne zabudowane (Br)	grunty pod rowami (W)	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1	Ewunin	0001	ha	321,1913	287,9298	267,7477	9,5803	-	0,9114	9,6904	-	-
			%	100,00%	89,64%	83,36%	2,98%	-	0,28%	3,02%	-	-
2	Marianówka	0002	ha	109,7107	103,7974	95,2526	2,0403	-	0,0000	6,5045	-	-
			%	100,00%	94,61%	86,82%	1,86%	-	0,00%	5,93%	-	-
3	Obroki	0003	ha	632,2043	395,5900	334,8745	10,7915	-	0,8759	47,0690	1,1763	0,8028
			%	100,00%	62,57%	52,97%	1,71%	-	0,14%	7,45%	0,19%	0,13%
4	Ostrów	0004	ha	1151,3944	992,7413	905,5069	42,3748	19,6888	5,6408	18,6916	0,5662	0,2722
			%	100,00%	86,22%	78,64%	3,68%	1,71%	0,49%	1,62%	0,05%	0,02%
5	Pułankowice	0005	ha	471,0864	288,9191	242,9762	20,7298	0,2731	5,3812	18,6916	0,5662	0,3010
			%	100,00%	61,33%	51,58%	4,40%	0,06%	1,14%	3,97%	0,12%	0,06%
6	Rudnik Szlachecki	0006	ha	245,7054	209,7488	189,9844	-	4,7060	-	13,8376	0,4319	0,7889
			%	100,00%	85,37%	77,32%	-	1,92%	-	5,63%	0,18%	0,32%
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	0007	ha	256,4513	233,7859	204,4491	4,7050	3,0976	-	20,8540	0,4133	0,2669
			%	100,00%	91,16%	79,72%	1,83%	309,76%	-	8,13%	0,16%	0,10%
8	Wilkołaz Dolny	0008	ha	393,5243	380,2486	353,0287	-	5,7155	-	13,8749	7,2870	0,3427
			%	100,00%	96,63%	89,71%	-	1,45%	-	3,53%	1,85%	0,09%
9	Wilkołaz Drugi	0010	ha	1058,8743	765,4628	696,7588	-	37,7090	-	28,1999	1,8421	0,9530
			%	100,00%	72,29%	65,80%	-	3,56%	-	2,66%	0,17%	0,09%
10	Wilkołaz Górny	0012	ha	271,3360	252,3035	225,7457	-	7,5717	0,6160	18,2787	0,0914	-
			%	100,00%	92,99%	83,20%	-	2,79%	0,23%	6,74%	0,03%	-
11	Wilkołaz Pierwszy	0009	ha	898,7762	821,8729	758,9563	-	19,2180	-	41,4126	0,7908	1,4952
			%	100,00%	91,44%	84,44%	-	2,14%	-	4,61%	0,09%	0,17%
12	Wilkołaz Poduchowny	0013	ha	309,2910	275,4781	245,9492	-	7,8302	3,7416	17,3890	0,3659	0,2022
			%	100,00%	89,07%	79,52%	-	2,53%	1,21%	5,62%	0,12%	0,07%
13	Wilkołaz Trzeci	0011	ha	778,2073	693,5060	607,3484	4,5840	21,0165	6,8309	41,9197	0,0540	11,7525
			%	100,00%	89,12%	78,04%	0,59%	2,70%	0,88%	5,39%	0,01%	1,51%
14	Wólka Rudnicka	0014	ha	297,4016	252,2015	223,3153	0,1761	4,5150	12,3009	7,8277	1,2269	2,8395
			%	100,00%	84,80%	75,09%	0,06%	1,52%	4,14%	2,63%	0,41%	0,95%
15	Zalesie	0015	ha	631,3764	546,8323	475,5905	21,5050	9,5204	10,1637	29,3284	0,0810	0,6433
			%	100,00%	86,61%	75,33%	3,41%	1,51%	1,61%	4,65%	0,01%	0,10%
16	Zdrapy	0016	ha	346,7699	340,9185	325,6235	1,8885	0,0856	0,1933	8,8033	1,8084	2,5159
			%	100,00%	98,31%	93,90%	0,54%	0,02%	0,06%	2,54%	0,52%	0,73%
Gmina ogółem:			ha	8173,3008	6841,3365	6153,1078	118,3753	140,9474	46,6556	342,3728	16,7014	23,1761
			%		0,84	75,28%	1,45%	1,72%	0,57%	4,19%	0,20%	0,28%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB

2.2.3 Grunty zadrzewione, zakrzaczone i zadarnione

Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione stanowią istotny element krajobrazu i środowiska przyrodniczego gminy Wilkołaz, wpływając zarówno na walory przyrodnicze, jak i gospodarcze tego obszaru. Największe kompleksy leśne i tereny zadrzewione występują w obrębach Ostrów (165,97 ha), Obroki (164,11 ha), Pułankowice (238,76 ha), Zalesie (311,23 ha), Wólka Rudnicka (121,58 ha) oraz Rudnik Szlachecki (67,73 ha) (Tabela 5.). W tych obrębach powierzchnia lasów i zadrzewień przekracza 100 ha, a stopień lesistości sięga od 25% do nawet 49% w przypadku Zalesia. Najwyższy udział terenów leśnych i zadrzewionych odnotowano w obrębie Wilkołaz Drugi, gdzie wskaźnik lesistości wynosi aż 81,94%, co oznacza, że ponad cztery piąte powierzchni tego obrębu zajmują lasy i zadrzewienia. Jest to ewenement na tle pozostałych obrębów i świadczy o wyjątkowo dużym udziale terenów leśnych w tej części gminy. Z kolei najniższy udział terenów leśnych i zadrzewionych występuje w obrębach Wilkołaz Poduchowny (1,77%), Marianówka (4,27%), Wilkołaz Pierwszy (11,11%) oraz Ewunin (15,80%). W tych jednostkach dominują grunty rolne, a powierzchnia lasów i zadrzewień nie przekracza 6 ha w Marianówce i 5,5 ha w Wilkołazie Poduchownym. Tak duże zróżnicowanie udziału terenów leśnych i zadrzewionych w poszczególnych obrębach wynika zarówno z uwarunkowań przyrodniczych, jak i historycznych oraz gospodarczych. W obrębach o wysokim wskaźniku lesistości przeważają gleby słabsze, mniej przydatne do produkcji rolnej, a także tereny położone na obrzeżach kompleksów leśnych lub w dolinach rzek.

Tabela 5. Grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione

Lp,	Obręb	Powierzchnia obróbu ogółem	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione				Stopień lesistości
			las, grunty zadrzewione i zakrzewione wg ewidencji gruntów (Ls, Lz)	las, grunty zadrzewione i zakrzewione zinwentaryzowane w terenie a nieujawnione w ewidencji gruntów	las, grunty zadrzewione i zakrzewione ujawnione w ewidencji gruntów których brak w terenie	Razem	
		ha	ha	ha	ha	ha	%
1	2	3	4	6	7	8	9
1	Ewunin	321,1913	43,5544	6,3501	0,8363	50,7408	15,80
2	Marianówka	109,7107	3,3900	0,9689	0,3300	4,6889	4,27
3	Obroki	632,2043	138,6773	21,4791	3,9505	164,1069	25,96
4	Ostrów	1151,3944	154,1292	10,4806	1,3647	165,9745	14,42
5	Pułankowice	471,0864	228,3896	9,3533	1,0157	238,7586	50,68
6	Rudnik Szlachecki	245,7054	65,6912	1,8242	0,2096	67,7250	27,56
7	Rudnik Szlachecki Kolonja	256,4513	6,7800	0,8871	0,0503	7,7174	3,01
8	Wilkołaz Dolny	393,5243	1,0034	2,2729	0,0896	3,3659	0,86
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743	858,6447	7,0689	1,8996	867,6132	81,94
10	Wilkołaz Górny	271,3360	0,2043	0,5969	0,1988	1,0000	0,37
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762	95,1358	4,4470	0,3098	99,8926	11,11
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910	0,1057	5,3450	0,0315	5,4822	1,77
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073	2,3619	5,4873	1,7398	9,5890	1,23
14	Wólka Rudnicka	297,4016	112,4697	6,5878	2,5223	121,5798	40,88
15	Zalesie	631,3764	299,6356	9,5363	2,0519	311,2238	49,29
16	Zdrapy	346,7699	0,5963	1,0532	0,6065	2,2560	0,65
Gmina ogółem (obszar wiejski)		8173,3008	2010,7691	93,7386	17,2069	2121,7146	25,96

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB i inwentaryzacji terenowej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

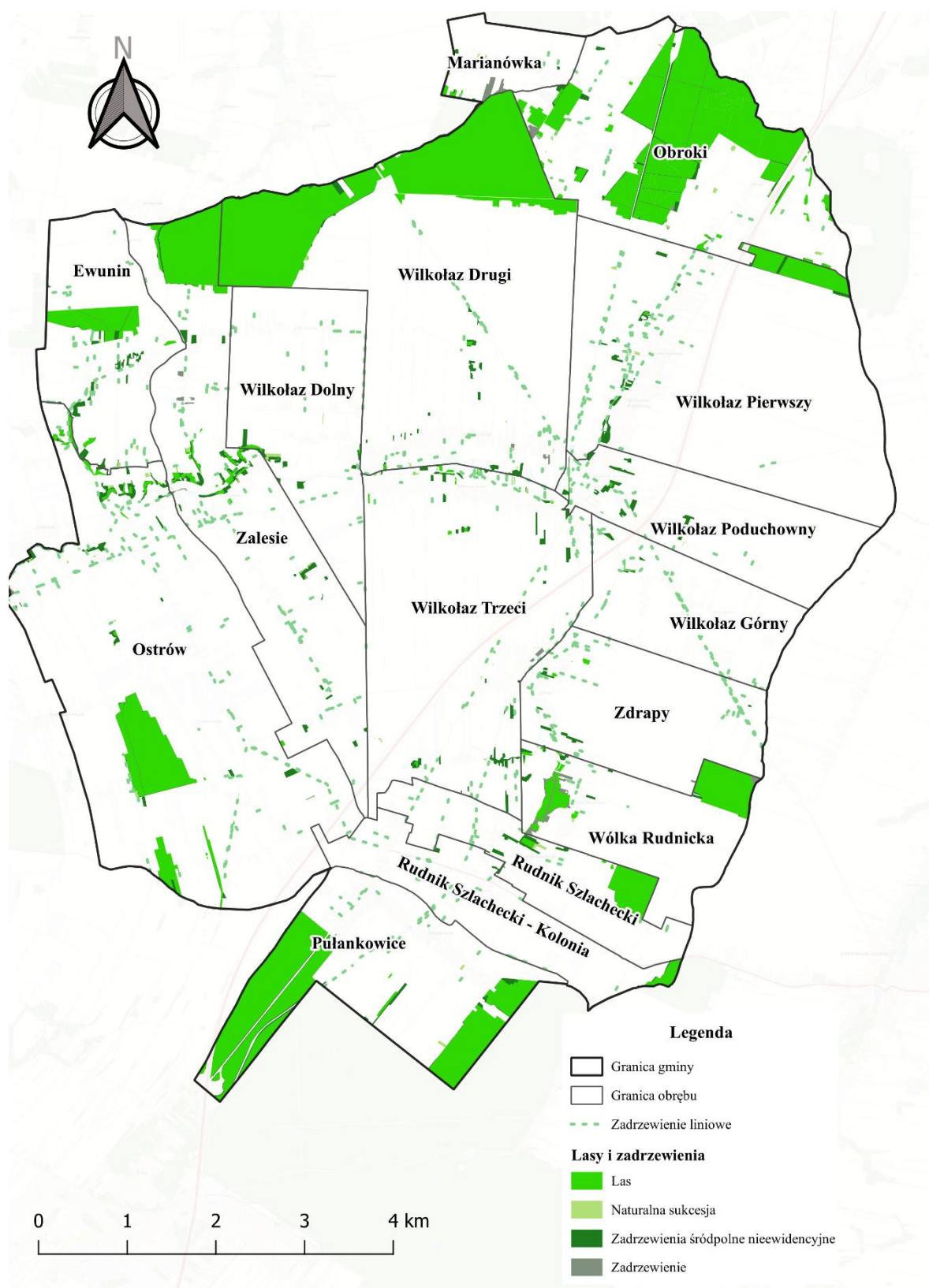
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Struktura gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych jest zróżnicowana także pod względem form własności i sposobu ewidencji. Największą część stanowią lasy ujęte w ewidencji gruntów (Ls i Lz), których łączna powierzchnia w gminie wynosi 2 010,77 ha. Największe powierzchnie takich lasów znajdują się w obrębach Zalesie (299,64 ha), Pułankowice (228,39 ha), Ostrów (154,13 ha), Obroki (138,68 ha) i Wólka Rudnicka (112,47 ha). Lasy te są najczęściej własnością Skarbu Państwa i zarządzane przez Lasy Państwowe, choć istotny udział mają także lasy prywatne, będące własnością osób fizycznych i wspólnot gruntowych. Druga kategoria to lasy, grunty zadrzewione i zakrzewione z inwentaryzacji ewidencyjnej, ale nieujęte w ewidencji gruntów, których powierzchnia wynosi 93,74 ha. Są to najczęściej niewielkie fragmenty zadrzewień śródpolnych, pasów ochronnych, zadrzewień przydrożnych i przywodnych, a także młode nasadzenia, które nie zostały jeszcze formalnie sklasyfikowane jako lasy w ewidencji gruntów. Największe powierzchnie tej kategorii występują w obrębach Obroki (21,48 ha), Zalesie (9,54 ha), Pułankowice (9,35 ha), Ostrów (10,49 ha) i Wilkołaz Drugi (7,07 ha). Trzecią kategorię stanowią lasy, grunty zadrzewione i zakrzewione ujawnione w ewidencji gruntów, w których brak jest tych terenów w terenie – łącznie 17,21 ha. Są to przypadki, gdzie w ewidencji figuruje zapis o lesie lub zadrzewieniu, ale w rzeczywistości teren został już przekształcony (np. wykarczowany, zaorany lub zabudowany). Największe powierzchnie tej kategorii odnotowano w obrębach Wólka Rudnicka (2,52 ha), Zalesie (2,05 ha), Wilkołaz Drugi (1,90 ha) oraz Ostrów (1,36 ha).

Sumarycznie, biorąc pod uwagę wszystkie kategorie, największe powierzchnie terenów leśnych i zadrzewionych występują w obrębach Zalesie (311,23 ha), Pułankowice (238,76 ha), Ostrów (165,97 ha), Obroki (164,11 ha), Wólka Rudnicka (121,58 ha), Rudnik Szlachecki (67,73 ha) oraz Wilkołaz Drugi (867,61 ha). Obręby te charakteryzują się także najwyższym wskaźnikiem lesistości, przekraczającym 25%, a w przypadku Wilkołaza Drugiego nawet 80%. W pozostałych obrębach udział terenów leśnych i zadrzewionych jest znacznie niższy, co wynika z dominacji użytkowania rolniczego oraz większego stopnia przekształcenia środowiska przez człowieka. Znaczenie terenów leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych w gminie Wilkołaz jest wieloaspektowe. Pełnią one kluczową rolę w ochronie przyrody, zachowaniu bioróżnorodności, ochronie gleb przed erozją oraz regulacji stosunków wodnych. Lasy i zadrzewienia stanowią także istotny element krajobrazu kulturowego, wpływając na walory estetyczne i rekreacyjne gminy. Zadrzewienia śródpolne i pasy ochronne przyczyniają się do poprawy mikroklimatu, ograniczenia parowania i zwiększenia retencji wody w glebie, co ma szczególne znaczenie na terenach rolniczych (Rys. 10.).

Rys. 10. Lasy i zadrzewienia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB i inwentaryzacji terenowej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.2.4 Grunty rolne odłogowane, zdegradowane i zdewastowane

Grunty odłogowane w gminie Wilkołaz stanowią powierzchnię łącznie ponad 54 hektarów (Tabela 6.), co w odniesieniu do całkowitej powierzchni użytków rolnych w gminie nie jest wartością dominującą, ale mimo to ma znaczący wpływ na strukturę użytkowania ziemi oraz krajobraz lokalny. Zjawisko odłogowania gruntów jest procesem obserwowanym w wielu regionach o charakterze rolniczym i wynika przede wszystkim z przemian gospodarczych, demograficznych i środowiskowych. W gminie Wilkołaz powierzchnia odłogów rozmieszczona jest w różnych obrębach, przy czym ich wielkość nie jest równomierna – od bardzo małych arealów poniżej 1 hektara, aż po rozległe powierzchnie przekraczające 9 hektarów.

Największe powierzchnie gruntów odłogowanych znajdują się w miejscowościach Ostrów, Wilkołaz Górny oraz Wilkołaz Trzeci. W Ostrowie areal ten sięga prawie 9,75 hektara, co stanowi największe skupisko odłogów w całej gminie. Znaczne powierzchnie występują także w Wilkołazie Górnym – ponad 7,89 hektara oraz w Wilkołazie Trzecim – 7,5 hektara. Tak duże arealy nieużytkowane rolniczo świadczą o wyraźnym procesie rezygnacji z upraw w tych obrębach, co może być spowodowane zarówno spadkiem opłacalności gospodarowania na niektórych gruntach, jak i czynnikami przyrodniczymi, np. trudniejszymi warunkami glebowymi, większymi nachyleniami terenu czy problemami z dostępem do pól. W przypadku Wilkołaza Trzeciego i Górnego dodatkowym czynnikiem mogą być także zmiany demograficzne – odpływ młodych mieszkańców do miast oraz starzenie się społeczności wiejskiej, co skutkuje brakiem rąk do pracy w rolnictwie. Kolejne stosunkowo duże skupiska gruntów odłogowanych występują w Wólce Rudnickiej, gdzie ich powierzchnia wynosi 5,38 hektara, a także w Pułankowicach, Zalesiu oraz w Rudniku Szlacheckim Kolonii, gdzie każde z tych sołectw posiada ponad 3 hektary gruntów odłogowanych. To wskazuje, że problem porzucania upraw dotyczy nie tylko pojedynczych obrębów, ale ma charakter bardziej powszechny, obejmujący obszar całej gminy. Jednocześnie można zauważyć, że w wielu obrębach powierzchnia gruntów odłogowanych jest stosunkowo niewielka i nie przekracza 1–2 hektarów, jak ma to miejsce w Marianówce, Obrokach czy Wilkołazie Poduchownym (Rys. 11). W tych przypadkach zjawisko ma raczej charakter punktowy i wynika z indywidualnych decyzji gospodarstw, np. wyłączenia mniej urodzajnych fragmentów pól z produkcji.

Tabela 6. Zestawienie powierzchni gruntów odłogowanych

Obręb	Powierzchnia gruntów odłogowanych [ha]
Ewunin	2,6488
Marianówka	0,8860
Obroki	0,6449
Ostrów	9,7426
Pułankowice	3,6312
Rudnik Szlachecki	1,9330
Rudnik Szlachecki Kolonia	2,6315
Wilkołaz Dolny	1,0226
Wilkołaz Drugi	3,2896
Wilkołaz Górny	7,8903
Wilkołaz Pierwszy	1,1227
Wilkołaz Poduchowny	0,9700
Wilkołaz Trzeci	7,5094
Wólka Rudnicka	5,3808
Zalesie	3,2721
Zdrapy	1,9110
Gmina ogółem	54,4863

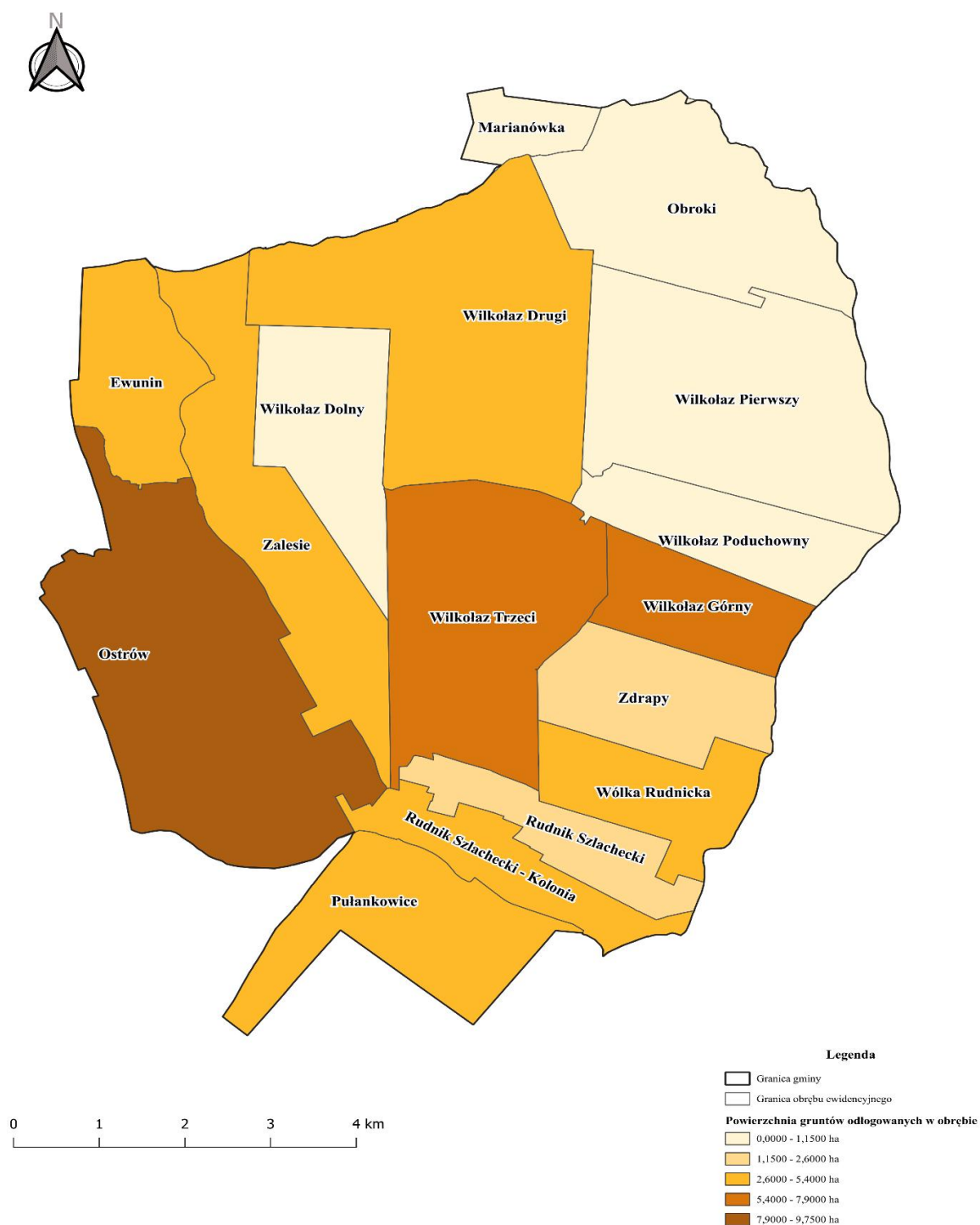
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR oraz inwentaryzacji stanu istniejącego

Odłogowanie gruntów ma różnorodne skutki dla krajobrazu i funkcjonowania lokalnej przestrzeni. Z jednej strony pozostawienie pól bez uprawy prowadzi do ich stopniowej sukcesji roślinnej – pojawiają się najpierw gatunki ruderalne, następnie trawy i byliny, a w dalszej perspektywie krzewy i młode drzewa. Dzięki temu tereny te mogą zyskać wartość przyrodniczą, stając się siedliskiem dla owadów, ptaków czy drobnych ssaków. Powiększające się płaty odłogów mogą działać jak naturalne enklawy bioróżnorodności, szczególnie w krajobrazie rolniczym, który w dużej mierze zdominowany jest przez monokultury. Odłogi mogą również poprawiać retencję wodną oraz ograniczać procesy erozyjne, zwłaszcza na terenach o większym nachyleniu, gdzie rezygnacja z orki pozwala glebie lepiej zatrzymywać wilgoć i przeciwdziałać spływowi powierzchniowemu. Z drugiej jednak strony, odłogowanie gruntów ma także swoje negatywne konsekwencje. Dla rolnictwa oznacza ono zmniejszenie powierzchni użytkowanej produkcyjnie, co obniża potencjał gospodarczy wsi. Pozostawione samym sobie odłogi mogą też prowadzić do rozprzestrzeniania się chwastów czy roślin inwazyjnych, które potem przenikają na sąsiednie, użytkowane pola. W krajobrazie wiejskim

odłogi często przyczyniają się do powstawania obrazów nieuporządkowanych, zwłaszcza gdy sąsiadują bezpośrednio z zadbanymi polami uprawnymi. Proces ten jest szczególnie widoczny w miejscach, gdzie powierzchnia odłogów jest duża i tworzy zwarte kompleksy, jak w Ostrowie czy Wilkołazie Górnym.

Warto podkreślić, że na terenie gminy Wilkołaz nie wykazano gruntów zdegradowanych ani zdewastowanych, co stanowi istotną informację w kontekście oceny stanu środowiska i jakości przestrzeni rolniczej. Oznacza to, że mimo występowania odłogów, gleby w gminie zachowały swoją przydatność rolniczą i nie uległy trwałym zniszczeniom związanym np. z działalnością przemysłową, wydobywczą czy niekontrolowaną urbanizacją. Brak gruntów zdegradowanych świadczy o tym, że środowisko naturalne zostało w dużej mierze zachowane w dobrym stanie, a istniejące grunty odłogowane można w przyszłości ponownie włączyć do użytkowania rolniczego lub wykorzystać w działaniach proekologicznych i rekreacyjnych, bez konieczności kosztownej rekultywacji.

Rys. 11. Struktura gruntów odłogowanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB, ARiMR oraz analizy stanu istniejącego

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Działki wyłączone z produkcji rolnej w gminie Wilkołaz stanowią istotny element lokalnej gospodarki przestrzennej, a ich analiza pozwala zrozumieć zarówno aktualne trendy w zagospodarowaniu terenu, jak i wyzwania stojące przed rolnictwem oraz planowaniem przestrzennym w tej części regionu. W roku 2023 na terenie gminy Wilkołaz wyłączono z produkcji rolnej łącznie 18 działek o sumarycznej powierzchni 2 970,40 m². W roku 2024 liczba ta wzrosła do 20 działek, a łączna powierzchnia wyłączeń wyniosła już 5 167,05 m² (Tabela 7.). Wzrost zarówno liczby, jak i powierzchni wyłączanych działek świadczy o nasilającym się procesie przekształcania gruntów rolnych na cele nierolnicze, co jest typowe dla gmin położonych w pobliżu większych ośrodków miejskich oraz w miejscach, gdzie rośnie presja inwestycyjna i potrzeby rozwojowe. Wyłączenia z produkcji rolnej dotyczą praktycznie wszystkich obrębów ewidencyjnych gminy Wilkołaz, choć ich natężenie jest zróżnicowane. Najwięcej przypadków odnotowano w obrębach Wilkołaz II, Ostrów, Pułankowice, Rudnik Szlachecki, Wilkołaz Domy, Wilkołaz Górny oraz Marianówka. W tych obrębach wyłączane są zarówno pojedyncze działki o niewielkiej powierzchni (np. poniżej 50 m²), jak i większe parcele przekraczające 400 m². Największe wyłączenia w 2024 roku dotyczą działek w obrębach Pułankowice (468,28 m²), Wilkołaz II (405,76 m²) oraz Ostrów (265,80 m²), co wskazuje na lokalizacje szczególnie atrakcyjne inwestycyjnie lub objęte intensywniejszym procesem urbanizacji.

Wyłączanie gruntów z produkcji rolnej jest procesem złożonym i wynika z wielu czynników. Najczęściej są to:

- rozwój budownictwa mieszkaniowego: Wzrost liczby mieszkańców, potrzeba nowych domów jednorodzinnych oraz rozbudowa istniejącej zabudowy to główne przyczyny wniosków o wyłączenie działek z produkcji rolnej. Działki wyłączane na ten cel są zazwyczaj niewielkie, co odpowiada powierzchniom typowym dla zabudowy jednorodzinnej lub zagrodowej,
- inwestycje infrastrukturalne: Budowa dróg, sieci wodociągowych, kanalizacyjnych, energetycznych czy telekomunikacyjnych często wymaga wyłączenia części gruntów rolnych z użytkowania. Takie wyłączenia mają charakter rozproszony i dotyczą różnych obrębów,
- zmiana funkcji gospodarczej terenu: W niektórych przypadkach wyłączenie gruntów z produkcji rolnej jest związane z powstawaniem nowych obiektów

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

usługowych, magazynowych, handlowych lub produkcyjnych. W gminie Wilkołaz, ze względu na jej rolniczy charakter, skala takich inwestycji jest ograniczona, jednak pojedyncze przypadki mogą występować,

- zmiany własnościowe i podziały geodezyjne: Procesy dziedziczenia, podziałów rodzinnych oraz sprzedaży gruntów również prowadzą do wyłączenia fragmentów działek z produkcji rolnej, szczególnie gdy nowi właściciele planują inne niż rolnicze wykorzystanie terenu.

Znaczna część wyłączanych działek to grunty o średniej lub dobrej jakości rolniczej, co może budzić obawy o trwałą utratę potencjału produkcyjnego gminy. Jednak w praktyce często są to tereny położone na obrzeżach wsi, w sąsiedztwie istniejącej zabudowy, gdzie rolnicze użytkowanie jest już utrudnione lub nieopłacalne. W takich przypadkach wyłączenie z produkcji rolnej jest uzasadnione względami funkcjonalnymi i społecznymi.

Tabela 7. Wyłączenia z produkcji rolnej w roku 2024

LP.	OBRĘB	NR DZIAŁKI	POWIERZCHNIA WYŁĄCZENIA (m2)
1	Wilkołaz II	986/1, 986/2	405,76
2	Ostrów	933/20	237,80
3	Wilkołaz Dolny	89/7	316,31
4	Wilkołaz II	428/1	153,65
5	Ostrów	932/20	141,36
6	Pułankowice	464/7, 464/11	468,28
7	Wilkołaz I	804/2	514,73
8	Wilkołaz I	833/3	256,04
9	Pułankowice	488	84,64
10	Wilkołaz II	986/1, 986/2	405,76
11	Wilkołaz Górny	81/2	53,40
12	Rudnik Szlachecki	141, 140/1	42,60
13	Zalesie	155/2	292,80
14	Wilkołaz Dolny	68/2	65,60
15	Wilkołaz I	796	572,77
16	Ostrów	835	309,00
17	Wilkołaz II	938	261,57
18	Marianówka	85	248,77
19	Wilkołaz Poduchowny	455/2	35,91
20	Rudnik Szlachecki	125/7	34,50
21	Ostrów	933/23	265,80
Razem			5167,05

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.2.6 Charakterystyka gleb

Gmina Wilkołaz położona jest w regionie o wyraźnie rolniczym charakterze, co odzwierciedla zarówno struktura użytkowania gruntów, jak i jakość gleb (Rys. 12.). Gleby są jednym z najważniejszych zasobów przyrodniczych tej gminy, a ich właściwości i rozmieszczenie mają kluczowy wpływ na możliwości produkcji rolniczej, typy upraw oraz ogólny krajobraz rolniczy regionu. Podstawą oceny jakości środowiska glebowego w gminie Wilkołaz jest krajowa klasyfikacja bonitacyjna gruntów, która dzieli gleby na klasy od I (najlepsze) do VI (najsłabsze), z uwzględnieniem zarówno gruntów ornych, jak i użytków zielonych (Tabela 8.). Za bardzo dobre i dobre uznaje się grunty orne klas I–IIIb oraz użytki zielone klas I–III, za średniej jakości – grunty orne klas IVa–IVb i użytki zielone klasy IV, a za najslabsze – grunty rolne klas V i VI. W gminie Wilkołaz największy udział mają gleby dobrej jakości, czyli klasy IIIa i IIIb, które razem stanowią aż 64,21% wszystkich gruntów rolnych. Gleby średniej jakości, czyli klasy IVa i IVb, zajmują 11,73%, natomiast gleby słabej jakości (V i VI) to zaledwie 1,02% powierzchni gruntów. Tak korzystna struktura bonitacyjna sprawia, że gmina zalicza się do obszarów o wysokim potencjale produkcyjnym.

W strukturze gruntów ornych wyraźnie dominują gleby klasy IIIa (47,42%) i IIIb (33,12%). Są to gleby, które pozwalają na prowadzenie intensywnej produkcji rolniczej, w tym uprawę zbóż, buraków cukrowych, ziemniaków czy warzyw. Gleby klasy IIIa, określane jako dobre, mają nieco gorsze właściwości fizyczne lub chemiczne niż klasy I i II, ale nadal umożliwiają uzyskiwanie wysokich plonów, zwłaszcza przy odpowiedniej agrotechnice i nawożeniu. Gleby klasy IIIb, choć nieco bardziej podatne na wahania poziomu wód gruntowych i zmienne warunki pogodowe, również mogą być bardzo wydajne, zwłaszcza jeśli są odpowiednio uprawiane i zmeliorowane. Gleby klasy IVa i IVb, uznawane za średniej jakości, stanowią łącznie 15,94% powierzchni gruntów ornych. Są to gleby, które wciąż nadają się do uprawy, choć wymagają większego nakładu pracy i środków. Często występują na terenach o mniej korzystnych warunkach fizjograficznych, takich jak większe spadki terenu czy zagłębienia, co zwiększa ryzyko erozji wodnej lub przesuszenia. Plony na tych glebach są silnie uzależnione od ilości i rozkładu opadów, a także od poziomu kultury rolnej. Gleby ciężkie tej klasy, choć zasobne w składniki pokarmowe, są trudniejsze w uprawie, wymagają precyzyjnego doboru momentu prac polowych i często muszą być meliorowane. Gleby lekkie klasy IVa i IVb najlepiej nadają się do uprawy żyta i ziemniaków, a w dobrych warunkach także jęczmienia, owsa czy buraków pastewnych.

Rys. 12. Typy gleb

Legenda

Granica gminy Wilkołaz

Typy gleb:

czarne ziemie właściwe

gleby bielcowe i pseudobielicowe

gleby brunatne właściwe

gleby brunatne wylugowane i brunatne kwaśne

mady

mursze

gleby torfowo-mułowe

gleby glejowe

Źródło: Mapa glebowo- rolnicza WBGiUTR w Lublinie

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

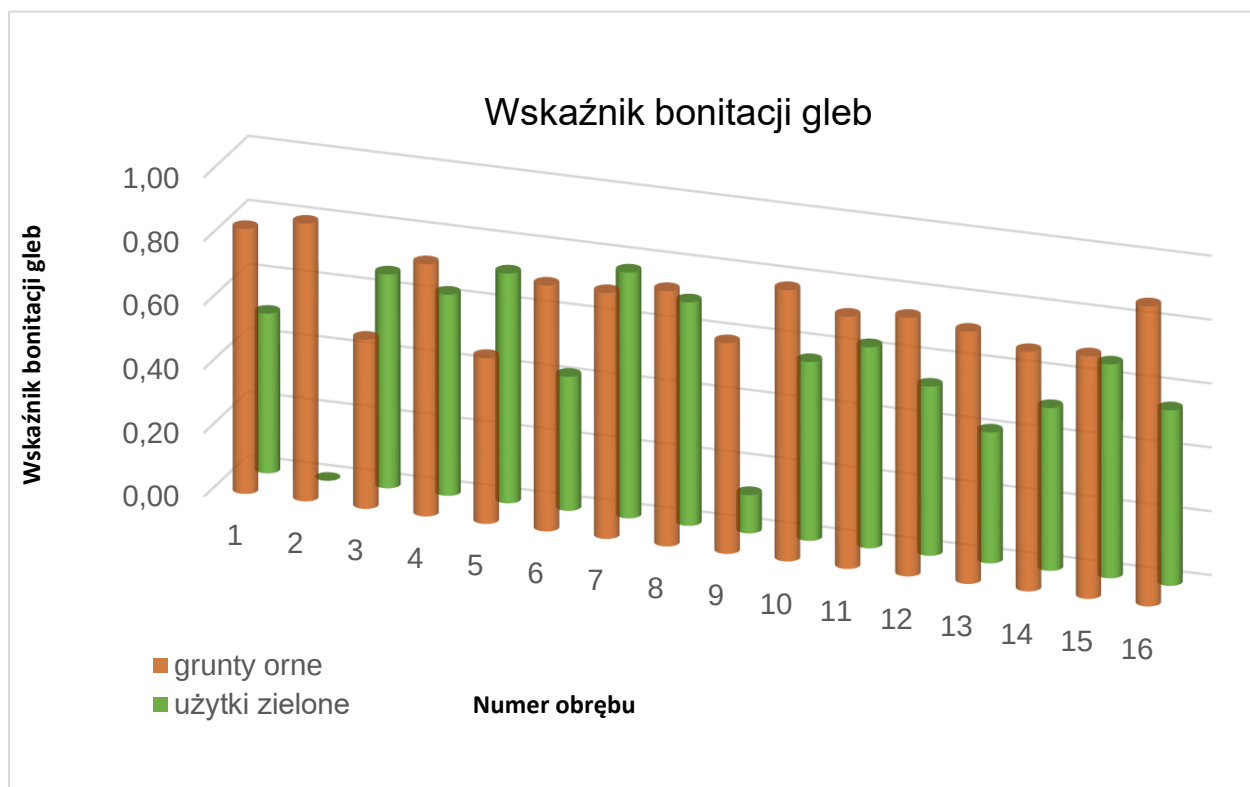
Tabela 8. Ocena jakości użytków rolnych

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obrębu	Powierzchnia ogólna użytków ornych (R, Ł, Ps)		Powierzchnia użytków orných (R, Ł, Ps)					
					gruntów dobrej jakości*		gruntów średniej jakości**		gruntów słabej jakości***	
		(ha)	(ha)	%	ha	%	ha	%	ha	%
1.	2.	3.	4.		5.	6.	7.	8.	9.	10.
1	Ewunin	321,1913	268,6764	83,65	241,5249	75,20	26,5739	8,27	0,5776	0,18
2	Marianówka	109,7107	95,1967	86,77	92,5324	84,34	2,6643	2,43	0,0000	0,00
3	Obroki	632,2043	334,1594	52,86	195,0209	30,85	132,5432	20,97	6,5953	1,04
4	Ostrów	1151,3944	930,6671	80,83	771,9538	67,05	152,8396	13,27	5,8737	0,51
5	Pułankowice	471,0864	248,4333	52,74	186,2403	39,53	61,9199	13,14	0,2731	0,06
6	Rudnik Szlachecki	245,7054	194,6904	79,24	130,3850	53,07	61,8189	25,16	2,4865	1,01
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	256,4513	199,6386	77,85	155,4194	60,60	43,8661	17,11	0,3531	0,14
8	Wilkołaz Dolny	393,5243	349,0033	88,69	320,4550	81,43	27,8790	7,08	0,6693	0,17
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743	734,4677	69,36	625,6384	59,09	72,5603	6,85	36,2690	3,43
10	Wilkołaz Górny	271,3360	240,5333	88,65	217,7541	80,25	21,8596	8,06	0,9196	0,34
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762	727,0527	80,89	666,0601	74,11	59,8568	6,66	1,1358	0,13
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910	263,5903	85,22	227,0093	73,40	32,1369	10,39	4,4441	1,44
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073	644,2933	82,79	554,6733	71,28	71,7165	9,22	17,9036	-
14	Wólka Rudnicka	297,4016	238,8234	80,30	172,6253	58,04	63,2689	21,27	2,9292	0,98
15	Zalesie	631,3764	493,9482	78,23	375,4947	59,47	116,3574	18,43	2,0961	0,33
16	Zdrapy	346,7699	325,9023	93,98	314,8906	90,81	10,5119	3,03	0,4998	0,14
Gmina ogółem		8173,3008	6289,0764	76,95	5247,6774	64,21	958,3732	11,73	83,0258	1,02

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

Najmniejszy udział mają gleby słabej jakości – klasy V i VI, które łącznie zajmują zaledwie 1,02% powierzchni gruntów ornych. Są to gleby trudne do uprawy, o bardzo niskiej żyzności, często położone na glebach piaszczystych, żwirowych lub podmokłych. Wymagają one specjalnych metod agrotechnicznych, a często także dodatkowych inwestycji, aby przynosiły jakiegokolwiek plony. Zdarza się, że są przekształcane na pastwiska, zalesiane lub wykorzystywane pod inne, mniej wymagające cele.

Rys. 13. Wskaźnik bonitacji gleb

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

Analizując poszczególne obręby gminy, można zauważyć znaczące różnice w strukturze bonitacyjnej gleb (Rys. 13.) (Tabela 9). Obręb Ewunin o powierzchni 321,19 ha wyróżnia się wysoką jakością gleb, zwłaszcza klas II, IIIa i IIIb, które łącznie zajmują ponad 75% powierzchni użytków rolnych. Podobnie wysokie wskaźniki występują w Marianówce, Ostrów czy Wilkołazie Dolnym, gdzie gleby dobrej jakości są podstawą intensywnej produkcji rolniczej. Z kolei w obrębach takich jak Obroki czy Pułankowice udział gleb średniej i słabej jakości jest wyższy, co wymaga od rolników stosowania bardziej zaawansowanych technologii uprawy i większego zaangażowania w utrzymanie odpowiedniej kultury rolnej.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Tabela 9. Wskaźnik bonitacji gleb

L.p.	Obręb	Wskaźnik bonitacji gleb		
		grunty orne	użytki zielone	Razem
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Ewunin	0,83	0,50	1,33
2.	Marianówka	0,87	0,00	0,87
3.	Obroki	0,53	0,67	1,20
4.	Ostrów	0,79	0,63	1,42
5.	Pułankowice	0,52	0,72	1,24
6.	Rudnik Szlachecki	0,77	0,42	1,19
7.	Rudnik Szlachecki Kolonia	0,77	0,77	1,54
8.	Wilkołaz Dolny	0,80	0,70	1,50
9.	Wilkołaz Drugi	0,66	0,12	0,78
10.	Wilkołaz Górny	0,85	0,56	1,41
11.	Wilkołaz Pierwszy	0,79	0,63	1,42
12.	Wilkołaz Poduchowny	0,81	0,53	1,34
13.	Wilkołaz Trzeci	0,79	0,41	1,20
14.	Wólka Rudnicka	0,75	0,51	1,26
15.	Zalesie	0,76	0,67	1,43
16.	Zdrapy	0,94	0,55	1,49
Średnia		0,76	0,52	1,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB

Wskaźnik bonitacji gleb, będący miarą jakości gleby w kontekście jej przydatności rolniczej, waha się w gminie Wilkołaz od 0,52 (Pułankowice) do 0,94 (Zdrapy) dla gruntów orných. Najlepsze wskaźniki bonitacji występują w obrębach, gdzie dominuje uprawa zbóż, warzyw i innych roślin wymagających żyznych gleb (Rys. 14.). W przypadku użytków

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

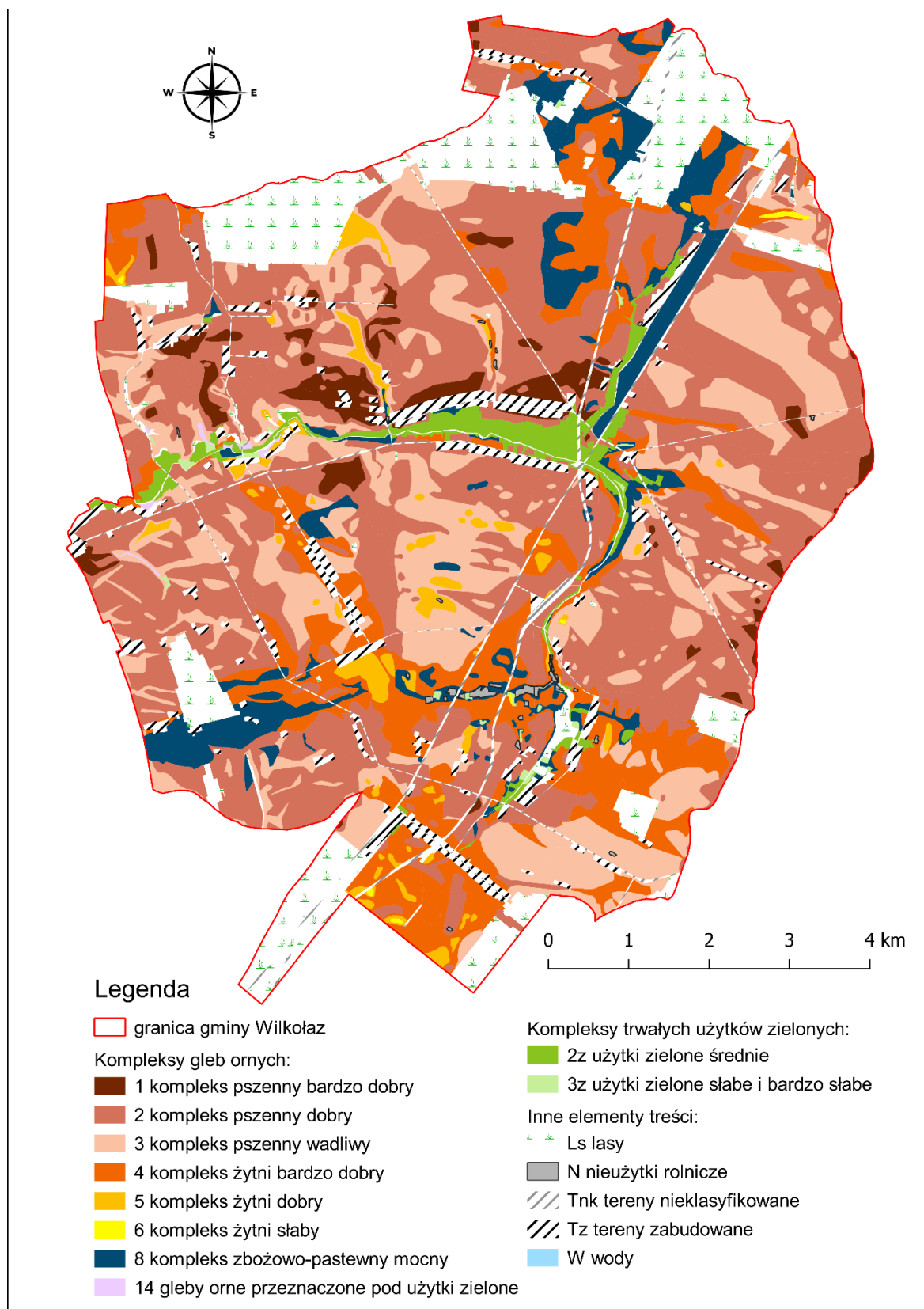
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

zielonych wskaźnik bonitacji jest nieco niższy, co wynika z lokalnych warunków wodnych i glebowych, jednak wciąż pozwala na uzyskiwanie dobrych plonów siana i zielonki, zwłaszcza w obrębach Rudnik Szlachecki Kolonia i Wilkołaz Dolny.

Pod względem typologicznym, gleby gminy Wilkołaz to głównie gleby brunatne i płowe wytworzone z piasków gliniastych, żwirów gliniastych, glin, iłów, lessów oraz utworów lessowatych. Występują tu także czarnoziemy, czarne ziemie, gleby torfowe, mady pyłowe i rędziny. Gleby brunatne i płowe są typowe dla obszarów rolniczych regionu lubelskiego, charakteryzują się umiarkowaną lub wysoką żyznością, dobrą strukturą i stosunkowo dużą pojemnością wodną. Czarnoziemy i czarne ziemie, choć występują rzadziej, są bardzo cenne rolniczo, umożliwiając uprawę najbardziej wymagających roślin. Mady pyłowe i rędziny, choć mniej żyzne, są wykorzystywane głównie pod łąki i pastwiska, a także pod uprawy roślin pastewnych i okopowych. Gleby torfowe i murszowe występują głównie w dolinach rzek i na terenach podmokłych. Są to gleby o wysokiej zawartości materii organicznej, które jednak wymagają odpowiedniej gospodarki wodnej, aby mogły być efektywnie użytkowane rolniczo. W przypadku niektórych obrębów, takich jak Wilkołaz Drugi czy Pułankowice, występują także gleby o wyraźnych cechach podmokłości, co wymaga stosowania melioracji i odpowiedniego doboru upraw.

Bogactwo i zróżnicowanie gleb w gminie Wilkołaz przekłada się na szerokie możliwości produkcji rolniczej. Najlepsze gleby są wykorzystywane pod uprawę pszenicy, buraków cukrowych, rzepaku, warzyw i owoców, natomiast gleby średniej jakości – pod żyto, ziemniaki, jęczmień, owies czy rośliny pastewne (Rys. 14.). Gleby słabej jakości, choć trudniejsze w uprawie, są często użytkowane jako pastwiska lub pod uprawę roślin mniej wymagających.

Rys. 14. Mapa glebowo-rolnicza

Źródło: WBGiUTR w Lublinie

Rolnictwo w gminie Wilkołaz jest silnie uzależnione od jakości gleb, ale także od warunków pogodowych, poziomu wód gruntowych oraz stosowanych technologii uprawy. W ostatnich latach coraz większe znaczenie mają działania mające na celu ochronę i poprawę jakości gleb, takie jak stosowanie nawozów organicznych, wapnowanie, melioracje czy wprowadzanie zmianowania upraw. W wielu gospodarstwach prowadzi się także działania na rzecz ograniczenia erozji i degradacji gleb, zwłaszcza na terenach o większych spadkach i w obrębach narażonych na przesuszenie lub podtopienia.

Gleby w gminie Wilkołaz cechują się dużym zróżnicowaniem, z przewagą gleb dobrej i bardzo dobrej jakości, co stanowi podstawę intensywniej produkcji rolniczej i decyduje o wysokim potencjale gospodarczym regionu. Najlepsze gleby są wykorzystywane pod uprawę najbardziej wymagających roślin, natomiast gleby średniej i słabej jakości – pod mniej wymagające uprawy lub jako pastwiska. Zróżnicowanie przestrzenne i typologiczne gleb sprawia, że rolnictwo w gminie Wilkołaz wymaga elastycznego podejścia, dostosowanego do lokalnych warunków, ale jednocześnie stwarza szerokie możliwości rozwoju i modernizacji gospodarstw. Odpowiednia gospodarka glebami, dbałość o ich jakość oraz racjonalne użytkowanie są kluczowe dla zachowania wysokiej produktywności i zrównoważonego rozwoju rolnictwa w gminie Wilkołaz.

2.2.7 Nieużytki i grunty zagrożone erozją

Nieużytki w gminie Wilkołaz są rozproszone i występują głównie na obrzeżach pól uprawnych, w dolinach rzek, na terenach podmokłych, a także w miejscach o trudnych warunkach glebowych, takich jak gleby torfowe, glejowe, okresowo zalewane czy o bardzo niskiej żyzności. Przykładem może być obręb Wilkołaz Pierwszy, gdzie nieużytki obejmują 2,03 ha. W innych obrębach ich powierzchnia jest jeszcze mniejsza lub wręcz symboliczna. Część nieużytków powstała w wyniku naturalnej sukcesji roślinnej na gruntach odłogowanych, które z różnych powodów zostały wyłączone z użytkowania rolniczego – najczęściej z powodu niskiej opłacalności upraw, rozdrobnienia własności, braku następców w gospodarstwach czy niekorzystnych warunków wodnych.

Nieużytki mogą mieć różny charakter – od terenów całkowicie zarośniętych krzewami i drzewami, przez podmokłe łąki, po fragmenty zdegradowane działalnością człowieka, np. dawne wyrobiska, nielegalne wysypiska czy tereny po eksploatacji kruszyw. Ich obecność wpływa na lokalną bioróżnorodność, stanowiąc siedliska dla wielu gatunków roślin i zwierząt,

ale jednocześnie mogą być źródłem problemów środowiskowych, jeśli są zaniedbane lub zanieczyszczone. Znacznie poważniejszym problemem środowiskowym w gminie Wilkołaz są grunty zagrożone erozją. Zgodnie z „Prognozą oddziaływania na środowisko dla Gminy Wilkołaz” oraz innymi opracowaniami, gmina ta znajduje się w strefie podwyższonego ryzyka erozji, zwłaszcza erozji wodnej, ale także wietrznej. Według szacunków, nawet 25–28% powierzchni gminy Wilkołaz jest zagrożone różnymi formami erozji. Najbardziej narażone są grunty orne położone na stokach w obrębach takich jak Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Górny, Wilkołaz Pierwszy, Ostrów, Pułankowice, Obroki i Zalesie. W tych miejscach duże powierzchnie pól uprawnych są eksploatowane w sposób intensywny, często z naruszeniem zasad ochrony gleb, co prowadzi do szybkiego spływu wód opadowych i wywiewania cząstek glebowych.

Erozja wodna jest szczególnie groźna na glebach lessowych, gdzie podczas intensywnych opadów tworzą się głębokie rynny i żłoby, a znaczne ilości próchnicy są spłukiwane do cieków wodnych. W efekcie następuje degradacja struktury gleby, spadek jej żyzności, a także zamulanie rowów, cieków i zbiorników wodnych. Erozja wietrzna natomiast dotyczy głównie gleb piaszczystych i silnie przesuszonych, gdzie brak roślinności umożliwia wywiewanie drobnych cząstek mineralnych na znaczne odległości. Proces ten nasila się zwłaszcza w okresach suszy i przy uprawach pozostawiających glebę odkrytą przez większą część roku.

2.3 FUNKCJONALNOŚĆ PRZESTRZENI ROLNICZEJ GMINY, W TYM STRUKTURA WIELKOŚCIOWA I ORGANIZACYJNA GOSPODARSTW

2.3.1 Produkcja rolnicza

Zdjęcie 3. Uprawa jęczmienia w obrębie Ewunin
Źródło: Archiwum własne

Produkcja rolnicza w gminie Wilkołaz ma charakter zróżnicowany, co wynika zarówno z warunków glebowych, jak i z tradycji uprawnych oraz kierunków chowu zwierząt gospodarskich. Obszar gminy obejmuje 6339,51 ha powierzchni użytków rolnych, z czego znaczną część zajmują grunty orne. W strukturze zasiewów dominują zboża (Zdjęcie 3.), które stanowią podstawowy kierunek produkcji roślinnej. Największy udział powierzchni zajmuje pszenica, której

uprawa obejmuje 2011,0876 ha, co stanowi 31,72% powierzchni ogółem (Tabela 10.). Mniejsze znaczenie ma żyto (7,9991 ha, 0,13%), jęczmień (692,7146 ha, 10,93%) oraz owies (0,9841 ha, 0,02%). Warto zwrócić uwagę na stosunkowo wysoki udział upraw gryki – 19,0382 ha, co stanowi 0,60% powierzchni. Ważną rolę odgrywa również pszenżyto, zajmujące 129,0957 ha (2,04%), oraz mieszanki zbożowe na powierzchni 78,9357 ha (1,25%). W strukturze zasiewów dużą wagę przywiązuje się do upraw przemysłowych, wśród których zdecydowanie dominuje rzepak, uprawiany na powierzchni 991,3712 ha (15,64%). Wysoki udział ma również kukurydza – 530,1881 ha, czyli 8,36% ogólnej powierzchni. Produkcja okopowa, choć mniejsza, ma istotne znaczenie dla gospodarstw o charakterze mieszanym. Buraki cukrowe zajmują 375,2303 ha (5,92%), natomiast ziemniaki – 30,8352 ha (0,49%). W strukturze zasiewów występują również warzywa (20,3279 ha, 0,32). W produkcji roślinnej widoczna jest więc znaczna różnorodność, a jednocześnie pewna specjalizacja. Zdecydowaną przewagę mają zboża i rzepak, co wskazuje na ukierunkowanie na produkcję towarową, nastawioną na rynek zewnętrzny. Uprawy te wymagają gleb o stosunkowo dobrej jakości, co jest zgodne z charakterystyką gminy, w której dominują gleby średniej klasy bonitacyjnej, dobrze nadające się pod intensywne użytkowanie rolnicze.

Tabela 10. Produkcja roślinna

Lp.	Obręb	ogółem powierzchnia upraw	Powierzchnia upraw																								Procentowy udział w powierzchni upraw			
			Zboża																		Okopowe				warzywa (cebula, dynia, fasola, kalafior, kapusta, marchew, ogórek, rzodkiew)	pozostałe	zboża	okopowe	warzywa i pozostałe	
			w tym:																		w tym:									
			pszenica		żyto		jęczmień		gryka		owies		pszenżyto		mieszanki zbożowe		rzepak		kukurydza		buraki cukrowe		ziemniaki							
ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	%	%	%			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
1	Ewunin	264,5684	79,5983	3,96	1,7141	21,43	39,7103	5,73	0,0000	0,00	0,0000	0,00	6,1376	4,75	6,8925	8,73	34,1449	43,26	12,7021	2,40	7,9679	2,12	1,0000	3,24	0,6255	3,08	74,0752	55,47	3,39	28,23
2	Marianówka	91,5913	35,2379	1,75	0,0000	0,00	5,5623	0,80	0,0000	0,00	0,0000	0,00	0,9885	0,77	2,7036	3,43	7,7103	9,77	3,7578	0,71	2,9914	0,80	0,4580	1,49	0,1125	0,55	32,0690	52,68	3,77	35,14
3	Obroki	284,0632	91,5983	4,55	0,0000	0,00	30,5411	4,41	1,0697	0,15	0,0000	0,00	5,7810	4,48	6,5642	8,32	53,7332	68,07	27,4276	5,17	24,7416	6,59	1,6150	5,24	1,7796	8,75	39,2119	57,00	9,28	14,43
4	Ostrów	982,4863	276,0096	13,72	2,9940	37,43	83,0496	11,99	3,2035	0,46	0,0000	0,00	33,8838	26,25	12,5892	15,95	100,2279	126,97	34,4707	6,50	46,4334	12,37	5,4732	17,75	11,6169	57,15	372,5346	45,09	5,28	39,10
5	Pułankowice	226,8060	73,3866	3,65	0,0000	0,00	34,8596	5,03	1,7929	0,26	0,0000	0,00	4,1721	3,23	4,2559	5,39	20,5832	26,08	26,1664	4,94	15,9636	4,25	0,9692	3,14	1,7251	8,49	42,9315	62,98	7,47	19,69
6	Rudnik Szlachecki	222,7125	71,4045	3,55	0,0000	0,00	22,8394	3,30	0,0000	0,00	0,0000	0,00	5,3603	4,15	3,6625	4,64	23,8623	30,23	45,8901	8,66	17,2998	4,61	1,7617	5,71	0,2963	1,46	30,3358	66,97	8,56	13,75
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	213,5396	55,9015	2,78	0,0000	0,00	36,3139	5,24	0,0000	0,00	0,0000	0,00	2,1630	1,68	1,7141	2,17	29,3558	37,19	29,4288	5,55	6,8301	1,82	1,8422	5,97	0,9219	4,54	49,0682	58,78	4,06	23,41
8	Wilkołaz Dolny	334,2629	108,7115	5,41	0,0000	0,00	34,7519	5,02	4,1969	0,61	0,0000	0,00	2,5315	1,96	1,6417	2,08	51,2328	64,90	34,8505	6,57	10,4533	2,79	4,0486	13,13	0,0000	0,00	81,8442	54,59	4,34	24,48
9	Wilkołaz Drugi	771,9339	218,2527	10,85	0,2673	3,34	72,9604	10,53	1,8150	0,26	0,0000	0,00	10,9010	8,44	13,0192	16,49	158,1876	200,40	52,5368	9,91	65,2517	17,39	3,5645	11,56	0,0000	0,00	175,1776	47,66	8,91	22,69
10	Wilkołaz Górny	223,9268	76,1938	3,79	0,0000	0,00	18,7519	2,71	0,0000	0,00	0,0000	0,00	1,0587	0,82	0,0000	0,00	59,6770	75,60	30,6155	5,77	8,9136	2,38	0,5346	1,73	0,0000	0,00	28,1817	56,55	4,22	12,59
11	Wilkołaz Pierwszy	717,3418	283,5909	14,10	0,0000	0,00	96,2333	13,89	0,0000	0,00	0,0000	0,00	16,3548	12,67	3,1433	3,98	129,2124	163,69	58,8822	11,11	41,1314	10,96	1,9771	6,41	0,1467	0,72	86,6698	63,88	6,01	12,10
12	Wilkołaz Poduchowny	289,1748	98,9267	4,92	0,0000	0,00	28,5719	4,12	1,2185	0,18	0,0000	0,00	3,2391	2,51	0,0000	0,00	85,0639	107,76	18,0474	3,40	28,4872	7,59	0,2069	0,67	0,0758	0,37	25,3375	51,45	9,92	8,79
13	Wilkołaz Trzeci	586,8886	180,2828	8,96	0,9131	11,42	103,0674	14,88	0,5866	0,08	0,9841	100,00	11,3302	8,78	3,8784	4,91	58,5441	74,16	50,6005	9,54	22,1532	5,90	2,0107	6,52	0,1609	0,79	152,3766	59,82	4,12	25,99
14	Wólka Rudnicka	236,8114	60,0463	2,99	0,3124	3,91	12,9176	1,86	0,2665	0,04	0,0000	0,00	2,9986	2,32	3,0659	3,88	67,9573	86,09	12,2128	2,30	23,0257	6,14	0,9841	3,19	0,1515	0,75	52,8727	38,66	10,14	22,39
15	Zalesie	597,6658	193,2610	9,61	1,7981	22,48	46,8621	6,76	0,3919	0,06	0,0000	0,00	18,6006	14,41	13,4941	17,09	67,9245	86,05	55,9341	10,55	34,9192	9,31	3,5115	11,39	2,7153	13,36	158,2533	55,21	6,43	26,93
16	Zdrapy	295,7321	108,6852	5,40	0,0000	0,00	25,7220	3,71	4,4967	0,65	0,0000	0,00	3,5951	2,78	2,3133	2,93	43,9539	55,68	36,6648	6,92	18,6673	4,97	0,8781	2,85	0,0000	0,00	50,7559	59,84	6,61	17,16
Gmina ogółem (obszar wiejski)		6339,5055	2011,0876	31,72	7,9991	0,13	692,7146	10,93	19,0382	60,01	0,9841	0,02	129,0957	2,04	78,9378	1,25	991,3712	3125,08	530,1881	8,36	375,2303	5,92	30,8352	0,49	20,3279	0,32	1451,6956	70,37	6,41	23,22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Drugim filarem gospodarki rolnej w gminie Wilkołaz jest produkcja zwierzęca (Tabela 11.). Z danych wynika, że pogłowie zwierząt jest zróżnicowane, ale główną rolę odgrywa trzoda chlewna i drób. Na terenie gminy utrzymuje się 792 sztuki bydła, 2487 sztuk trzody chlewnej, 30 kóz, 54 owce, 14 koni oraz aż 43 844 sztuki drobiu. Wskaźniki obsady zwierząt na 100 ha użytków rolnych potwierdzają przewagę produkcji drobiarskiej i trzodziarskiej. Obsada bydła wynosi 224,54 szt., trzody – 706,62 szt., natomiast drobiu aż 8025,68 szt. Wskazuje to jednoznacznie na intensyfikację chowu drobiu, co wiąże się z funkcjonowaniem dużych ferm na terenie gminy. W poszczególnych obrębach struktura pogłowia różni się, co odzwierciedla lokalne tradycje i warunki gospodarowania. Przykładowo, w Wilkołazie Trzecim utrzymywanych jest ponad 43 tysiące kur, podczas gdy w innych obrębach pogłowie to jest znacznie mniejsze. Bydło dominuje w takich wsiach jak Rudnik Szlachecki (119 szt.), Wólka Rudnicka (510 szt.) czy Wilkołaz Pierwszy (93 szt.), co wskazuje na istnienie gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji mlecznej. Trzoda chlewna jest licznie reprezentowana w Obrokach (1357 szt.) oraz Wilkołazie Drugim (125 szt.), co potwierdza kierunek produkcji związany z rynkiem wieprzowiny. Produkcja zwierzęca w gminie, podobnie jak roślinna, ma zróżnicowany charakter i zależy od poszczególnych gospodarstw. Obok dużych ferm drobiarskich występują mniejsze gospodarstwa rodzinne, w których dominuje hodowla bydła mlecznego, trzody czy owiec. Niewielki udział kóz i koni wskazuje, że są to raczej hodowle dodatkowe, często pełniące rolę uzupełniającą w strukturze gospodarstw.

Tabela 11. Produkcja zwierzęca

Lp.	Obręb	Powierzchnia użytków rolnych (ha)	Pogłowie zwierząt (w szt. fizycznych)						Obsada na 100 ha użytków rolnych (szt.)					
			Bydło	Trzoda	Kozy	Owce	Konie	Drób (kury)	Bydło	Trzoda	Kozy	Owce	Konie	Drób (kury)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1	Ewunin	258,3200	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
2	Marianówka	86,7500	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
3	Obroki	313,0900	41	1357	5	-	-	-	13,10	433,42	1,60	-	-	-
4	Ostrów	899,7000	29	3	23	11	-	-	3,22	0,33	2,56	1,22	-	-
5	Pułankowice	225,8200	55	79	2	3	1	38	24,36	34,98	0,89	1,33	0,44	16,83
6	Rudnik Szlachecki	168,2800	119	6	-	-	3	-	70,72	3,57	-	-	1,78	-
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	183,8200	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
8	Wilkołaz Dolny	339,8500	12	36	-	-	-	-	3,53	10,59	-	-	-	-
9	Wilkołaz Drugi	684,7900	125	23	-	-	2	-	18,25	3,36	-	-	0,29	-
10	Wilkołaz Górny	199,6000	1	7	-	-	2	-	0,50	3,51	-	-	1,00	-
11	Wilkołaz Pierwszy	715,2500	93	255	-	-	-	-	13,00	35,65	-	-	-	-
12	Wilkołaz Poduchowny	236,3200	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
13	Wilkołaz Trzeci	546,9700	23	-	-	-	-	43806	4,20	-	-	-	-	8008,85
14	Wólka Rudnicka	225,7500	50	22	-	-	2	-	22,15	9,75	-	-	0,89	-
15	Zalesie	474,8900	243	510	-	-	-	-	51,17	107,39	-	-	-	-
16	Zdrapy	295,0200	1	189	-	-	2	-	0,34	64,06	-	-	0,68	-
Gmina ogółem		5854,2200	792	2487	30	14	12	43844	224,54	706,62	5,04	2,55	5,08	8025,68
(obszar wiejski)														

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ARiMR

2.3.3 Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych

Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych w gminie Wilkołaz jest wyraźnie rozdrobniona, co wynika z historycznego podziału gruntów, tradycji rodzinnych oraz współczesnych procesów demograficznych i gospodarczych.

Całkowita powierzchnia gospodarstw rolnych w gminie Wilkołaz wynosi 6988,2624 ha, a liczba gospodarstw to 1875 (Tabela 12.). Średnia powierzchnia gospodarstwa jest niska i wynosi 3,72 ha, co jednoznacznie wskazuje na dominację małych gospodarstw rodzinnych. W całej gminie funkcjonuje aż 7 995 działek rolnych, co przy liczbie gospodarstw daje średnio ponad cztery działki na jedno gospodarstwo. Taka rozdrobniona struktura własnościowa jest typowa dla regionów o długiej historii rolnictwa, gdzie grunty były dzielone między kolejne pokolenia, prowadząc do powstawania coraz mniejszych jednostek gospodarujących.

Największe powierzchnie gospodarstw występują w obrębach Wilkołaz Górny (1029,5298 ha), Ostrów (1032,0611 ha), Wilkołaz Drugi (768,1419 ha), Zalesie (599,6695 ha) i Wilkołaz Pierwszy (575,1576 ha). Najmniejsze arealy notuje się w Marianówce (54,5879 ha) i Wólce Rudnickiej (284,716 ha). Warto zauważyć, że nawet w obrębach o największej powierzchni gospodarstw średnia wielkość jednostki gospodarującej rzadko przekracza 4 ha – przykładowo w Wilkołazie Górnym wynosi ona 5,36 ha, w Ostrów 3,55 ha, a w Wilkołazie Drugi 4,44 ha.

Tabela 12. Zestawienie powierzchni, ilości działek i gospodarstw w grupach obszarowych

Lp.	Obręb	Ogółem				w grupach obszarowych																	
						0-4,99			5-9,99			10-14,99			15-49,99			50-99,99			powyżej 100 ha		
		powierzchnia gospodarstw	liczba działek	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gospodarstw (ha)	średnia powierzchnia gospodarstw (ha)	Średnia liczba działek	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gospodarstw (ha)	Średnia liczba działek	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gospodarstw (ha)	Średnia liczba działek	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gospodarstw (ha)	Średnia liczba działek	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gospodarstw (ha)	Średnia liczba działek	liczba gospodarstw	średnia powierzchnia gospodarstw (ha)	Średnia liczba działek	liczba gospodarstw
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.
1	Ewunin	254,4979	312	66	3,86	2,31	3	46	7,15	7	19	12,46	15	1	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
2	Marianówka	54,5879	98	24	2,27	1,92	3	23	0,00	0	0	10,47	20	1	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
3	Obroki	383,723	422	137	2,80	2,24	2	120	6,75	6	17	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
4	Ostrów	1032,0611	937	291	3,55	2,21	2	232	6,86	5	42	12,24	10	13	17,82	12	1,37	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
5	Pułankowice	487,4118	764	145	3,36	2,48	3	123	6,34	10	17	13,52	15	3	17,06	28	1,38	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
6	Rudnik Szlachecki	214,0443	307	69	3,10	2,26	2	58	6,60	11	10	0,00	0	0	16,70	22	1,45	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	197,6717	266	74	2,67	1,99	3	64	6,58	6	9	10,85	18	1	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
8	Wilkołaz Dolny	344,0616	253	84	4,10	2,34	1	64	6,85	4	12	12,50	9	6	18,59	10	2,38	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
9	Wilkołaz Drugi	768,1419	952	173	4,44	2,43	3	119	7,08	7	39	12,04	12	12	19,70	25	1,73	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
10	Wilkołaz Górny	1029,5298	1092	246	4,19	2,29	2	192	6,91	8	33	12,54	14	12	18,10	14	3,25	66,73	66	1	0,00	0,00	0,00
11	Wilkołaz Pierwszy	575,1576	959	153	3,76	2,28	4	121	6,87	8	23	11,84	18	6	23,28	22	1,96	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
12	Wilkołaz Poduchowny	209,7871	227	68	3,09	2,29	2	58	7,23	8	9	11,59	12	1	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
13	Wilkołaz Trzeci	275,1766	332	59	4,66	2,13	3	38	6,80	7	17	13,05	14	2	26,25	33	3,39	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
14	Wólka Rudnicka	284,716	331	60	4,75	2,52	3	40	7,11	7	13	11,82	13	5	16,12	11	3,33	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
15	Zalesie	599,6695	414	147	4,08	2,29	1	109	7,18	4	27	11,55	7	6	17,47	12	3,4	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
16	Zdrapy	278,0246	329	79	3,52	2,39	3	66	6,70	7	11	14,32	11	1	32,48	26	1,27	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
Gmina ogółem (obszar wiejski)		6988,2624	7995	1875	58,20	36,37	40	1473	103,01	105	298	170,79	188	70	223,57	215	24,91	66,73	66	1	0,00	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB

Struktura wielkościowa gospodarstw w gminie Wilkołaz jest bardzo charakterystyczna – zdecydowanie dominują gospodarstwa najmniejsze, o powierzchni od 1 do 4,99 ha. W całej gminie jest ich 1 473, co stanowi aż 78,6% wszystkich gospodarstw. W wielu obrębach, takich jak Ewunin, Marianówka, Rudnik Szlachecki, Wilkołaz Dolny czy Rudnik Szlachecki Kolonia, udział tych najmniejszych gospodarstw przekracza 80%. Ich łączna powierzchnia to 5103,01 ha, co stanowi 73% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych w gminie (Tabela 13.). W takich gospodarstwach dominuje produkcja na własne potrzeby, a możliwości inwestycyjne i rozwojowe są mocno ograniczone.

Kolejną grupę stanowią gospodarstwa o powierzchni od 5 do 9,99 ha – jest ich 298 (15,9% ogółu), a ich łączna powierzchnia wynosi 1 031,01 ha. Najwięcej takich gospodarstw znajduje się w obrębach Wilkołaz Górny (41), Wilkołaz Drugi (39), Ostrów (42) i Zalesie (27). Gospodarstwa tej wielkości są już w stanie prowadzić bardziej zróżnicowaną produkcję, często specjalizują się w uprawie wybranych roślin lub chowu zwierząt, ale wciąż są to jednostki o ograniczonych możliwościach inwestycyjnych. Gospodarstwa o powierzchni 10–14,99 ha to już tylko 105 jednostek (5,6% ogółu), a ich powierzchnia to 298,24 ha. Najwięcej tego typu gospodarstw występuje w Wilkołazie Górnym, Zalesiu, Wilkołazie Drugi i Ostrów. Gospodarstwa tej wielkości mają już potencjał do prowadzenia bardziej zmechanizowanej i dochodowej produkcji, mogą korzystać z programów wsparcia oraz inwestować w rozwój technologiczny.

Gospodarstwa średnie (15–49,99 ha) są bardzo nieliczne – w całej gminie jest ich tylko 40, a ich łączna powierzchnia to 215,00 ha (3,1% powierzchni gospodarstw). Najwięcej takich gospodarstw znajduje się w Wilkołazie Górnym (14), Wilkołazie Drugi (7) i Zalesiu (7). Gospodarstwa tej wielkości są już w stanie konkurować na rynku, prowadzić produkcję towarową i inwestować w nowoczesne technologie, ale ich udział w strukturze agrarnej gminy jest znikomy. Gospodarstwa duże (50–99,99 ha) są w gminie Wilkołaz rzadkością – istnieje tylko jedno takie gospodarstwo, zlokalizowane w Wilkołazie Górnym (66,73 ha). Gospodarstw o powierzchni powyżej 100 ha nie odnotowano.

Rozmieszczenie gospodarstw w obrębach jest zróżnicowane. Największa liczba gospodarstw występuje w obrębach o dużej powierzchni i wysokim udziale gruntów rolnych, takich jak Ostrów (291 gospodarstw), Wilkołaz Górny (192), Wilkołaz Drugi (189), Zalesie (145) i Wilkołaz Pierwszy (153). Najmniej gospodarstw jest w Marianówce (24), Ewuninie (66) i Rudniku Szlacheckim Kolonii (24). W większości obrębów dominuje rozdrobnienie – średnia

powierzchnia gospodarstwa rzadko przekracza 4 ha, a w Marianówce wynosi zaledwie 2,27 ha, w Ewuninie 3,86 ha, a w Rudniku Szlacheckim Kolonii 2,29 ha.

Warto również zwrócić uwagę na liczbę działek przypadających na jedno gospodarstwo. W wielu obrębach liczba ta przekracza cztery, co świadczy o rozproszeniu gruntów i utrudnia racjonalne gospodarowanie. Najwięcej działek przypada na gospodarstwo w Marianówce (4,08), Zalesiu (4,15) i Wilkołazie Górnym (5,36). Taka mozaikowa struktura własnościowa jest efektem wieloletnich podziałów rodzinnych i dziedziczenia, a także ograniczonych możliwości scalania gruntów. W całej gminie aż 80,8% gospodarstw ma powierzchnię poniżej 5 ha, a tylko 3,1% przekracza 15 ha. W wielu obrębach nie występują gospodarstwa większe niż 15 ha, a gospodarstwa średnie i duże są wyjątkiem, a nie regułą. Największe gospodarstwa, choć nieliczne, mają istotny udział w powierzchni użytków rolnych w obrębach takich jak Wilkołaz Górny, Wilkołaz Drugi czy Zalesie. To właśnie w tych obrębach istnieją największe szanse na rozwój nowoczesnego rolnictwa i wdrażanie innowacyjnych technologii.

Tabela 13. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych

Lp.	Obręb	Pow. ogólna gospodarstw	Liczba gospodarstw ogółem	Średnia pow. gospodarstwa	1,00- 4,99				5,00-9,99				10,00-14,99				15,00-49,99				50,00-99,99				≥ 100 ha			
		ilość gospod.			średnia pow. gospodarstwa	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	ilość gospod.		średnia pow. gospodarstwa	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	ilość gospod.		średnia pow. Gospodarstwa	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	ilość gospod.		średnia pow. Gospodarstwa	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	ilość gospod.		średnia pow. gospodarstwa	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	ilość gospod.		średnia pow. gospodarstwa	Udział w powierzchni ogólnej (w %)		
																											ha	ha
		ha		ha	liczba	%	ha	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	liczba	%	ha	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	liczba	%	ha	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	liczba	%	ha	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	liczba	%	ha	Udział w powierzchni ogólnej (w %)	liczba	%	ha	Udział w powierzchni ogólnej (w %)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
1	Ewunin	254,4979	66	3,8600	46	69,70	2,3100	41,70	19	28,79	7,1500	53,40	1	1,52	12,4600	4,9	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
2	Marianówka	54,5879	24	2,2700	23	95,83	1,9200	80,82	0	0,00	0,0000	0,00	1	4,17	10,4700	19,18	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
3	Obroki	383,723	137	2,8000	120	87,59	2,2400	70,10	17	12,41	6,7500	29,90	0	0,00	0,0000	0	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
4	Ostrów	1032,0611	291	3,5500	232	79,73	2,2100	49,77	42	14,43	6,8600	27,91	13	4,47	12,2400	15,42	4	1,37	17,8200	6,91	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
5	Pułankowice	487,4118	145	3,3600	123	84,83	2,4800	62,55	17	11,72	6,3400	22,12	3	2,07	13,5200	8,32	2	1,38	17,0600	7,00	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
6	Rudnik Szlachecki	214,0443	69	3,1000	58	84,06	2,2600	61,37	10	14,49	6,6000	30,83	0	0,00	0,0000	0	1	1,45	16,7000	7,80	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	197,6717	74	2,6700	64	86,49	1,9900	64,53	9	12,16	6,5800	29,98	1	1,35	10,8500	5,49	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
8	Wilkołaz Dolny	344,0616	84	4,1000	64	76,19	2,3400	43,49	12	14,29	6,8500	23,90	6	7,14	12,5000	21,8	2	2,38	18,5900	10,81	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
9	Wilkołaz Drugi	768,1419	173	4,4400	119	68,79	2,4300	37,57	39	22,54	7,0800	35,92	12	6,94	12,0400	18,81	3	1,73	19,7000	7,70	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
10	Wilkołaz Górny	1029,5298	246	4,1900	192	78,05	2,2900	42,69	33	13,41	6,9100	22,15	12	4,88	12,5400	14,62	8	3,25	18,1000	14,06	1	0,41	66,7300	6,48	0	0,00	0,0000	0,00
11	Wilkołaz Pierwszy	575,1576	153	3,7600	121	79,08	2,2800	48,01	23	15,03	6,8700	27,49	6	3,92	11,8400	12,36	3	1,96	23,2800	12,14	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
12	Wilkołaz Poduchowny	209,7871	68	3,0900	58	85,29	2,2900	63,45	9	13,24	7,2300	31,03	1	1,47	11,5900	5,52	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
13	Wilkołaz Trzeci	275,1766	59	4,6600	38	64,41	2,1300	29,45	17	28,81	6,8000	41,99	2	3,39	13,0500	9,48	2	3,39	26,2500	19,08	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
14	Wólka Rudnicka	284,716	60	4,7500	40	66,67	2,5200	35,46	13	21,67	7,1100	32,45	5	8,33	11,8200	20,77	2	3,33	16,1200	11,33	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
15	Zalesie	599,6695	147	4,0800	109	74,15	2,2900	41,55	27	18,37	7,1800	32,32	6	4,08	11,5500	11,56	5	3,40	17,4700	14,57	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
16	Zdrapy	278,0246	79	3,5200	66	83,54	2,3900	56,64	11	13,92	6,7000	26,53	1	1,27	14,3200	5,15	1	1,27	32,4800	11,68	0	0,00	0,0000	0,00	0	0,00	0,0000	0,00
Gmina ogółem (obszar wiejski)		6988,2624	1875	3,7271	1473	79,03	2,2731	51,82	298	15,955	6,438125	29,245	70	3,4375	10,674375	10,83625	33	1,556875	13,973125	7,6925	1	0,025625	4,170625	0,405	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGIB

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

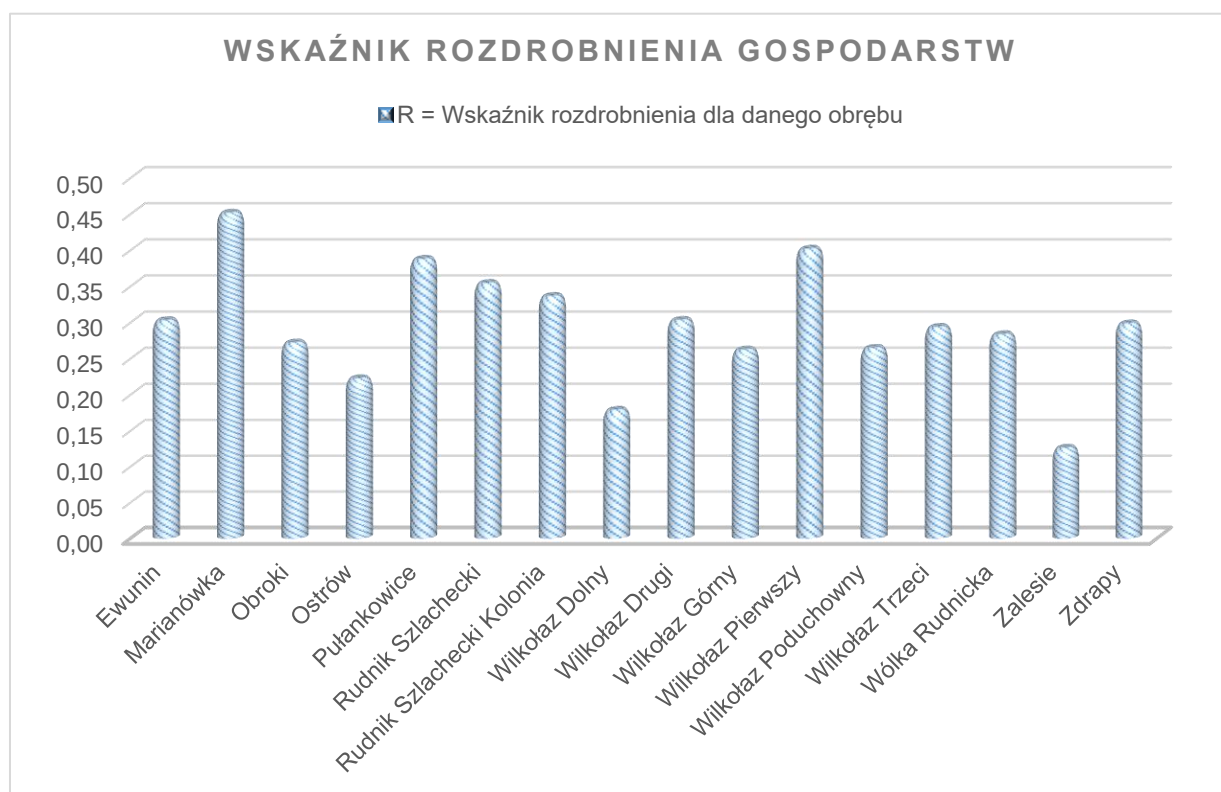
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Średnia powierzchnia gospodarstwa jest niska, co ogranicza możliwości rozwoju nowoczesnego rolnictwa i inwestycji w innowacyjne technologie. Gospodarstwa średnie i duże stanowią niewielki odsetek, ale mają istotny wpływ na ogólną produkcję rolną w gminie. Taki układ własnościowy jest typowy dla regionów o długiej tradycji rolniczej, gdzie grunty były dzielone na coraz mniejsze działki w wyniku dziedziczenia i podziałów rodzinnych.

2.3.4 Rozdrobnienie gruntów w gospodarstwach rolnych

Gmina Wilkołaz charakteryzuje się znacznym rozdrobnieniem gruntów rolnych, co jest widoczne zarówno w średniej powierzchni gospodarstw, jak i liczbie działek przypadających na jedno gospodarstwo. Średnia powierzchnia gospodarstwa w gminie wynosi 3,64 ha, natomiast średnia liczba działek w gospodarstwie to 4,28 (Tabela 14.) (Rys. 15). Oznacza to, że przeciętne gospodarstwo składa się z kilku rozproszonych działek, co utrudnia racjonalne gospodarowanie i generuje dodatkowe koszty związane z dojazdami i obsługą techniczną.

Rys. 15. Wskaźnik rozdrobnienia gospodarstw

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

Tabela 14. Wskaźnik rozdrobnienia gospodarstw

Lp.	Obręb	średnia powierzchnia gospodarstwa indywidualnego (p)	średnia liczba działek w gospodarstwie (n)	liczba działek na 100 ha	wskaźnik rozdrobnienia gospodarstw* $R = \frac{\sqrt{n}-1}{P}$
		ha			
1.	2.	3.	4.	6.	7.
1	Ewunin	3,8600	4,70	97,14	0,30
2	Marianówka	2,2700	4,10	89,33	0,45
3	Obroki	2,8000	3,10	66,75	0,27
4	Ostrów	3,5500	3,20	81,38	0,22
5	Pułankowice	3,3600	5,30	162,18	0,39
6	Rudnik Szlachecki	3,1000	4,40	124,95	0,35
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	2,6700	3,60	103,72	0,34
8	Wilkołaz Dolny	4,1000	3,00	64,29	0,18
9	Wilkołaz Drugi	4,4400	5,50	89,91	0,30
10	Wilkołaz Górny	4,1900	4,40	402,45	0,26
11	Wilkołaz Pierwszy	3,7600	6,30	106,70	0,40
12	Wilkołaz Poduchowny	3,0900	3,30	73,39	0,26
13	Wilkołaz Trzeci	4,6600	5,60	42,66	0,29
14	Wólka Rudnicka	4,7500	5,50	111,30	0,28
15	Zalesie	4,0800	2,29	65,57	0,13
16	Zdrapy	3,5200	4,20	94,88	0,30
Gmina ogółem (obszar wiejski)		3,6375	4,28	111,0371	0,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Rozdrobnienie gruntów nie jest równomierne w całej gminie – występują znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi obrębami (Tabela 15.). Największe rozdrobnienie obserwuje się w obrębach Marianówka (wskaźnik 0,45), Pułankowice (0,39), Rudnik Szlachecki Kolonia (0,34) oraz Rudnik Szlachecki (0,35). W tych miejscowościach średnia liczba działek w gospodarstwie przekracza 4, a liczba działek na 100 ha dochodzi nawet do 162 (Pułankowice).

Z kolei najmniejsze rozdrobnienie występuje w obrębach Zalesie (0,13) oraz Wilkołaz Górny (0,18), gdzie średnia liczba działek w gospodarstwie jest niższa (odpowiednio 2,40 i 4,00), a liczba działek na 100 ha nie przekracza 66. Oznacza to, że w tych obrębach gospodarstwa są większe i bardziej zwarte. Analizując rozkład gospodarstw według grup obszarowych, widać, że największą liczbę stanowią gospodarstwa o powierzchni 1–5 ha (średnia powierzchnia 2,27 ha, średnia liczba działek 4,10), natomiast gospodarstwa powyżej 15 ha stanowią znikomy odsetek – w większości obrębów nie występują wcale lub są obecne w pojedynczych przypadkach. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa w grupie 15–50 ha wynosi 13,97 ha, a liczba działek – 13,44, co wskazuje na to, że nawet większe gospodarstwa są mocno rozczłonkowane. Warto zwrócić uwagę, że gospodarstwa powyżej 50 ha praktycznie nie występują – wyjątkiem jest Wilkołaz Górny, gdzie zidentyfikowano jedno takie gospodarstwo. Największe gospodarstwa są zatem rzadkością i nie mają istotnego wpływu na strukturę obszarową gminy.

Tabela 15. Rozdrobnienie gruntów gospodarstw w grupach obszarowych

Lp.	Obręb	Ogółem		w przedziałach obszarowych											
				1,00 - 4,99		5,00- 9,99		10,00-14,99		15,00- 49,99		50,00- 99,99		>100,00	
		a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
1	Ewunin	3,86	4,70	2,31	3	7,15	7	12,46	15	0,00	0	0,00	0	0,00	0
2	Marianówka	2,27	4,10	1,92	3	0,00	0	10,47	20	0,00	0	0,00	0	0,00	0
3	Obroki	2,8	3,10	2,24	2	6,75	6	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0
4	Ostrów	3,55	3,20	2,21	2	6,86	5	12,24	10	17,82	12	0,00	0	0,00	0
5	Pułankowice	3,36	5,30	2,48	3	6,34	10	13,52	15	17,06	28	0,00	0	0,00	0
6	Rudnik Szlachecki	3,1	4,40	2,26	2	6,60	11	0,00	0	16,70	22	0,00	0	0,00	0
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	2,67	3,60	1,99	3	6,58	6	10,85	18	0,00	0	0,00	0	0,00	0
8	Wilkołaz Dolny	4,1	3,00	2,34	1	6,85	4	12,50	9	18,59	10	0,00	0	0,00	0
9	Wilkołaz Drugi	4,44	5,50	2,43	3	7,08	7	12,04	12	19,70	25	0,00	0	0,00	0
10	Wilkołaz Górny	4,19	4,40	2,29	2	6,91	8	12,54	14	18,10	14	66,73	66	0,00	0
11	Wilkołaz Pierwszy	3,76	6,30	2,28	4	6,87	8	11,84	18	23,28	22	0,00	0	0,00	0
12	Wilkołaz Poduchowny	3,09	3,30	2,29	2	7,23	8	11,59	12	0,00	0	0,00	0	0,00	0
13	Wilkołaz Trzeci	4,66	5,60	2,13	3	6,80	7	13,05	14	26,25	33	0,00	0	0,00	0
14	Wólka Rudnicka	4,75	5,50	2,52	3	7,11	7	11,82	13	16,12	11	0,00	0	0,00	0
15	Zalesie	4,08	2,80	2,29	1	7,18	4	11,55	7	17,47	12	0,00	0	0,00	0
16	Zdrapy	3,52	4,20	2,39	3	6,70	7	14,32	11	32,48	26	0,00	0	0,00	0
Gmina ogółem (obszar wiejski)		3,6375	4,3125	2,27	2,50	6,44	6,56	10,67	11,75	13,97	13,44	4,17	4,13	0,00	0,00

a - średnia powierzchnia gospodarstwa (w ha) Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

b - średnia liczba działek w gospodarstwie

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

W gminie Wilkołaz przeważającym układem działek ewidencyjnych są działki pasmowe, które zajmują 5575,30 ha, co stanowi 68,21% całkowitej powierzchni gminy. Działki te mają charakter wydłużony i wąski, a ich rozmieszczenie wynika z dawnych podziałów gruntów oraz tradycyjnego sposobu gospodarowania. Szczególnie duże powierzchnie działek pasmowych występują w obrębach Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Pierwszy oraz Wilkołaz Trzeci, gdzie ich udział przekracza kilkaset hektarów i stanowi od kilkunastu do niemal dwudziestu procent powierzchni poszczególnych obrębów. Układ pasmowy dominuje także w największych obrębach takich jak Ostrów, Obroki czy Pułankowice, co wskazuje na silne zakorzenienie tego typu struktury w lokalnym krajobrazie rolniczym. Działki blokowe, które mają bardziej regularny, prostokątny lub zbliżony do kwadratu kształt, zajmują w gminie znacznie mniejszą powierzchnię, wynoszącą 898,23 ha, czyli 10,99% całkowitego areалу. Ich udział jest zauważalny przede wszystkim w obrębach Obroki, Ostrów i Zalesie, gdzie przekracza kilkanaście procent, a największe powierzchnie działek blokowych występują w Zalesiu oraz Obrokach.

Całkowita powierzchnia gminy wynosi 8173,30 ha, a dominacja działek pasmowych nad blokowymi wskazuje, że tradycyjny, historyczny układ pól nadal kształtuje strukturę przestrzenną rolnictwa w tym rejonie. Rozdrobnienie działek, szczególnie w postaci pasów, może utrudniać nowoczesne gospodarowanie, choć jednocześnie odzwierciedla wielowiekowe uwarunkowania społeczne i przyrodnicze, które ukształtowały dzisiejszy krajobraz rolniczy gminy Wilkołaz.

Tabela 16. Dominujący układ działek rolnych

Lp,	Obręb	Powierzchnia obróbu ha	Dominujący układ działek rolnych			
			Blokowe		Pasmowe	
			ha	%	ha	%
1	2	3	4	5	6	7
1	Ewunin	321,1913	21,9773	2,45	225,7915	4,05
2	Marianówka	109,7107	11,1740	1,24	78,8277	1,41
3	Obroki	632,2043	209,6916	23,34	197,8935	3,55
4	Ostrów	1151,3944	179,2555	19,96	622,9466	11,17
5	Pułankowice	471,0864	25,6984	2,86	381,6314	6,85
6	Rudnik Szlachecki	245,7054	44,4122	4,94	107,6391	1,93
7	Rudnik Szlachecki Kolonja	256,4513	61,7871	6,88	103,5553	1,86
8	Wilkołaz Dolny	393,5243	51,9268	5,78	177,5892	3,19
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743	12,2936	1,37	999,5065	17,93
10	Wilkołaz Górny	271,3360	37,5581	4,18	120,9734	2,17
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762	28,6613	3,19	791,5442	14,20
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910	23,6889	2,64	232,2500	4,17
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073	12,6533	1,41	710,8008	12,75
14	Wólka Rudnicka	297,4016	7,6469	0,85	267,3520	4,80
15	Zalesie	631,3764	156,5745	17,43	257,4342	4,62
16	Zdrapy	346,7699	13,2341	1,47	299,5642	5,37
Gmina ogółem (obszar wiejski)		8173,3008	898,2336	10,99	5575,2996	68,21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.3.5 Działki bez dostępu do drogi publicznej

W gminie Wilkołaz występuje istotny problem działek bez dostępu do drogi. Ogółem w gminie znajduje się 12 203 działki, z czego 2 287 nie posiada dostępu do drogi, co stanowi 18,74% wszystkich działek (Tabela 17.) (Rys.16). Łączna powierzchnia tych działek wynosi 1046,6251 ha, co stanowi 12,81% całkowitej powierzchni gruntów w gminie.

Największy udział działek bez dostępu do drogi odnotowano w obrębie Pułankowice, gdzie aż 237 działek, czyli 23,47% wszystkich działek w tym obrębie, nie ma zapewnionego dojazdu. Powierzchnia tych działek wynosi 121,3156 ha, co stanowi 25,75% powierzchni obrębu. Podobnie wysoki odsetek występuje w obrębie Zdrapy, gdzie 196 działek (29,70%) o powierzchni 90,8228 ha (26,19%) pozostaje bez dostępu do drogi. Wysoki udział takich działek występuje również w Wólce Rudnickiej (24,59% działek i 18,45% powierzchni) oraz Ostrowie (25,46% działek i 11,23% powierzchni). Najmniejszy udział działek bez dostępu do drogi występuje w obrębie Rudnik Szlachecki Kolonia, gdzie tylko 8,86% działek (39 działek) o powierzchni 14,7638 ha (5,76% powierzchni obrębu) nie ma dostępu do drogi. Niski odsetek odnotowano także w obrębie Zalesie (15 działek, 3,57%) oraz Wilkołaz Górny (16,76% działek i 7,43% powierzchni).

Średnio w gminie Wilkołaz działki bez dostępu do drogi stanowią 12,81% powierzchni wszystkich gruntów, co przekłada się na utrudnienia w gospodarowaniu, ograniczenia inwestycyjne oraz problemy z dostępem do infrastruktury. Problem ten jest zróżnicowany terytorialnie – w niektórych obrębach stanowi poważną barierę rozwoju, w innych ma marginalne znaczenie. Wysoki odsetek takich działek wskazuje na potrzebę przeprowadzenia działań scaleniowych oraz inwestycji w infrastrukturę drogową, aby poprawić dostępność terenów i zwiększyć ich wartość użytkową

Tabela 17. Działki bez dostępu do drogi publicznej

Lp,	Obręb	Powierzchnia obrębu ogółem	Działki bez dostępu do drogi				
			Liczba działek ogółem	Liczba działek bez dostępu do drogi	Działki bez dostępu do drogi	Powierzchnia działek bez dostępu do drogi	Powierzchnia działek bez dostępu do drogi
		ha			%	ha	%
1	2	3	4	6	7	8	9
1	Ewunin	321,1913	511	72	14,09	39,4330	12,28
2	Marianówka	109,7107	205	25	12,20	10,7621	9,81
3	Obroki	632,2043	623	85	13,64	67,0823	10,61
4	Ostrów	1151,3944	1410	359	25,46	129,2650	11,23
5	Pułankowice	471,0864	1010	237	23,47	121,3156	25,75
6	Rudnik Szlachecki	245,7054	395	79	20,00	23,4558	9,55
7	Rudnik Szlachecki Kolonja	256,4513	440	39	8,86	14,7638	5,76
8	Wilkołaz Dolny	393,5243	346	39	11,27	25,7426	6,54
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743	1293	239	18,48	116,5405	11,01
10	Wilkołaz Górny	271,3360	358	60	16,76	20,1628	7,43
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762	1667	206	12,36	106,4132	11,84
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910	672	93	13,84	30,3296	9,81
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073	1706	382	22,39	152,9225	19,65
14	Wólka Rudnicka	297,4016	423	104	24,59	54,8817	18,45
15	Zalesie	631,3764	480	72	15,00	42,7318	6,77
16	Zdrapy	346,7699	660	196	29,70	90,8228	26,19
Gmina ogółem (obszar wiejski)		8173,3008	12203	2287	282,1060	1046,6251	12,81

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

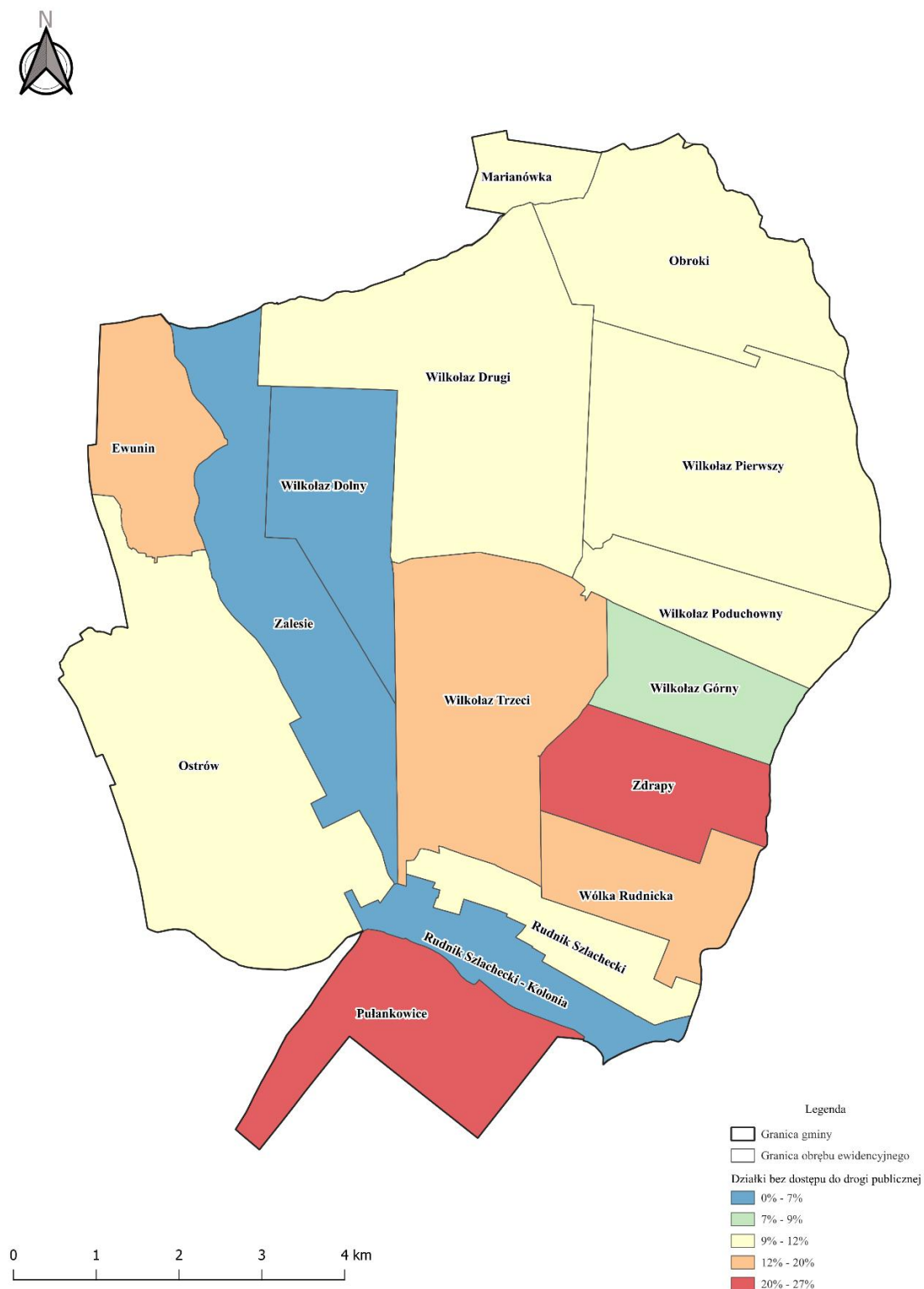
Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Rys. 16. Działki bez dostępu do drogi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

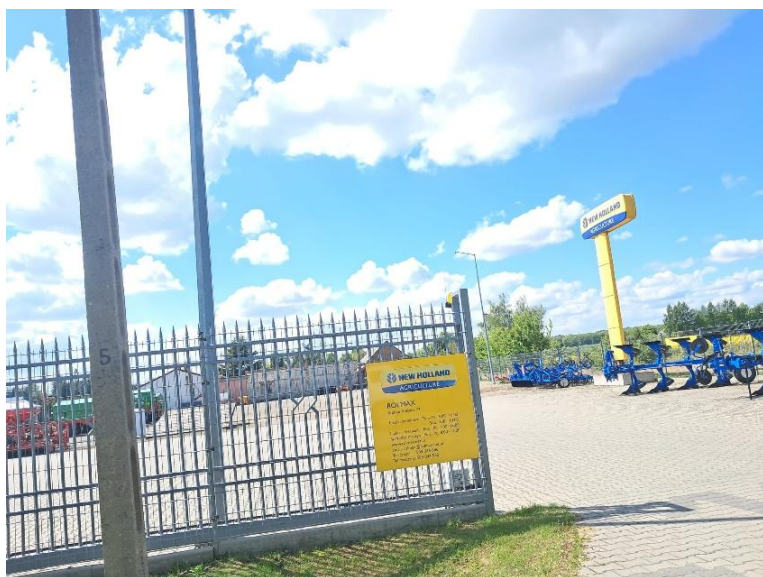
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.3.6 Obiekty związane z obsługą rolnictwa

Na terenie gminy Wilkołaz funkcjonuje szereg obiektów związanych z obsługą rolnictwa, obejmujących zarówno punkty skupu płodów rolnych, jak i sklepy oraz serwisy wspierające lokalnych producentów.

W zakresie skupu owoców i warzyw, w gminie Wilkołaz nie odnotowano dużych, samodzielnych skupów prowadzonych przez duże firmy, jednak w okolicznych miejscowościach i powiatach działają punkty skupu, do których rolnicy z Wilkołaza mogą się zgłaszać. W pobliskich miejscowościach powiatu opolskiego i kraśnickiego funkcjonują spółdzielnie i firmy, takie jak Spółdzielnia Ogrodnicza w Bobach czy podmioty z powiatu kraśnickiego, które prowadzą skup owoców i warzyw, jednak nie są to punkty zlokalizowane bezpośrednio na terenie gminy Wilkołaz. W zakresie sklepów rolniczych oraz miejsc sprzedaży środków ochrony roślin, na terenie gminy Wilkołaz działa firma „Wilkołaziak” – hurtownia nawozów, środków ochrony roślin, pasz, materiału siewnego oraz artykułów ogrodniczych.

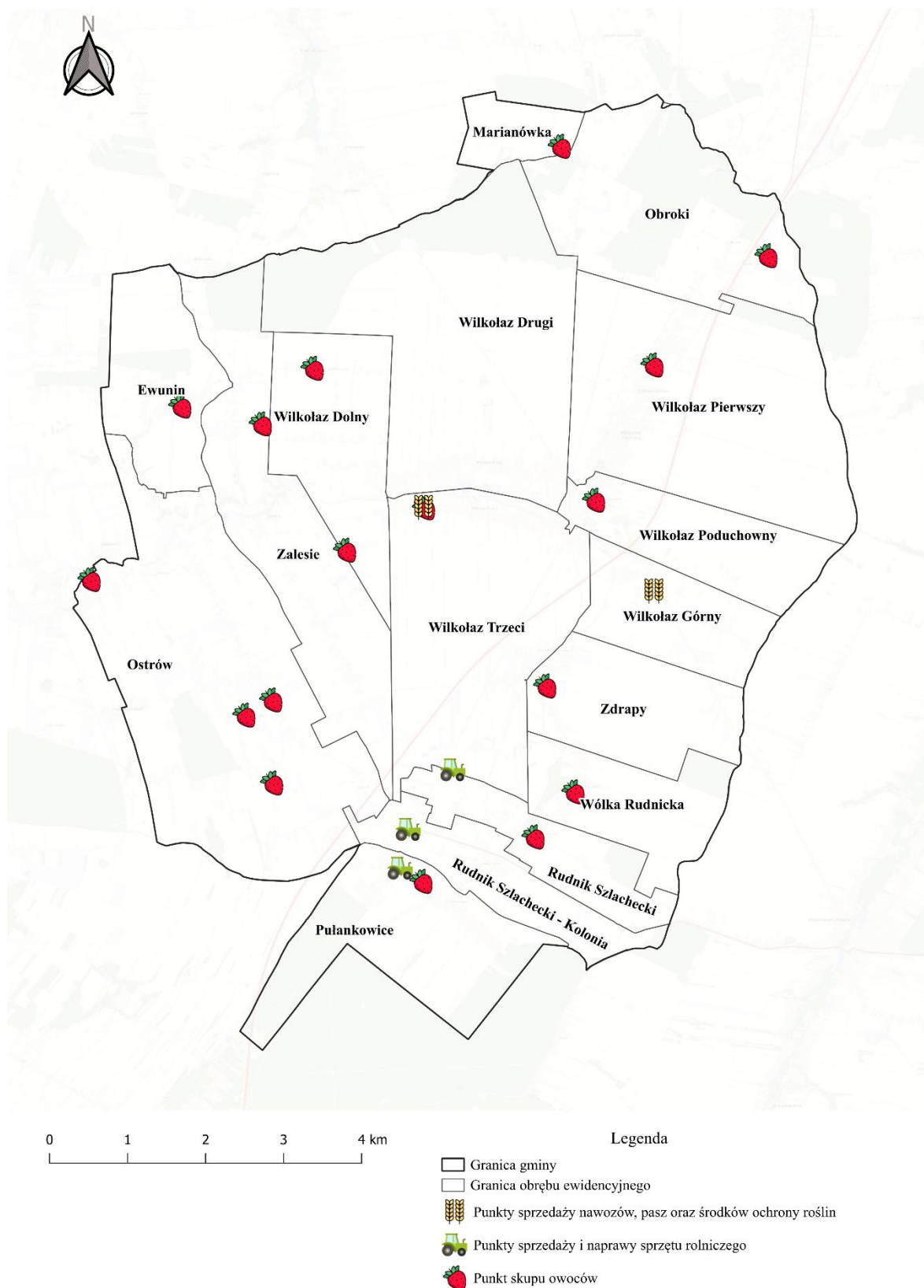

Zdjęcie 4. Sklep z maszynami rolniczymi Rolmax w Pułankowicach
Źródło: Archiwum prywatne

Firma ta prowadzi sprzedaż zarówno detaliczną, jak i hurtową, oferując kompleksową obsługę rolników i ogrodników. „Wilkołaziak” posiada wieloletnie doświadczenie i funkcjonuje głównie na terenie powiatów: kraśnickiego, lubelskiego, opolskiego i janowskiego. Podobne usługi prowadzi również firma SAG- NAG Sylwia Nagajek- Sagan. Firma ta świadczy swoje usługi z siedzibą w Wilkołazie Górnym.

W zakresie sprzedaży i naprawy sprzętu rolniczego, na terenie gminy Wilkołaz działalność prowadzą firmy „Złoty Kłós”, „Rolmax” Autoryzowany Przedstawiciel New Holland (Zdjęcie 4.) oraz Wanicki Agro Pułankowice. Firmy te zajmują się sprzedażą maszyn rolniczych oraz części zamiennych (Rys 17.).

Rys. 17. Punkty związane z obsługą rolnictwa na terenie gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z internetu

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
 sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
 NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.3.7 Stan i ocena rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenie gminy Wilkołaz oceniana jest jako wysoka. Obszar ten leży w obrębie głównego rejonu produkcyjnego województwa lubelskiego, który charakteryzuje się korzystnymi warunkami glebowymi – przeważają gleby zaliczane do bardzo dobrych i dobrych klas bonitacyjnych. Wyjątek stanowią jedynie obszary o glebach słabszych, które nie występują na większą skalę w granicach gminy Wilkołaz. Wysoka jakość gleb, połączona z korzystnymi warunkami klimatycznymi, stwarza bardzo dobre warunki do prowadzenia intensywnej produkcji rolnej.

Dominującymi uprawami w gminie Wilkołaz są: buraki cukrowe, pszenica, rzepak, warzywa, owoce, ziemniaki oraz tytoń. W produkcji zwierzęcej dominuje hodowla bydła i trzody chlewnej. Taka struktura upraw i chowu zwierząt odzwierciedla typowe dla regionu kierunki produkcji rolniczej, nastawione zarówno na rośliny przemysłowe, jak i na produkcję żywności. Dobre warunki glebowe i klimatyczne pozwalają na uzyskiwanie wysokich plonów i umożliwiają specjalizację w wybranych kierunkach produkcji. Jednym z istotnych problemów strukturalnych gminy Wilkołaz jest niekorzystna struktura wielkości gospodarstw rolnych. Gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 hektarów stanowią aż 44% wszystkich gospodarstw, co oznacza przewagę drobnych i średnich gospodarstw nad dużymi. Taka struktura utrudnia efektywne gospodarowanie, ogranicza możliwości mechanizacji i obniża konkurencyjność lokalnego rolnictwa. Rozdrobnienie gruntów i duża liczba działek bez dostępu do dróg dodatkowo pogłębiają te problemy, utrudniając racjonalne wykorzystanie potencjału produkcyjnego. Mimo tych trudności, gmina Wilkołaz posiada bardzo dobre warunki do rozwoju rolnictwa intensywnego, co wynika z wysokiej jakości gleb oraz korzystnego położenia w systemie transportowym województwa. Sąsiedztwo regionalnego ośrodka, jakim jest miasto Kraśnik, dodatkowo sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości i ułatwia zbyty produkcji rolnej. Wysoka dostępność komunikacyjna oraz bliskość rynków zbytu przyczyniają się do wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej gminy i umożliwiają rozwój nowoczesnych form gospodarowania.

W Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz oraz w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego podkreśla się, że obszar gminy należy do rejonu wskazanego do intensyfikacji rolnictwa. Planowane kierunki rozwoju rolnictwa obejmują rolnictwo intensywne na najlepszych glebach, rolnictwo ekologiczne na terenach prawnie chronionych oraz rolnictwo integrowane na pozostałych obszarach. Takie podejście pozwala

na zrównoważony rozwój rolnictwa, uwzględniający zarówno potrzeby produkcji, jak i ochronę środowiska naturalnego.

W gminie Wilkołaz funkcjonuje stosunkowo niewielka liczba podmiotów gospodarczych – na koniec 2014 roku było ich 262, z czego 250 to podmioty prywatne, a 95,8% stanowią mikroprzedsiębiorstwa. Brak jest średnich i dużych przedsiębiorstw, co ogranicza możliwości rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego i zmniejsza potencjał do tworzenia nowych miejsc pracy. Jednakże, wysoka jakość surowca rolnego oraz korzystne warunki glebowe stwarzają potencjał do rozwoju nowych inicjatyw gospodarczych, zwłaszcza w zakresie przetwórstwa i usług rolniczych.

Ważnym elementem rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy Wilkołaz jest infrastruktura obsługi rolnictwa. Na terenie gminy działają sklepy rolnicze, hurtownie środków ochrony roślin i nawozów (np. „Wilkołaziak”), punkty sprzedaży i serwisu maszyn rolniczych (np. „Złoty Kłós”). Brak jest natomiast dużych, samodzielnych skupów owoców, warzyw czy zbóż – rolnicy korzystają z usług podmiotów z sąsiednich powiatów. Taka sytuacja wskazuje na konieczność rozwoju lokalnej infrastruktury skupu i przetwórstwa płodów rolnych, co mogłoby zwiększyć wartość dodaną produkcji rolniczej i poprawić sytuację ekonomiczną gospodarstw.

Wymiar społeczny rolniczej przestrzeni produkcyjnej wiąże się z utrzymaniem zatrudnienia na wsi oraz przeciwdziałaniem migracji mieszkańców do miast. Dominacja mikroprzedsiębiorstw i drobnych gospodarstw rolnych oznacza, że rolnictwo pozostaje ważnym źródłem utrzymania dla wielu rodzin. Jednocześnie, brak dużych przedsiębiorstw i ograniczona oferta pracy poza rolnictwem stanowią wyzwanie dla rozwoju lokalnego rynku pracy. Wspieranie przedsiębiorczości, rozwój usług i przetwórstwa rolnego oraz inwestycje w infrastrukturę mogą przyczynić się do poprawy sytuacji społecznej i gospodarczej mieszkańców. Wielofunkcyjny rozwój wsi, zakładający współistnienie rolnictwa, usług, turystyki i innych form aktywności gospodarczej, jest jednym z priorytetów polityki rozwoju gminy Wilkołaz. Takie podejście pozwala na zagospodarowanie nadwyżek siły roboczej i zatrzymanie procesu migracji do miast, a także na zwiększenie atrakcyjności terenów wiejskich dla nowych mieszkańców i inwestorów.

2.3.8 Stan i ocena infrastruktury technicznej i społecznej

Infrastruktura techniczna i społeczna gminy Wilkołaz stanowi istotny element warunkujący jakość życia mieszkańców oraz rozwój lokalny. Analiza dostępnych danych oraz dokumentów strategicznych pozwala na kompleksową ocenę jej stanu oraz określenie najważniejszych wyzwań i kierunków rozwoju.

Gazownictwo

W gminie Wilkołaz funkcjonuje rozbudowana sieć gazowa, z której korzysta 2 422 osoby (dane GUS za 2015 r.). Od 2010 do 2015 roku długość czynnej sieci rozdzielczej nie uległa znacznym zmianom i wynosiła 102 576 m. W tym okresie liczba przyłączy zwiększyła się o 95, a liczba odbiorców gazu o 83 gospodarstwa. Oznacza to, że gmina systematycznie rozbudowuje dostępność gazu ziemnego, choć tempo tej rozbudowy jest umiarkowane i nie obejmuje jeszcze wszystkich sołectw (Tabela 18).

System ciepłowniczy

Na terenie gminy Wilkołaz nie funkcjonuje zorganizowany system ciepłowniczy. W zabudowie mieszkaniowej i zagrodowej dominuje ogrzewanie piecowe. Według danych z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Wilkołaz, około 60% gospodarstw domowych ogrzewa domy węglem, a udział kotłów z filtrami jest niski. Brak scentralizowanej sieci ciepłowniczej oraz wysoki udział ogrzewania węglowego stanowią istotny problem środowiskowy i zdrowotny.

Infrastruktura elektroenergetyczna

Gmina Wilkołaz nie posiada własnego głównego punktu zasilającego (stacji transformatorowej 110/SN). Energia elektryczna dostarczana jest z GPZ Budzyń, GPZ Bychawa, GPZ Bełżyce oraz GPZ Abramowice, poprzez sieć średniego napięcia. Przez teren gminy przebiega linia energetyczna wysokiego napięcia WN – 110 kV relacji GPZ Budzyń – GPZ Bychawa. Sieć średniego napięcia (30 kV i 15 kV) jest wykonana w układzie napowietrznym, podobnie jak sieć niskiego napięcia służąca do zasilania i oświetlenia.

Infrastruktura teleinformatyczna

Gmina Wilkołaz znajduje się w sferze numerycznej Lublina, co zapewnia automatyczną, bezpośrednią łączność krajową i międzynarodową. Łączność telefoniczna jest zautomatyzowana dzięki kablowi światłowodowemu relacji Lublin–Bychawa–Zakrzówek–Wilkołaz–Kraśnik, do którego włączone są automatyczne, cyfrowe centrale telefoniczne obsługujące abonentów z terenu gminy. Centrale zainstalowane są w urzędach pocztowo-telekomunikacyjnych w Wilkołazie Pierwszym i Pułankowicach. Sieć telefoniczna jest wykonana zarówno w układzie napowietrznym, jak i kablowym.

Infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna

Wszystkie obręby znajdujące się w gminie Wilkołaz mają dostęp do sieci wodociągowej, co zapewnia mieszkańcom stałe i bezpieczne zaopatrzenie w wodę. Dzięki temu infrastruktura wodociągowa obejmuje całą gminę i spełnia podstawowe potrzeby mieszkańców. Inaczej wygląda sytuacja w przypadku kanalizacji, gdyż tylko część obrębu Ostrów jest podłączona do sieci kanalizacyjnej. Pozostałe obręby korzystają z indywidualnych rozwiązań, takich jak przydomowe szamba czy oczyszczalnie.

Obiekty użyteczności publicznej

W gminie Wilkołaz infrastruktura społeczna i techniczna rozwija się w sposób dostosowany do potrzeb mieszkańców, obejmując placówki edukacyjne, kulturalne, zdrowotne oraz obiekty bezpieczeństwa i rekreacji. Szczególne znaczenie w życiu społeczności lokalnej mają remizy Ochotniczych Straży Pożarnych, które oprócz swojej podstawowej funkcji, jaką jest ochrona przeciwpożarowa i ratownictwo, pełnią także rolę miejsc spotkań i integracji mieszkańców. Organizowane są w nich zebrania wiejskie, uroczystości, imprezy kulturalne czy wydarzenia okolicznościowe, co sprawia, że remizy stają się ważnymi ośrodkami życia społecznego i kultywowania lokalnych tradycji (Rys. 18).

Centralnym punktem kulturalnym gminy jest Gminny Ośrodek Kultury w Wilkołazie Pierwszym, który organizuje zajęcia artystyczne, warsztaty rękodzielnicze, koncerty, wystawy oraz spotkania edukacyjne dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Placówka ta jest miejscem pielęgnowania dziedzictwa kulturowego, a także rozwoju twórczości i zainteresowań mieszkańców. Dopełnieniem zaplecza kulturalnego jest Biblioteka Publiczna, również

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

mieszcząca się w Wilkołazie Pierwszym oraz jej filia w Pułankowicach., stanowiąca ważny punkt dostępu do literatury i wiedzy. Biblioteka oprócz gromadzenia i udostępniania zbiorów pełni rolę miejsca integracji oraz organizuje działania edukacyjne i animacyjne. Infrastruktura opiekuńcza dla najmłodszych obejmuje Gminne Przedszkole funkcjonujące w Wilkołazie, który zapewnia profesjonalną opiekę dzieciom do 2,5 r.ż. do lat 6. W przedszkolu funkcjonuje oddział przedszkolny, tzw „zerówka”. Placówka ta jest niezwykle istotna dla młodych rodzin, wspierając je w łączeniu obowiązków zawodowych z wychowywaniem dzieci. W trakcie realizacji jest gminny żłobek. Ważnym elementem edukacyjnym są również szkoły podstawowe, które znajdują się w Wilkołazie Pierwszym, Rudniku Szlacheckim oraz w Marianówce. Dzięki temu dzieci z różnych części gminy mają zapewniony równy i dogodny dostęp do edukacji bez konieczności dalekich dojazdów, a szkoła w Wilkołazie Pierwszym pełni dodatkowo funkcję centrum edukacyjnego z zapleczem kuchennym i świetlicowym. Pod względem opieki zdrowotnej, mieszkańcy gminy mają do dyspozycji Ośrodek Zdrowia znajdujący się w Wilkołazie Pierwszym, który zapewnia podstawową pomoc medyczną. Istotnym uzupełnieniem jego działalności jest apteka, umożliwiającą szybki dostęp do leków, środków medycznych oraz fachowych porad farmaceutycznych. Oba te obiekty, zlokalizowane w centralnym punkcie gminy, znacząco podnoszą komfort życia mieszkańców, zwłaszcza osób starszych i rodzin z dziećmi. Na terenie Wilkołaza Trzeciego znajduje się również posterunek policji, który odpowiada za bezpieczeństwo i porządek publiczny w całej gminie. Jego obecność umożliwia szybki kontakt mieszkańców z funkcjonariuszami, zgłaszanie interwencji oraz rozwiązywanie bieżących problemów. Jednostka prowadzi także działania prewencyjne i edukacyjne, współpracując z lokalnymi instytucjami, co wzmacnia poczucie bezpieczeństwa i sprzyja integracji społecznej. Do infrastruktury rekreacyjnej należy stadion sportowy w Wilkołazie Pierwszym, stanowiący miejsce organizacji lokalnych rozgrywek sportowych, festynów i innych wydarzeń integracyjnych. Ważnym elementem są także powstające i modernizowane place zabaw, które zapewniają przestrzeń do aktywności dla najmłodszych mieszkańców. Dzięki tego typu inwestycjom gmina stwarza dogodne warunki do spędzania wolnego czasu zarówno dzieciom, jak i całym rodzinom.

Całość tej infrastruktury – remizy strażackie, dom kultury, biblioteka, żłobek, szkoły podstawowe, ośrodek zdrowia i apteka, posterunek policji, stadion oraz place zabaw – tworzy spójny system instytucji i obiektów, które zapewniają mieszkańcom bezpieczeństwo, edukację, kulturę, zdrowie i możliwość aktywnego spędzania wolnego czasu.

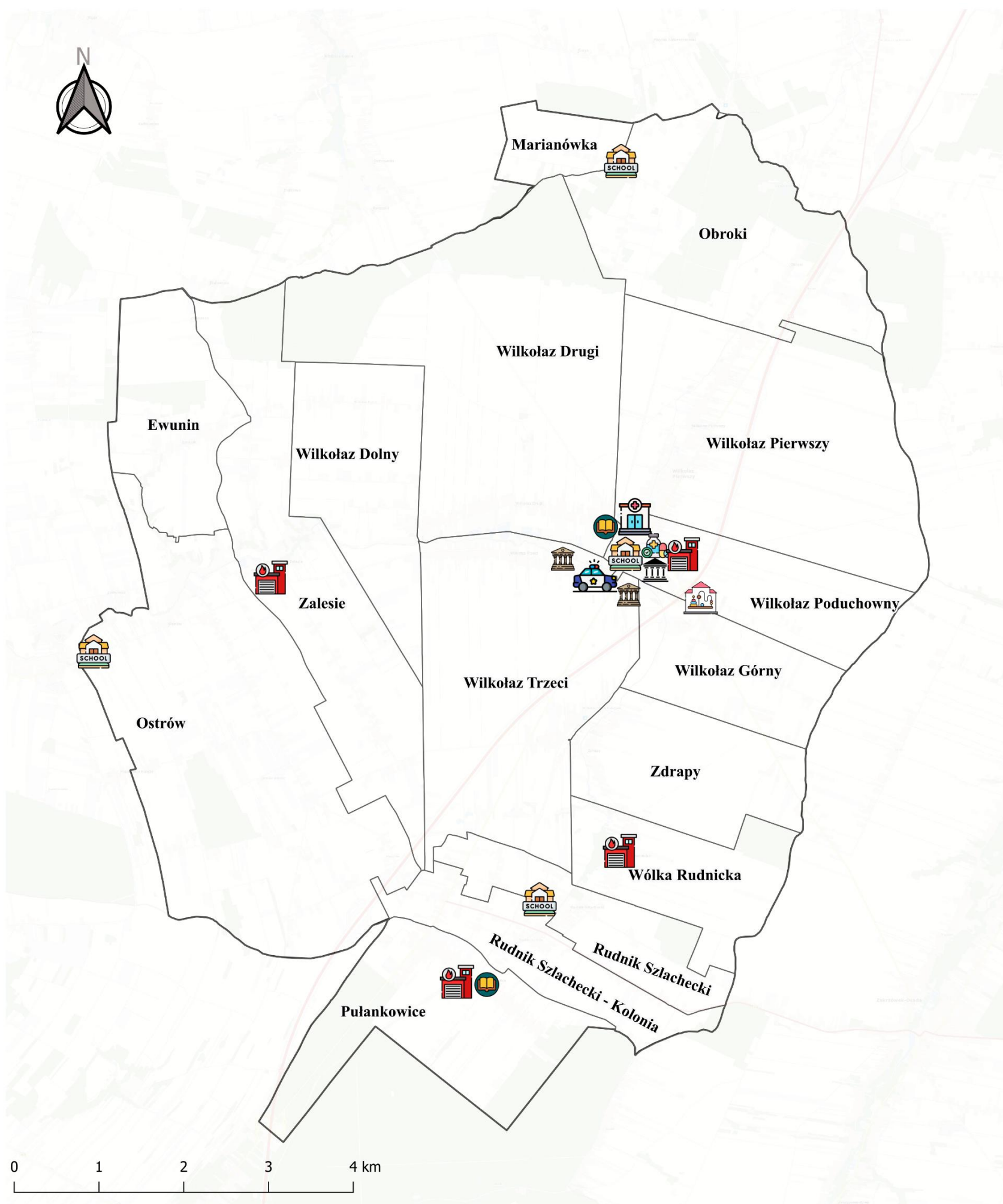
Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Rys. 18. Istniejąca infrastruktura społeczna

Legenda

	Granica gminy		Gminny Ośrodek Kultury		Przedszkole
	Granica obrębu ewidencyjnego		Postarunek policji		Szkoła podstawowa
	Biblioteka		Postarunek policji		Szkoła podstawowa
	Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej		Postarunek policji		Szkoła podstawowa
	Apteka		Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa
			Postarunek policji		Szkoła podstawowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z internetu

Tabela 18. Istniejąca infrastruktura techniczna

L.p.	Obręb	Sieć energetyczna	Sieć wodociągowa	Sieć kanalizacyjna	Przydomowe oczyszczalnie ścieków	Bezodpływowe zbiorniki do gromadzenia nieczystości ciekłych	Sieć telefoniczna	Światłowod	Sieć gazowa	Inne
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1	Ewunin	x	x	xx	x	x	x	x	x	
2	Marianówka	x	x	xx	x	x	x	x	x	
3	Obroki	x	x	xx	x	x	x	x	x	
4	Ostrów	x	x	x	x	x	x	x	x	
5	Pułankowice	x	x	xx	x	x	x	x	x	
6	Rudnik Szlachecki	x	x	xx	x	x	x	x	x	
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	x	x	xx	x	x	x	x	x	
8	Wilkołaz Dolny	x	x	xx	x	x	x	x	x	
9	Wilkołaz Drugi	x	x	xx	x	x	x	x	x	
10	Wilkołaz Górny	x	x	xx	x	x	x	x	x	
11	Wilkołaz Pierwszy	x	x	xx	x	x	x	x	x	
12	Wilkołaz Poduchowny	x	x	xx	x	x	x	x	x	
13	Wilkołaz Trzeci	x	x	xx	x	x	x	x	x	
14	Wólka Rudnicka	x	x	xx	x	x	x	x	x	
15	Zalesie	x	x	xx	x	x	x	x	x	
16	Zdrapy	x	x	xx	x	x	x	x	x	

x	istnieje
xx	NIE ISTNIEJE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UG Wilkołaz

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.4 WARUNKI WODNE I GOSPODARKA WODNA

2.4.1 Ogólny opis warunków wodnych

Gmina Wilkołaz charakteryzuje się stosunkowo niewielkim zróżnicowaniem form występowania wód powierzchniowych oraz słabo rozwiniętą siecią rzeczną. Przeważająca część obszaru znajduje się w zlewni rzeki Urzędówki, będącej prawostronnym dopływem rzeki Wyżnicy, oraz jej bezmiejniowego prawego dopływu. Rzeka Urzędówka bierze swój początek z licznych wysięków i podmokłości w okolicach Rudnika Szlacheckiego, gdzie znajdują się jej źródła, natomiast jej dopływ rozpoczyna się w okolicy wsi Obroki.

Sieć rzeczna gminy Wilkołaz jest słabo rozwinięta, a naturalne cieki wodne mają charakter sezonowy, często zanikając w okresach suszy. Najważniejszym ciekim jest rzeka Urzędówka, która wraz z dopływami odprowadza wody z większości terenu gminy (Rys. 19). Udział wód stojących i płynących w powierzchni obrębów jest niewielki. Największy udział wód stojących odnotowano w obrębie Wilkołaz Górny (0,1947 ha, co stanowi 0,07% powierzchni tego obrębu) oraz Wilkołaz Drugi (0,2229 ha, 0,07%). Wody płynące występują głównie w obrębie Ostrowa (3,8469 ha, 0,33% powierzchni obrębu, 7,9992 km długości cieków), Wilkołaz Drugi (2,2229 ha, 0,07%, 3,8244 km długości) oraz Wilkołaz Pierwszy (2,9449 ha, 0,33%, 8,2830 km długości). Pozostałe obręby charakteryzują się bardzo niskim udziałem wód powierzchniowych, często nie przekraczającym 0,01% powierzchni.

W gminie występuje kilka niewielkich zbiorników wodnych o funkcjach retencyjnych, rekreacyjnych i ekologicznych (Rys. 19). Zbiorniki te, wraz z siecią rowów melioracyjnych, odgrywają istotną rolę w gospodarce wodnej, zwłaszcza w okresach nadmiernych opadów lub suszy. Rowy melioracyjne są szczególnie dobrze rozwinięte w obrębach Obroki (1,1763 ha, 100% udziału w powierzchni obrębu), Pułankowice (0,4313 ha, 0,09%) oraz Wilkołaz Dolny (0,2572 ha, 0,07%). Ich obecność umożliwia regulację stosunków wodnych na terenach rolniczych i ogranicza ryzyko podtopień.

Wody podziemne w gminie Wilkołaz są związane z utworami czwartorzędu i kredy. Zasoby wodne są zasilane głównie przez infiltrację opadów atmosferycznych oraz przesączanie przez warstwy słabo przepuszczalne. Wody podziemne występują na różnych głębokościach – od kilku do kilkudziesięciu metrów – a ich zwierciadło ma charakter naporowy. Poziom wodonośny kredy dolnej występuje w obrębie piaskowców i piasków, a jego

strop zalega na głębokości 5–15 m, z miąższością powyżej 80 m. Wody podziemne pełnią ważną rolę w zaopatrzeniu mieszkańców w wodę pitną, a ich jakość i zasobność są monitorowane przez odpowiednie służby.

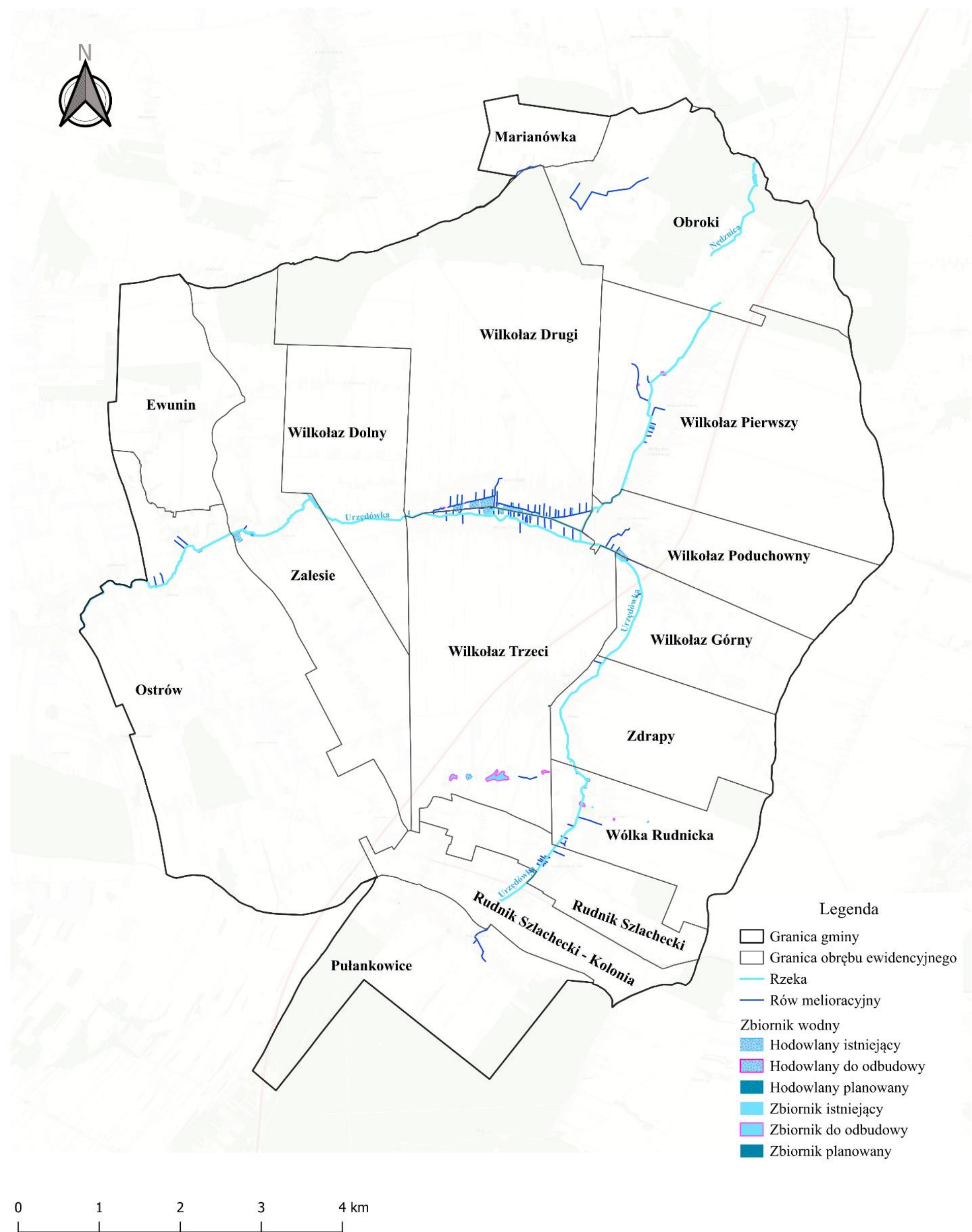
Gmina Wilkołaz niemal w całości leży w dorzeczu zlewni Urzędówki, będącej częścią zlewni Wyżnicy, która jest dopływem Wisły. W północnej części gminy, Przez wschodnią część gminy przebiega dział wodny II rzędu, rozdzielający zlewnie Wyżnicy i Bystrzycy. Taki układ hydrograficzny sprawia, że stosunki wodne w gminie są stosunkowo stabilne, choć lokalnie mogą występować problemy z odpływem wód powierzchniowych.

Znaczącą rolę w kształtowaniu warunków wodnych odgrywają urządzenia melioracyjne, zwłaszcza rowy odwadniające i zbiorniki retencyjne. Największe zagęszczenie rowów melioracyjnych występuje w obrębach Obroki, Wilkołaz Dolny i Wilkołaz Poduchowny, gdzie ich udział w powierzchni obrębu przekracza 30 % (Tabela 19). Rowy te są niezbędne do odprowadzania nadmiaru wód opadowych oraz ochrony terenów rolniczych przed podtopieniami. W pozostałych obrębach udział rowów jest znacznie niższy, co może prowadzić do okresowych problemów z nadmiarem wody na polach.

Do głównych wyzwań związanych z gospodarką wodną w gminie Wilkołaz należy zaliczyć:

- słabo rozwiniętą sieć cieków naturalnych, co ogranicza możliwości naturalnego odprowadzania wód opadowych;
- sezonowy charakter wielu cieków, które w okresach suszy zanikają, a w okresach intensywnych opadów mogą powodować lokalne podtopienia;
- konieczność utrzymania i modernizacji istniejących urządzeń melioracyjnych oraz budowy nowych zbiorników retencyjnych, które pozwolą na lepsze zarządzanie zasobami wodnymi;
- zagrożenia związane z erozją wodną, zwłaszcza na terenach o dużym nachyleniu i intensywnym użytkowaniu rolniczym.

Rys. 19. Rzeki, rowy i zbiorniki wodne

Źródło:: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB, danych PGWPP oraz inwentaryzacji terenowej

Tabela 19. Powierzchnia wód otwartych i sieci rzek

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obróbu	Grunty pod wodami (udział w powierzchni obróbu)									
			razem		wody stojące (Ws)		wody płynące (Wp)			rowy (W)		
			(ha)	%	ha	%	ha	km	%	ha	km	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1	Ewunin	321,1913	-	0,00	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Marianówka	109,7107	-	0,00	-	-	-	-	-	-	0,0347	-
3	Obroki	632,2043	1,1763	0,00	-	-	-	-	-	1,1763	0,3381	100,00
4	Ostrów	1151,3944	4,3000	0,00	0,0811	1,89	3,8469	7,9992	89,46	0,3720	0,0932	8,65
5	Pułankowice	471,0864	0,5662	0,00	-	-	-	-	-	0,5662	0,1564	100,00
6	Rudnik Szlachecki	245,7054	0,4319	0,00	-	-	-	-	-	0,4319	0,0586	100,00
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	256,4513	0,4133	0,00	-	-	-	-	-	0,4133	0,0362	100,00
8	Wilkołaz Dolny	393,5243	8,4136	2,14	-	-	1,1266	3,2849	13,39	7,2870	0,5903	86,61
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743	2,0650	0,00	-	-	0,2229	4,3942	10,80	1,8421	0,4689	89,20
10	Wilkołaz Górny	271,3360	2,2053	0,81	0,1947	8,83	1,9192	4,7784	87,03	0,0914	0,0387	4,14
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762	0,7908	0,00	-	-	-	-	-	0,7908	0,2401	100,00
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910	1,1396	0,00	-	-	0,7737	1,9434	67,89	0,3659	0,0944	32,11
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073	3,0038	0,00	-	-	2,9499	8,2830	98,20	0,0539	0,2695	1,80
14	Wólka Rudnicka	297,4016	1,2269	0,00	-	-	-	-	-	1,2269	0,0662	100,00
15	Zalesie	631,3764	1,3106	0,00	-	-	1,2296	4,5414	9,38	0,0810	0,0155	6,18
16	Zdrapy	346,7699	1,7084	0,00	-	-	-	-	-	1,7084	0,0109	100,00
Gmina ogółem (obszar wiejski)		8173,3008	28,7516	2,98	0,2758	0,96	12,0686	35,2246	41,98	16,4071	2,5118	57,07

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

2.4.2 Wody płynące i ciekі naturalne

Wody płynące i ciekі naturalne w gminie Wilkołaz stanowią istotny element środowiska przyrodniczego oraz gospodarki wodnej tego obszaru. Analiza załączonych tabel pozwala na szczegółowe omówienie rozmieszczenia, długości i charakterystyki głównych cieków, a także na ocenę sposobu ich ewidencjonowania i klasyfikowania w dokumentacji geodezyjnej i ewidencyjnej.

Tabela 20. Ciekі naturalne

L.p.	Obręb	Nazwa ciekі	Administrator	Długość km
1.	2.	3.	4.	5.
1	Ewunin	-	-	-
2	Marianówka	-	-	-
3	Obroki	Nędznica	Zarząd Zlewni w Zamościu	1,5238
		Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	3,5299
4	Ostrów	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	7,9992
5	Pułankowice			
6	Rudnik Szlachecki	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	1,1985
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	1,7598
8	Wilkołaz Dolny	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	3,2849
9	Wilkołaz Drugi	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	4,3942
10	Wilkołaz Górny	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	4,7784
11	Wilkołaz Pierwszy	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	8,2689
12	Wilkołaz Poduchowny	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	1,9434
13	Wilkołaz Trzeci	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	8,2830
14	Wólka Rudnicka	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	3,5795
15	Zalesie	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	4,5414
16	Zdrapy	Urzędówka	Zarząd Zlewni w Radomiu	4,9485
Razem		-	-	50,5434

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB, danych pozyskanych z PGWWP oraz inwentaryzacji terenowej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

A photograph of a stream flowing through a wooded area. The stream is bordered by a dirt bank on the left and a grassy area with a wire fence on the right. Several trees, including a prominent one with a light-colored trunk, are visible along the banks.

Źródło: Archiwum własne

gruntów pod wodami płynącymi wynosi 12,07 ha, co stanowi zaledwie 0,15% ogólnej powierzchni gminy (Tabela 20.).

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

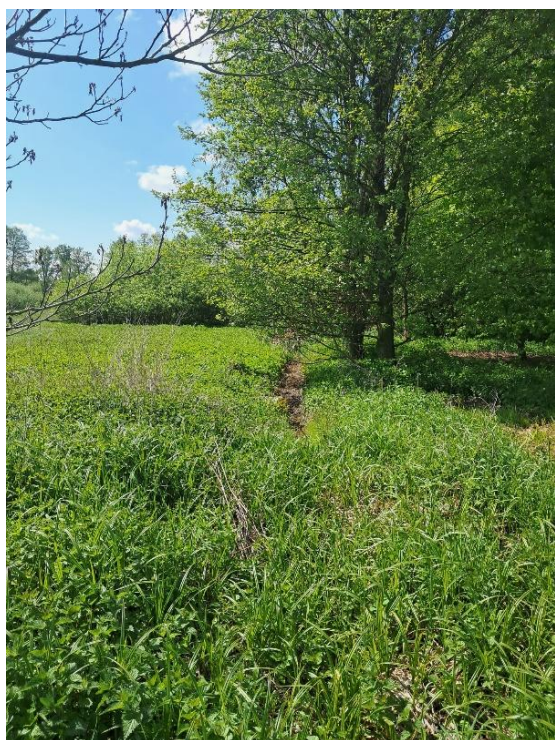
96

Przykładem może być obręb Obroki, gdzie według tabeli występuje 1,1763 ha rowów, podczas gdy powierzchnia wód płynących wynosi 0 ha. Podobna sytuacja występuje w innych obrębach (Zdjęcie 7.), gdzie rowy pełnią funkcję naturalnych cieków wodnych, a ich długość i znaczenie dla gospodarki wodnej są porównywalne z mniejszymi

Zdjęcie 6. Fragment Urzędówki z niskim stanem wody, Wilkołaz Trzeci
Źródło: Archiwum własne

rzekami. W obrębach takich jak Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Poduchowny czy Wólka Rudnicka długość rowów przekracza 1 km, a ich udział w powierzchni obrębu sięga nawet 30%.

Zdjęcie 7. Rów nieistniejący w obrębie Wilkołaz Trzeci
Źródło: Archiwum własne

Zarówno rzeki, jak i rowy odgrywają kluczową rolę w gospodarce wodnej gminy Wilkołaz. Odpowiadają za odprowadzanie nadmiaru wód opadowych i roztopowych, zapobiegają podtopieniom oraz umożliwiają regulację stosunków wodnych na terenach rolniczych. W warunkach słabo rozwiniętej sieci rzecznej, rowy melioracyjne często przejmują funkcje naturalnych cieków, zwłaszcza w okresach wzmożonych opadów. Ich obecność jest szczególnie istotna w obrębach o dużym udziale gruntów ornych i intensywnym użytkowaniu rolniczym.

Długość rowów na terenie gminy wynosi łącznie 57,07 km, a ich powierzchnia to 16,41 ha. Największe zagęszczenie rowów występuje w obrębach Obroki, Wilkołaz Dolny i Wilkołaz

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Poduchowny. W tych miejscowościach rowy pełnią funkcję głównych odbiorników wód powierzchniowych, a ich utrzymanie i konserwacja są kluczowe dla stabilności stosunków wodnych.

Administratorem głównych cieków wodnych na terenie gminy Wilkołaz jest Zarząd Zlewni w Radomiu, a w przypadku Nędznicy – Zarząd Zlewni w Zamościu. Odpowiadają oni za utrzymanie i modernizację infrastruktury wodnej, w tym regulację koryt rzek, konserwację rowów oraz zarządzanie urządzeniami melioracyjnymi. Współpraca z lokalnymi samorządami i rolnikami jest niezbędna dla efektywnego zarządzania zasobami wodnymi.

2.4.3 System melioracji wodnych i urządzenia melioracji wodnych

Melioracje wodne i urządzenia melioracyjne stanowią niezwykle istotny element infrastruktury technicznej gminy Wilkołaz, mając kluczowe znaczenie dla rolnictwa, ochrony przed podtopieniami oraz racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi. Gmina Wilkołaz położona jest na Wyżynie Lubelskiej, gdzie występują zarówno korzystne warunki glebowe, jak i zróżnicowane warunki wodne, wymagające odpowiedniej regulacji stosunków wodnych dla zapewnienia stabilności produkcji rolnej i ochrony środowiska.

Całkowita długość czynnych rowów melioracyjnych wynosi 124,04 km. Największe zagęszczenie rowów występuje w obrębach Obroki (8,17 km), Pułankowice (7,47 km), Wilkołaz Dolny (4,14 km), Ostrow (8,17 km) oraz Wilkołaz Pierwszy (3,87 km) (Tabela 21.). W tych obrębach długość rowów przekracza 3 km, a ich obecność jest kluczowa dla utrzymania prawidłowych stosunków wodnych na terenach rolniczych. Warto podkreślić, że w obrębie Obroki rowy melioracyjne zajmują aż 81,02% powierzchni obrębu, co świadczy o bardzo intensywnym użytkowaniu tych urządzeń w celu odwadniania terenów podmokłych.

Rowy melioracyjne pełnią w gminie Wilkołaz wielorakie funkcje. Przede wszystkim umożliwiają odprowadzanie nadmiaru wód opadowych i roztopowych z pól uprawnych, co zapobiega podtopieniom i degradacji gleb. W warunkach klimatycznych Lubelszczyzny, gdzie okresowo występują zarówno intensywne opady, jak i dłuższe okresy suszy, sprawnie działająca sieć rowów melioracyjnych jest niezbędna dla utrzymania równowagi wodnej. Rowy te, oprócz funkcji odwadniającej, mogą również pełnić rolę kanałów nawadniających w okresach niedoboru wody, choć w praktyce ta funkcja jest rzadziej wykorzystywana.

W strukturze urządzeń melioracyjnych na terenie gminy Wilkołaz dominują rowy otwarte, które są najprostszym i najtańszym rozwiązaniem technicznym. Rowy te są regularnie konserwowane, choć w niektórych miejscach wymagają pogłębienia lub odmulenia ze względu na zamulanie się koryta i zarastanie roślinnością. Utrzymanie rowów w dobrym stanie technicznym jest zadaniem zarówno gminy, jak i właścicieli gruntów, którzy powinni dbać o drożność rowów na swoich działkach. W praktyce jednak, ze względu na rozdrobnienie gruntów i różnorodność form własności, nie zawsze udaje się zapewnić właściwą konserwację na całej długości sieci.

Oprócz rowów melioracyjnych, na terenie gminy Wilkołaz występują inne urządzenia melioracyjne, takie jak przepusty, zastawki, niewielkie zbiorniki retencyjne czy stawy ziemne. Ich zadaniem jest regulacja przepływu wody, zatrzymywanie nadmiaru wód w okresach opadów oraz stopniowe uwalnianie jej w okresach suszy. Zbiorniki retencyjne, choć nieliczne, pełnią również funkcje rekreacyjne i ekologiczne, stanowiąc siedlisko dla wielu gatunków roślin i zwierząt wodnych. Melioracje wodne w gminie Wilkołaz mają szczególne znaczenie w kontekście zagrożenia erozją wodną oraz powodzią. Jak wynika z dokumentów planistycznych, aż 47% powierzchni gminy jest silnie zagrożone erozją wodną, co wymaga podejmowania działań na rzecz ochrony gleb i regulacji odpływu wód powierzchniowych. Rowy melioracyjne, odpowiednio zaprojektowane i utrzymywane, pozwalają ograniczyć spływ powierzchniowy, zmniejszyć ryzyko erozji oraz zatrzymać część wody w krajobrazie rolniczym.

Tabela 21. Stan rowów melioracyjnych

L.p.	Obręb	Stan rowów melioracyjnych			
		dobry	zły	nieistniejący	Razem
		km	km	km	km
1.	2.	3.	4.	6.	7.
1	Ewunin	0,00	0,00	0,00	0,00
2	Marianówka	0,00	0,39	0,00	0,39
3	Obroki	1,46	0,00	0,00	1,46
4	Ostrów	0,48	0,14	0,00	0,62
5	Pułankowice	0,61	0,00	0,04	0,65
6	Rudnik Szlachecki	0,05	0,37	0,16	0,58
7	Rudnik Szlachecki - Kolonia	0,00	0,09	0,00	0,09
8	Wilkołaz Dolny	0,00	0,00	0,00	0,00
9	Wilkołaz Pierwszy	0,24	0,93	0,07	1,24
10	Wilkołaz Drugi	1,30	2,49	0,80	4,59
11	Wilkołaz Trzeci	0,07	0,19	0,43	0,69
12	Wilkołaz Górny	0,00	0,39	0,00	0,39
13	Wilkołaz Poduchowny	0,07	0,19	0,43	0,69
14	Wólka Rudnicka	0,31	0,13	0,16	0,60
15	Zalesie	0,00	0,00	0,06	0,06
16	Zdrapy	0,00	0,00	0,11	0,11
Razem Gmina [km]		4,59	5,31	2,26	12,16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PGWWP oraz inwentaryzacji terenowej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.4.4 Zbiorniki wodne, zbiorniki retencji wodnej i tereny podmokłe

Zbiorniki wodne, zbiorniki retencyjne oraz tereny podmokłe na terenie gminy Wilkołaz odgrywają istotną rolę w kształtowaniu lokalnych stosunków wodnych, ochronie środowiska oraz gospodarce wodnej. Wyróżniają się one zarówno pod względem funkcji, jak i lokalizacji, a ich obecność wpływa na bioróżnorodność i krajobraz rolniczy regionu. Zbiorniki wodne w gminie Wilkołaz to zarówno naturalne, jak i sztuczne akweny (Zdjęcie 8.), które pełnią różnorodne zadania – od retencji wody opadowej, przez funkcje rekreacyjne (Zdjęcie 9.) i sportowe, po ochronę siedlisk przyrodniczych. Najbardziej znane zbiorniki to stawy ziemne, które często są zlokalizowane w dolinach cieków wodnych lub na obszarach o wysokim poziomie wód gruntowych.

Zdjęcie 8. Staw hodowlany w obrębie Wilkołaz Dolny
Źródło: Archiwum prywatne

Zbiorniki retencyjne, czyli sztuczne lub przekształcone naturalne zbiorniki wodne, mają na celu gromadzenie i zatrzymywanie nadmiaru wód opadowych oraz powierzchniowych. Ich zadaniem jest przeciwdziałanie skutkom suszy i podtopień, a także wspieranie gospodarki wodnej na terenach rolniczych. W gminie Wilkołaz zbiorniki retencyjne są szczególnie ważne w okresach intensywnych opadów, kiedy to odprowadzają nadmiar wody z pól i łąk, chroniąc uprawy przed zalaniem. Zbiorniki te są często połączone z systemem rowów melioracyjnych,

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

które umożliwiają kontrolowane odprowadzanie lub zatrzymywanie wody w zależności od potrzeb gospodarczych i środowiskowych. Współczesne działania gminy oraz właścicieli gruntów coraz częściej skupiają się na modernizacji i budowie nowych zbiorników retencyjnych, co jest odpowiedzią na zmiany klimatyczne i coraz częstsze ekstremalne zjawiska pogodowe.

Zdjęcie 9. Zbiornik wodny w obrębie Wilkołaz Poduchowny
Źródło: Archiwum prywatne

Tereny podmokłe w gminie Wilkołaz występują przede wszystkim w dolinach cieków wodnych, w okolicach źródeł rzeki Urzędówki oraz jej dopływów, a także w sąsiedztwie zbiorników wodnych i rowów melioracyjnych. Są to obszary o podwyższonym poziomie wód gruntowych, które okresowo lub stale są zalewane. Tereny podmokłe pełnią ważną funkcję ekologiczną – stanowią siedlisko dla wielu gatunków roślin i zwierząt, w tym ptaków wodno-błotnych, płazów oraz rzadkich gatunków roślin. Są one także naturalnymi rezerwuarami wody, które sprzyjają retencji i przeciwdziałają suszy. W gminie Wilkołaz tereny podmokłe występują głównie w północnej i południowej części gminy, gdzie sąsiadują z kompleksami leśnymi i dolinami rzek. W centralnej części gminy, która jest intensywnie wykorzystywana rolniczo, tereny podmokłe są mniej liczne i często przekształcane w wyniku melioracji.

2.4.5 Oczka wodne, tereny podmokłe, tereny bagienne i rozlewiska

Oczka wodne to niewielkie, zwykle naturalne zbiorniki wodne, często o powierzchni nieprzekraczającej kilkudziesięciu metrów kwadratowych. W gminie Wilkołaz występują one najczęściej w dolinach cieków, na terenach o podwyższonym poziomie wód gruntowych lub w miejscach, gdzie naturalne zagłębienia terenu pozwalają na gromadzenie się wody opadowej. Oczka wodne są ważne dla lokalnej fauny i flory – stanowią miejsce życia dla

płazów, bezkręgowców wodnych oraz ptaków wodno-błotnych. Są także ważnym elementem retencji wody w krajobrazie rolniczym, ponieważ zatrzymują wodę opadową, przeciwdziałając szybkiemu odpływowi powierzchniowemu i ograniczając ryzyko podtopień oraz suszy. W wielu miejscach gminy Wilkołaz oczka wodne są jednak zagrożone zanikiem w wyniku melioracji, intensywnej gospodarki rolnej lub naturalnego zarastania.

W gminie Wilkołaz tereny podmokłe i bagienne nie występują, dzięki czemu całość gruntów może być w pełni wykorzystywana rolniczo bez ograniczeń wynikających z nadmiernego uwilgocenia czy trudnych warunków siedliskowych.

2.4.6 Obszary zagrożone suszą i obszary zalewowe

Obszary zagrożone suszą w gminie Wilkołaz są jednym z kluczowych zagadnień związanych z gospodarką wodną i planowaniem przestrzennym tego regionu (Rys. 20.). W gminie Wilkołaz nie występują natomiast obszary zalewowe w tradycyjnym rozumieniu, czyli tereny regularnie lub okresowo zalewane przez wody rzeczne w wyniku powodzi. Takie zjawisko nie jest typowe dla lokalnych warunków hydrograficznych i nie zostało odnotowane w oficjalnych dokumentach planistycznych ani w analizach zagrożeń środowiskowych.

Susza rolnicza stanowi istotne wyzwanie dla gminy Wilkołaz, zwłaszcza w kontekście intensywnego rolnictwa oraz przewagi gleb o dobrej i bardzo dobrej klasie bonitacyjnej, które są szczególnie narażone na skutki niedoborów wody w okresie wegetacyjnym. Gmina Wilkołaz leży w lubelsko-bychawskim regionie glebowym, gdzie dominują gleby pseudobielicowe i brunatne pochodzenia lessowego, a mady i gleby glejowe występują jedynie w dolinie rzeki Urzędówki, jednak ich udział jest niewielki. Gleby te, choć żyzne i wydajne, są podatne na szybkie przesuszanie się, zwłaszcza w okresach bezdeszczowych oraz przy wysokich temperaturach, które są charakterystyczne dla lubelsko-chełmskiej dzielnicy klimatycznej.

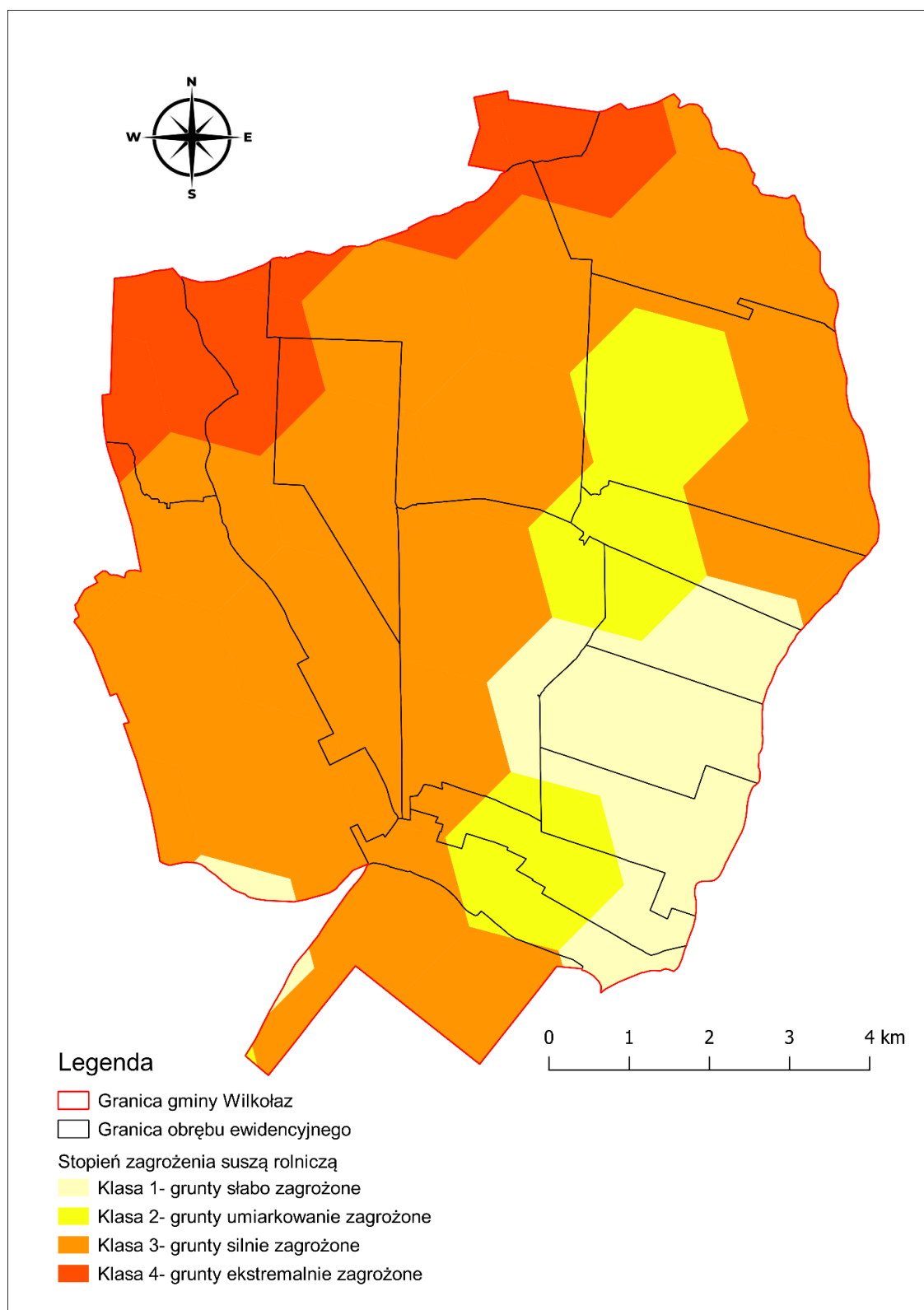
Według Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej (SMSR) prowadzonego przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy (IUNG-PIB) w Kraśniku, gmina Wilkołaz może być okresowo zagrożona suszą rolniczą, zwłaszcza w latach o niskich sumach opadów i wysokiej temperaturze. Monitoring ten opiera się na analizie klimatycznego bilansu wodnego (KBW), który uwzględnia opady atmosferyczne oraz pojemność wodną gleb. W ostatnich latach w regionie lubelskim obserwuje się znaczące niedobory wody, sięgające nawet -150 mm w okresie wegetacyjnym, co powoduje obniżenie plonów o co najmniej 20%

w stosunku do średnich wieloletnich. Największe zagrożenie suszą występuje w północnej części Wyżyny Lubelskiej, do której należy również gmina Wilkołaz.

Susza rolnicza wpływa nie tylko na spadek plonów, ale także na kondycję roślin, wzrost kosztów produkcji oraz konieczność dodatkowego nawadniania upraw. W gminie Wilkołaz, gdzie dominują gospodarstwa rolne o niewielkiej powierzchni i rozdrobnionej strukturze, skutki suszy mogą być szczególnie dotkliwe dla lokalnych rolników. Niedobory wody odbijają się także na środowisku naturalnym, prowadząc do obniżenia poziomu wód gruntowych, wysychania drobnych zbiorników wodnych oraz pogorszenia warunków życia zwierząt i roślin. W okresach szczególnie dotkliwej suszy obserwuje się również problemy z zaopatrzeniem w wodę pitną oraz ograniczenia w dostępie do wody dla gospodarstw domowych i zwierząt gospodarskich.

Gmina Wilkołaz nie posiada obszarów zalewowych, natomiast jest narażona na okresowe niedobory wody i suszę rolniczą, zwłaszcza w latach o niskich opadach i wysokich temperaturach. Obszary zagrożone suszą obejmują przede wszystkim grunty orne oraz tereny o słabej retencji wodnej, gdzie skutki deficytu wody są najbardziej widoczne. W celu minimalizacji ryzyka suszy konieczne jest podejmowanie działań adaptacyjnych i inwestycyjnych, które zwiększą odporność lokalnego rolnictwa i środowiska na zmieniające się warunki klimatyczne.

Rys. 20. Zagrożenie suszą rolniczą

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z dane.gov.pl

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.5 SIEĆ DRÓG I KOLEI

2.5.1 Ogólna charakterystyka i układ sieci drogowej i kolejowej

Sieć drogowa gminy Wilkołaz jest dobrze rozplanowana i zapewnia skuteczne połączenie z miastem powiatowym Kraśnik oraz stolicą województwa – Lublinem. Przez teren gminy przebiegają ważne szlaki komunikacyjne o znaczeniu krajowym i wojewódzkim. Najważniejszą osią transportową jest droga ekspresowa S19, która łączy Lublin i Rzeszów, zapewniając szybkie połączenia północ-południe oraz dostęp do głównych węzłów komunikacyjnych w regionie. Ponadto, przez gminę przebiega droga wojewódzka nr 842, łącząca Zakrzówek, Wysokie, Żółkiewka, Gorzków i Krasnystaw, co umożliwia wygodny dojazd w kierunku wschód-zachód oraz droga wojewódzka nr 848, wcześniej będąca drogą krajową nr 19. Biegnie ona wzdłuż drogi ekspresowej i podobnie jak ona zapewnia połączenie północ-południe.

Zdjęcie 10. Linia kolejowa w obrębie Wilkołaz Poduchowny
Źródło: Archiwum prywatne

Wewnątrz gminy układ dróg jest hierarchiczny – składa się z dróg powiatowych i gminnych, które zapewniają połączenia między poszczególnymi miejscowościami. W ostatnich latach realizowane są inwestycje mające na celu poprawę jakości bezpieczeństwa sieci drogowej. Przykładem jest kompleksowa przebudowa drogi powiatowej nr 2726L Wilkołaz-Zakrzówek, która obejmuje poszerzenie nawierzchni, budowę chodników i ścieżek rowerowych, bezpiecznych przejść dla pieszych oraz modernizację oświetlenia drogowego. Inwestycja ta, realizowana przy wsparciu środków rządowych, jest kluczowa dla poprawy bezpieczeństwa i komfortu podróżowania mieszkańców oraz rozwoju lokalnej gospodarki. Sieć kolejowa gminy

Wilkołaz również odgrywa ważną rolę w systemie komunikacyjnym (Zdjęcie 10.). Przez teren

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

gminy przebiega linia kolejowa Lublin Główny – Przeworsk, która zapewnia połączenie z Lublinem oraz innymi ważnymi ośrodkami w regionie. W gminie znajduje się stacja kolejowa Wilkołaz, która pełni funkcję zarówno dla ruchu pasażerskiego, jak i towarowego. Stacja ta, położona na południe od wsi Wilkołaz, jest wyposażona w tor główny zasadniczy, dwa tory boczne oraz nowy dwukrawędziowy peron wyspowy z wiatą przystankową. Infrastruktura stacyjna jest zarządzana zdalnie, a całość obsługiwana jest z LCS Niedzwica. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się także przystanek osobowy Wilkołaz Wieś, co dodatkowo zwiększa dostępność komunikacyjną dla mieszkańców. Linia kolejowa Wilkołaz – Niedzwica Kościelna stanowi część szlaku Lublin Główny – Przeworsk i jest wykorzystywana zarówno do przewozów pasażerskich, jak i towarowych. Stacja Wilkołaz, choć w przeszłości przechodziła okresy ograniczonej dostępności i remontów, obecnie jest ponownie otwarta i obsługuje ruch pociągów osobowych oraz szynobusów. Dzięki temu mieszkańcy gminy mają możliwość wygodnego dojazdu do Lublina oraz innych miejscowości w regionie, a także korzystania z transportu kolejowego w celach rekreacyjnych i gospodarczych.

Układ sieci drogowej (Tabela 22.) i kolejowej w gminie Wilkołaz jest spójny i funkcjonalny, zapewniając mieszkańcom oraz przedsiębiorcom wygodny dostęp do ważnych ośrodków miejskich i atrakcyjnych rynków pracy. Dobre połączenia drogowe i kolejowe, a także realizowane inwestycje infrastrukturalne, przyczyniają się do wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej gminy oraz poprawy jakości życia jej mieszkańców. Sieć ta stanowi ważny element rozwoju gospodarczego i społecznego regionu, a także umożliwia dalszą integrację z sąsiednimi gminami i miast

Tabela 22. Układ sieci drogowej

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obróbu	Długość dróg ogólnie	Długość dróg według ewidencji gruntów					Długość dróg nieujawnionych w ewidencji gruntów		Długość dróg istniejących o trwałej nawierzchni	Gęstość istniejącej sieci dróg o trwałej nawierzchni (km/100 ha)	Gęstość sieci dróg
				ogółem	w tym długość dróg zaoranych		w tym długość dróg istniejących						
		ha	km	km	km	%	km	%	km	%	km		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Ewunin	321,1913	13,06	14,87	3,12	20,99	11,75	79,01	1,31	10,03	2,67	0,83	4,07
2	Marianówka	109,7107	3,39	3,77	0,38	10,05	3,39	89,95	-	-	1,89	1,72	3,09
3	Obroki	632,2043	20,20	21,20	0,99	4,68	20,20	95,32	-	-	16,67	2,64	3,20
4	Ostrów	1151,3944	33,05	30,86	0,58	1,87	30,28	98,13	2,77	8,39	24,50	2,13	2,87
5	Pułankowice	471,0864	13,19	13,19	-	-	13,19	-	-	-	8,48	1,80	2,80
6	Rudnik Szlachecki	245,7054	6,68	7,07	0,49	6,91	6,58	93,09	0,10	1,48	6,33	2,58	2,72
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	256,4513	10,27	10,40	0,21	2,07	10,18	97,93	0,09	0,88	7,68	2,99	4,01
8	Wilkołaz Dolny	393,5243	9,94	10,50	1,03	9,78	9,47	90,22	0,47	4,75	6,77	1,72	2,53
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743	29,81	21,73	0,08	0,36	21,65	99,64	8,16	27,38	8,02	0,76	2,82
10	Wilkołaz Górny	271,3360	9,49	9,49	-	-	9,49	-		-	8,10	2,99	3,50
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762	41,37	36,24	1,59	4,40	34,65	95,60	6,73	16,26	23,54	2,62	4,60
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910	15,33	16,92	2,97	17,52	13,96	82,48	1,38	8,97	9,38	3,03	4,96
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073	43,71	32,87	0,96	2,93	31,91	97,07	11,80	27,00	27,31	3,51	5,62
14	Wólka Rudnicka	297,4016	5,63	6,28	1,54	24,52	4,74	75,48	0,89	15,73	1,11	0,37	1,89
15	Zalesie	631,3764	22,56	20,44	0,44	2,17	19,99	97,83	2,57	11,38	14,32	2,27	3,57
16	Zdrapy	346,7699	8,21	8,56	0,34	4,03	8,21	95,97		-	2,94	0,85	2,37
Gmina ogółem		8173,3008	285,91	264,38	14,73	5,57	249,65	94,43	36,26	12,68	169,70	2,08	3,50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB i inwentaryzacji terenowej

2.5.2 Rodzaje dróg według podziału na kategorie i klasy dróg

Sieć drogowa w gminie Wilkołaz charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem pod względem kategorii i klas dróg, co odzwierciedla zarówno znaczenie komunikacyjne poszczególnych tras, jak i ich stan techniczny oraz funkcje w układzie transportowym gminy. Analiza załączonej tabeli pozwala na szczegółowe omówienie struktury dróg w podziale na drogi ekspresowe, wojewódzkie, powiatowe, gminne, wewnętrzne oraz drogi transportu rolnego.

Najwyższą kategorię stanowią drogi ekspresowe S19, które w gminie Wilkołaz mają łączną długość 18,6926 km i w całości jest w stanie dobrym. Jest to trasa o kluczowym znaczeniu dla ruchu tranzytowego i połączeń regionalnych, zapewniające szybki i bezpieczny przejazd przez obszar gminy. Drogi ekspresowe przebiegają przez kilka obrębów, m.in. Obroki, Ostrów, Pułankowice, Rudnik Szlachecki, Wilkołaz Górny, Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Poduchowny, Wilkołaz Trzeci i Zalesie, co świadczy o ich strategicznym znaczeniu dla całego regionu (Rys. 22.). Drugą kategorię stanowią drogi wojewódzkie, których długość w gminie jest mniejsza – 16,7566 km i również w całości jest w stanie dobrym. Drogi te pełnią rolę uzupełniającą wobec dróg ekspresowych, umożliwiając dojazd do głównych szlaków komunikacyjnych i obsługując ruch o znaczeniu ponadlokalnym. Kolejną ważną kategorią są drogi powiatowe, których łączna długość w stanie dobrym wynosi 31,5983 km, a w stanie złym – 2,0270 km. Drogi powiatowe łączą poszczególne miejscowości w gminie oraz zapewniają połączenia z sąsiednimi gminami i powiatami. Ich stan techniczny jest zróżnicowany, jednak większość z nich utrzymywana jest w stanie dobrym, co przekłada się na komfort i bezpieczeństwo użytkowników.

Najliczniejszą grupę stanowią drogi gminne, o łącznej długości aż 108,8472 km w stanie dobrym, 29,3103 km w stanie złym oraz 13,7433 km

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

nieistniejących lub planowanych do realizacji. Drogi gminne stanowią podstawowy układ komunikacyjny wewnątrz gminy, obsługując ruch lokalny, dojazdy do gospodarstw, szkół, urzędów oraz innych obiektów użyteczności publicznej. Ich stan techniczny jest zróżnicowany – część z nich posiada nawierzchnię asfaltową, inne są drogami gruntowymi lub utwardzonymi w różnym stopniu.

Ważnym uzupełnieniem sieci są drogi wewnętrzne, których długość w stanie dobrym wynosi 32,2323 km, a w stanie złym – 0,5164 km (Tabela 23.). Są to drogi o charakterze lokalnym, często obsługujące pojedyncze osiedla, tereny inwestycyjne lub dojazdy do pól. Ich rola polega na zapewnieniu dostępu do terenów nieobjętych siecią dróg publicznych.

Rys. 22. Usytuowanie dróg z podziałem na kategorie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB i inwentaryzacji terenowej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Tabela 23. Klasy dróg

L.p.	Obręb	Klasy dróg																		
		Ekspresowa			Wojewódzka			Powiatowa			Gminna			Wewnętrzna			Droga transportu rolnego			Razem
		stan dobry	stan zły	nieistniejąca	stan dobry	stan zły	nieistniejąca	stan dobry	stan zły	nieistniejąca	stan dobry	stan zły	nieistniejąca	stan dobry	stan zły	nieistniejąca	stan dobry	stan zły	nieistniejąca	km
		km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	km	
1.	2.	3.			4.			6.			7.			8.			9.			10.
1	Ewunin	-	-	-	-	-	-	0,0485	-	-	5,1571	3,1506	3,0750	0,3194	-	-	1,3095	-	-	13,0601
2	Marianówka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,6017	0,4078	0,3784	-	-	-	-	-	-	3,3879
3	Obroki	2,9715	-	-	1,6353	-	-	-	-	-	8,7060	3,6001	0,9930	5,2692	-	-	-	-	-	20,2036
4	Ostrów	2,8266	-	-	-	-	-	6,4210	2,9019	-	19,2171	0,5841	0,5756	3,4833	-	-	2,7716	-	-	33,0527
5	Pułankowice	1,8904	-	-	3,2243	-	-	1,1208	-	-	4,5007	0,5895	-	1,8598	-	-	-	-	-	13,1855
6	Rudnik Szlachecki	-	-	-	2,4430	-	-	0,6968	-	-	1,6640	0,8550	0,4886	-	-	-	0,0986	-	-	6,2460
7	Rudnik Szlachecki - Kolonia	0,2254	-	-	2,3908	-	-	2,3585	-	-	2,2829	1,9382	0,2149	0,2217	-	-	0,0906	-	-	9,4976
8	Wilkołaz Dolny	-	-	-	-	-	-	1,6718	-	-	5,9936	1,2518	1,0268	-	-	-	-	0,4726	-	9,9440
9	Wilkołaz Drugi	-	-	-	-	-	-	3,8539	-	-	14,7540	2,9624	0,0785	-	-	-	7,3299	0,8335	-	29,8122
10	Wilkołaz Górny	1,4841	-	-	-	-	-	1,7662	-	-	4,3588	1,5287	-	0,3566	-	-	-	-	-	9,4944
11	Wilkołaz Pierwszy	5,1006	-	-	2,5091	-	-	-	2,0270	-	10,4887	2,5584	1,5941	9,8521	0,5164	-	5,3829	1,3424	-	41,3717
12	Wilkołaz Poduchowny	2,6294	-	-	0,7672	-	-	2,5847	-	-	1,5364	1,4761	2,9085	2,0548	-	-	0,6493	0,7264	-	15,3328
13	Wilkołaz Trzeci	7,1060	-	-	3,7869	-	-	3,1499	-	-	6,6188	1,9469	0,9646	8,3340	-	-	8,2223	3,5782	-	43,7076
14	Wólka Rudnicka	-	-	-	-	-	-	1,1108	-	-	0,7169	1,9955	0,9205	-	-	-	-	0,2651	0,6202	5,6290
15	Zalesie	0,4821	-	-	-	-	-	4,7892	-	-	11,8037	1,9938	0,4434	0,4814	-	-	0,2433	2,3235	-	22,5604
16	Zdrapy	-	-	-	-	-	-	2,0262	-	-	3,6130	2,4714	0,1016	-	-	-	-	-	-	8,2122
Razem Gmina		18,6926	-	-	16,7566	-	-	31,5983	2,0270	0,0000	104,0134	29,3103	13,7635	32,2323	0,5164	0,0000	26,0980	9,0691	0,6202	284,6977

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB i inwentaryzacji terenowej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.5.3 Drogi transportu rolnego

Drogi transportu rolnego w gminie Wilkołaz stanowią ważny, choć często niedoceniany element lokalnej infrastruktury komunikacyjnej, bezpośrednio wpływający na funkcjonowanie gospodarstw rolnych i efektywność produkcji rolnej. Według przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej, łączna długość tych dróg wynosi 36,26 km, co stanowi aż 12,68% wszystkich dróg w gminie. Warto podkreślić, że są to drogi rzeczywiście istniejące w terenie, choć nieujawnione w ewidencji gruntów i budynków, co utrudnia ich formalne utrzymanie, remonty oraz pozyskiwanie środków na ich modernizację.

Zdjęcie 11. Droga transport rolnego w stanie złym
Źródło: Archiwum prywatne

Drogi transportu rolnego w gminie Wilkołaz to przede wszystkim drogi o nawierzchni gruntowej, naturalnej, rzadko utwardzane żwirem lub tłucznem. Największą długość tych dróg w stanie dobrym odnotowano w obrębach Wilkołaz Pierwszy (5,8292 km), Wilkołaz Trzeci (4,2403 km), Wilkołaz Górny (5,3829 km) i Wilkołaz Dolny (3,3293 km) (Tabela 24.). W pozostałych obrębach długość dróg transportu rolnego jest mniejsza, ale ich obecność jest kluczowa dla zapewnienia dojazdu do rozproszonych pól i działek rolnych, zwłaszcza tych, które nie mają bezpośredniego dostępu do dróg publicznych.

Stan techniczny dróg transportu rolnego na terenie gminy Wilkołaz jest w większości przypadków zły (Zdjęcie 11.) i wymaga pilnych prac remontowych lub budowlanych. Intensywna eksploatacja przez maszyny rolnicze, zwłaszcza na polach o dużej liczbie działek należących do różnych właścicieli, powoduje szybkie zużycie nawierzchni. Na nieutwardzonych drogach powstają głębokie koleiny, dziury i wyboje, które po intensywnych opadach deszczu lub wiosennych roztopach zamieniają się w błotniste, nieprzejezdne odcinki. W takich sytuacjach rolnicy często zmuszeni są omijać zniszczone fragmenty, przejeżdżając po sąsiednich uprawach, co prowadzi do strat produkcyjnych i konfliktów własnościowych.

Doraźne naprawy, polegające na zasypywaniu dziur gruzem lub niwelowaniu kolein, są mało skuteczne i nie zapewniają trwałej poprawy stanu technicznego dróg. Utwardzenie żwirem lub tłuczniem daje lepsze efekty, jednak wymaga regularnego powtarzania i stałego nadzoru, gdyż nawierzchnia szybko ulega degradacji pod wpływem intensywnego

Zdjęcie 12. Przepust w Marianówce
Źródło: Archiwum prywatne

użytkowania i warunków atmosferycznych. W niektórych przypadkach drogi transportu rolnego przestają być wykorzystywane do celów rolniczych, co prowadzi do ich zarastania trawą, chwastami, a nawet krzewami i drzewami, uniemożliwiając przejazd sprzętem rolniczym. Ważnym aspektem jest utrzymanie przepustów w odpowiednim stanie. Umożliwi to odpowiednie odprowadzenie wód opadowych z jezdni, co pozwoli na utrzymanie nawierzchni w stanie dobrym (Zdjęcie 12.)

Średnia szerokość użytkowanego pasa dróg transportu rolnego wynosi 2,5 metra, co jest wystarczające dla większości maszyn rolniczych, jednak w przypadku większych pojazdów lub konieczności mijania się dwóch maszyn może stanowić ograniczenie. Drogi te pełnią kluczową rolę w lokalnym transporcie rolnym, umożliwiając dojazd do działek bez dostępu do dróg publicznych, zwłaszcza w obszarach o rozdrobnionej strukturze własnościowej i dużej liczbie małych gospodarstw.

Warto zwrócić uwagę, że formalny status dróg transportu rolnego w gminie Wilkołaz pozostaje nieuregulowany – nie są one ujawnione w ewidencji gruntów, co utrudnia

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

planowanie ich modernizacji, finansowanie oraz prawidłową konserwację. Uregulowanie ich stanu prawnego oraz włączenie do oficjalnej sieci dróg gminnych pozwoliłoby na skuteczniejsze zarządzanie tą infrastrukturą, a także na pozyskiwanie środków zewnętrznych na ich remonty i utwardzanie.

2.5.4 Stan dróg

Całkowita długość dróg na terenie gminy wynosi 285,91 km, z czego 230,61 km, czyli 80,66%, znajduje się w stanie dobrym (Zdjęcie 13.), natomiast 40,92 km (14,31%) sklasyfikowano jako drogi w stanie złym, a 14,38 km (5,03%) to drogi nieistniejące (Tabela 24.).

Zdjęcie 13. Droga gminna w stanie bardzo dobrym
Źródło: Archiwum prywatne

Najlepszy stan techniczny dróg odnotowano w obrębach o dużym znaczeniu komunikacyjnym i gęstej zabudowie, takich jak Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Trzeci, Ostrów, Wilkołaz Drugi czy Zalesie. W tych miejscowościach długość dróg w stanie dobrym przekracza 17 km, a w Wilkołazie Trzecim i Pierwszym nawet 37,22 km i 33,33 km. Wysoki udział dróg w dobrym stanie technicznym jest także widoczny w obrębach Obroki (15,61 km), Wilkołaz Górny (7,97 km) oraz Zalesie (17,80 km). Oznacza to, że w kluczowych lokalizacjach mieszkańcy mają zapewniony dostęp do dróg o odpowiedniej jakości, co przekłada się na komfort i bezpieczeństwo codziennego przemieszczania się..

Tabela 24.Stan techniczny dróg

L.p.	Obręb	Stan techniczny nawierzchni dróg							
		stan dobry		stan zły		nieistniejąca		Razem	
		km	%	km	%	km	%	km	%
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1	Ewunin	6,83	2,96	3,15	7,70	3,08	21,38	13,06	4,57
2	Marianówka	2,60	1,13	0,41	1,00	0,38	2,63	3,39	1,18
3	Obroki	15,61	6,77	3,60	8,80	0,99	6,90	20,20	7,07
4	Ostrów	31,89	13,83	0,58	1,43	0,58	4,00	33,05	11,56
5	Pułankowice	12,60	5,46	0,59	1,44	-	-	13,19	4,61
6	Rudnik Szlachecki	5,34	2,32	0,86	2,09	0,49	3,40	6,68	2,34
7	Rudnik Szlachecki - Kolonia	8,12	3,52	1,94	4,74	0,21	1,49	10,27	3,59
8	Wilkołaz Dolny	7,67	3,32	1,25	3,06	1,03	7,14	9,94	3,48
9	Wilkołaz Drugi	25,94	11,25	3,80	9,28	0,08	0,55	29,81	10,43
10	Wilkołaz Górny	7,97	3,45	1,53	3,74	-	-	9,49	3,32
11	Wilkołaz Pierwszy	33,33	14,45	6,44	15,75	1,59	11,08	41,37	14,47
12	Wilkołaz Poduchowny	10,22	4,43	2,20	5,38	2,91	20,22	15,33	5,36
13	Wilkołaz Trzeci	37,22	16,14	5,53	13,50	0,96	6,71	43,71	15,29
14	Wólka Rudnicka	1,83	0,79	2,26	5,52	1,54	10,71	5,63	1,97
15	Zalesie	17,80	7,72	4,32	10,55	0,44	3,08	22,56	7,89
16	Zdrapy	5,64	2,45	2,47	6,04	0,10	0,71	8,21	2,87
Razem Gmina		230,61	80,66	40,92	14,31	14,38	5,03	285,91	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGIB oraz analizy stanu istniejącego

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Jednocześnie w wielu obrębach występują znaczące odcinki dróg w stanie złym, wymagające pilnych remontów lub modernizacji (Rys. 23). Największy udział dróg w złym stanie odnotowano w Wilkołazie Pierwszym (15,75 km), Wilkołazie Trzecim (5,53 km), Marianówce (1,00 km), Obrokach (3,60 km) oraz Wilkołazie Górnym (3,74 km). W tych miejscach intensywna eksploatacja, niekorzystne warunki gruntowo-wodne oraz ograniczone środki na bieżące utrzymanie powodują szybkie pogarszanie się stanu nawierzchni. Typowe problemy to powstawanie kolein, wybojów, ubytków w nawierzchni oraz uszkodzenia poboczy, które szczególnie nasilają się po intensywnych opadach lub wiosennych roztopach.

W strukturze sieci drogowej gminy Wilkołaz istotne miejsce zajmują także drogi nieistniejące, których długość wynosi 14,38 km. Analizując stan dróg w poszczególnych obrębach, widoczna jest wyraźna przewaga odcinków w stanie dobrym, jednak w wielu miejscach konieczne są systematyczne inwestycje w modernizację i remonty. Szczególnie dotyczy to dróg o nawierzchni gruntowej, które są najbardziej narażone na degradację i utratę przejezdności w trudnych warunkach pogodowych. Doraźne naprawy, polegające na zasypywaniu dziur gruzem lub wyrównywaniu kolein, nie przynoszą trwałych efektów i wymagają powtarzania, co generuje dodatkowe koszty.

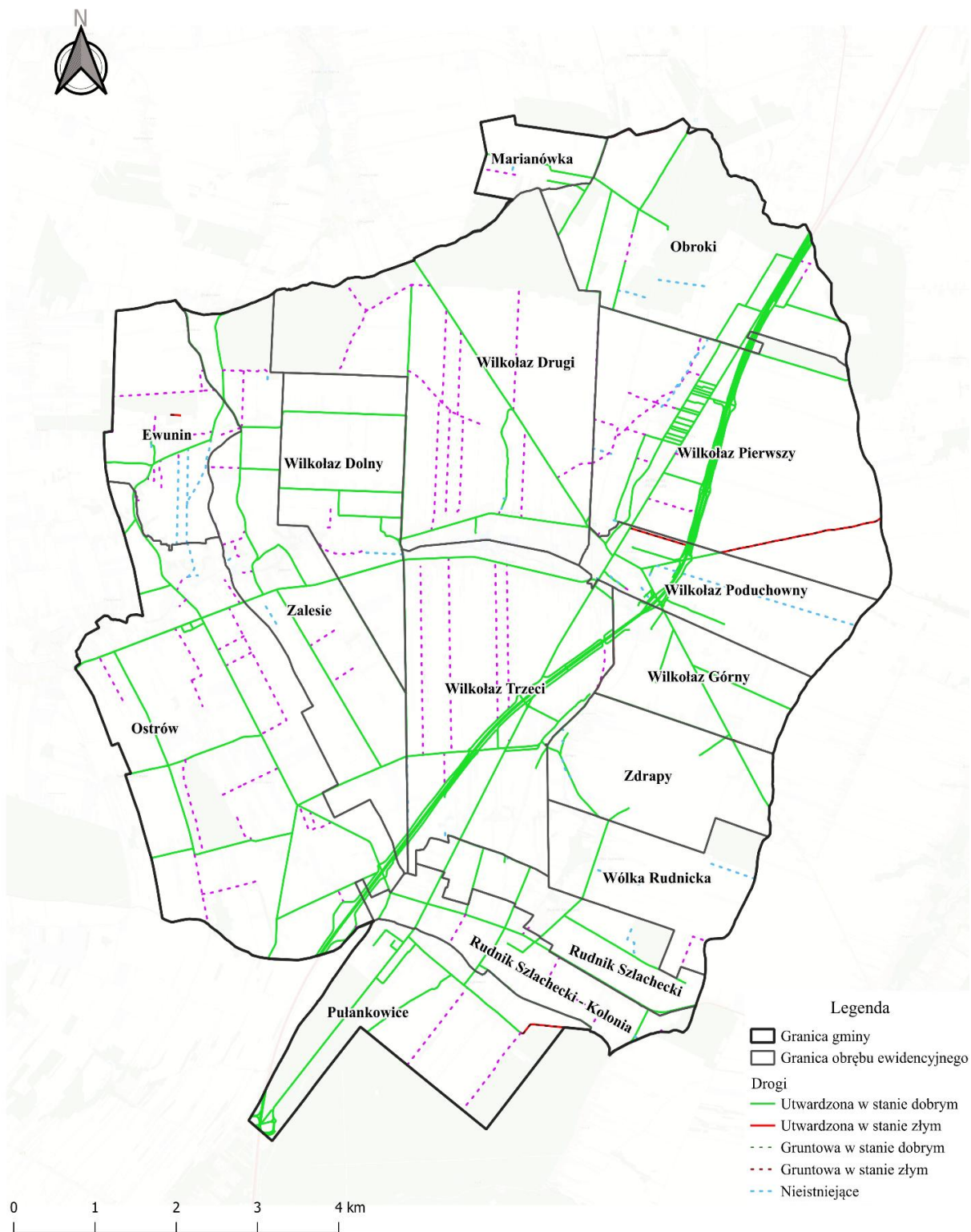

Zdjęcie 14. Droga wojewódzka nr 848 w obrębie Obroki
Źródło: Archiwum prywatne

Warto podkreślić, że stan techniczny dróg (Zdjęcie 14.) w gminie Wilkołaz jest jednym z istotnych czynników wpływających na ocenę atrakcyjności inwestycyjnej i jakość życia mieszkańców. W strategii rozwoju gminy oraz w dokumentach planistycznych podkreśla się konieczność dalszych inwestycji w rozbudowę

i modernizację sieci drogowej. Podejmowane są działania mające na celu pozyskiwanie środków zewnętrznych, w tym funduszy rządowych i unijnych, na realizację kluczowych inwestycji drogowych.

Rys. 23. Usytuowanie dróg z klasyfikacją ze względu na stan

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB oraz wywiadu terenowego

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

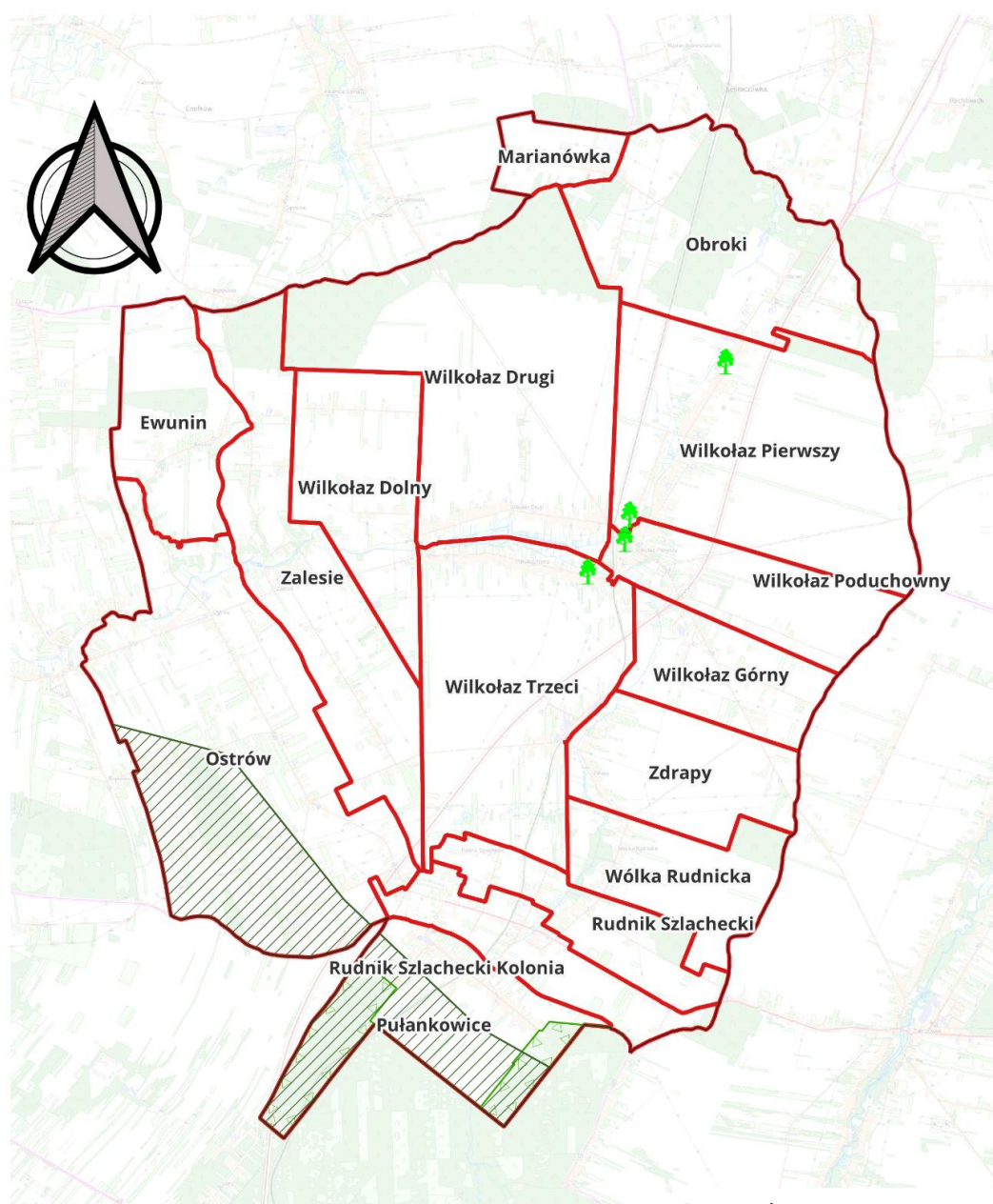
2.6 OCHRONA PRZYRODY I ŚRODOWISKO NATURALNE

2.6.1 Obszary chronione i formy ochrony przyrody

Część gminy Wilkołaz znajduje się w zasięgu Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu – obszaru o powierzchni ponad 292 km² (tabela 25.), utworzonego w 1990 roku, obejmującego tereny leśne, rolnicze i doliny rzeczne o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu stanowi ważny element regionalnego systemu ekologicznego, łącząc się z innymi obszarami chronionymi, takimi jak Chodelski Obszar Chronionego Krajobrazu na zachodzie oraz Czerniejowski Obszar Chronionego Krajobrazu na wschodzie (Rys. 24.). W praktyce oznacza to, że część południowa gminy, zwłaszcza tereny zalesione, podlega ochronie krajobrazowej, a jej funkcjonowanie jest kluczowe dla zachowania ciągłości siedlisk i przepływu gatunków. W północnej części gminy przebiega leśny korytarz ekologiczny o znaczeniu regionalnym, który zapewnia łączność pomiędzy wspomnianymi obszarami chronionego krajobrazu. Korytarz ten pełni funkcję powiązania ekologicznego, umożliwiając migrację zwierząt i roślin oraz zachowanie różnorodności genetycznej populacji. Natomiast fragmenty zalesione w południowej części gminy wchodzi w skład leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym, co dodatkowo wzmacnia ich rolę w systemie ochrony przyrody. Na terenie gminy Wilkołaz znajdują się także indywidualne formy ochrony przyrody, takie jak pomniki przyrody. Obecnie wyróżnia się cztery pomniki przyrody, wśród nich: lipa drobnolistna o obwodzie pnia około 410 cm oraz dąb szypułkowy i lipa drobnolistna o obwodzie pnia odpowiednio 333 cm i 456 cm w Wilkołazie Pierwszym, a także wiąz szypułkowy o obwodzie pnia około 360 cm w Wilkołazie Trzecim. Pomniki przyrody mają na celu ochronę pojedynczych, cennych okazów drzew, które wyróżniają się wiekiem, rozmiarami lub walorami przyrodniczymi.

Gmina Wilkołaz nie posiada własnego parku narodowego, krajobrazowego ani rezerwatu przyrody, a także innych form ochrony, takich jak użytki ekologiczne i stanowiska dokumentacyjne przyrody nieożywionej. Użytki ekologiczne obejmują najczęściej niewielkie zbiorniki wodne, oczka wodne, śródpolne mokradła oraz inne cenne siedliska, które są ważne dla zachowania lokalnej flory i fauny.

Rys. 24. Obszary chronionego krajobrazu

Legenda

0 1 2 3 4 km

- Granice obrębu ewidencyjnego
- Obszary chronionego krajobrazu
- Obszar chronionego krajobrazu
- Korytarz ekologiczny
- 🌳 Pomnik przyrody ożywiony

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
 sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
 NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Tabela 25. Obszary i obiekty chronione

Lp.	Obręb	Pow. ogólna obrębu	Lasy, grunty zadrzewione i zakrzewione wg ewidencji gruntów	Obszar chronionego krajobrazu			
		(ha)	(ha)	(ha)	% pow. obrębu	w tym lasu (ha)	% powierzchni lasów w obrębie podlegających ochronie
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1	Ewunin	321,1913	43,5544	0,0000	0,00	0,0000	0,00
2	Marianówka	109,7107	3,3900	0,0000	0,00	0,0000	0,00
3	Obroki	632,2043	138,6773	0,0000	0,00	0,0000	0,00
4	Ostrów	1151,3944	154,1292	415,7040	36,10	66,0737	5,74
5	Pułankowice	471,0864	228,3896	472,8300	100,37	158,242	33,59
6	Rudnik Szlachecki	245,7054	65,6912	0,0000	0,00	0,0000	0,00
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	256,4513	6,7800	0,0000	0,00	0,0000	0,00
8	Wilkołaz Dolny	393,5243	1,0034	0,0000	0,00	0,0000	0,00
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743	858,6447	0,0000	0,00	0,0000	0,00
10	Wilkołaz Górny	271,3360	0,2043	0,0000	0,00	0,0000	0,00
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762	95,1358	0,0000	0,00	0,0000	0,00
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910	0,1057	0,0000	0,00	0,0000	0,00
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073	2,3619	0,0000	0,00	0,0000	0,00
14	Wólka Rudnicka	297,4016	112,4697	0,0000	0,00	0,0000	0,00
15	Zalesie	631,3764	299,6356	0,0000	0,00	0,0000	0,00
16	Zdrapy	346,7699	0,5963	0,0000	0,00	0,0000	0,00
Gmina ogółem (obszar wiejski)		8988,1360	2010,7691	888,534	9,89	224,3157	2,50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.6.2 Szata roślinna i świat zwierzęcy

Wzdłuż niepozornej, lecz bardzo ważnej dla ekosystemu rzeki Urzędówki rozciągają się malownicze łąki, które wiosną i latem przeobrażają się w barwne kobierce. Dominują tu bogate zbiorowiska traw, ziół oraz dziko rosnących kwiatów – od wczesnych zawilców, przez konwalie, po późno kwitnące kwiaty polne. Szczególną wartość przyrodniczą mają wąwozy, zwłaszcza słynny Wąwóz Zaleski, gdzie na stromych zboczach występuje mieszany drzewostan z udziałem modrzewi, sosen oraz licznych gatunków drzew liściastych, takich jak dęby, graby i lipy. W runie leśnym spotkać można rzadkie i chronione gatunki roślin, m.in. lilie złotogłów, wawrzynka wilczełyko, orlika pospolitego czy podkolana białego. Wiosną lasy i łąki rozbrzmiewają zapachem kwiatów, a latem i jesienią stają się rajem dla zbieraczy jagód, poziomek, jeżyn i grzybów.

Zdjęcie 15. Sarny występujące na terenie gminy Wilkołaz
Źródło: Archiwum prywatne

Na terenie gminy stwierdzono występowanie aż 24 rzadkich i chronionych gatunków roślin. Siedem z nich podlega ścisłej ochronie: barwinek pospolity, lilia złotogłów, listera jajowata, orlik pospolity, parzydło leśne, podkolana biała oraz wawrzynka wilczełyko. Sześć kolejnych objętych jest ochroną częściową: kalina koralowa, konwalia majowa, kopytnik pospolity, kruszyna pospolita, pierwiosnek lekarski oraz

przytulia wonna. Ponadto występują tu gatunki rzadkie na terenie Wyżyny Lubelskiej, takie jak: bez koralowy, jemiola pospolita, korzeniówka pospolita, narecznica mocna, pieprzyca gęstokwiatowa, rzęsa garbata, wgłębka wodna, sierpik barwierski, starzec Fuchsa, stokłosa żytnia, szczaw brodaty, tymotka Bohemera oraz żabieniec lancetowaty.

Fauna gminy Wilkołaz jest równie interesująca jak jej flora. Dolina Urzędówki oraz kompleksy leśne w północnej i południowej części gminy stanowią ostoje dla wielu gatunków zwierząt. W lasach licznie występują sarny (Zdjęcie 15.), dziki, zające, jeże, lisy, wiewiórki i borsuki. Wąwozy oraz zadrzewienia przyciągają liczne ptaki – od popularnych

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

skowronków, czyżyków i kukulek, po rzadkie i chronione gatunki, takie jak pójdzka, trzmiełojad, jastrząb, kruk czy przepiórka. W okresie wiosennym lasy rozbrzmiewają śpiewem słowików, tworząc niezapomniany klimat dla spacerowiczów. W gminie Wilkołaz obserwuje się także gatunki zagrożone wyginięciem, w tym bociana białego i ortolana. Ciekawostką są liczne kolonie gawronów, które upodobały sobie szczególnie wąwozy i stare aleje drzew. Wędrując po leśnych ścieżkach, można natknąć się na ślady obecności dzikich zwierząt, a także podziwiać bogactwo motyli, owadów i płazów, które są nieodłącznym elementem lokalnego ekosystemu.

W gminie Wilkołaz znajdują się liczne pomniki przyrody – wiekowe drzewa, które są świadkami historii i dumą lokalnej społeczności. Wśród nich warto wymienić lipę drobnolistną o obwodzie pnia około 410 cm w Wilkołazie Pierwszym, wiąz szypułkowy o obwodzie około 360 cm w Wilkołazie Pierwszym, dąb szypułkowy oraz kasztanowiec zwyczajny w Wilkołazie Poduchownym, a także lipę drobnolistną o obwodzie 456 cm w tej samej miejscowości. Innym ciekawym elementem krajobrazu są pozostałości alei lipowej prowadzącej z kościoła w Wilkołazie Drugim do dawnego folwarku. W Zalesiu znajduje się wczesnośredniowieczne grodzisko „Okopek”, będące cennym zabytkiem archeologicznym i przyrodniczym. Grodzisko to, datowane na VIII-IX wiek, położone jest na krawędzi wysoczyzny nad doliną Urzędówki i otoczone naturalnymi obronnymi zboczami oraz fosą.

2.6.4 Obszary leśne, zadrzewienia i zakrzewienia

Obszary leśne, zadrzewienia i zakrzewienia w gminie Wilkołaz stanowią istotny element krajobrazu oraz pełnią ważne funkcje ekologiczne i gospodarcze. Całkowita powierzchnia gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych w gminie wynosi 2 121,71 ha, co stanowi około 26% powierzchni gminy (Tabela 26.). Stopień lesistości (Rys. 25.) jest zróżnicowany w zależności od obrębu – od zaledwie 1,77% w Wilkołazie Poduchownym do ponad 81% w Wilkołazie Dolnym, przy średniej dla gminy wynoszącej 25,96%.

Największe kompleksy leśne występują w obrębach Ostrów (165,97 ha), Pułankowice (238,76 ha), Obroki (164,11 ha) (Zdjęcie 16.), Zalesie (311,23 ha) oraz Wilkołaz Drugi (867,61 ha), gdzie lasy i zadrzewienia zajmują znaczną część powierzchni. Wysoki stopień lesistości charakteryzuje także obręby Rudnik Szlachecki (27,56%), Rudnik Szlachecki Kolonia (31,03%), Zalesie (49,29%) i Wilkołaz Dolny (81,94%). Najmniej lasów znajduje się natomiast w Wilkołazie Poduchownym (1,77%), Marianówce (4,27%) i Ewuninie (15,80%). Warto

podkreślić, że lasy w gminie Wilkołaz są rozmieszczone nierównomiernie – największe kompleksy występują na obrzeżach północnych i południowych, podczas gdy środkowa część

Zdjęcie 16. Krajobraz leśny w miejscowości Obroki
Źródło: Archiwum własne

gminy jest niemal całkowicie pozbawiona lasów i intensywnie wykorzystywana rolniczo.

Pod względem typologicznym przeważają siedliska lasu mieszanego świeżego, które zajmują około 70% powierzchni leśnej, oraz lasu świeżego (ok. 20%). Pozostałe typy to bory mieszane i olsy, spotykane głównie w dolinach rzek oraz na terenach podmokłych. Lasy pełnią kluczową rolę w ochronie gleb przed erozją, retencji wody, a także są ważnym siedliskiem dla wielu gatunków roślin i zwierząt. W strukturze własnościowej dominują lasy prywatne, ale istotną część stanowią także lasy państwowe i komunalne.

Oprócz dużych kompleksów leśnych, istotną rolę w krajobrazie gminy odgrywają zadrzewienia i zakrzewienia. Są to zarówno zadrzewienia śródpolne (Zdjęcie 17.), przydrożne, jak i pasowe nasadzenia wzdłuż cieków wodnych, miedz czy granic działek. Zadrzewienia śródpolne i przydrożne mają duże znaczenie dla ochrony przed wiatrem,

ograniczania erozji wodnej i wietrznej, poprawy mikroklimatu oraz zwiększania bioróżnorodności. W wielu przypadkach stanowią one naturalne korytarze ekologiczne, ułatwiające migrację zwierząt i rozprzestrzenianie się roślin. Zakrzewienia, często spontanicznie powstające na nieużytkowanych gruntach, przyczyniają się do wzbogacenia krajobrazu i pełnią funkcję buforów ekologicznych, szczególnie na granicach pól uprawnych i wzdłuż rowów melioracyjnych.

Zdjęcie 17. Zadrzewienie śródpolne w Wilkołazie Drugim
Źródło: Archiwum prywatne

W ostatnich latach, w ramach programów rolno-środowiskowych i interwencji wspieranych przez Wspólną Politykę Rolną, coraz większy nacisk kładzie się na zakładanie nowych zadrzewień śródpolnych oraz zwiększanie bioróżnorodności lasów prywatnych. Działania te obejmują nasadzenia drzew i krzewów na gruntach o niskiej przydatności rolniczej, renowację istniejących zadrzewień oraz tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych. Wsparcie finansowe na tego typu inwestycje ma na celu nie tylko poprawę struktury

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

krajobrazu, ale także zwiększenie odporności ekosystemów na zmiany klimatyczne oraz poprawę warunków produkcji rolnej.

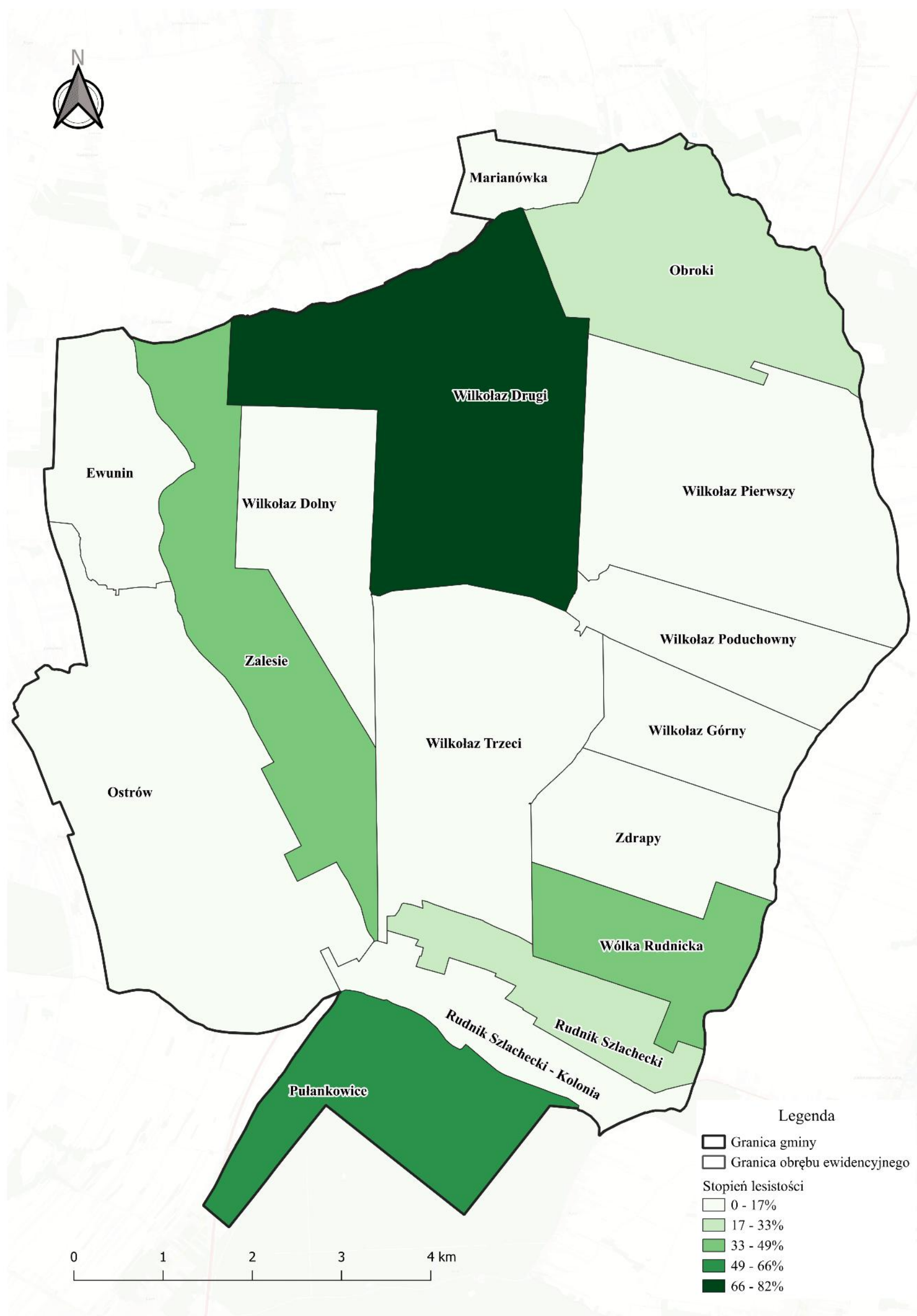
Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Rys. 25. Stopień lesistości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB, BDL oraz inwentaryzacji terenowej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Tabela 26. Powierzchnia lasów i stopień lesistości

Lp,	Obręb	Powierzchnia obrębu ogółem	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione				Stopień lesistości
			las, grunty zadrzewione i zakrzewione wg ewidencji gruntów (Ls, Lz)	las, grunty zadrzewione i zakrzewione zinwentaryzowane w terenach a nieujawnione w ewidencji gruntów	las, grunty zadrzewione i zakrzewione ujawnione w ewidencji gruntów których brak w terenie	Razem	
		ha	ha	ha	ha	ha	%
1	2	3	4	6	7	8	9
1	Ewunin	321,1913	43,5544	6,3501	0,8363	50,7408	15,80
2	Marianówka	109,7107	3,3900	0,9689	0,3300	4,6889	4,27
3	Obroki	632,2043	138,6773	21,4791	3,9505	164,1069	25,96
4	Ostrów	1151,3944	154,1292	10,4806	1,3647	165,9745	14,42
5	Pułankowice	471,0864	228,3896	9,3533	1,0157	238,7586	50,68
6	Rudnik Szlachecki	245,7054	65,6912	1,8242	0,2096	67,7250	27,56
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	256,4513	6,7800	0,8871	0,0503	7,7174	3,01
8	Wilkołaz Dolny	393,5243	1,0034	2,2729	0,0896	3,3659	0,86
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743	858,6447	7,0689	1,8996	867,6132	81,94
10	Wilkołaz Górny	271,3360	0,2043	0,5969	0,1988	1,0000	0,37
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762	95,1358	4,4470	0,3098	99,8926	11,11
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910	0,1057	5,3450	0,0315	5,4822	1,77
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073	2,3619	5,4873	1,7398	9,5890	1,23
14	Wólka Rudnicka	297,4016	112,4697	6,5878	2,5223	121,5798	40,88
15	Zalesie	631,3764	299,6356	9,5363	2,0519	311,2238	49,29
16	Zdrapy	346,7699	0,5963	1,0532	0,6065	2,2560	0,65
Gmina ogółem (obszar wiejski)		8173,3008	2010,7691	93,7386	17,2069	2121,7146	25,96

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL, EGiB oraz inwentaryzacji terenowej

2.6.5 System odbioru śmieci i składowiska odpadów

W gminie Wilkołaz funkcjonuje nowoczesny i kompleksowy system gospodarowania odpadami komunalnymi, obejmujący wszystkie nieruchomości, na których zamieszkują mieszkańcy. System ten został zaprojektowany tak, aby zapewnić maksymalną skuteczność w selektywnej zbiórce oraz umożliwić efektywne zagospodarowanie odpadów zgodnie z obowiązującymi przepisami i zasadami ekologii. Odpady komunalne są odbierane od właścicieli nieruchomości według ustalonego harmonogramu i zasad. Odpady zmieszane, czyli niesegregowane, są odbierane bezpośrednio spod posesji raz w miesiącu, bez ograniczeń ilościowych. Pozwala to na regularne pozbywanie się odpadów, które nie nadają się do recyklingu lub nie zostały wyselekcjonowane przez mieszkańców. Ważnym elementem systemu jest selektywna zbiórka odpadów surowcowych. Raz w miesiącu z terenu gminy odbierane są odpady suche, takie jak papier, szkło, plastik i metal. Podobnie jak w przypadku odpadów zmieszanych, zbiórka ta odbywa się bezpośrednio od właścicieli nieruchomości i nie jest limitowana ilościowo. Dzięki temu mieszkańcy mają możliwość łatwego i regularnego przekazywania surowców wtórnych do dalszego przetworzenia, co wpływa na wzrost poziomu recyklingu oraz ograniczenie ilości odpadów trafiających na składowiska.

Oprócz standardowych odpadów komunalnych, w gminie Wilkołaz funkcjonuje system zbiórki odpadów problemowych i niebezpiecznych. Specjalnie utworzony punkt selektywnej zbiórki odpadów umożliwia mieszkańcom oddawanie mebli i odpadów wielkogabarytowych, odpadów budowlanych i remontowych, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, opon, a także zużytych baterii i akumulatorów. Zbiórka tych odpadów jest prowadzona przez PSZOK w Zalesiu odbywa się 2 razy w miesiącu w okresie maj- wrzesień, a w okresie październik-kwiecień raz w miesiącu. To pozwala na bezpieczne i zgodne z prawem zagospodarowanie odpadów niebezpiecznych i trudnych do przetworzenia. Dodatkowo, w celu ułatwienia mieszkańcom pozbycia się dużych przedmiotów, raz w roku organizowana jest zbiórka objazdowa odpadów wielkogabarytowych i mebli. Dzięki temu mieszkańcy mają możliwość bezpłatnego przekazania dużych odpadów bez konieczności samodzielnego transportu do punktu zbiórki.

W wyniku przeprowadzonego przetargu, przez cały rok 2025 zadanie odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych z terenu gminy Wilkołaz realizuje firma Ekoland Sp. z o.o. z siedzibą przy ul. Piłsudskiego 14 w Kraśniku. Odpady zebrane na terenie gminy są następnie transportowane do instalacji w miejscowości Lasy, ul. Jodłowa 70, gm. Kraśnik,

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

zarządzanej przez Zakład Zagospodarowania Odpadów EKOLAND POLSKA S.A. W instalacji tej odpady poddawane są dalszemu zagospodarowaniu, w tym sortowaniu, recyklingowi oraz unieszkodliwianiu.

System gospodarowania odpadami w gminie Wilkołaz jest stale monitorowany i doskonalony, aby zapewnić jak najwyższą efektywność oraz zgodność z wymogami ochrony środowiska. Dzięki temu mieszkańcy mają zapewnioną wygodę oraz pewność, że ich odpady są odpowiedzialnie zagospodarowywane, a gmina przyczynia się do ochrony środowiska naturalnego i realizacji celów gospodarki o obiegu zamkniętym.

2.7 AGROTURYSTYKA, TURYSTYKA, KULTURA, ZABYTKI

2.7.1 Agroturystyka i turystyka oraz infrastruktura turystyczna

Gmina Wilkołaz, choć w przeważającej mierze rolnicza, posiada znaczący potencjał turystyczny, który wciąż nie jest w pełni wykorzystany. Dominujący charakter wiejski oraz malowniczy krajobraz – doliny, wąwozy, wzgórza, a także fragmenty lasów i historyczne aleje drzew – stanowią atrakcyjne tło dla rozwoju agroturystyki oraz turystyki aktywnej i krajoznawczej. Na terenie gminy Wilkołaz nie rozwinęła się w pełni typowa agroturystyka, mimo że obszar ten posiada odpowiednie ku temu warunki przyrodnicze i krajoobrazowe. Brakuje gospodarstw oferujących kompleksowe usługi noclegowe i rekreacyjne w standardzie charakterystycznym dla agroturystyki, takich jak kwatery dla turystów, pakiety wyżywienia opartego na lokalnych produktach czy organizacja warsztatów i zajęć związanych z życiem na wsi. Funkcjonują wprawdzie pojedyncze inicjatywy związane z wynajmem pokoi czy prowadzeniem działalności turystycznej, jednak mają one charakter okazjonalny i nie tworzą zwartej, rozpoznawalnej oferty. W rezultacie gmina, mimo atrakcyjnego położenia, walorów przyrodniczych i kulturowych, nie jest jeszcze postrzegana jako ośrodek turystyki wiejskiej, a agroturystyka nie stanowi znaczącego elementu jej gospodarki. Gmina Wilkołaz dysponuje skromną bazą noclegową. Do 2021 roku funkcjonował Zajazd Marta (kategorii ★★★), brak jest moteli i pensjonatów. Wśród obiektów noclegowych znajdują się także kwatery pracownicze w miejscowości Wilkołaz Stacja Kolejowa, które oferują miejsca noclegowe w przystępnych cenach, często z dostępem do Internetu, wyposażonej kuchni i łazienki. Hotel i Restauracja Diamentowa w Wilkołazie Pierwszym (Zdjęcie 18.) to miejsce, które poza noclegami oferuje także restaurację, salę konferencyjną, plac zabaw dla dzieci oraz możliwość organizacji imprez okolicznościowych. Obiekt ten jest częściowo dostosowany do potrzeb osób

niepełnosprawnych (pochylnia wjazdowa), a także wyposażony w sprzęt multimedialny do prowadzenia spotkań i szkoleń.

Zdjęcie 18. Restauracja Diamentowa w Wilkołazie Pierwszym
Źródło: Archiwum prywatne

W gminie funkcjonuje jeden ośrodek kultury, który stanowi centrum życia kulturalnego i rekreacyjnego dla mieszkańców, choć nie jest przystosowany dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W ostatnich latach gmina inwestuje także w infrastrukturę rekreacyjną – przykładem jest budowa placu zabaw w Rudniku Kolonii, realizowana dzięki środkom zewnętrznym. Tego typu inwestycje mają na celu wzbogacenie oferty turystyczno-rekreacyjnej oraz zwiększenie atrakcyjności regionu dla rodzin z dziećmi.

Gmina Wilkołaz może pochwalić się ciekawymi atrakcjami krajobrazowymi i historycznymi. Szczególnie atrakcyjne są tereny wokół doliny rzeki Urzędówki

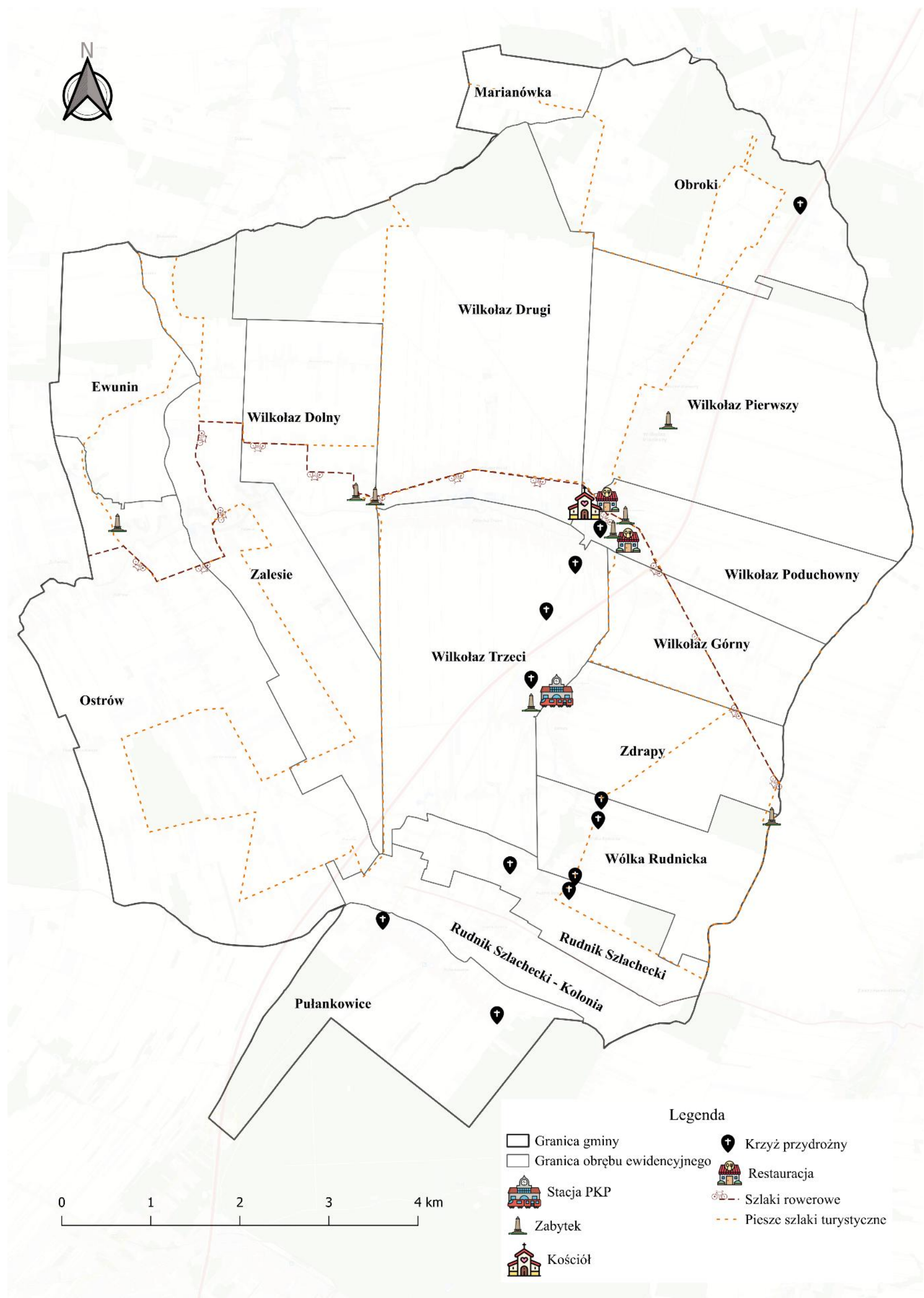
oraz kompleksy leśne w północnej i południowej części gminy, które stanowią ważne ostoje przyrody i korytarze ekologiczne.

Dla miłośników turystyki aktywnej przygotowano dwa szlaki rowerowe:

- szlak rowerowy „Szlakiem dawnych dworów w gminie Wilkołaz” o długości około 47,6 km, prowadzący przez malownicze zakątki, wsie, lasy i historyczne obiekty, takie jak dawne dworki, stawy, parki i grodzisko,
- szlak rowerowy „Uroki Ziemi Wilkołaskiej” o długości 16,8 km, przebiegający przez Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Górny, Rudnik Szlachecki, Wólkę Rudnicką i Zdrapy, umożliwiający poznanie lokalnego krajobrazu, zabytków oraz przyrody.

Szlak „Szlakiem dawnych dworów” prowadzi przez urokliwe krajobrazy, wąwozy lessowe, kompleksy leśne oraz miejsca związane z historią regionu, takie jak „Okopek” czy pozostałości parków dworskich. Szlak „Uroki Ziemi Wilkołaskiej” pozwala natomiast zobaczyć m.in. cmentarze, dawne folwarki i parki dworskie, a także podziwiać piękno lokalnej przyrody (Rys. 26.).

Rys. 26. Obszary atrakcyjne turystycznie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL, OSM oraz danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie

2.7.2 Obszary atrakcyjne turystycznie

Gmina Wilkołaz oferuje turystom szereg atrakcyjnych obszarów, które wyróżniają się zarówno walorami przyrodniczymi, jak i krajobrazowymi oraz bogatą ofertą rekreacyjną. Do najważniejszych atrakcji turystycznych regionu należą tereny o szczególnych wartościach faunistycznych i ekologicznych, a także miejsca sprzyjające aktywnemu wypoczynkowi i poznawaniu lokalnych tradycji.

Najbardziej atrakcyjne pod względem przyrodniczym są dolina rzeki Urzędówki oraz kompleksy leśne położone w północnej i południowej części gminy. Dolina Urzędówki, z malowniczymi, stromymi zboczami i bogatą roślinnością, stanowi lokalny korytarz ekologiczny, który łączy najważniejsze obszary chronionego krajobrazu w regionie. Wąwozy, zadrzewienia i rozległe łąki tworzą unikalny mikroklimat, sprzyjający występowaniu wielu gatunków roślin i zwierząt. Dolina ta pełni także kluczową rolę w systemie ekologicznym województwa, łącząc leśne korytarze o znaczeniu regionalnym i krajowym. Północna część gminy znajduje się w zasięgu leśnego korytarza ekologicznego, który zapewnia łączność Czerniejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na wschodzie z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu na zachodzie. Z kolei niewielka, zalesiona południowa część gminy wchodzi w skład Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym. Te obszary są szczególnie cenione przez miłośników przyrody, ornitologów oraz osoby poszukujące spokoju i kontaktu z naturą. Ciekawym elementem krajobrazu są także pozostałości alei lipowej prowadzącej od kościoła w Wilkołazie Drugim do dawnego folwarku dolnego. Ta historyczna aleja, obsadzona wiekowymi lipami, stanowi unikalny ślad dawnej tradycji zakładania parków i alei przy dworach i kościołach, a jednocześnie jest ważnym miejscem dla lokalnej społeczności i turystów.

Gmina Wilkołaz to również doskonałe miejsce dla osób ceniących aktywny wypoczynek. W centrum gminy znajduje się ogólnodostępny, bezpłatny kompleks boisk sportowych, gdzie można rozegrać mecz piłki nożnej, siatkówki, tenisa ziemnego, badmintona czy piłki plażowej. Tuż obok znajduje się zbiornik wodny, który w sezonie wiosenno-letnim staje się miejscem spotkań miłośników wędkowania, obserwacji przyrody oraz spacerów. To idealne miejsce do relaksu i integracji lokalnej społeczności.

Osoby preferujące aktywny tryb życia mogą zwiedzać piękne zakątki gminy na rowerach – trasami rowerowymi „Szlakiem dawnych dworów” oraz „Urokami Ziemi

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Wilkołaskiej”, które prowadzą przez malownicze wsie, lasy i historyczne obiekty. Przez teren gminy przebiega trasa rowerowa green place, częścią tej trasy jest altana przy do odpoczynku przy świetlicy wiejskiej w Wilkołazie Drugim wraz z miejscem do naprawy roweru. Dodatkową atrakcją są stadniny koni w Rudniku-Kolonia i Ostrów-Kolonia, które oferują naukę jazdy konnej, przejażdżki bryczkami oraz organizację kuligów w okresie zimowym. To doskonała propozycja zarówno dla rodzin z dziećmi, jak i dla miłośników sportów jeździeckich.

2.7.3 Obiekty kultury

Gmina Wilkołaz może poszczycić się dobrze rozwiniętą siecią obiektów i instytucji kultury, które pełnią kluczową rolę w życiu społecznym i kulturalnym lokalnej społeczności. Według danych GUS z 2021 roku, na terenie gminy funkcjonuje biblioteka publiczna wraz z filią, które dysponują łącznym księgozbiorem liczącym 14 345 wolumenów. W placówkach tych pracuje pięć osób, co pozwala na prowadzenie szerokiej działalności kulturalnej i edukacyjnej. Gminna Biblioteka Publiczna w Wilkołazie oraz jej Filia w Pułankowicach to nie tylko miejsca wypożyczania książek, lecz także centra aktywizacji społecznej i kulturalnej, organizujące konkursy literackie, plastyczne i fotograficzne, lekcje biblioteczne, wystawy, festiwale oraz kiermasze książek. Od 2004 roku biblioteka zapewnia czytelną internetową, co wyrównuje szanse młodzieży wiejskiej w dostępie do wiedzy i nowoczesnych technologii.

Na terenie gminy Wilkołaz funkcjonuje kilka świetlic wiejskich, które pełnią niezwykle ważną rolę w życiu społecznym i kulturalnym mieszkańców. Obiekty te stanowią centra lokalnej integracji, miejsca organizacji uroczystości, spotkań sołeckich, warsztatów czy wydarzeń skierowanych zarówno do dzieci, jak i osób dorosłych. Pierwsza z nich znajduje się w Wilkołazie Pierwszym, będąc naturalnym zapleczem kulturalnym centralnej części gminy. Jej położenie w sąsiedztwie szkoły, kościoła oraz budynku Urzędu Gminy sprawia, że odgrywa szczególną rolę jako miejsce spotkań mieszkańców, a także wydarzeń o charakterze gminnym. Strażnica OSP znajduje się w Ewuninie, czyli jednej z mniejszych miejscowości gminy, gdzie spełnia niezwykle istotną funkcję integracyjną. Dzięki niej mieszkańcy mają możliwość organizacji spotkań sąsiedzkich, festynów czy zajęć dla dzieci i młodzieży, co przeciwdziała wykluczeniu i umacnia więzi wewnątrz lokalnej społeczności. Kolejne obiekty znajdują się w Wilkołazie Trzecim i Obrokach. To miejsca aktywności społecznej, gdzie organizowane są liczne imprezy, warsztaty tematyczne, zebrania i uroczystości okolicznościowe. Świetlica ta, dzięki swojej przestronności i dogodnemu usytuowaniu przy głównej drodze, stała się jednym z najważniejszych punktów kulturalnych w tej części gminy.

Zdjęcie 19. Świątlica wiejska w Wilkołazie Trzecim
Źródło: Archiwum prywatne

Równie istotna jest świątlica w Wilkołazie Dolnym, która pełni rolę lokalnego ośrodka spotkań i działań mieszkańców. Jest miejscem szczególnie ważnym dla organizacji wydarzeń integracyjnych, takich jak festyny rodzinne, zabawy taneczne czy warsztaty kulinarne prowadzone przez koło gospodyń wiejskich. Ostatnia z funkcjonujących świątlic znajduje się w Wilkołazie Drugim i Trzecim (Zdjęcie 19.), będąc miejscem zebrań wiejskich, uroczystości, a także różnego rodzaju inicjatyw edukacyjnych i rekreacyjnych. Wszystkie te obiekty, mimo różnic wynikających z ich położenia i wielkości, mają wspólną cechę – stanowią centra życia społecznego w swoich miejscowościach, a ich działalność sprzyja budowaniu więzi międzyludzkich, kultywowaniu tradycji oraz aktywizacji mieszkańców w różnym wieku. Dzięki świątlicom wiejskim w gminie Wilkołaz możliwe jest nie tylko organizowanie wydarzeń kulturalnych i integracyjnych, ale także tworzenie warunków do rozwoju społecznej aktywności, co czyni je kluczowym elementem infrastruktury lokalnej. Obok bibliotek ważną rolę w życiu kulturalnym gminy odgrywają liczne organizacje i stowarzyszenia społeczne. Szczególnie aktywne są Ochotnicze Straże Pożarne działające w Wilkołazie, Ewuninie, Ostrowie, Pułankowicach, Wólce Rudnickiej i Zalesiu. OSP nie tylko pełnią funkcje ratownicze, ale także angażują się w organizację wydarzeń kulturalnych i sportowych, integrując mieszkańców i promując lokalne tradycje. Koła Gospodyń w Wilkołazie Pierwszym, w Wólce Rudnickiej , w Obrokach, w Rudniku Szlacheckim oraz Gminne Stowarzyszenie Kół Gospodyń Wiejskich w Wilkołazie odgrywają istotną rolę w zachowaniu i promocji lokalnych zwyczajów,

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

organizując imprezy, warsztaty kulinarne i spotkania integracyjne. Stowarzyszenie Przyjaciół Wilkołaza oraz Koło Pszczelarzy w Wilkołazie wspierają rozwój społeczności lokalnej i promują dziedzictwo kulturowe regionu.

Znaczącym elementem życia kulturalnego jest Młodzieżowa Orkiestra Dęta Wilkołaz, powstała w 2010 roku, licząca około 40 członków w wieku od 9 do 17 lat. Orkiestra regularnie uświetnia lokalne i powiatowe imprezy, festyny oraz konkursy, promując muzykę i kulturę wśród młodzieży. W ostatnich latach członkowie orkiestry otrzymali nowe instrumenty muzyczne dzięki wsparciu finansowemu z funduszy Unii Europejskiej. Tradycje muzyczne w gminie sięgają początków XX wieku, gdy działały tu liczne zespoły i orkiestry, takie jak „Wilkołaziacy”, „Allegro” czy „Echo”.

Historia kultury w gminie Wilkołaz jest bogata i związana z działalnością wybitnych postaci. Ks. K. Dębowski, proboszcz parafii w latach 1908–1931, przyczynił się do rozwoju gospodarczego i kulturalnego, organizując polskie szkoły, chór parafialny oraz orkiestrę dętą. Jan Bownik, działacz kulturalny, zakładał zespoły teatralne, chóry i kapelę ludową, a także inicjował budowę szkoły. W czasie wojny i okupacji organizował pomoc dla potrzebujących, a po wojnie reaktywował działalność kulturalną, tworząc m.in. chór młodzieżowy i orkiestrę szkolną. Zespoły wilkołaskie występowały na dożynkach centralnych w całej Polsce, a zespół teatralny za sztukę „Karpaccy górale” otrzymał nagrodę zespołową Ministra Kultury i Sztuki.

Współczesne wydarzenia kulturalne w gminie Wilkołaz koncentrują się wokół tradycyjnych świąt i festynów. Dożynki Gminne, corocznie organizowane w sierpniu, to najważniejsze święto plonów, podczas którego odbywają się konkursy wieńców dożynkowych, prezentacje lokalnych produktów oraz występy zespołów ludowych. Dożynki są okazją do integracji mieszkańców, promocji lokalnej kultury i kulinariów.

2.7.4 Zabytki

Zabytki gminy Wilkołaz stanowią bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe, które odzwierciedla wielowiekową historię regionu oraz jego znaczenie na mapie Lubelszczyzny. Analiza załączonej tabeli oraz dostępnych źródeł pozwala na szczegółowe przedstawienie najważniejszych obiektów zabytkowych, zarówno tych wpisanych do rejestru zabytków, jak i cennych miejsc ujętych w ewidencji dóbr kultury.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Najważniejszym i najbardziej rozpoznawalnym zabytkiem gminy Wilkołaz jest zespół kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela w Wilkołazie Pierwszym. Kościół ten, wzniesiony w latach 1648–1653 z fundacji Jana Zamoyskiego, jest przykładem architektury barokowej i stanowi nie tylko centrum życia religijnego, ale także historycznego i kulturalnego gminy. W rejestrze zabytków znajduje się nie tylko sam kościół, lecz także ogrodzenie z bramą, drzewostan oraz cmentarz przykościelny. Cały zespół kościelny wpisany jest do rejestru pod numerem A/431 (Tabela 27.), a jego wyjątkowość podkreślają zachowane elementy architektury oraz wystrój wnętrza, w tym zabytkowe ruchomości liturgiczne i epitafia fundatorów. W obrębie Wilkołaz Pierwszy znajduje się również kapliczka z figurą św. Katarzyny oraz dwa cmentarze parafialne – „stary” i „dawny”, które wraz z kościołem tworzą historyczną oś miejscowości. Warto zaznaczyć, że cmentarze te nie są wpisane do rejestru zabytków, lecz figurują w gminnej ewidencji dóbr kultury jako ważne miejsca pamięci lokalnej społeczności.

Zdjęcie 20. Pomnik upamiętniających poległych w I WŚ
Źródło: Archiwum prywatne

Szczególną uwagę należy zwrócić na Wilkołaz Poduchowny, gdzie znajduje się największe skupisko zabytków cmentarnych w gminie (Zdjęcie 20.). W tym obrębie zlokalizowanych jest aż dziewięć obiektów o charakterze zabytkowym, w tym Kaplica Guzowskich na cmentarzu parafialnym starym, cmentarz parafialny „nowy”, cmentarz parafialny „były”, a także drzewostan w obrębie cmentarza przykościelnego. Obiekty te dokumentują wielowiekową tradycję religijną i społeczną regionu oraz są miejscem spoczynku wielu pokoleń mieszkańców.

W Wilkołazie Trzecim na uwagę zasługuje budynek dawnej stacji kolejowej, który choć nie jest wpisany do rejestru zabytków, stanowi ważny element historii komunikacji i rozwoju gospodarczego gminy. W tym obrębie

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

znajduje się również Urząd Gminy – obiekt o wartości historycznej, związany z administracyjnym rozwojem Wilkołaza.

Wśród zabytków o charakterze sakralnym i przydrożnym warto wymienić liczne kapliczki i figury (Zdjęcie 21.), takie jak kapliczka z figurą Jana Nepomucena w Pułankowicach czy kapliczka z figurą św. Katarzyny w Wilkołazie Górnym. Obiekty te, choć często nie są wpisane do rejestru zabytków, stanowią nieodłączny element krajobrazu kulturowego gminy i są świadectwem pobożności oraz tradycji mieszkańców.

W gminie Wilkołaz zachowały się także miejsca pamięci związane z wydarzeniami historycznymi, m.in. mogiła wojenna z I wojny światowej w Obrokach oraz cmentarz wojenny w Wólce Rudnickiej (nr rejestru A/1043), będący miejscem spoczynku żołnierzy armii austro-węgierskiej i rosyjskiej poległych w czasie działań wojennych. Te obiekty mają szczególne znaczenie dla lokalnej tożsamości i są miejscem corocznych uroczystości patriotycznych.

Zdjęcie 21. Zbytkowa kapliczka
Źródło: Archiwum prywatne

Warto również wspomnieć o unikatowym w skali regionu wczesnośredniowiecznym grodzisku „Okopek” w Zalesiu, z częściowo zachowanym wałem ziemnym. Na terenie gminy znajdują się także liczne cmentarze parafialne i przykościelne, które – choć nie zawsze wpisane do rejestru – mają duże znaczenie historyczne i kulturowe. Wśród innych obiektów wymienić należy młyn spalony oraz obiekty elektryczne w Wilkołazie Dolnym, które przypominają o dawnych tradycjach przemysłowych regionu. Gmina Wilkołaz może się również pochwalić czterema pomnikami przyrody, które choć nie są zabytkami w sensie architektonicznym, stanowią ważny element dziedzictwa przyrodniczego i są objęte ochroną prawną. Należą do nich: lipa drobnolistna o obwodzie pnia ok. 410 cm w Wilkołazie Pierwszym, wiąz szypułkowy o obwodzie pnia ok. 360 cm w Wilkołazie Trzecim, dąb szypułkowy o obwodzie pnia ok. 333 cm oraz lipa drobnolistna o obwodzie pnia ok. 456 cm – oba drzewa w Wilkołazie Pierwszym.

Tabela 27. Zabytki i obszary zabytkowe

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obrębu (ha)	Liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków (szt.)	Obszar zabytkowe (ha)	Nr rejestru zabytku	Uwagi, opis
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1	Ewunin	321,1913	-	-	-	-
2	Marianówka	109,7107	-	-	-	-
3	Obroki	632,2043	-	-	-	-
4	Ostrów	1151,3944	1	0,0595	-	Mogiła wojenna z I wojny światowej
5	Pułankowice	471,0864	-	-	-	-
6	Rudnik Szlachecki	245,7054	-	-	-	-
7	Rudnik Szlachecki Kolonja	256,4513	-	-	-	-
8	Wilkołaz Dolny	393,5243	2	-	-	Kapliczka z figurą Jana Nepomucena
				0,0303	-	Młyn spalinowy, ob. elektryczny
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743	-	-	-	-
10	Wilkołaz Górny	271,3360	-	-	-	-
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762	1	-	-	Kapliczka (z figurą św. Katarzyny)
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910	9	0,0595	A/431	Kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciela
				0,0391	-	Cmentarz przykościelny
				-	-	Ogrodzenie zespołu kościoła parafialnego p.w. Św. Jana Chrzciela
				0,5110	-	Cmentarz parafialny („stary”)
				-	-	Kaplica Guzowskich (na cmentarzu parafialnym starym)
				1,1261	-	Cmentarz parafialny („nowy”)
				0,2862	-	Cmentarz parafialny (były)
				-	-	Drzewostan w obrębie cmentarza przykościelnego
				0,0419	-	Urząd Gminy
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073	1	0,0281	-	Budynek stacji kolejowej
14	Wólka Rudnicka	297,4016	1	1,2855	A/1043	Cmentarz wojenny z I wojny światowej
15	Zalesie	631,3764	-	-	-	-
16	Zdrapy	346,7699	-	-	-	-
Gmina ogółem		8173,3008	15	3,4672	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkiego Rejestru Zabytków oraz Gminnego Rejestru Zabytków

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.8 WYKONANE PRACE URZĄDZENIOWO- ROLNE

2.8.1 Scalenia gruntów wraz zagospodarowaniem poscaleniowym

Scalenie gruntów ma na celu stworzenie korzystniejszych warunków gospodarowania w rolnictwie i leśnictwie poprzez optymalizację struktury obszarowej gospodarstw rolnych, lasów oraz gruntów leśnych. Jest to proces prawno-techniczny, który obejmuje racjonalne ukształtowanie rozłogów gruntów, dostosowanie granic nieruchomości do systemu urządzeń melioracyjnych, dróg oraz rzeźby terenu.

Widoczne efekty scalania to m.in. zmniejszenie liczby działek w gospodarstwie, powiększenie ich powierzchni, zbliżenie ich do siedliska oraz utworzenie nowej sieci dróg. Projektowanie scalenia uwzględnia wymagania nowoczesnych maszyn rolniczych, takie jak możliwość przejazdu szeroką, utwardzoną drogą oraz praca na polach o regularnych kształtach. Ważnym aspektem jest to, że projekt scalenia powstaje w wyniku konsultacji z właścicielami gruntów, którzy uczestniczą w całym procesie. Obecnie, w ramach scalenia gruntów, możliwe jest również zagospodarowanie przestrzeni wiejskiej poprzez działania poscaleniowe, takie jak budowa i modernizacja dróg, poprawa parametrów melioracyjnych oraz rekultywacja gruntów.

W wyniku scalenia następuje zaprojektowanie i wytyczenie w terenie oraz trwała stabilizacja nowych granic działek ewidencyjnych zachowując dostosowanie ich przebiegu do systemu urządzeń melioracji wodnych, dróg transportu rolnego oraz rzeźby terenu. W projekcie scalenia uwzględnia się również korekty przebiegu granic nieruchomości w obrębie terenów zainwestowania siedliskowego. Następuje także nieodpłatne znoszenie współwłasności nieruchomości rolnych położonych na obszarze scalenia na zgodny wniosek ich współwłaścicieli oraz nieodpłatny podział wspólnot gruntowych za zgodą bezwzględnej większości osób uprawnionych do udziału we wspólnocie.

W projekcie scalenia gruntów zwraca się uwagę na to by w miarę możliwości każdej poscaleniowej działce zapewnić dostęp do drogi publicznej, przez co może nastąpić zniesienie zbędnych służebności gruntowych. Istotne jest również zmniejszenie odległości działek od siedliska, a tym samym skrócenie czasu dojazdu do pól uprawnych. Projektowanie działek powinno przebiegać tak, by eliminować te o kształtach nieregularnych oraz niedogodnych do uprawy mechanicznej.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Według dostępnych danych ze Starostwa Powiatowego w Kraśniku stwierdzono, że na terenie gminy Wilkołaz nie były wykonywane prace scaleniowe.

2.8.2 Drogi transportu rolniczego

W gminie Wilkołaz, podobnie jak w wielu innych gminach rolniczych, prace urządzeniowo-rolne związane z drogami transportu rolnego są kluczowym elementem modernizacji przestrzeni wiejskiej i poprawy efektywności gospodarowania na roli. Plany urządzeniowo-rolne mają na celu uporządkowanie struktury przestrzennej gospodarstw rolnych, poprawę dostępności do pól oraz racjonalizację sieci dróg obsługujących rolniczą przestrzeń produkcyjną. W praktyce oznacza to m.in. budowę, przebudowę i utwardzanie dróg transportu rolnego, które umożliwiają rolnikom wygodny i bezpieczny dojazd do działek, a także przeciwdziałają erozji gleb i niszczeniu upraw przez ciężki sprzęt rolniczy.

Realizacja tych prac w gminie Wilkołaz napotyka jednak na liczne trudności. Jednym z głównych problemów jest fakt, że wiele dróg transportu rolnego nie jest ujętych w oficjalnej ewidencji gruntów i budynków (EGiB). Oznacza to, że formalnie nie istnieją one jako drogi publiczne ani prywatne, lecz funkcjonują wyłącznie jako nieformalne ciągi komunikacyjne, często wytyczone przez samych rolników na potrzeby obsługi pól. Taki stan rzeczy utrudnia planowanie inwestycji, pozyskiwanie środków na modernizację oraz skuteczne zarządzanie infrastrukturą drogową na terenach rolniczych.

Brak formalnego statusu dróg transportu rolnego powoduje, że nie podlegają one standardowym procedurom remontowym ani nie są objęte stałą konserwacją przez gminę. W efekcie drogi te często są w złym stanie technicznym – występują na nich koleiny, wyboje, a po intensywnych opadach stają się nieprzejezdne. Rolnicy, nie mając alternatywy, przejeżdżają po sąsiednich działkach lub uprawach, co prowadzi do konfliktów własnościowych i strat produkcyjnych.

2.8.3 Urządzenia melioracji wodnych

Urządzenia melioracji wodnych w gminie Wilkołaz to systemy rowów, przepustów, zastawek i innych konstrukcji, których zadaniem jest regulowanie stosunków wodnych na terenach rolnych. Ich głównym celem jest zapewnienie właściwego odpływu wody podczas okresów nadmiernych opadów oraz zatrzymywanie jej na gruntach w czasie suszy, co sprzyja stabilizacji warunków glebowych i umożliwia efektywną uprawę ziemi. Rowy melioracyjne

najczęściej mają charakter otwartych kanałów, które odprowadzają nadmiar wody z pól i łąk do większych cieków lub zbiorników wodnych, a przepusty i zastawki pozwalają na kontrolowane zatrzymywanie lub uwalnianie wody w zależności od potrzeb gospodarstw rolnych.

Warto podkreślić, że mapy systemów melioracyjnych na terenie gminy Wilkołaz pochodzą głównie z lat 1960–1990. Brak nowszych opracowań kartograficznych może sugerować, że w ostatnich dekadach nie prowadzono znaczących, kompleksowych prac modernizacyjnych lub inwestycyjnych w zakresie melioracji wodnych. W efekcie, choć istniejąca infrastruktura nadal funkcjonuje, jej stan techniczny może być niezadowalający, a niektóre elementy mogą wymagać remontu lub odtworzenia.

Zdjęcie 22. Studnia melioracyjna
Źródło: Archiwum prywatne

Na terenie gminy można zaobserwować liczne studnie melioracyjne, które są elementem systemu odwadniającego (Zdjęcie 23.). Studnie te służą do odprowadzania nadmiaru wód gruntowych i powierzchniowych, a ich obecność świadczy o dawnym zaangażowaniu w rozwój melioracji na tym obszarze. Jednak wraz z upływem czasu i brakiem systematycznych prac konserwacyjnych, część studni i innych urządzeń melioracyjnych może być zaniedbana lub nieczynna, co może prowadzić do okresowych problemów z zalewaniem pól lub niedoborem wody w okresie suszy.

2.8.4 Cieki wodne

Nie ma dostępnych szczegółowych informacji na temat wykonanych prac urządzeniowo-rolnych na ciekach wodnych w gminie Wilkołaz. Dotyczy to zarówno dokumentacji dotyczącej modernizacji, konserwacji, jak i budowy nowych urządzeń melioracyjnych na rzekach, rowach czy potokach na terenie gminy.

Jednak na podstawie obserwacji oraz dostępnych danych można zaobserwować, że mosty i przepusty na rzece Urzędówce są utrzymane w dobrym stanie technicznym. Świadczy to o regularnej konserwacji i dbałości o infrastrukturę wodną w kluczowych miejscach, które mają istotne znaczenie dla prawidłowego przepływu wód oraz bezpieczeństwa komunikacyjnego na terenach przylegających do cieków wodnych. Brak szczegółowych informacji może sugerować, że prace urządzeniowo-rolne na ciekach wodnych nie były w ostatnich latach szeroko dokumentowane lub realizowane na większą skalę. Niemniej, dobry stan przepraw na Urzędówce wskazuje na systematyczne podejmowanie działań utrzymaniowych w zakresie istniejącej infrastruktury.

2.8.5 Odnowa wsi

Odnowa wsi w gminie Wilkołaz, rozumiana w kontekście prac urządzeniowo-rolnych, to działania mające na celu uporządkowanie przestrzeni wiejskiej, poprawę warunków gospodarowania oraz modernizację infrastruktury rolniczej. W praktyce oznacza to przede wszystkim realizację inwestycji związanych z scaleniem gruntów, budową i modernizacją dróg transportu rolnego, urządzeń melioracyjnych oraz innych elementów infrastruktury niezbędnej do efektywnego prowadzenia gospodarstw rolnych.

W gminie Wilkołaz, podobnie jak w innych regionach rolniczych, prace urządzeniowo-rolne są kluczowe dla rozwoju wsi i poprawy jakości życia mieszkańców. Ich realizacja pozwala

na likwidację rozdrobnienia gruntów, co przekłada się na większą efektywność gospodarowania, zmniejszenie kosztów produkcji oraz poprawę dostępności do pól. Dzięki scaleniom gruntów rolnicy zyskują większe, lepiej ukształtowane działki, które są zlokalizowane bliżej gospodarstw, a także zyskują dostęp do nowych lub zmodernizowanych dróg transportu rolnego oraz urządzeń melioracyjnych, takich jak rowy i przepusty.

W ramach odnowy wsi związanej z pracami urządzeniowo-rolnymi, na terenie gminy Wilkołaz podejmowane są działania mające na celu modernizację infrastruktury drogowej, co potwierdzają przyznane środki na przebudowę dróg. Inwestycje te mają bezpośredni wpływ na poprawę warunków życia mieszkańców oraz ułatwiają codzienną pracę rolników, umożliwiając sprawne przemieszczanie się maszyn i transport plonów.

2.9 STAN OPRACOWAŃ GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNYCH

2.9.1 Aktualizacja użytków gruntowych.

Aktualizacja operatu użytków gruntowych to proces odświeżania i uzupełniania danych zawartych w operacie, w związku ze zmianami, które zaszły w terenie. Może to obejmować zmiany w sposobie użytkowania gruntów, zmiany granic działek, jak również aktualizację danych na podstawie nowych pomiarów. Celem aktualizacji jest zapewnienie, że operat odzwierciedla rzeczywisty stan użytkowania gruntów.

Założenie operatu użytków gruntowych w gminie Wilkołaz nastąpiło w latach 1966-1969, wówczas był zakładany operat z ewidencji gruntów i budynków. Aktualizacja użytków gruntowych była wykonywana tylko w 8 obrębach (Rudnik Szlachecki, Rudnik Szlachecki Kolonia, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Górny, Wilkołaz Poduchowny w 2021 r (Tabela 28.).

2.9.2 Aktualizacja gleboznawczej klasyfikacji gruntów.

Aktualizacja operatu gleboznawczej klasyfikacji gruntów ma na celu dostosowanie istniejącej dokumentacji do aktualnych warunków terenowych. Zmiany mogą być wynikiem naturalnych procesów glebotwórczych, działalności człowieka (np. melioracja, nawożenie), a także mogą wynikać z nowych badań i analiz przeprowadzonych na danym obszarze. Aktualizacja jest niezbędna, aby dokumentacja była zgodna z rzeczywistym stanem gleby i mogła być używana w bieżących procesach decyzyjnych. Założenie operatu

gleboznawczej klasyfikacji gruntów było wykonane we wszystkich obrębach równoległe z założeniem operatu ewidencji gruntów i budynków w latach sześćdziesiątych XX wieku. Natomiast aktualizacja wykonana była w latach 1978-1979.

2.9.3 Modernizacja ewidencji gruntów i budynków

Ewidencja gruntów i budynków w Polsce była zakładana w latach sześćdziesiątych. Proces ten miał na celu utworzenie rejestru zawierającego szczegółowe informacje o gruntach, budynkach i ich właścicielach. Ewidencja była realizowana sukcesywnie w różnych regionach kraju, a jej utworzenie stanowiło podstawę do zarządzania gospodarką nieruchomościami, planowaniem przestrzennym, oraz wymiarem podatków. Operat ewidencji gruntów i budynków stanowi podstawową informację o gruntach i budynkach, służących za podstawę planowania gospodarczego, wymiaru podatków, obrotu nieruchomościami, a także dokonywania wpisów w księgach wieczystych i zaspokajania potrzeb gospodarczych.

W gminie Wilkołaz operat ewidencji gruntów i budynków zakładany był w latach 1966 – 1969. Na obrębach Rudnik Szlachecki, Rudnik Szlachecki Kolonia, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Górny, Wilkołaz Poduchowny była wykonywana modernizacja ewidencji gruntów i budynków w 2021 roku.

2.9.4 Aktualizacja map glebowo – rolniczych

Założenie operatu glebowo-rolniczego w gminie Wilkołaz obejmuje szczegółowe badania gleb i ich klasyfikację pod kątem przydatności rolniczej. Dokument ten powstał na bazie analiz gleby przeprowadzonych w poszczególnych miejscowościach gminy.

Aktualizacja operatu glebowo-rolniczego w gminie Wilkołaz miała miejsce w roku 1978 i 1979 na terenie całej gminy Wilkołaz. Proces ten obejmował ponowne badania terenowe, analizę zmian, jakie zaszły w strukturze gleb oraz ich użytkowaniu, a także aktualizację dokumentacji kartograficznej i opisowej. Celem aktualizacji było zapewnienie, że operat dokładnie odzwierciedla aktualny stan gleb w gminie oraz ich przydatność rolniczą, co jest kluczowe dla planowania rozwoju rolnictwa na tym obszarze. Mapy glebowo-rolnicze w wersji elektronicznej zostały sporządzone w 2004 roku.

Tabela 28. Stan opracowań geodezyjno- kartograficznych

Lp.	Obręb	Operat EGİB	Operat gleboznawczej klasyfikacji gruntów	Aktualizacja użytków gruntowych	Aktualizacja gleboznawczej klasyfikacji gruntów	Modernizacja ewidencji i gruntów budynków	Aktualizacja map glebowo - rolniczych
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1	Ewunin	1966 r.	1966 r.	-	1978, 1979 r.	-	1978, 1979 r.
2	Marianówka	1966 r.	1966 r.	-	1978, 1979 r.	-	1978, 1979 r.
3	Obroki	1966 r.	1966 r.	-	1978, 1979 r.	-	1978, 1979 r.
4	Ostrów	1966 r.	1966 r.	-	1978, 1979 r.	-	1978, 1979 r.
5	Pułankowice	1969 r.	1969 r.	-	1978, 1979 r.	-	1978, 1979 r.
6	Rudnik Szlachecki	1966 r.	1966 r.	2021 r.	1978, 1979 r.	2021 r.	1978, 1979 r.
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	1966 r.	1966 r.	2021 r.	1978, 1979 r.	2021 r.	1978, 1979 r.
8	Wilkołaz Dolny	1966 r.	1966 r.	2021 r.	1978, 1979 r.	2021 r.	1978, 1979 r.
9	Wilkołaz Pierwszy	1966 r.	1966 r.	2021 r.	1978, 1979 r.	2021 r.	1978, 1979 r.
10	Wilkołaz Drugi	1966 r.	1966 r.	2021 r.	1978, 1979 r.	2021 r.	1978, 1979 r.
11	Wilkołaz Trzeci	1967 r.	1967 r.	2021 r.	1978, 1979 r.	2021 r.	1978, 1979 r.
12	Wilkołaz Górny	1966 r.	1966 r.	2021 r.	1978, 1979 r.	2021 r.	1978, 1979 r.
13	Wilkołaz Poduchowny	1969 r.	1969 r.	2021 r.	1978, 1979 r.	2021 r.	1978, 1979 r.
14	Wólka Rudnicka	1966 r.	1966 r.	-	1978, 1979 r.	-	1978, 1979 r.
15	Zalesie	1966 r.	1966 r.	-	1978, 1979 r.	-	1978, 1979 r.
16	Zdrapy	1968 r.	1968 r.	-	1978, 1979 r.	-	1978, 1979 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

2.10 WNIOSKI ZE STANU ISTNIEJĄCEGO

Mocne strony

Gmina Wilkołaz wyróżnia się szeregiem atutów, które stanowią fundament dla jej rozwoju rolniczego, gospodarczego i społecznego. Najważniejszym z nich jest wysoka jakość gleb, które w zdecydowanej większości należą do bardzo dobrych i dobrych klas bonitacyjnych. Gleby te, pochodzenia lessowego i brunatnego, zapewniają doskonałe warunki do prowadzenia intensywnej produkcji rolnej. Dominują tu grunty orne, które stanowią ponad 72% powierzchni gminy, co przekłada się na wysoki potencjał produkcyjny i konkurencyjność lokalnego rolnictwa. Wskaźnik ogólnej wartości gruntów, wyrażony w punktacji IUNG, wynosi 92,1 pkt, co plasuje gminę wśród najatrakcyjniejszych rolniczo obszarów województwa lubelskiego. Kolejną mocną stroną jest korzystne położenie komunikacyjne. Przez teren gminy przebiegają ważne szlaki transportowe, w tym droga ekspresowa S19, drogi wojewódzkie oraz linia kolejowa Lublin–Stalowa Wola–Rzeszów. Dzięki temu mieszkańcy mają łatwy dostęp do większych ośrodków miejskich, takich jak Kraśnik czy Lublin, co sprzyja rozwojowi gospodarczemu, wymianie handlowej i integracji regionalnej. W ostatnich latach realizowane są inwestycje w modernizację dróg powiatowych i gminnych, co poprawia bezpieczeństwo i komfort podróżowania, a także zwiększa atrakcyjność inwestycyjną gminy. Ważnym atutem jest także rozbudowana infrastruktura techniczna. Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć gazową, elektroenergetyczną i teleinformatyczną. Większość miejscowości ma dostęp do sieci wodociągowej, a coraz więcej gospodarstw korzysta z nowoczesnych rozwiązań, takich jak instalacje fotowoltaiczne czy zbiorniki na deszczówkę. Rozwój infrastruktury technicznej przekłada się na poprawę jakości życia mieszkańców oraz ułatwia prowadzenie działalności gospodarczej.

Gmina Wilkołaz charakteryzuje się także bogactwem przyrodniczym i krajobrazowym. Występują tu rozległe kompleksy leśne, zadrzewienia śródpolne, liczne zbiorniki wodne oraz tereny podmokłe, które pełnią ważną funkcję ekologiczną i rekreacyjną. Lasy i zadrzewienia stanowią naturalne siedliska dla wielu gatunków roślin i zwierząt, a także przeciwdziałają erozji wodnej i wietrznej, poprawiają mikroklimat oraz zwiększają retencję wody w glebie. Warto podkreślić, że część gminy znajduje się w zasięgu obszarów chronionego krajobrazu oraz leśnych korytarzy ekologicznych, co dodatkowo podnosi jej walory środowiskowe.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Aktywność społeczna i kulturalna to kolejna mocna strona gminy. Działają tu liczne organizacje, takie jak ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, orkiestra dęta czy stowarzyszenia lokalne, które integrują mieszkańców i dbają o pielęgnowanie tradycji regionalnych. Organizowane są festyny, dożynki, przeglądy folklorystyczne, a także wydarzenia sportowe i rekreacyjne, co sprzyja budowaniu wspólnoty lokalnej i zachowaniu tożsamości kulturowej.

W gminie funkcjonują także placówki oświatowe, kulturalne i sportowe, które stanowią ważne centra życia społecznego. Wzrasta liczba żłobków, klubów seniora i miejsc spotkań, co świadczy o dbałości o potrzeby różnych grup wiekowych. W ostatnich latach realizowane są inwestycje w infrastrukturę rekreacyjną, takie jak place zabaw czy boiska sportowe, które zwiększają atrakcyjność gminy dla rodzin z dziećmi.

Słabe strony

Mimo wielu zalet, gmina Wilkołaz boryka się z szeregiem wyzwań, które utrudniają jej rozwój i ograniczają potencjał gospodarczy. Najważniejszym problemem jest rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi zaledwie 3,72 ha, a aż 44% gospodarstw to jednostki o powierzchni od 1 do 5 ha. Taka struktura własnościowa utrudnia prowadzenie nowoczesnej, zmechanizowanej produkcji rolnej, ogranicza możliwości inwestycyjne i obniża konkurencyjność lokalnego rolnictwa. Rozdrobnienie gruntów przekłada się także na wysoką liczbę działek przypadających na jedno gospodarstwo, co generuje dodatkowe koszty związane z dojazdami i obsługą techniczną.

Kolejnym wyzwaniem jest brak dużych przedsiębiorstw i ograniczony rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego. W gminie dominują mikroprzedsiębiorstwa rodzinne, które zatrudniają niewielką liczbę osób i mają ograniczone możliwości rozwojowe. Brak średnich i dużych firm utrudnia tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem, co prowadzi do migracji młodych mieszkańców do miast i pogłębia problemy demograficzne.

Infrastruktura techniczna, mimo postępującej modernizacji, wciąż pozostawia wiele do życzenia. Szczególnie dotkliwy jest brak scentralizowanej sieci kanalizacyjnej – w większości miejscowości dominują przydomowe oczyszczalnie ścieków i szamba, co niekorzystnie wpływa na środowisko i komfort życia mieszkańców. W niektórych sołectwach wciąż brakuje dostępu do sieci wodociągowej, a stan dróg lokalnych i transportu rolnego pozostawia wiele do życzenia. Ważnym problemem jest także wysoki udział dróg transportu rolnego o złym

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

stanie technicznym. Wiele z tych dróg nie jest ujętych w ewidencji gruntów, co utrudnia ich modernizację i konserwację. Drogi te często są nieutwardzone, z licznymi koleinami i wybojami, co utrudnia dojazd do pól i zwiększa ryzyko podtopień oraz erozji gleb. Brak formalnego statusu dróg transportu rolnego uniemożliwia skuteczne planowanie inwestycji i pozyskiwanie środków na ich modernizację.

Gmina Wilkołaz boryka się także z problemami demograficznymi. Odnotowuje się ujemny przyrost naturalny oraz migrację młodych mieszkańców do miast, co prowadzi do starzenia się społeczeństwa i spadku liczby ludności. Struktura wiekowa jest niekorzystna – osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią już ponad 22% populacji, a liczba dzieci i młodzieży systematycznie maleje. To zjawisko przekłada się na trudności w utrzymaniu szkół, placówek kulturalnych i innych instytucji społecznych.

Kolejnym wyzwaniem jest znaczna liczba działek bez dostępu do dróg publicznych. Blisko 19% wszystkich działek nie ma zapewnionego dojazdu, co utrudnia gospodarowanie, ogranicza inwestycje i pogłębia problemy związane z rozdrobnieniem gruntów. W niektórych obrębach, takich jak Pułankowice czy Zdrapy, udział takich działek przekracza 25%, co stanowi poważną barierę rozwoju.

Dodatkowym problemem jest niska retencja wodna i zagrożenie suszą. Gmina Wilkołaz znajduje się w obszarze o dużym zagrożeniu suszą rolniczą, zwłaszcza w północno-zachodniej części. Niedobory wody, nasilające się w ostatnich latach, prowadzą do spadku plonów, obniżenia poziomu wód gruntowych i pogorszenia warunków życia zwierząt i roślin. Brak nowoczesnych map i dokumentacji melioracyjnej dodatkowo utrudnia planowanie i realizację inwestycji wodnych.

Szanse

Gmina Wilkołaz, pomimo licznych wyzwań, ma wiele możliwości rozwojowych, które wynikają zarówno z jej atutów, jak i zewnętrznych uwarunkowań. Najważniejszą szansą jest możliwość pozyskania środków unijnych i krajowych na modernizację rolnictwa, infrastruktury i ochronę środowiska. Plan urzędzeniowo-rolny stanowi solidną podstawę do aplikowania o fundusze strukturalne, które mogą być wykorzystane na realizację scaleń gruntów, budowę i modernizację dróg, rozwój melioracji wodnych oraz rekultywację terenów zdegradowanych.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej to kolejna istotna szansa. Gmina Wilkołaz posiada atrakcyjne walory krajobrazowe, bogactwo przyrodnicze oraz cenne zabytki, które mogą być wykorzystane do promocji regionu i przyciągnięcia turystów. Realizacja szlaków rowerowych, ścieżek dydaktycznych, gospodarstw agroturystycznych oraz wydarzeń kulturalnych może przyczynić się do dywersyfikacji źródeł dochodu mieszkańców i zwiększenia atrakcyjności gminy.

Modernizacja i rozbudowa infrastruktury to kolejna ważna szansa. Inwestycje w drogi, urządzenia melioracyjne, kanalizację i energię odnawialną mogą znacząco poprawić warunki życia i pracy mieszkańców, a także zwiększyć atrakcyjność inwestycyjną gminy. Rozwój infrastruktury społecznej, takiej jak szkoły, przedszkola, domy kultury i obiekty sportowe, będzie sprzyjał integracji społecznej i zatrzymaniu młodych ludzi na wsi.

Wzrost zainteresowania rolnictwem ekologicznym i integrowanym stanowi kolejną szansę rozwojową. Dobre warunki glebowe i klimatyczne umożliwiają wdrożenie nowoczesnych systemów produkcji rolnej, które są przyjazne dla środowiska i zapewniają wyższe ceny za produkty. Rozwój przetwórstwa lokalnego, sprzedaży bezpośredniej oraz krótkich łańcuchów dostaw może przyczynić się do zwiększenia wartości dodanej produkcji rolnej i poprawy sytuacji ekonomicznej gospodarstw.

Współpraca z sąsiednimi gminami i miastami to kolejna istotna szansa. Bliskość Lublina i Kraśnika stwarza możliwości rozwoju usług, handlu i przetwórstwa rolnego, a także korzystania z infrastruktury i rynków zbytu tych ośrodków. Realizacja wspólnych projektów, takich jak rozwój transportu publicznego czy ochrona środowiska, może przynieść wymierne korzyści dla całego regionu.

Zagrożenia

Gmina Wilkołaz, pomimo wielu atutów i szans rozwojowych, narażona jest na szereg zagrożeń, które mogą ograniczać jej potencjał i utrudniać realizację celów strategicznych. Najważniejszym zagrożeniem jest susza i niedobory wody. Zmiany klimatyczne, coraz częstsze okresy bezdeszczowe i niska retencja wodna prowadzą do spadku plonów, obniżenia poziomu wód gruntowych i pogorszenia warunków życia zwierząt i roślin. W szczególnie narażonych rejonach gminy susza może prowadzić do trwałej degradacji gleb i utraty potencjału produkcyjnego.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Kolejnym zagrożeniem są procesy degradacji i odłogowania gruntów. Wyłączenie z produkcji rolnej, sukcesja roślinna i degradacja terenów rolniczych mogą prowadzić do utraty wartości użytkowej gruntów i pogłębiania problemów demograficznych oraz społecznych. Odłogowanie i zaniedbanie gruntów sprzyja także rozwojowi nielegalnych wysypisk i zanieczyszczeniu środowiska.

Erozja wodna i wietrzna to kolejne istotne zagrożenie. Duża powierzchnia gruntów zagrożonych erozją wymaga stałych działań ochronnych i inwestycji w zabezpieczenia. Brak odpowiednich zabiegów agrotechnicznych i zaniedbanie urządzeń melioracyjnych może prowadzić do spływu wód opadowych, wywiewania cząstek glebowych i degradacji struktury gleby.

Presja inwestycyjna i urbanizacyjna to kolejne zagrożenie. Rozwój zabudowy mieszkaniowej i przemysłowej może prowadzić do przekształceń terenów rolnych i ograniczenia ich funkcji produkcyjnej. Wzrost liczby wyłączeń gruntów z produkcji rolnej, zwłaszcza w sąsiedztwie istniejącej zabudowy, może prowadzić do trwałej utraty potencjału rolniczego gminy.

Brak nowoczesnych map i dokumentacji melioracyjnej to kolejne wyzwanie. Opracowania kartograficzne pochodzą głównie z lat 1960–1990, co utrudnia planowanie i realizację inwestycji wodnych oraz skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi. Brak aktualnych danych może prowadzić do błędów w planowaniu przestrzennym i gospodarowaniu wodą.

Strukturalne bezrobocie i starzenie się społeczeństwa to kolejne istotne zagrożenie. Niska liczba nowych miejsc pracy i migracja młodych osób mogą osłabiać rozwój gospodarczy i społeczny gminy. Starzenie się społeczeństwa przekłada się na wzrost obciążeń dla systemu opieki społecznej i zdrowotnej, a także na trudności w utrzymaniu szkół i placówek kulturalnych.

Analiza SWOT „Planu urządzeniowo-rolnego gminy Wilkołaz” wskazuje, że gmina posiada solidne podstawy do dalszego rozwoju, ale jednocześnie stoi przed wieloma wyzwaniami. Mocne strony, takie jak wysoka jakość gleb, dobre położenie komunikacyjne, bogactwo przyrodnicze i aktywność społeczna, stanowią fundament dla realizacji celów strategicznych. Słabe strony, w tym rozdrobnienie gospodarstw, brak dużych przedsiębiorstw,

niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna i problemy demograficzne, wymagają kompleksowych działań modernizacyjnych i inwestycyjnych.

Szanse rozwojowe, takie jak dostęp do funduszy unijnych, rozwój agroturystyki, modernizacja infrastruktury i współpraca z sąsiednimi gminami, mogą przyczynić się do trwałego wzrostu atrakcyjności i konkurencyjności gminy. Jednocześnie, zagrożenia, takie jak susza, degradacja gruntów, erozja, presja urbanizacyjna i starzenie się społeczeństwa, wymagają stałego monitoringu i podejmowania działań adaptacyjnych.

Realizacja ustaleń planu urządzeniowo-rolnego, w połączeniu z aktywną polityką rozwoju lokalnego i współpracą wszystkich interesariuszy, może przyczynić się do zrównoważonego rozwoju gminy Wilkołaz, poprawy jakości życia mieszkańców oraz zachowania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu. Kluczowe znaczenie ma wykorzystanie szans rozwojowych, minimalizowanie zagrożeń oraz konsekwentna realizacja działań modernizacyjnych i inwestycyjnych, które pozwolą gminie sprostać wyzwaniom współczesności i zapewnić jej trwały rozwój na kolejne lata.

3. USTALENIA PLANU URZADZENIOWO- ROLNEGO GMINY WILKOŁAZ

3.1 DZIAŁANIA ROZWOJOWE I MODERNIZACJI TERENÓW ROLNYCH WYNIKAJĄCE Z OGÓLNEJ CHARAKTERYSTYKI GMINY

3.1.1 Działania wynikające z warunków naturalnych i ukształtowania terenu, budowy geologicznej i surowców naturalnych oraz warunków klimatycznych

Działania rozwojowe i modernizacyjne terenów rolnych w gminie Wilkołaz, wynikające z warunków naturalnych, ukształtowania terenu, budowy geologicznej, surowców naturalnych oraz warunków klimatycznych, są kluczowe dla zrównoważonego rozwoju rolnictwa i ochrony środowiska. Na podstawie ustaleń planu urządzeniowo-rolnego oraz inspiracji z rozwiązań stosowanych w innych gminach, takich jak Frampol, można wskazać szereg kierunków działań, które pozwalają w pełni wykorzystać potencjał glebowy, krajobrazowy i gospodarczy regionu, a jednocześnie przeciwdziałać zagrożeniom wynikającym z lokalnych uwarunkowań przyrodniczych.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Gmina Wilkołaz leży na Wyżynie Lubelskiej, w obrębie mezoregionu Wzniesień Urzędowskich, co wiąże się z występowaniem łagodnie pofalowanego terenu, z przewagą wierzchowin lessowych oraz dolin rzecznych. Takie ukształtowanie sprzyja zarówno uprawom rolniczym, jak i wymusza konieczność ochrony przed erozją wodną i wietrzną. Najważniejsze działania rozwojowe powinny więc obejmować wprowadzanie systemów przeciwoerozyjnych, takich jak zadrzewienia śródpolne, pasy ochronne, tarasy oraz odpowiednie zmiany uprawowe, które ograniczają spływ powierzchniowy i wywiewanie cząstek glebowych. W obrębach o większych spadkach terenu, szczególnie narażonych na erozję, zaleca się ograniczenie upraw roślin wymagających częstej orki, a także wprowadzanie upraw wieloletnich lub trwałych użytków zielonych, które wzmacniają strukturę gleby i zwiększają jej odporność na czynniki destrukcyjne.

Budowa geologiczna gminy, z dominacją lessów, glin i piasków, a także obecnością złóż iłów, margli i torfów, determinuje zarówno możliwości produkcyjne, jak i konieczność ochrony zasobów surowcowych. Działania rozwojowe powinny uwzględniać racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi, w tym ochronę złóż przed niekontrolowaną eksploatacją oraz rekultywację terenów pogórnich i przemysłowych. W miejscach, gdzie występują złoża surowców, szczególnie ważne jest prowadzenie działalności wydobywczej w sposób zgodny z zasadami ochrony środowiska, a także przywracanie terenów do użytkowania rolniczego lub leśnego po zakończeniu eksploatacji.

Warunki klimatyczne gminy, charakteryzujące się umiarkowaną ilością opadów i okresowymi suszami, wymagają działań na rzecz zwiększenia retencji wodnej oraz poprawy gospodarki wodnej. W tym celu zaleca się budowę i modernizację zbiorników retencyjnych, stawów ziemnych oraz urządzeń melioracyjnych, które pozwalają na zatrzymanie wody w krajobrazie rolniczym i przeciwdziałanie skutkom suszy. Wprowadzanie systemów nawadniających, zwłaszcza na glebach lekkich i podatnych na przesuszenie, może znacząco poprawić plonowanie roślin i stabilizować produkcję rolniczą.

Ważnym elementem modernizacji terenów rolnych jest także ochrona i wzbogacanie gleb, które w gminie Wilkołaz są przeważnie bardzo dobrej i dobrej jakości. Działania te obejmują stosowanie nawozów organicznych, wapnowanie, zmianowanie upraw oraz wprowadzanie międzyplonów, które poprawiają żyzność gleby i ograniczają jej degradację. W obrębach o glebach słabszych lub zdegradowanych zaleca się rekultywację

oraz wprowadzanie upraw dostosowanych do lokalnych warunków, a także zalesianie lub zadrzewianie terenów marginalnych, które nie nadają się do intensywnej produkcji rolnej.

Działania rozwojowe wynikające z warunków naturalnych i klimatycznych obejmują również promocję rolnictwa ekologicznego i integrowanego, które pozwalają na utrzymanie wysokiej jakości produkcji przy jednoczesnym ograniczaniu negatywnego wpływu na środowisko. Wdrażanie programów rolno-środowiskowych, ochrona siedlisk przyrodniczych oraz zachowanie zadrzewień śródpolnych i zakrzewień to kluczowe elementy modernizacji terenów rolnych, które sprzyjają bioróżnorodności i poprawiają warunki życia lokalnej społeczności.

W praktyce oznacza to, że na terenach o najlepszych glebach i korzystnych warunkach wodnych należy rozwijać rolnictwo intensywne, z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i wysokiej kultury rolnej. Na obszarach o większym ryzyku erozji, suszy lub glebach słabszych należy wprowadzać systemy uprawy dostosowane do lokalnych warunków, a także realizować inwestycje w infrastrukturę wodną i przeciwerozyjną. Wszystkie te działania powinny być wspierane przez programy edukacyjne, doradztwo rolnicze oraz współpracę z lokalnymi samorządami i instytucjami naukowymi, które pozwalają na wdrażanie innowacyjnych rozwiązań i monitorowanie efektów modernizacji.

3.1.2 Działania wynikające z opracowań planistycznych

Działania rozwojowe i modernizacyjne terenów rolnych w gminie Wilkołaz wynikające z opracowań planistycznych, takich jak plan urzędzeniowo-rolny, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, obejmują szeroki zakres inicjatyw, których celem jest poprawa funkcjonalności, efektywności i atrakcyjności obszarów wiejskich, a także wzmocnienie potencjału rolnictwa oraz zrównoważony rozwój gminy. W dokumentach tych szczególną uwagę zwraca się na konieczność racjonalnego gospodarowania gruntami, ochronę gleb, rozwój infrastruktury oraz wspieranie wielofunkcyjności wsi.

Kluczowym elementem modernizacji terenów rolnych jest realizacja scaleń gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym, co pozwala na uporządkowanie struktury własnościowej, zmniejszenie rozdrobnienia działek oraz poprawę dostępności do pól. Dzięki temu możliwe jest prowadzenie nowoczesnej, zmechanizowanej produkcji rolnej, a także ograniczenie kosztów związanych z dojazdami i obsługą techniczną gospodarstw. W planach

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

przewiduje się budowę i modernizację dróg transportu rolnego, które umożliwią sprawne przemieszczanie się maszyn i transport plonów, a także poprawią dostępność do terenów rolniczych, zwłaszcza tych dotychczas izolowanych od głównych tras komunikacyjnych. Ważnym działaniem jest rekultywacja gruntów odłogowanych, zdegradowanych i zdewastowanych, które poprzez odpowiednie zabiegi agrotechniczne oraz zagospodarowanie mogą zostać przywrócone do użytkowania rolniczego lub przekształcone na cele rekreacyjne, ekologiczne czy inwestycyjne. Działania te obejmują usuwanie nielegalnych wysypisk, rekultywację terenów poeksploatacyjnych oraz wprowadzanie zmianowania upraw, co sprzyja poprawie struktury gleby i zwiększeniu jej produktywności.

W ramach modernizacji terenów rolnych przewiduje się realizację zadrzewień śródpolnych i liniowych, które pełnią funkcję ochronną, krajobrazową i ekologiczną. Zadrzewienia te ograniczają erozję wietrzną i wodną, poprawiają mikroklimat, zwiększają retencję wody w krajobrazie oraz stanowią siedlisko dla wielu gatunków roślin i zwierząt. Wspierane są także inicjatywy związane z ochroną istniejących zasobów przyrodniczych, w tym lasów, zadrzewień i terenów podmokłych, które są ważnym elementem lokalnego ekosystemu.

Modernizacja terenów rolnych obejmuje również działania mające na celu poprawę warunków wodnych i gospodarki wodnej, takie jak budowa i modernizacja urządzeń melioracyjnych, zwiększenie retencji wodnej oraz ochrona przed skutkami suszy i powodzi. Inwestycje w zbiorniki retencyjne, rowy melioracyjne oraz systemy nawadniające pozwalają na efektywne zarządzanie zasobami wodnymi i przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatycznych. W planach rozwojowych uwzględnia się także potrzebę poprawy infrastruktury technicznej i społecznej, w tym rozbudowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, modernizację oświetlenia ulicznego oraz rozwój placówek oświatowych, kulturalnych i sportowych. Działania te mają na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności terenów wiejskich dla nowych inwestorów i mieszkańców. Ważnym elementem modernizacji jest rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej, który sprzyja dywersyfikacji źródeł dochodu rolników oraz promocji lokalnych produktów i tradycji. W planach przewiduje się tworzenie szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych, a także wyeksponowanie walorów krajobrazowych oraz obiektów kultury i zabytków. Dzięki temu możliwe jest wykorzystanie potencjału turystycznego gminy oraz budowanie pozytywnego wizerunku regionu.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Wszystkie te działania są realizowane w sposób spójny z ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium, które określają kierunki rozwoju przestrzennego, zasady ochrony środowiska oraz priorytety inwestycyjne. Modernizacja terenów rolnych w gminie Wilkołaz ma na celu nie tylko poprawę warunków produkcji rolnej, ale także wzmocnienie tożsamości lokalnej, aktywizację społeczności wiejskiej oraz zapewnienie zrównoważonego rozwoju gminy na kolejne lata.

3.1.3 Działania wynikające z potrzeb mieszkańców

Mieszkańcy gminy Wilkołaz podczas konsultacji społecznych zgłosili szereg potrzeb związanych z infrastrukturą drogową oraz poprawą warunków życia w swoich miejscowościach. Wśród najważniejszych postulatów znalazły się działania zmierzające do poprawy jakości dróg lokalnych, które mają kluczowe znaczenie dla codziennego funkcjonowania społeczności oraz dla rozwoju gospodarczego regionu. Zapotrzebowanie na drogi dojazdowe do pól zgłaszali mieszkańcy miejscowości Marianówka, Rudnik Szlachecki, Rudnik Szlachecki Kolonia, Wilkołaz Trzeci, Zdrapy.

Kolejnym istotnym postulatem jest poprawa infrastruktury drogowej poprzez wybudowanie oświetlenia wzdłuż drogi w Ostrowie. Mieszkańcy Rudnika Szlacheckiego zgłaszali potrzebę wybudowania świetlicy wiejskiej w której mogliby się spotykać i angażować w życie publiczne wsi. Najważniejszym problemem mieszkańców Gminy Wilkołaz jest brak sieci kanalizacji sanitarnej.

Mieszkańcy gminy dostrzegali zagrożenie w wysokim bezrobociu w gminie i regionie, odpływie wykształconej młodzieży z terenów wiejskich, migracji mieszkańców poza granice regionu i kraju, niską opłacalność produkcji rolnej, braku rynków zbytu dla rolnictwa, małym zainteresowaniu inwestorów zewnętrznych gminą i regionem, niewystarczającej puli funduszy UE na inwestycje komunalne i prorozwojowe a także złych prognozach demograficznych.

Zgłoszone przez mieszkańców potrzeby wskazują na konieczność podjęcia kompleksowych działań mających na celu poprawę infrastruktury drogowej oraz komunikacyjnej w gminie Wilkołaz. Realizacja tych postulatów przyczyni się nie tylko do poprawy jakości życia mieszkańców, ale także do zwiększenia atrakcyjności gminy jako miejsca do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. W długofalowej perspektywie, modernizacja dróg oraz rozwój komunikacji publicznej mogą stać się kluczowym czynnikiem wspierającym rozwój społeczny i gospodarczy całego regionu.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

3.2 POPRAWA GOSPODARKI GRUNTAMI I KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY AGRARNEJ

3.2.1 Zabiegi przeciwoerozyjne oraz ochrona gruntów rolnych

Ochrona gruntów rolnych w gminie Wilkołaz oraz przeciwdziałanie erozji wymagają zastosowania szeregu zabiegów przeciwoerozyjnych i ochronnych, które pozwolą zachować potencjał produkcyjny gleb oraz ograniczyć negatywne skutki czynników środowiskowych. Najważniejszym działaniem jest wprowadzenie odpowiedniego zmianowania upraw, które polega na rotacji roślin o różnym systemie korzeniowym i wymaganiach glebowych. Pozwala to na utrzymanie struktury gleby, ograniczenie jej przesuszania oraz przeciwdziałanie spływowi powierzchniowemu wód opadowych. W praktyce zaleca się stosowanie upraw wieloletnich, takich jak trawy, koniczyny czy lucerna, które skutecznie chronią glebę przed erozją wodną i wietrzną, zwłaszcza na terenach o większym nachyleniu. Wprowadzenie poplonów ścierniskowych oraz międzyplonów, które pozostają na polu po zbiorach głównych upraw, dodatkowo zabezpiecza glebę przed wywiewaniem i wymywaniem cząstek mineralnych, a także zwiększa zawartość materii organicznej.

Istotnym elementem ochrony gruntów rolnych jest realizacja zadrzewień śródpolnych oraz pasowych nasadzeń drzew i krzewów wzdłuż granic pól, miedz i rowów melioracyjnych. Zadrzewienia te pełnią funkcję barier wiatrochronnych, ograniczają spływ powierzchniowy wody oraz tworzą korzystny mikroklimat dla upraw. W gminie Wilkołaz, ze względu na dominację gruntów ornych na terenach falistych i pagórkowatych, szczególnie ważne jest zakładanie pasów zadrzewień na stokach oraz w miejscach narażonych na erozję. Warto również rozwijać strefy buforowe wzdłuż cieków wodnych i zbiorników retencyjnych, które zatrzymują zanieczyszczenia i ograniczają spływ substancji biogennych do wód powierzchniowych.

W przypadku gruntów o dużych spadkach oraz na obszarach szczególnie narażonych na erozję, należy wprowadzić uprawę w poprzek stoku, co znacząco ogranicza spływ wody i utratę warstwy próchnicznej. W praktyce oznacza to prowadzenie orki i siewu w kierunku prostopadłym do linii spadku terenu, co pozwala na zatrzymanie wody w glebie i zmniejszenie ryzyka powstawania rynien erozyjnych. Dodatkowo, na terenach zagrożonych erozją zaleca się ograniczenie uprawy roślin okopowych i roślin o krótkim okresie wegetacji, które pozostawiają glebę odkrytą przez znaczną część roku.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Ważnym elementem ochrony gruntów rolnych jest także utrzymanie i modernizacja urządzeń melioracyjnych, w szczególności rowów odwadniających, przepustów i zastawek. Rowy te pozwalają na kontrolowany odpływ nadmiaru wód opadowych, a także zapobiegają podtopieniom i zamulaniu pól. Regularna konserwacja rowów oraz likwidacja miejscowych spiętrzeń wody są kluczowe dla zachowania stabilnych warunków wodnych na terenach rolniczych. W ramach działań ochronnych należy również zadbać o racjonalne nawożenie i wapnowanie gleb, które poprawiają ich strukturę i żyzność, a także ograniczają ryzyko degradacji. Stosowanie nawozów organicznych, takich jak obornik czy kompost, zwiększa zawartość próchnicy w glebie, co przekłada się na lepszą retencję wody i odporność na erozję. Wapnowanie natomiast neutralizuje zakwaszenie gleb i poprawia dostępność składników pokarmowych dla roślin.

W gminie Wilkołaz ważne jest także zagospodarowanie gruntów odłogowanych, zdegradowanych i zdewastowanych poprzez rekultywację i przywracanie ich do użytkowania rolniczego lub leśnego. Działania te powinny obejmować likwidację nielegalnych wysypisk, usuwanie zanieczyszczeń oraz odbudowę struktury gleby poprzez wprowadzenie roślinności pionierskiej i zadrzewień. W przypadku gruntów o niskiej przydatności rolniczej, wskazane jest zalesianie lub przekształcanie ich w użytki zielone, co sprzyja ochronie gleb i zwiększa bioróżnorodność krajobrazu.

Wszystkie wymienione zabiegi powinny być realizowane w sposób kompleksowy, z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań przyrodniczych i gospodarczych. Kluczowe znaczenie ma współpraca rolników, samorządu oraz instytucji odpowiedzialnych za ochronę środowiska i gospodarkę wodną. Dzięki temu możliwe jest zachowanie wysokiej jakości gruntów rolnych, przeciwdziałanie erozji oraz zapewnienie trwałego rozwoju rolnictwa w gminie Wilkołaz. Wspieranie działań edukacyjnych i doradczych, promujących nowoczesne metody gospodarowania, pozwoli zwiększyć świadomość ekologiczną mieszkańców i zachęcić ich do aktywnego udziału w ochronie lokalnych zasobów glebowych.

3.2.2 Zmiany w sposobie użytkowania gruntów

W gminie Wilkołaz, powiat kraśnicki, wyraźnie widoczne są zróżnicowane przekształcenia, jakie dokonały się w poszczególnych obrębach na przełomie ostatnich lat. Zebrane dane pozwalają na precyzyjne określenie charakteru tych zmian oraz identyfikację

tendencji, które mają zasadniczy wpływ na organizację przestrzeni rolniczej i pozarolniczej gminy.

Największe zmiany w obrębach dotyczą przekształceń gruntów ornych na tereny użytkowane jako łąki, pastwiska oraz zalesienia. W przypadku obrębu Wilkołaz Drugi aż 9,8337 ha gruntów ornych zostało przekształconych w grunty o charakterze zakrzewionym lub zalesionym, co świadczy o dynamicznym rozwoju tych form użytkowania terenu. Podobna tendencja widoczna jest w Zalesiu, gdzie przekształcono 9,9863 ha gruntów ornych na łąki lub pastwiska, a także w Wilkołazie Górnym (11,9605 ha) (Tabela 29.), co wskazuje na wyraźne działania umożliwiające przekształcenie gruntów rolnych w inne formy użycia, głównie zorientowane na zwiększenie powierzchni terenów zielonych oraz zalesionych. Procesy te wpisują się w kluczowe założenia planistyczne, mające na celu zwiększenie retencji wodnej poprzez tworzenie zbiorników wodnych oraz zalesień. Przykładem takiej zmiany jest obręb Wilkołaz Drugi, gdzie 5,6130 ha gruntów ornych zostało przekształconych w zbiornik wodny, a w Zalesiu 1,0273 ha zyskano dzięki podobnym działaniom. Zwiększanie powierzchni terenów zalesionych i zakrzewionych w gminie Wilkołaz należy ocenić pozytywnie – sprzyja ono zarówno poprawie stanu środowiska przyrodniczego, jak i podniesieniu walorów krajobrazowych regionu

Tabela 29. Zmiany w użytkowaniu gruntów

Lp,	Obręb	Powierzchnia obróbu ogółem	Zmiany w użytkowaniu gruntów										
			Grunty orne lub sady zalesione lub zakrzewione	Grunty orne przekształcone na użytki zielone	Grunty przekształcone w zbiorniki wodne	Lasy przekształcone w orne	Nieużytki przekształcone w grunty orne, sady lub użytki zielone	Nieużytki zalesione	Sady na gruntach ornym	Sady zaorane	Tereny przekształcone w tereny zabudowane lub drogi	Użytki zielone zadrzewione lub zakrzewione	Użytki zielone zaorane
		ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1	2	3	4	6	7	8	9	10	12	13	14	15	16
1	Ewunin	321,1913	5,1439	1,8961	-	-	-	-	6,5026	2,7046	5,1126	-	-
2	Marianówka	109,7107	0,9777	-	-	-	-	-	-	1,4987	1,3239	-	-
3	Obroki	632,2043	8,8985	-	-	-	0,2290	0,1652	0,8593	6,7497	3,3839	0,5681	-
4	Ostrów	1151,3944	10,1761	0,2711	0,0971	0,3190	-	0,2020	8,1905	11,0347	12,8657	2,1966	0,1231
5	Pułankowice	471,0864	2,7218	0,7958	-	0,1321	0,0565	0,0111	0,4081	8,7637	7,5107	2,0098	2,6526
6	Rudnik Szlachecki	245,7054	4,3269	-	-	-	-	-	-	-	-	1,0904	-
7	Rudnik Szlachecki Kolonia	256,4513	2,8065	0,1088	-	-	0,2669	-	0,7238	-	-	0,8343	-
8	Wilkołaz Dolny	393,5243	2,9884	0,9532	-	-	-	0,1971	3,5492	-	-	0,3344	2,5093
9	Wilkołaz Drugi	1058,8743	9,8337	2,0101	5,6130	0,7262	0,1580	0,2593	0,8689	-	-	4,5950	-
10	Wilkołaz Górny	271,3360	11,9605	2,3827	0,2139	-	-	-	-	-	-	1,2992	1,1489
11	Wilkołaz Pierwszy	898,7762	4,2543	1,1462	-	-	1,9034	0,5295	-	-	0,1148	8,4273	0,0498
12	Wilkołaz Poduchowny	309,2910	9,1438	0,3370	0,9121	-	0,0919	-	-	-	-	3,7830	0,8503
13	Wilkołaz Trzeci	778,2073	11,0332	1,2643	2,2661	-	0,2547	0,6739	4,4515	-	-	3,5102	0,0973
14	Wólka Rudnicka	297,4016	1,5784	0,3358	0,2443	-	0,1467	1,6999	-	-	-	4,7806	4,1362
15	Zalesie	631,3764	7,8963	0,6310	1,0273	0,4043	0,0862	0,2059	7,6999	8,1257	4,4478	2,2974	0,3380
16	Zdrapy	346,7699	5,9430	0,2708	-	0,2188	0,1357	1,6722	-	0,6060	-	0,0856	-
Gmina ogółem (obszar wiejski)		8173,3008	99,6831	12,4029	10,3738	1,8005	3,3290	5,6161	33,2537	39,4831	34,7595	35,8118	11,9055

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB, ARiMR oraz ortofotomapy GUGiK

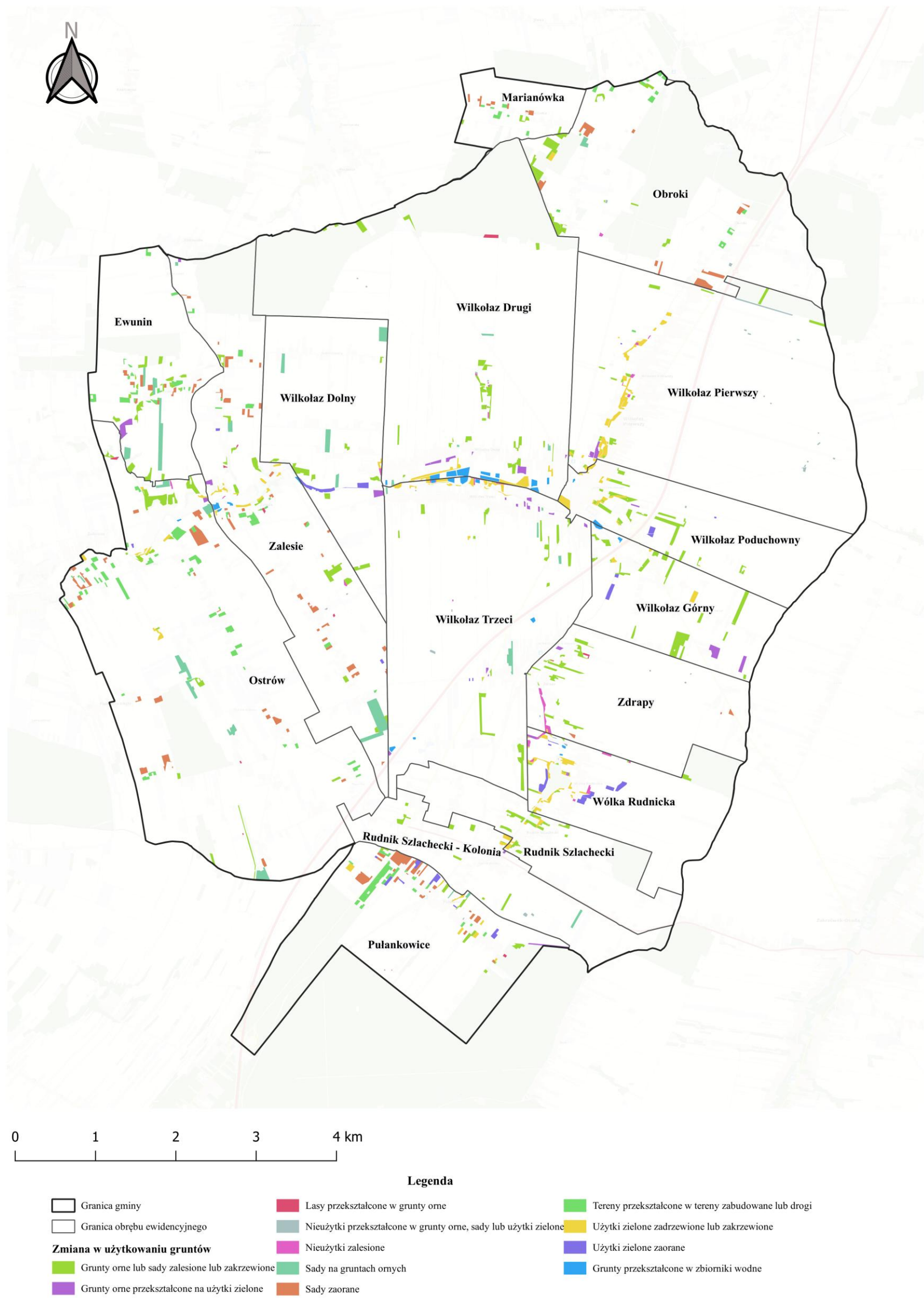
Wyraźnie zaznacza się także tendencja przekształcania lasów w inne formy użytkowania, choć są to zmiany o mniejszej skali. W Ostrowie 0,3190 ha lasów zostało przekształconych w grunty orne, a w Wilkołazie Drugim – 0,7262 ha. Jest to zjawisko niepożądane z punktu widzenia ochrony środowiska, którego dalsza intensyfikacja powinna być ograniczona, przede wszystkim przez odpowiednie działania planistyczne oraz monitoring w zakresie zachowania równowagi między gruntami leśnymi a uprawnymi (Rys. 27.).

Należy wspomnieć również o zmianach dotyczących nieużytków, czyli terenów, które wcześniej nie były użytkowane rolniczo, a obecnie podlegają zagospodarowaniu, zarówno jako grunty orne, jak i użytki zielone. Przykład stanowi obręb Wilkołaz Pierwszy, gdzie aż 1,9034 ha nieużytków przekształcono w grunty orne, oraz Wilkołaz Trzeci (0,2547 ha). Wskazuje to na zwiększenie efektywności wykorzystania gruntów w skali gminy, co może wpłynąć korzystnie na lokalną gospodarkę rolną.

Istotną grupę użytkowania stanowią sady, zarówno na gruntach ornych, jak i zalesionych. W zestawieniu wyodrębnia się obręby Obroki i Ostrów, gdzie powierzchnia sadów zakrzewionych lub zalesionych jest dość znacząca (6,7497 ha i 11,0347 ha odpowiednio), co może świadczyć o specjalizacji tych regionów w produkcji sadowniczej oraz o stopniowym wzroście znaczenia tej branży w gminie Wilkołaz.

Zmiany w użytkowaniu gruntów nie przebiegają równomiernie we wszystkich obrębach. Najbardziej dynamiczne przekształcenia dotyczą obrębów Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Górny, Zalesie oraz Ostrów. To właśnie w tych regionach zaobserwowano największe przesunięcia powierzchniowe, zwłaszcza w obrębie gruntów ornych przechodzących w łąki, pastwiska oraz w tereny zalesione. Grunty zakrzewione i zalesione regularnie powiększają swoją powierzchnię, zgodnie z polityką ekologiczną oraz planem zrównoważonego rozwoju przyjętym przez gminę. Część obrębów, takich jak Rudnik Szlachecki Kolonia, Wilkołaz Dolny czy Wilkołaz Poduchowny, wykazuje umiarkowaną dynamikę zmian, przy czym przeważa przekształcanie gruntów ornych na pastwiska i łąki, co odzwierciedla lokalne preferencje rolnicze oraz strukturę własności gruntów. W Wilkołazie Poduchownym pojawiają się także nowe użytki zielone, powstałe w wyniku transformacji gruntów ornych, jak również z niewielką powierzchnią zakrzewionych terenów.

Rys. 27. Zmiany w użytkowaniu gruntów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB, ARiMR oraz ortofotomapy GUGiK

Wzrost ilości zbiorników wodnych jest szczególnie widoczny w obrębach Wilkołaz Drugi oraz Zalesie, co pozwala na lepszą retencję wody i poprawę warunków mikroklimatycznych w regionie. Podobne działania odnotowano w Wólce Rudnickiej i Wilkołazie Trzecim, choć ich skala jest znacznie mniejsza.

Ekspansja sadów oraz terenów zakrzewionych i zalesionych, stanowiąca element procesu naturalnej sukcesji ekologicznej, wskazuje na stopniowy wzrost świadomości ekologicznej rolników z terenu gminy oraz adaptację do nowych warunków rynkowych i klimatycznych. Inwestowanie w zalesienia oraz restytucję terenów podmokłych i zbiorników wodnych pozwala zabezpieczyć glebę przed erozją, reguluje stosunki wodne oraz podnosi bioróżnorodność.

Zmiany w użytkowaniu gruntów można interpretować także w świetle planów podnoszenia wydajności gospodarstw rolnych oraz dążenia do optymalizacji struktury użytkowania gruntów rolnych. Przekształcenia gruntów ornych w użytki zielone podyktowane są zarówno wymogami ekologicznymi, jak i ekonomicznymi – dają możliwość wdrożenia nowych metod gospodarowania, pozwalają lepiej zbilansować produkcję roślinną i zwierzęcą, zapewniają wyższy poziom ochrony przyrody oraz pozwalają na skuteczne wykorzystanie naturalnych zasobów wody i gleby. Dokonane zmiany uwzględniają również konieczność modernizacji ewidencji gruntów i budynków, ujawniając rozbieżności pomiędzy stanem faktycznym a ewidencyjnym. Wskazują na obszary, w których szczególna uwaga powinna zostać poświęcona aktualizacji danych oraz ujednoliceniu klasyfikacji użytkowania gruntów.

Aktualizacja ewidencji użytków gruntowych jest niezbędna przede wszystkim w obrębach, w których zaobserwowano znaczne zmiany w strukturze użytkowania gruntów, zwłaszcza w Wilkołazie Drugim, Wilkołazie Górnym, Zalesiu oraz Ostrów. W tych obrębach rekomenduje się przeprowadzenie pełnej weryfikacji danych ewidencyjnych oraz geodezyjnych, uwzględniającej przeniesienie nowych użytkowników do ewidencji, a także sporządzenie aktualnych map funkcjonalnych. W pozostałych obrębach wskazana jest okresowa kontrola oraz sukcesywna aktualizacja danych w miarę napływu nowych zgłoszeń oraz weryfikowania stanu gruntów przez właścicieli i użytkowników.

3.2.3 Rekultywacja nieużytków

Rekultywacja nieużytków w gminie Wilkołaz powinna być prowadzona w sposób kompleksowy i zrównoważony, uwzględniający zarówno potrzeby rolnictwa, ochrony środowiska, jak i rozwoju lokalnej społeczności oraz krajobrazu. W pierwszej kolejności należy dokonać szczegółowej inwentaryzacji nieużytków, określając ich lokalizację, powierzchnię, przyczyny wyłączenia z użytkowania oraz stan obecny – czy są to tereny zarośnięte, podmokłe, zdegradowane, czy też zdewastowane przez działalność człowieka, np. dawne wyrobiska, nielegalne wysypiska lub tereny przemysłowe. Analiza ta powinna być oparta na danych z ewidencji gruntów, planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, aby działania rekultywacyjne były spójne z polityką przestrzenną i środowiskową gminy.

W przypadku nieużytków o charakterze rolniczym, czyli gruntów odłogowanych lub porzuconych, których potencjał produkcyjny został utracony głównie z powodu braku gospodarowania, rekultywacja powinna polegać na przywróceniu ich do użytkowania rolniczego lub leśnego. W praktyce oznacza to podjęcie działań mających na celu poprawę struktury gleby, usunięcie zarośli i samosiewów, wyrównanie terenu oraz wprowadzenie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych, takich jak orka, bronowanie, nawożenie czy wapnowanie. W przypadku gleb o niskiej jakości lub słabych właściwościach fizycznych, warto rozważyć przekształcenie tych terenów w pastwiska, łąki lub zadrzewienia śródpolne, które nie tylko poprawią retencję wodną i przeciwdziałają erozji, ale także zwiększą bioróżnorodność i walory krajobrazowe gminy. Takie działania są szczególnie istotne na terenach o dużym rozdrobnieniu własności, gdzie możliwość prowadzenia intensywnej produkcji rolnej jest ograniczona. W przypadku nieużytków zdegradowanych lub zdewastowanych, np. po eksploatacji surowców mineralnych, nielegalnych wysypiskach czy terenach przemysłowych, rekultywacja powinna obejmować usunięcie zanieczyszczeń, rekultywację gleby, kształtowanie rzeźby terenu oraz wprowadzenie odpowiedniej roślinności, najlepiej rodzimej, która przyczyni się do odbudowy ekosystemu i poprawy warunków środowiskowych. Warto również rozważyć przekształcenie takich terenów w zbiorniki retencyjne, oczka wodne lub strefy zieleni, które będą pełnić funkcję retencyjną, ekologiczną i rekreacyjną, zwłaszcza w pobliżu zabudowy mieszkaniowej lub terenów o wysokich walorach przyrodniczych.

Działania rekultywacyjne powinny być prowadzone w ścisłej współpracy z właścicielami gruntów, samorządem lokalnym oraz instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę środowiska

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

i gospodarkę wodną. Ważne jest, aby po zakończeniu rekultywacji zapewnić właściwe zagospodarowanie tych terenów, np. poprzez dzierżawę, sprzedaż lub przekazanie do użytkowania publicznego, zgodnie z ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

W gminie Wilkołaz, gdzie występuje duże rozdrobnienie gruntów i znaczny udział nieużytków, rekultywacja powinna być elementem szerszej polityki rozwoju obszarów wiejskich, obejmującej także scalenia gruntów, modernizację dróg transportu rolnego oraz rozwój infrastruktury technicznej i społecznej. Dzięki temu możliwe będzie nie tylko przywrócenie wartości użytkowej nieużytków, ale także poprawa warunków życia mieszkańców, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy oraz zachowanie i wzbogacenie lokalnego krajobrazu. Rekultywacja nieużytków powinna być więc procesem długofalowym, uwzględniającym zarówno potrzeby gospodarcze, jak i środowiskowe oraz społeczne, a jej efekty powinny być trwałe i widoczne w przestrzeni wiejskiej gminy Wilkołaz.

3.2.4 Realizacja zadrzewień śródpolnych

Realizacja zadrzewień śródpolnych w gminie Wilkołaz powinna być prowadzona w sposób przemyślany i wielofunkcyjny, uwzględniający zarówno potrzeby środowiskowe, jak i gospodarcze oraz krajobrazowe. W pierwszej kolejności należy wyznaczyć priorytetowe lokalizacje, w których zadrzewienia mogą przynieść największe korzyści. Są to przede wszystkim tereny o podwyższonym ryzyku erozji wodnej i wietrznej, zwłaszcza grunty położone na stokach, wąwozach i obszarach o dużym nachyleniu, gdzie gleby są szczególnie narażone na spływ powierzchniowy i wywiewanie cząstek glebowych. Zadrzewienia śródpolne powinny być zakładane także wzdłuż istniejących cieków wodnych, rowów melioracyjnych oraz na granicach pól, aby pełnić funkcję naturalnych pasów ochronnych, ograniczających rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń, zatrzymujących wodę w krajobrazie oraz przeciwdziałających silnym wiatrom. Wskazane jest, aby nowe nasadzenia były realizowane w formie liniowej oraz powierzchniowej, z wykorzystaniem gatunków drzew i krzewów rodzimych, dobrze przystosowanych do lokalnych warunków glebowych i klimatycznych, takich jak robinia akacjowa, brzoza, grab, lipa, klon, dąb, a także krzewy – głóg, śliwa tarnina, dereń czy bez. Zadrzewienia powinny być projektowane w taki sposób, aby nie utrudniały prowadzenia prac polowych, a jednocześnie zapewniały stabilność ekologiczną i krajobrazową. Istotne jest również, aby działania te były prowadzone w ścisłej współpracy z rolnikami i właścicielami gruntów, którzy powinni być zachęceni do udziału w programach

rolno-środowiskowych i korzystania z dostępnych dotacji na zakładanie zadrzewień. W ramach realizacji zadrzewień warto uwzględnić także potrzeby ochrony siedlisk przyrodniczych, zwłaszcza na terenach sąsiadujących z obszarami chronionymi i korytarzami ekologicznymi, co pozwoli na zwiększenie bioróżnorodności i poprawę warunków życia wielu gatunków roślin i zwierząt. W planowaniu rozmieszczenia zadrzewień należy korzystać z map glebowo-rolniczych oraz analiz ukształtowania terenu, aby optymalnie dobrać lokalizacje i skład gatunkowy nasadzeń. Zadrzewienia śródpolne powinny być także elementem odnowy wsi, wpisując się w krajobraz kulturowy i podnosząc walory estetyczne otoczenia. W perspektywie długoterminowej ważne jest, aby zadrzewienia były objęte stałą opieką i konserwacją, a ich rozwój był monitorowany i wspierany przez lokalne władze oraz służby ochrony środowiska. Dzięki takim działaniom zadrzewienia śródpolne staną się integralną częścią zrównoważonego rozwoju gminy Wilkołaz, przyczyniając się do poprawy warunków życia mieszkańców, ochrony gleb i wód oraz zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu. Warto także promować edukację ekologiczną wśród mieszkańców, aby zwiększyć świadomość znaczenia zadrzewień dla środowiska i gospodarki rolnej. Realizacja zadrzewień śródpolnych powinna być wpisana w długofalową strategię rozwoju gminy i uwzględniana w kolejnych edycjach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, co zapewni spójność działań i ich skuteczność w skali całego obszaru gminy.

3.2.5 Poprawa jakości gleb

Poprawa jakości gleb w gminie Wilkołaz powinna być realizowana w sposób kompleksowy, uwzględniający zarówno działania techniczne, jak i szeroko rozumiane zarządzanie przestrzenią rolniczą oraz ochronę środowiska. Wskazane jest, aby działania te były prowadzone przede wszystkim w kierunku ograniczania erozji wodnej i wietrznej, zwiększania zawartości materii organicznej w glebie, poprawy struktury gleby oraz minimalizowania negatywnego wpływu intensywnej gospodarki rolnej na środowisko glebowe. W oparciu o analizę planu urządzeniowo-rolnego gminy Wilkołaz, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, należy dążyć do wprowadzenia wieloletnich zmianowania upraw, które pozwolą na utrzymanie równowagi biologicznej gleby i ograniczą jej wyjałowienie. Wskazane jest także zwiększanie udziału upraw roślin motylkowych i poplonów, które wzbogacają glebę w azot i poprawiają jej strukturę, a także wspierają rozwój mikroorganizmów glebowych.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Konieczne jest także wdrażanie działań przeciwozyjnych, takich jak zakładanie pasów zadrzewień i zakrzewień śródpolnych, które nie tylko ograniczają spływ powierzchniowy i wywiewanie cząstek glebowych, ale także stanowią siedlisko dla pożytecznych organizmów i poprawiają krajobraz rolniczy. W miejscach szczególnie narażonych na erozję, zwłaszcza na stokach i wąwozach, należy stosować uprawę w poprzek spadku terenu oraz wprowadzać systemy uprawy konserwującej, minimalizujące naruszenie struktury gleby. Warto również rozważyć tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych oraz zbiorników retencyjnych, które pozwolą na zatrzymanie wody opadowej i ograniczenie jej spływu powierzchniowego, co ma szczególne znaczenie w warunkach coraz częstszych okresów suszy.

Ważnym elementem poprawy jakości gleb jest także racjonalne nawożenie, oparte na wynikach analiz glebowych i potrzebach roślin, co pozwala uniknąć przenawożenia i zanieczyszczenia wód gruntowych. Wskazane jest promowanie stosowania nawozów organicznych, takich jak obornik czy kompost, które wzbogacają glebę w próchnicę i poprawiają jej właściwości fizyczne, chemiczne i biologiczne. W gospodarstwach prowadzących produkcję zwierzęcą należy dążyć do wykorzystania odchodów zwierzęcych jako cennego źródła materii organicznej, a także do zwiększenia udziału upraw na zielony nawóz, które pozytywnie wpływają na żyzność gleby.

W ramach działań planistycznych i organizacyjnych należy dążyć do scalenia gruntów i tworzenia większych, bardziej zwartych działek, co ułatwia wprowadzanie nowoczesnych technologii uprawy i ochrony gleby. W miejscach, gdzie występują grunty odłogowane, zdegradowane lub zdewastowane, konieczne jest przeprowadzenie rekultywacji, polegającej na przywróceniu wartości użytkowej gleby i jej ponownym zagospodarowaniu rolniczym lub leśnym. Warto również promować rozwój rolnictwa ekologicznego i integrowanego, które stawiają na zrównoważone gospodarowanie zasobami glebowymi i minimalizowanie negatywnego wpływu na środowisko.

Wszystkie te działania powinny być wspierane przez edukację rolników i mieszkańców w zakresie ochrony gleb oraz promowanie dobrych praktyk rolniczych, takich jak stosowanie międzyplonów, uprawa bezorkowa czy ograniczanie mechanicznej uprawy gleby. Współpraca z lokalnymi instytucjami, organizacjami rolniczymi i samorządem powinna być ukierunkowana na realizację inwestycji w infrastrukturę melioracyjną, modernizację dróg transportu rolnego oraz rozwój systemów nawadniania i retencji wody, co pozwoli na skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi i glebowymi w gminie Wilkołaz.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

3.3 POPRAWA FUNKCJONALNOŚCI PRZESTRZENI ROLNICZEJ GMINY, W TYM STRUKTURA WIELKOŚCIOWA I ORGANIZACYJNA GOSPODARSTW ROLNYCH

3.3.1 Realizacja scaleń gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym

Scalenia gruntów w gminie Wilkołaz są procesem niezbędnym dla poprawy organizacji przestrzeni rolniczej oraz zwiększenia efektywności gospodarowania. Struktura agrarna gminy, podobnie jak wielu innych obszarów wiejskich Lubelszczyzny, cechuje się znacznym rozdrobnieniem gruntów, występowaniem licznych działek pasmowych oraz gruntów pozbawionych dostępu do drogi. Takie uwarunkowania powodują szereg problemów, w tym trudności w prowadzeniu prac polowych, zwiększone koszty transportu, ograniczoną możliwość stosowania nowoczesnych maszyn rolniczych oraz niską opłacalność gospodarowania. Scalenia, wraz z odpowiednim zagospodarowaniem poscaleniowym, mogą w istotny sposób przyczynić się do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz konkurencyjności lokalnego rolnictwa.

Jednym z najpoważniejszych problemów przestrzennych w gminie Wilkołaz jest nadmierne rozdrobnienie gruntów. W wielu obrębach, zwłaszcza w Wilkołazie Trzecim, Wilkołazie Drugim, Wilkołazie Pierwszym, Obrokach oraz Ostrowie, pojedyncze gospodarstwa rolne dysponują kilkunastoma działkami o niewielkiej powierzchni, często oddalonymi od siebie o kilka kilometrów. Prowadzi to do znacznego wydłużenia czasu pracy i zwiększenia kosztów produkcji rolnej, gdyż rolnik zmuszony jest do przemieszczania się między rozproszonymi działkami. Scalenia gruntów umożliwią połączenie rozdrobnionych gruntów w większe, zwarte kompleksy, co przełoży się na racjonalizację użytkowania ziemi i poprawę wydajności pracy.

Kolejną charakterystyczną cechą struktury przestrzennej gminy są działki pasmowe, czyli długie i wąskie pasy pól, które w wielu miejscach ograniczają możliwość stosowania nowoczesnych maszyn rolniczych. Takie układy działek szczególnie widoczne są w dolinie rzeki Urzędówki oraz w rejonie Wilkołaza Górnego i Wólki Rudnickiej. Pasowy kształt pól utrudnia również wykonywanie zabiegów agrotechnicznych, takich jak orka czy siew, oraz powoduje zwiększone straty czasu i energii. Proces scalienny powinien prowadzić do likwidacji działek pasmowych i utworzenia regularnych działek prostokątnych o powierzchni dostosowanej do potrzeb gospodarstw. Dzięki temu możliwe będzie wprowadzanie

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

nowoczesnych technologii rolniczych, ograniczenie kosztów i zwiększenie efektywności produkcji.

Niezwykle istotnym problemem, z którym borykają się mieszkańcy gminy Wilkołaz, jest również występowanie działek bez dostępu do drogi. Zjawisko to dotyczy przede wszystkim obrębów Pułankowice, Rudnik Szlachecki, Wilkołaz Drugi i Trzeci, gdzie wiele pól użytkowanych jest w sposób utrudniony z powodu braku bezpośredniego dojazdu (Rys.28.). Rolnicy zmuszeni są korzystać z dróg prywatnych lub przejazdów przez cudze grunty, co rodzi konflikty sąsiedzkie i utrudnia efektywne gospodarowanie. W ramach scaleń gruntów konieczne jest wytyczenie nowej, spójnej sieci dróg dojazdowych do każdej działki, tak aby wszystkie grunty miały zapewniony równy dostęp komunikacyjny. Drogi te powinny posiadać utwardzoną nawierzchnię, umożliwiającą korzystanie z nich nie tylko w okresie suchym, ale także podczas intensywnych opadów czy wiosennych roztopów.

Zagospodarowanie poscaleniowe w gminie Wilkołaz obejmuje również szereg działań infrastrukturalnych i środowiskowych, które stanowią integralny element procesu scaleniowego. Oprócz budowy dróg należy wprowadzić urządzenia melioracyjne i retencyjne, które poprawią gospodarkę wodną. Na obszarach narażonych na okresowe podtopienia, takich jak dolina Urzędówki i tereny w Zalesiu oraz Ostrowie, powinny powstać rowy melioracyjne i zbiorniki małej retencji, które odprowadzą nadmiar wody, a jednocześnie umożliwią jej gromadzenie na okres suszy. W terenach suchych, takich jak Wilkołaz Pierwszy i Poduchowny, melioracje powinny być uzupełnione o systemy nawadniające wspierające produkcję rolną.

Bardzo ważnym aspektem zagospodarowania poscaleniowego jest ochrona środowiska i krajobrazu rolniczego. W centralnej części gminy, szczególnie w rejonie Wilkołaza Pierwszego i Trzeciego, gdzie stopień zadrzewienia jest niski, należy wprowadzić pasy wiatrochronne i zadrzewienia śródpolne. W obrębach sąsiadujących z doliną Urzędówki konieczne jest także wprowadzenie stref buforowych z użytkami zielonymi, na których nie będą stosowane nawozy ani środki ochrony roślin. Takie działania pozwolą na poprawę jakości wód powierzchniowych i podziemnych oraz zapewnią ochronę gleb przed erozją.

Proces scaleniowy powinien również sprzyjać rozwojowi społeczno-gospodarczemu wsi. Oprócz działań ściśle związanych z rolnictwem, w ramach zagospodarowania poscaleniowego należy uwzględnić potrzeby lokalnych społeczności: miejsca rekreacji, ścieżki

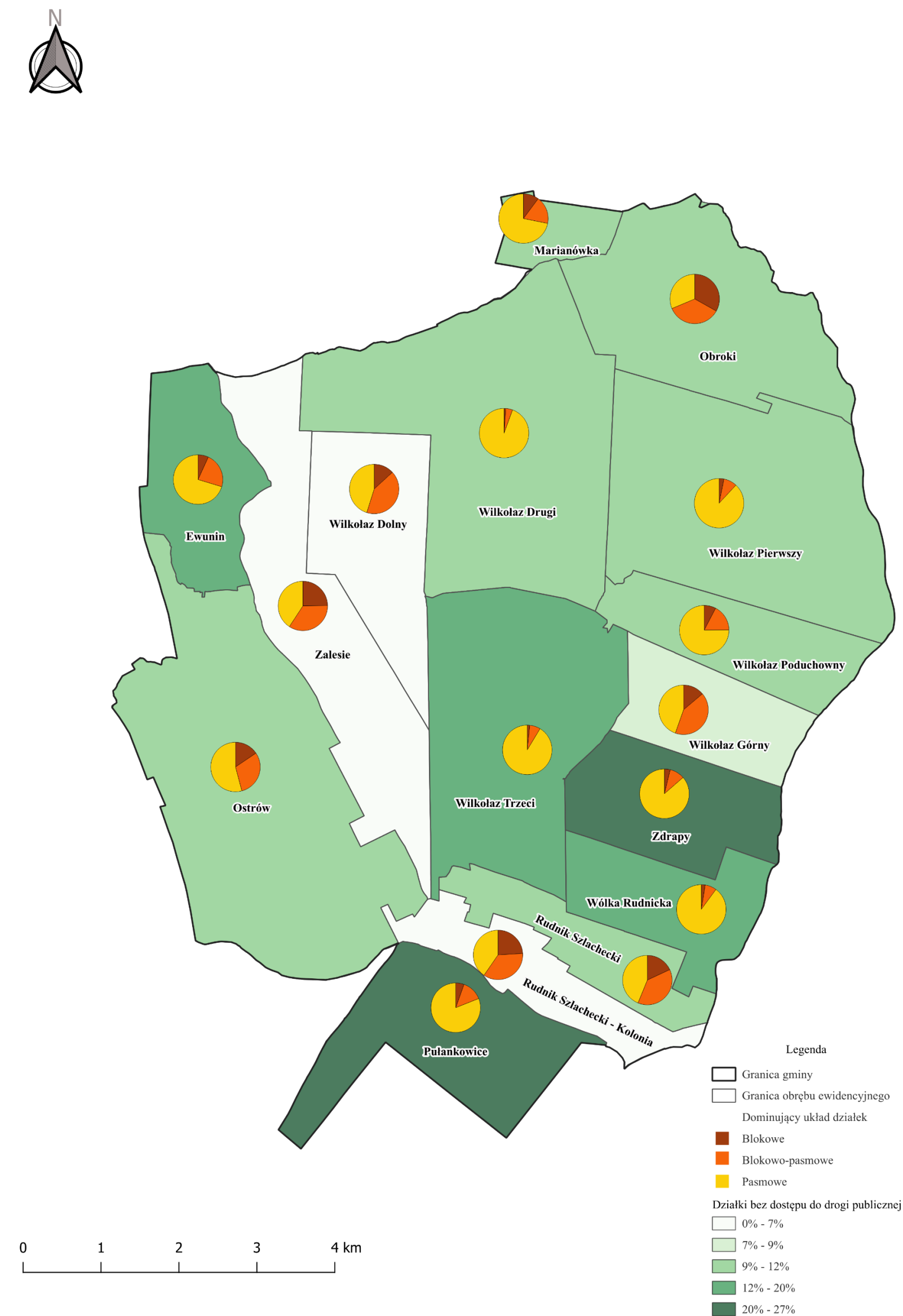
pieszo-rowerowe czy obiekty małej infrastruktury. Dzięki temu przestrzeń wiejska stanie się bardziej funkcjonalna, atrakcyjna wizualnie i przyjazna mieszkańcom.

Podsumowując, realizacja scaleń gruntów w gminie Wilkołaz jest koniecznością wynikającą z obecnych uwarunkowań przestrzennych i ekonomicznych. Należy ją przeprowadzić przede wszystkim w obrębach o największym rozdrobnieniu i problemach komunikacyjnych – Wilkołaz Drugi, Trzeci, Pierwszy, Obroki, Ostrów, Wólka Rudnicka, Pułankowice i Rudnik Szlachecki. Kluczowe zadania to:

- likwidacja działek pasmowych i tworzenie regularnych, prostokątnych działek,
- rozwiązanie problemu działek bez dostępu do drogi poprzez budowę spójnej sieci dróg polnych,
- ograniczenie rozdrabniania gospodarstw i scalanie działek w większe kompleksy,
- budowa i modernizacja infrastruktury wodno-melioracyjnej,
- wprowadzenie zadrzewień śródpolnych i stref buforowych,
- uwzględnienie elementów rekreacyjnych i społecznych w planowaniu przestrzennym.

Dzięki realizacji powyższych działań scalenia gruntów w gminie Wilkołaz przyniosą długofalowe korzyści: poprawią warunki gospodarowania, zwiększą konkurencyjność rolnictwa, ograniczą negatywne zjawiska środowiskowe oraz wpłyną na rozwój społeczno-gospodarczy całego obszaru.

Rys. 28. Kryteria wskazujące na konieczność przeprowadzenia scaleń gruntów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy danych EGİB oraz inwentaryzacji terenowej

3.3.2 Zmiany w sposobie użytkowania gruntów

Użytkowanie gruntów w gminie Wilkołaz wymaga dostosowania do współczesnych wyzwań rolniczych, środowiskowych i społecznych. Struktura przestrzenna gruntów, ich jakość oraz sposób gospodarowania mają bezpośredni wpływ na efektywność produkcji rolnej, ochronę zasobów naturalnych i rozwój lokalnych społeczności. Analiza stanu aktualnego wskazuje na konieczność przeprowadzenia szeregu zmian w użytkowaniu gruntów, które powinny objąć zarówno przekształcenia w obrębie rolnictwa, jak i zalesienia, rekultywację nieużytków, tworzenie stref buforowych, rozwój zabudowy oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznej.

Jednym z podstawowych kierunków zmian jest przekształcanie gruntów odłogowanych i ugorowanych w grunty użytkowane rolniczo lub przyrodniczo. Na terenie gminy Wilkołaz odnotowano ponad 50 ha gruntów nieużytkowanych, które z roku na rok ulegają degradacji. Największe skupiska odłogów znajdują się w obrębach Ostrów, Wilkołaz Górny, Wilkołaz Trzeci, Wólka Rudnicka, Pułankowice oraz Rudnik Szlachecki. W tych rejonach należy wprowadzić rekultywację gleby – zabiegi obejmujące głęboką orkę, usunięcie chwastów i samosiewów drzew, nawożenie organiczne i mineralne oraz obsiew roślinami strukturotwórczymi (np. bobowatymi, zbożami ozimymi). W zależności od jakości gleb część odłogów może być przekształcona w użytki zielone lub przeznaczona pod zalesienia. Takie działania pozwolą na przywrócenie terenów do produkcji i ograniczą procesy degradacyjne.

Kolejnym istotnym kierunkiem jest zwiększenie powierzchni lasów poprzez zalesienia gruntów marginalnych. Zgodnie ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, w gminie Wilkołaz przewiduje się zalesienia w obrębach Obroki, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Dolny, Zalesie, Ostrów, Pułankowice, Rudnik Szlachecki i Ewunin, a także w enklawach kompleksów leśnych „Żurawieniec” i „Obroki”. Zalesienia pełnią kluczową rolę w ochronie gleb przed erozją, zwiększeniu retencji wodnej i poprawie mikroklimatu. Wprowadzenie drzew na gruntach położonych na wododziałach i stokach pozwoli na ograniczenie spływu powierzchniowego wód oraz zwiększenie ich infiltracji w głąb podłoża. Dodatkowym atutem będzie wzrost bioróżnorodności i poprawa walorów krajobrazowych gminy.

Ważną zmianą w użytkowaniu gruntów jest także wprowadzenie zadrzewień liniowych i powierzchniowych. W centralnej części gminy, szczególnie w obrębach Wilkołaz Pierwszy,

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Poduchowny i Obroki, brakuje odpowiednich struktur zieleni. Nasadzenia wzdłuż dróg, miedz i granic pól przyczynią się do poprawy agroklimatu, osłony pól przed wiatrem i ograniczenia erozji. Zadrzewienia będą też stanowić element powiązań ekologicznych, wzmacniając łączność między kompleksami leśnymi a doliną rzeki Urzędówki. Dzięki nim krajobraz rolniczy zyska wyższe walory estetyczne, a mieszkańcy większy komfort życia.

Dolina rzeki Urzędówki, stanowiąca oś ekologiczną gminy, wymaga objęcia szczególnymi działaniami. Konieczne jest tam utworzenie stref buforowych na trwałych użytkach zielonych, gdzie zakazane będzie stosowanie agresywnych nawozów i środków ochrony roślin. Dzięki temu wody rzeki pozostaną w lepszym stanie, a cenne siedliska przyrodnicze będą chronione przed zanieczyszczeniem. Zmiana użytkowania gruntów w tym obszarze powinna koncentrować się na zachowaniu łąk, pastwisk i zadrzewień, co zapewni stabilność ekosystemu doliny. W zakresie infrastruktury rolniczej konieczne są zmiany w układzie działek wynikające z realizacji scaleń gruntów. W wielu obrębach występują działki pasmowe, rozdrobnione i pozbawione dostępu do drogi. Proces scalenia umożliwi przekształcenie ich w regularne działki o większej powierzchni, co poprawi warunki gospodarowania. Jednocześnie w ramach zagospodarowania poscaleniowego powstaną nowe drogi dojazdowe oraz rowy melioracyjne. Szczególnie duże potrzeby w tym zakresie dotyczą obrębów Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Obroki, Ostrów i Pułankowice, gdzie skala rozdrobnienia i problemów komunikacyjnych jest największa. Ważnym aspektem zmian w użytkowaniu gruntów jest także rozwój funkcji pozarolniczych. Część gruntów położonych w sąsiedztwie wsi, szczególnie w Wilkołazie Pierwszym, Wilkołazie Poduchownym, Marianówce i Obrokach, może zostać przeznaczona pod zabudowę mieszkaniową, usługową i rekreacyjną. Konieczne będzie wówczas dokonanie zmiany przeznaczenia gruntów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub uzyskanie decyzji o warunkach zabudowy. Takie działania przyczynią się do rozwoju przedsiębiorczości, agroturystyki i usług lokalnych, a także do poprawy jakości życia mieszkańców. Nie można pominąć również zagospodarowania gruntów odłogowanych pod funkcje wodno-rekreacyjne. W obrębach Rudnik Szlachecki, Ewunin i Wólka Rudnicka istnieją warunki do tworzenia stawów i oczek wodnych, które poprawią retencję wody, a jednocześnie staną się atrakcją turystyczną. Zmiana użytkowania w tym przypadku polega na przekształceniu terenów porolnych w zbiorniki wodne otoczone zadrzewieniami i użytkami zielonymi.

Zmiany w użytkowaniu gruntów w gminie Wilkołaz powinny obejmować kilka kierunków działań:

- przywrócenie odłogów do użytkowania rolnego lub przyrodniczego,
- zalesienia gruntów marginalnych i wrażliwych na erozję,
- wprowadzenie zadrzewień liniowych i powierzchniowych w centralnej części gminy,
- utworzenie stref buforowych wzdłuż doliny Urzędówki,
- przeprowadzenie scaleń gruntów i poprawę dostępności komunikacyjnej pól,
- rozwój funkcji pozarolniczych w rejonach wiejskich,
- tworzenie zbiorników wodnych i terenów rekreacyjnych.

Realizacja tych zmian pozwoli na bardziej racjonalne gospodarowanie przestrzenią, ochronę środowiska przyrodniczego, a także rozwój gospodarczy i społeczny gminy. Dzięki kompleksowym przekształceniom użytkowania gruntów gmina Wilkołaz zyska nie tylko wyższą efektywność rolniczą, lecz również bardziej zrównoważony i atrakcyjny krajobraz.

3.3.3 Ochrona gruntów

Ochrona gruntów w gminie Wilkołaz jest jednym z kluczowych działań warunkujących trwały rozwój rolnictwa, zachowanie potencjału produkcyjnego gleb oraz ochronę środowiska przyrodniczego. Grunty rolne w gminie stanowią podstawę bytu mieszkańców i są głównym zasobem wykorzystywanym gospodarczo, dlatego wymagają świadomego gospodarowania i stosowania odpowiednich zabiegów ochronnych. Celem tych działań jest nie tylko utrzymanie wysokiej jakości i żyzności gleb, ale również zapobieganie ich degradacji, erozji oraz nadmiernemu przekształcaniu pod inne funkcje.

Podstawowym zagrożeniem dla gruntów gminy Wilkołaz jest erozja wodna i wietrzna, która występuje szczególnie na obszarach o większym nachyleniu terenu, m.in. w obrębach Zalesie, Ostrów, Wilkołaz Dolny oraz Rudnik Szlachecki. Aby ograniczyć to zjawisko, konieczne jest wprowadzenie systemu zabiegów agrotechnicznych, takich jak uprawa

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

w poprzek stoku, stosowanie pasów ochronnych oraz uprawy konserwującej. Wskazane jest również wprowadzanie międzyplonów oraz poplonów, które przez większą część roku osłaniają glebę przed rozmywaniem i wywiewaniem. Ważnym elementem ochrony gleb w tych rejonach powinno być także zalesianie stoków i terenów wododziałowych, co pozwoli na stabilizację powierzchni i zatrzymywanie wody w glebie. Drugim istotnym problemem jest degradacja gleb na gruntach odłogowanych i nieużytkowanych, które znajdują się głównie w obrębach Wilkołaz Trzeci, Ostrów, Pułankowice i Wólka Rudnicka. Odłogi te, pozostawione bez odpowiedniej pielęgnacji, szybko ulegają zachwaszczeniu, zubożeniu w składniki mineralne i degradacji strukturalnej. Dlatego ważnym działaniem w ochronie gruntów jest ich rekultywacja poprzez głęboką orkę, wapnowanie, nawożenie organiczne oraz wprowadzanie roślin strukturotwórczych, takich jak rośliny bobowate. Część gruntów odłogowanych, które nie nadają się do rolniczego użytkowania, powinna zostać przeznaczona pod zalesienia lub użytki zielone, co ograniczy procesy degradacyjne i pozwoli wykorzystać je w sposób korzystny dla środowiska.

W dolinie rzeki Urzędówki, stanowiącej lokalny korytarz ekologiczny, niezbędne jest wprowadzenie stref buforowych na trwałych użytkach zielonych, w których obowiązywać będzie zakaz stosowania intensywnych nawozów i chemicznych środków ochrony roślin. Dzięki temu możliwe będzie ograniczenie zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych oraz zachowanie wysokiej jakości gleb wzdłuż doliny. Działanie to wpisuje się w szerszą strategię ochrony środowiska, ponieważ buforowe użytki zielone będą pełnić funkcję filtracyjną i glebochronną, jednocześnie zwiększając bioróżnorodność ekosystemu. Ochrona gruntów w gminie Wilkołaz wiąże się także z koniecznością racjonalnego gospodarowania strukturą upraw. Wskazane jest stosowanie odpowiedniego płodozmianu, unikanie monokultur oraz wprowadzanie upraw wieloletnich na terenach szczególnie narażonych na degradację. W rejonach centralnych gminy, takich jak Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Trzeci i Obroki, konieczne jest wprowadzenie pasów zadrzewień śródpolnych oraz miedz obsadzonych roślinnością, które będą zatrzymywać cząstki gleby i pełnić rolę naturalnych barier przeciwoerozyjnych. Dodatkowym kierunkiem ochrony gleb jest poprawa warunków wodnych poprzez budowę i konserwację rowów melioracyjnych oraz zbiorników retencyjnych. W obrębach takich jak Rudnik Szlachecki, Pułankowice i Wólka Rudnicka występują okresowe podtopienia, które prowadzą do degradacji struktury gleby i obniżenia jej przydatności rolniczej. Regulacja stosunków wodnych w tych rejonach pozwoli nie tylko na ochronę gleb, ale także na poprawę plonowania i racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi.

Ochrona gruntów w gminie Wilkołaz powinna obejmować szereg działań dostosowanych do lokalnych uwarunkowań. Najważniejsze z nich to:

- przeciwdziałanie erozji wodnej i wietrznej poprzez agrotechnikę, zalesienia i pasy ochronne,
- rekultywacja gruntów odłogowanych i ich przekształcanie w użytki rolne, zielone lub leśne,
- tworzenie stref buforowych w dolinie rzeki Urzędówki,
- racjonalizacja struktury upraw i wprowadzenie zadrzewień śródpolnych,
- regulacja stosunków wodnych poprzez melioracje i retencję.

Dzięki wdrożeniu powyższych działań możliwe będzie utrzymanie wysokiej jakości gleb, poprawa efektywności gospodarowania rolniczego oraz zapewnienie zrównoważonego rozwoju gminy Wilkołaz, z poszanowaniem środowiska i dziedzictwa przyrodniczego.

3.3.4 Odnowa wsi

Odnowa wsi w gminie Wilkołaz jest procesem wymagającym kompleksowego podejścia, które obejmuje zarówno poprawę warunków życia mieszkańców, modernizację rolnictwa i rozwój gospodarczy, jak i troskę o dziedzictwo kulturowe oraz środowisko przyrodnicze. Wieś pełni dziś coraz więcej funkcji – nie tylko produkcyjnych, ale również społecznych, rekreacyjnych i kulturowych – dlatego konieczne jest podejmowanie działań ukierunkowanych na zrównoważony rozwój całej gminy.

Jednym obszarem działań w zakresie odnowy wsi jest modernizacja rolnictwa, które nadal stanowi podstawę gospodarki gminy Wilkołaz. Struktura agrarna w wielu obrębach charakteryzuje się znacznym rozdrobnieniem działek i problemami komunikacyjnymi, co utrudnia opłacalne prowadzenie gospodarstw. Działania odnowy wsi powinny obejmować wspieranie procesów scaleniowych, tworzenie nowej sieci dróg dojazdowych oraz dostosowanie działek do potrzeb nowoczesnej mechanizacji. Ważne jest także wprowadzanie nowych technologii produkcji rolniczej, takich jak uprawa konserwująca, systemy nawadniania czy stosowanie nawożenia precyzyjnego. Pozwoli to na wzrost konkurencyjności gospodarstw, poprawę jakości plonów i zmniejszenie kosztów produkcji. Istotnym elementem odnowy wsi jest rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego oraz dywersyfikacja źródeł dochodu ludności wiejskiej. Na obszarze gminy istnieją dobre warunki

do rozwoju małych zakładów przetwarzających produkty lokalne – mleko, owoce miękkie, zboża czy warzywa. Tworzenie takich zakładów zwiększy wartość dodaną produkcji rolniczej, przyczyni się do powstawania nowych miejsc pracy i wzmocni lokalny rynek. Dodatkowym kierunkiem rozwoju jest wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw, które mogą bazować na tradycyjnych rzemiosłach, usługach czy drobnym handlu, uzupełniając funkcje typowo rolnicze.

Ważnym zadaniem w zakresie odnowy wsi jest także rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej, które mogą stać się jednym z motorów rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Walory krajobrazowe doliny rzeki Urzędówki, obecność kompleksów leśnych w Obrokach, a także tradycyjna architektura wiejska i bogactwo lokalnych zwyczajów tworzą dobre podstawy do rozwoju tej gałęzi gospodarki. Należy wspierać tworzenie gospodarstw agroturystycznych, rozwój szlaków pieszych i rowerowych, a także zagospodarowanie terenów rekreacyjnych nad wodami i w pobliżu lasów. W ten sposób gmina może przyciągać turystów, jednocześnie budując dodatkowe źródła dochodów dla mieszkańców.

Odnawianie przestrzeni publicznej stanowi kolejny ważny kierunek działań. W wielu wsiach gminy konieczne jest tworzenie lub modernizacja centrów wsi, które będą pełnić funkcje integracyjne i kulturalne. Budowa świetlic, placów zabaw, boisk sportowych, terenów rekreacyjnych oraz przestrzeni spotkań społecznych wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców i zacieśni więzi sąsiedzkie. Równie ważne jest zadbanie o estetykę wsi – nasadzenia zieleni, mała architektura, renowacja budynków użyteczności publicznej czy uporządkowanie przestrzeni wokół kapliczek i krzyży przydrożnych podniosą atrakcyjność krajobrazową gminy. Odnowa wsi powinna obejmować także wspieranie aktywności społecznej mieszkańców. Organizacja kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń lokalnych, grup inicjatywnych i fundacji pozwoli na większą integrację mieszkańców i ułatwi pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację projektów. Ważne są także działania edukacyjne – szkolenia i warsztaty z zakresu przedsiębiorczości, nowoczesnych technologii rolniczych, ekologii czy rozwoju turystyki. Dzięki nim mieszkańcy będą mogli lepiej wykorzystać potencjał swojego otoczenia.

Integralnym elementem odnowy wsi w gminie Wilkołaz jest również ochrona środowiska naturalnego. Należy podejmować działania na rzecz poprawy jakości wód i gleb, wprowadzać strefy buforowe wzdłuż rzek, ograniczać stosowanie agresywnych środków chemicznych, a także rozwijać systemy segregacji odpadów i gospodarki obiegu zamkniętego.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Odnowa wsi w tym wymiarze oznacza nie tylko troskę o przyrodę, ale także poprawę jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie czystego środowiska. Ważnym kierunkiem odnowy jest rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej. W wielu wsiach gminy Wilkołaz konieczna jest poprawa jakości dróg lokalnych, budowa chodników i oświetlenia ulicznego, a także rozwój sieci kanalizacyjnej i wodociągowej. Wdrożenie nowoczesnych rozwiązań energetycznych, takich jak panele fotowoltaiczne czy pompy ciepła, może zmniejszyć koszty utrzymania gospodarstw i obiektów publicznych, a jednocześnie wpłynąć pozytywnie na środowisko.

Odnowa wsi w gminie Wilkołaz wymaga podjęcia szerokiego zakresu działań, które obejmują:

- modernizację rolnictwa i poprawę warunków gospodarowania,
- rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego i lokalnej przedsiębiorczości,
- wsparcie dla agroturystyki i turystyki wiejskiej,
- odnowę przestrzeni publicznych i poprawę estetyki wsi,
- integrację mieszkańców i rozwój kapitału społecznego,
- edukację i podnoszenie kompetencji ludności,
- ochronę środowiska i poprawę infrastruktury technicznej.

3.3.5 Realizacja potrzeb związanych z obsługą rolnictwa

Rolnictwo w gminie Wilkołaz odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu gospodarki lokalnej, a także w życiu społecznym i kulturowym jej mieszkańców. Struktura agrarna, warunki przyrodnicze oraz specyfika produkcji rolnej powodują, że obsługa rolnictwa musi obejmować szeroki wachlarz działań – począwszy od modernizacji technicznej, poprzez wsparcie organizacyjne i edukacyjne, aż po inwestycje infrastrukturalne. Celem tych działań powinno być zwiększenie efektywności gospodarowania, poprawa warunków pracy rolników oraz zrównoważone użytkowanie przestrzeni rolniczej.

Pierwszym kierunków działań jest poprawa infrastruktury technicznej obsługującej rolnictwo. Dotyczy to przede wszystkim modernizacji i rozbudowy sieci dróg dojazdowych do

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

pól, które w wielu miejscach są nieutwardzone i utrudniają transport płodów rolnych oraz dojazd maszyn w okresach niekorzystnych warunków pogodowych. Drogi takie wymagają utwardzenia, odwodnienia i regularnej konserwacji. W obrębach, gdzie pola są szczególnie rozdrobnione, konieczne jest tworzenie nowych dojazdów poscaleniowych, które poprawią dostępność komunikacyjną i zwiększą efektywność pracy w gospodarstwach.

Równocześnie istotne znaczenie ma utrzymanie i rozwój urządzeń melioracyjnych, które pełnią kluczową rolę w gospodarce wodnej gminy. W wielu rejonach istniejące rowy i kanały wymagają udroźnienia, wykaszania i odkrzaczania, aby prawidłowo odprowadzały nadmiar wód opadowych. Z kolei na terenach suchych i zagrożonych niedoborem wody konieczne jest budowanie i modernizowanie zbiorników małej retencji oraz instalowanie systemów nawodnień. Działania te wpłyną nie tylko na poprawę plonów, ale także na stabilność produkcji rolnej w warunkach zmieniającego się klimatu.

Kolejnym elementem obsługi rolnictwa jest modernizacja struktury agrarnej i wspieranie procesów scalania gruntów. W gminie Wilkołaz występują liczne działki o nieregularnym kształcie, rozdrobnione i często pozbawione dostępu do drogi. Utrudnia to prowadzenie gospodarstw nowoczesnymi metodami, zwiększa koszty produkcji i zmniejsza konkurencyjność rolnictwa. Scalenia gruntów, połączone z odpowiednim zagospodarowaniem poscaleniowym, umożliwią racjonalne wykorzystanie przestrzeni i stworzą warunki do prowadzenia większych, bardziej wydajnych gospodarstw. Ważną rolę w obsłudze rolnictwa odgrywa także zapewnienie dostępu do nowoczesnych technologii i wiedzy. Niezbędne jest organizowanie szkoleń, kursów i warsztatów dla rolników z zakresu stosowania innowacyjnych metod produkcji, rolnictwa precyzyjnego, uprawy konserwującej czy alternatywnych źródeł dochodu, takich jak agroturystyka. Takie działania powinny być prowadzone przy wsparciu doradztwa rolniczego oraz we współpracy z instytucjami naukowymi i ośrodkami szkoleniowymi. Wiedza i kompetencje rolników są bowiem równie istotne jak rozwój infrastruktury technicznej.

Obsługa rolnictwa w gminie powinna obejmować także wsparcie organizacyjne i ekonomiczne. Kluczowe jest ułatwianie rolnikom dostępu do rynków zbytu poprzez tworzenie grup producenckich i spółdzielni, które pozwolą obniżyć koszty zakupu środków do produkcji oraz zwiększą siłę negocjacyjną przy sprzedaży płodów rolnych. Istotne jest także promowanie lokalnych produktów i budowanie marki gminy opartej na wysokiej jakości wyrobach rolnych.

Bardzo ważne są również działania związane z rozwojem infrastruktury społecznej wspierającej rolnictwo. Należy dążyć do rozwoju zaplecza magazynowego, przechowalniczego i chłodniczego dla płodów rolnych, zwłaszcza owoców i warzyw, które stanowią ważny element produkcji rolnej w regionie. Równocześnie potrzebne jest unowocześnienie punktów skupu i stworzenie warunków do powstawania zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego. Dzięki temu rolnicy będą mogli sprzedawać swoje produkty w bardziej korzystnej formie, zyskując wyższe dochody.

Działania w zakresie obsługi rolnictwa powinny także koncentrować się na ochronie i poprawie jakości środowiska przyrodniczego, które bezpośrednio wpływa na kondycję rolnictwa. Wprowadzenie pasów zadrzewień śródpolnych, stref buforowych wzdłuż rzek oraz zalesień na glebach marginalnych pomoże chronić gleby przed erozją, poprawi mikroklimat pól oraz zwiększy bioróżnorodność. Dzięki temu możliwe będzie pogodzenie intensywnej produkcji rolnej z ochroną środowiska.

Realizacja potrzeb związanych z obsługą rolnictwa w gminie Wilkołaz powinna opierać się na następujących działaniach:

- modernizacja dróg dojazdowych do pól i infrastruktury poscaleniowej,
- rozwój i konserwacja urządzeń melioracyjnych oraz budowa zbiorników retencyjnych,
- scalenia gruntów i poprawa struktury agrarnej,
- szkolenia, doradztwo i wspieranie nowoczesnych technologii w rolnictwie,
- rozwój grup producenckich, spółdzielni i lokalnego przetwórstwa rolno-spożywczego,
- rozbudowa zaplecza magazynowego i chłodniczego dla płodów rolnych,
- wprowadzanie działań środowiskowych, takich jak zadrzewienia, zalesienia i strefy buforowe.

Kompleksowa realizacja tych działań pozwoli na stworzenie nowoczesnego, efektywnego i przyjaznego środowisku systemu obsługi rolnictwa. Dzięki temu rolnictwo

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

w gminie Wilkołaz będzie mogło rozwijać się w sposób zrównoważony, przynosząc korzyści zarówno mieszkańcom, jak i całemu środowisku lokalnemu.

3.3.6 Realizacja potrzeb związanych z infrastrukturą techniczną i społeczną

Rozwój gminy wiejskiej, której podstawą jest rolnictwo i aktywność mieszkańców, wymaga inwestycji zarówno w infrastrukturę techniczną, jak i społeczną. Oba te elementy są ze sobą ściśle powiązane – nowoczesna infrastruktura techniczna umożliwia sprawne funkcjonowanie gospodarstw rolnych, przedsiębiorstw i gospodarstw domowych, natomiast infrastruktura społeczna wspiera rozwój lokalnej wspólnoty, integrację mieszkańców i podnosi jakość życia. W gminie Wilkołaz potrzeby w tym zakresie są zróżnicowane, a działania powinny obejmować wiele płaszczyzn – od transportu, poprzez gospodarkę wodno-ściekową, energetykę i cyfryzację, aż po edukację, kulturę i opiekę społeczną.

Pierwszym elementem działań jest modernizacja i rozbudowa układu komunikacyjnego, który stanowi kręgosłup infrastruktury technicznej gminy. Wiele dróg lokalnych ma charakter gruntowy lub żwirowy, co utrudnia dojazd zarówno mieszkańcom, jak i maszynom rolniczym. Wymagają one utwardzenia, odwodnienia oraz systematycznej konserwacji. Szczególne znaczenie mają drogi łączące wsie z głównymi szlakami komunikacyjnymi, które powinny zostać zmodernizowane w pierwszej kolejności, aby poprawić dostępność usług i rynków zbytu. Dodatkowo konieczne jest tworzenie nowych dróg dojazdowych do pól w ramach zagospodarowania poscaleniowego, co poprawi warunki pracy w rolnictwie i wpłynie na efektywność gospodarowania. Niezwykle ważnym obszarem działań jest gospodarka wodno-ściekowa. W części miejscowości nadal istnieje problem z dostępem do kanalizacji sanitarnej oraz sprawnego systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków. Konieczna jest budowa nowych sieci kanalizacyjnych, rozbudowa przydomowych oczyszczalni ścieków oraz modernizacja istniejącej infrastruktury wodociągowej. Działania te poprawią nie tylko komfort życia mieszkańców, ale także przyczynią się do ochrony jakości wód powierzchniowych i podziemnych, zwłaszcza w dolinie rzeki Urzędówki. Ważne jest również inwestowanie w retencję wodną – budowę zbiorników, oczek wodnych i systemów nawadniania, które będą pełnić funkcję gospodarczą i środowiskową.

Kolejnym istotnym kierunkiem działań jest rozwój infrastruktury energetycznej. W gminie należy dążyć do modernizacji sieci energetycznych, aby zapewnić stabilne dostawy energii, zwłaszcza w rejonach, gdzie występują częste awarie i przerwy w dostawach.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Wskazane jest także inwestowanie w odnawialne źródła energii – instalacje fotowoltaiczne, kolektory słoneczne czy pompy ciepła, zarówno w budynkach prywatnych, jak i obiektach użyteczności publicznej. Takie działania nie tylko zmniejszą koszty energii, ale również przyczynią się do redukcji emisji i poprawy jakości powietrza. Coraz większe znaczenie ma także cyfryzacja i dostęp do nowoczesnych technologii. Niezbędne jest zapewnienie mieszkańcom szybkiego internetu szerokopasmowego, który umożliwi rozwój edukacji zdalnej, e-administracji oraz nowoczesnych form działalności gospodarczej. Wsparcie cyfryzacji w rolnictwie – np. poprzez wdrażanie systemów monitorowania upraw, precyzyjnego nawożenia czy zdalnego sterowania urządzeniami – dodatkowo zwiększy konkurencyjność gospodarstw.

W sferze infrastruktury społecznej kluczowe znaczenie mają działania dotyczące edukacji i kultury. W wielu wsiach potrzebna jest modernizacja i doposażenie szkół, aby mogły oferować wysoki poziom nauczania, w tym zajęcia pozalekcyjne i warsztaty praktyczne. Konieczna jest także rozbudowa infrastruktury kulturalnej i rekreacyjnej – świetlic wiejskich, domów kultury, bibliotek, boisk sportowych oraz placów zabaw. Obiekty te pełnią nie tylko funkcję edukacyjną, ale przede wszystkim integracyjną, tworząc przestrzeń dla spotkań mieszkańców i budowania więzi społecznych. Ważnym elementem odnowy społecznej gminy jest także rozwój usług opiekuńczych i zdrowotnych. Konieczne jest utrzymanie i modernizacja ośrodków zdrowia, a także rozwój usług mobilnych, takich jak wizyty pielęgniarstwa czy pomoc seniorom. Inwestycje w infrastrukturę społeczną powinny obejmować również wsparcie osób starszych, które stanowią coraz większy odsetek mieszkańców, poprzez tworzenie klubów seniora czy dziennych domów opieki. Należy także podjąć działania w zakresie rewitalizacji przestrzeni publicznych. W centrach wsi potrzebne jest uporządkowanie przestrzeni poprzez nasadzenia zieleni, modernizację oświetlenia, budowę chodników i ścieżek rowerowych oraz zagospodarowanie terenów rekreacyjnych. Takie inwestycje podnoszą estetykę gminy, sprzyjają integracji mieszkańców i zwiększają atrakcyjność turystyczną obszaru.

Działania w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej muszą być realizowane w sposób zrównoważony i kompleksowy. Tylko wtedy możliwe będzie osiągnięcie efektu synergii – kiedy poprawa jakości dróg, kanalizacji czy sieci energetycznych idzie w parze z inwestycjami w szkoły, ośrodki kultury i tereny rekreacyjne. Dzięki temu gmina Wilkołaz stanie się miejscem nie tylko dogodnym do prowadzenia działalności rolniczej i gospodarczej,

ale także przyjaznym do życia, integrującym lokalną społeczność i przyciągającym turystów oraz inwestorów.

Aby zrealizować potrzeby związane z infrastrukturą techniczną i społeczną w gminie Wilkołaz proponuję się skupić działania na elementach przedstawionych poniżej:

- modernizację dróg lokalnych i budowę dojazdów do pól,
- rozbudowę systemów wodociągowych, kanalizacyjnych i retencyjnych,
- unowocześnienie sieci energetycznych i rozwój odnawialnych źródeł energii,
- zapewnienie szybkiego internetu i wsparcie cyfryzacji,
- modernizację szkół, świetlic, bibliotek i obiektów sportowo-rekreacyjnych,
- rozwój opieki zdrowotnej i usług społecznych, w tym dla seniorów,
- rewitalizację centrów wsi i poprawę estetyki przestrzeni publicznych.

3.4 POPRAWA WARUNKÓW WODNYCH I GOSPODARKI WODNEJ

3.4.1 Poprawa retencji wodnej i nawodnienia

Gmina Wilkołaz, położona na obszarze o zróżnicowanych warunkach przyrodniczych, stoi przed wyzwaniem racjonalnego gospodarowania zasobami wodnymi.. Dlatego działania związane z poprawą retencji wodnej i nawodnień są niezbędnym elementem rozwoju gospodarczego i ekologicznego gminy. Ich realizacja powinna obejmować zarówno inwestycje w infrastrukturę hydrotechniczną, jak i wprowadzanie rozwiązań przyrodniczych, które pozwolą na efektywne zatrzymywanie i wykorzystywanie wody.

Jednym z kierunków działań jest budowa i modernizacja urządzeń melioracyjnych. W wielu rejonach gminy istniejące rowy i kanały wymagają udroźnienia, pogłębienia i konserwacji (tabela 29.). Dzięki temu możliwe będzie sprawne odprowadzanie nadmiaru wód opadowych i roztopowych z pól, co ochroni uprawy przed zalewaniem. Ważne jest jednak, aby melioracja była prowadzona w sposób zrównoważony – zamiast szybkiego odprowadzania

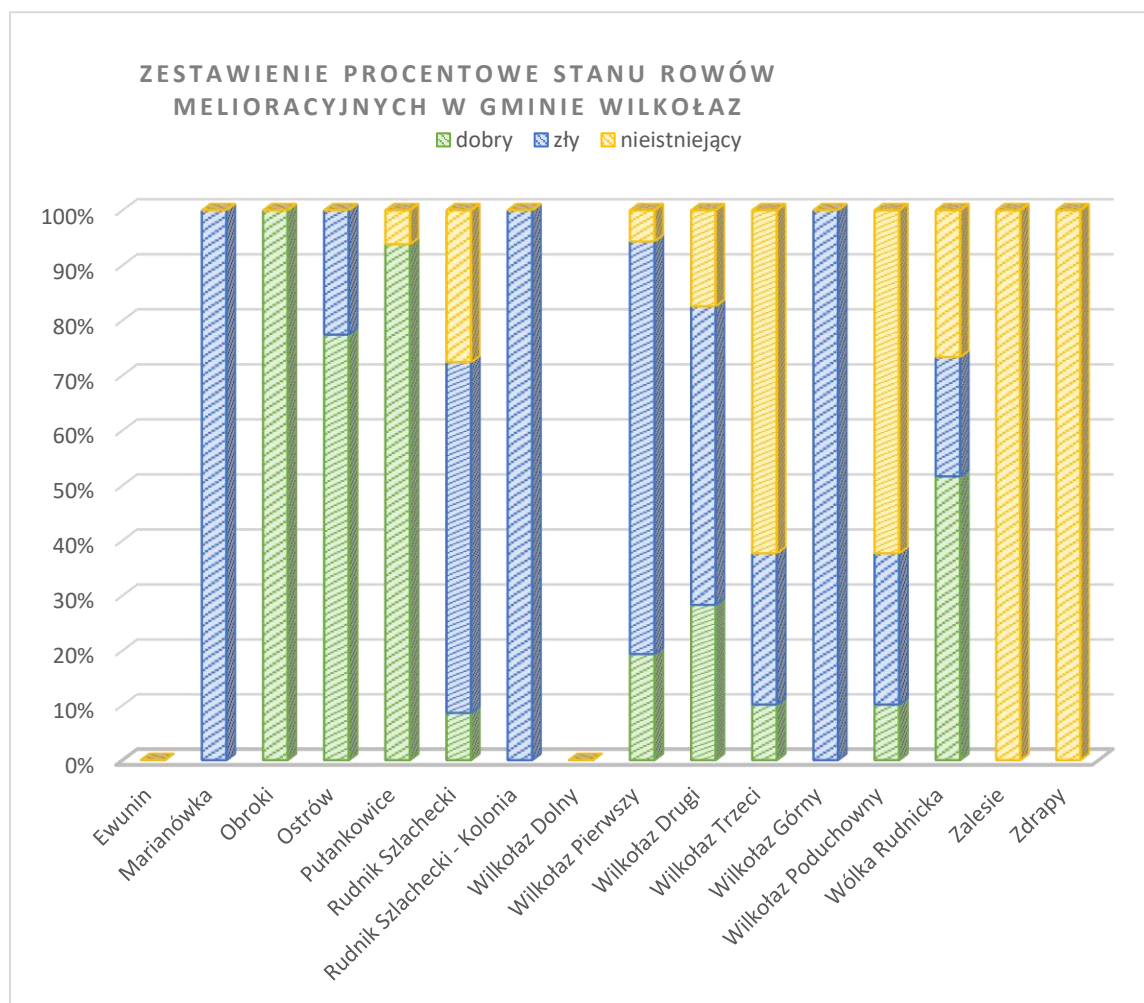
Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

wód poza obszar gminy, należy dążyć do ich zatrzymywania i wykorzystania w systemach małej retencji.

Kolejnym elementem poprawy retencji jest tworzenie i modernizacja zbiorników wodnych. Małe zbiorniki retencyjne, budowane w pobliżu cieków, w zagłębieniach terenu czy na terenach podmokłych, mogą gromadzić nadmiar wody w okresach opadów i udostępniać ją w czasie suszy. Zbiorniki takie pełnią wielorakie funkcje – poprawiają bilans wodny gleb, zwiększają wilgotność powietrza, wspierają bioróżnorodność i stają się miejscem rekreacji dla mieszkańców. W dolinie rzeki Urzędówki, będącej osią ekologiczną gminy, możliwe jest tworzenie niewielkich polderów zalewowych, które oprócz poprawy retencji pełniłyby również rolę zabezpieczenia przeciwpowodziowego niezbędnego podczas powodzi błyskawicznych. Równocześnie należy rozwijać systemy nawodnień rolniczych, które są szczególnie potrzebne w okresach długotrwałej suszy. Wprowadzenie rozwiązań takich jak deszczownie, linie kroplujące czy instalacje podsiąkowe pozwoli na utrzymanie odpowiedniej wilgotności gleby i stabilizację plonów. Tego typu systemy mogą być instalowane zwłaszcza na terenach intensywnej produkcji warzywnej i sadowniczej, gdzie zapotrzebowanie na wodę jest największe. Aby były efektywne, muszą być powiązane z lokalnymi zbiornikami retencyjnymi oraz siecią rowów melioracyjnych

Rys. 29. Zestawienie Procentowe Stanu rowów melioracyjnych w gminie Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PGWWP oraz inwentaryzacji terenowej

Niezwykle ważnym działaniem jest także ochrona i odtwarzanie naturalnych mokradeł oraz oczek śródpolnych. Obszary te pełnią rolę naturalnych magazynów wody, zatrzymując ją w krajobrazie i ograniczając spływ powierzchniowy. Utrzymanie i renaturalizacja mokradeł w rejonach źródliskowych oraz w dolinach rzecznych poprawi nie tylko bilans wodny, ale również jakość wód, gdyż roślinność wodna i bagienna działa jak naturalny filtr. Oczka wodne i stawy śródpolne mogą być odtwarzane zwłaszcza w obrębach o rozdrobnionej strukturze pól, gdzie sprzyjają one także bioróżnorodności.

Ważnym uzupełnieniem działań infrastrukturalnych są nasadzenia drzew i krzewów w formie zadrzewień liniowych i powierzchniowych. Roślinność ta zwiększa zdolność gleb do zatrzymywania wody, ogranicza spływ powierzchniowy, a systemy korzeniowe stabilizują

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

glebę i poprawiają jej strukturę. Zadrzewienia wzdłuż rowów melioracyjnych, rzek czy granic pól stanowią również elementy korytarzy ekologicznych, które sprzyjają migracji zwierząt i utrzymaniu równowagi przyrodniczej. Niezbędne są także działania związane z edukacją i wsparciem rolników w zakresie racjonalnego gospodarowania wodą. Organizacja szkoleń i doradztwo dotyczące stosowania odpowiednich technologii nawodnień, uprawy roślin dostosowanych do lokalnych warunków wodnych czy ograniczania strat wody poprzez mulczowanie i uprawę konserwującą przyczynią się do poprawy efektywności gospodarowania zasobami wodnymi. Dla zachowania trwałości efektów retencyjnych konieczna jest także ochrona gleb przed erozją. Gleby o dobrej strukturze lepiej zatrzymują wodę i dłużej utrzymują wilgoć, dlatego wdrażanie płodozmianu, uprawy w poprzek stoku czy stosowanie poplonów i międzyplonów jest integralnym elementem działań retencyjnych.

Poprawa retencji wodnej i nawodnień w gminie Wilkołaz wymaga podjęcia szeregu działań, do których należą:

- konserwacja i modernizacja urządzeń melioracyjnych,
- budowa i utrzymanie zbiorników małej retencji oraz polderów zalewowych,
- rozwój systemów nawodnień rolniczych dostosowanych do specyfiki upraw,
- ochrona i renaturalizacja mokradeł oraz oczek śródpolnych,
- wprowadzanie zadrzewień zwiększających zatrzymywanie wody w krajobrazie,
- edukacja rolników w zakresie racjonalnej gospodarki wodnej,
- działania agrotechniczne poprawiające strukturę gleby i jej zdolności retencyjne.

Realizacja tych zadań pozwoli na zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi, zwiększy odporność gminy na skutki zmian klimatu, poprawi warunki produkcji rolnej i jednocześnie przyczyni się do ochrony cennych ekosystemów. W dłuższej perspektywie inwestycje w retencję i nawodnienia staną się jednym z filarów rozwoju gminy, zapewniając jej mieszkańcom bezpieczeństwo wodne i wysoką jakość życia.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

3.4.2 Melioracje

Sprawnie funkcjonujący system melioracyjny stanowi fundament zrównoważonego gospodarowania gruntami rolnymi oraz zapewnienia stabilnych warunków produkcji rolnej. W gminie Wilkołaz, której rolnictwo odgrywa kluczową rolę w rozwoju gospodarczym, istnieje potrzeba kompleksowej poprawy stanu melioracji oraz modernizacji urządzeń melioracyjnych. Z jednej strony obserwuje się bowiem okresowe nadmiary wód prowadzące do podtopień pól, z drugiej – coraz częściej występują niedobory wilgoci w glebie powodowane długotrwałymi suszami. Dlatego działania w tym zakresie muszą być ukierunkowane zarówno na ochronę przed zalewaniem, jak i na poprawę retencji wody i nawodnień, co wymaga dostosowania systemów melioracyjnych do współczesnych potrzeb środowiskowych i klimatycznych.

Ważnym kierunkiem działań jest konserwacja i udrożnienie istniejącej sieci rowów melioracyjnych. W wielu miejscach rowy te uległy zamuleniu, zarosły roślinnością lub zostały zniszczone przez brak regularnej pielęgnacji. W efekcie nie odprowadzają one wody w sposób efektywny, co prowadzi do zalewania pól i degradacji użytków rolnych. Konieczne jest systematyczne czyszczenie rowów, wykaszanie roślinności porastającej ich brzegi, odkrzaczanie i usuwanie przeszkód, które utrudniają przepływ wody. W miejscach szczególnie narażonych na podtopienia należy przeprowadzić pogłębienie i profilowanie rowów, aby zwiększyć ich zdolność odprowadzania nadmiaru wody. Równocześnie istotne jest modernizowanie i odtwarzanie zniszczonych urządzeń melioracyjnych, takich jak przepusty, zastawki, jazy czy małe zbiorniki wodne. Urządzenia te pełnią kluczową rolę w regulacji przepływu wody, umożliwiając zatrzymywanie jej w okresach suszy i szybkie odprowadzanie w czasie intensywnych opadów. W wielu rejonach gminy konieczna jest wymiana starych, nieszczelnych przepustów betonowych na nowoczesne konstrukcje o większej trwałości i wydajności. Zastawki i jazy powinny zostać wyposażone w systemy regulacji umożliwiające elastyczne zarządzanie zasobami wodnymi w zależności od potrzeb rolnictwa i środowiska. Niezwykle ważnym działaniem jest także rozwój systemów małej retencji wodnej, które są doskonałym uzupełnieniem tradycyjnych urządzeń melioracyjnych. Budowa małych zbiorników retencyjnych, oczek wodnych oraz polderów zalewowych przy ciekach i w zagłębieniach terenu pozwoli na zatrzymywanie nadmiaru wody opadowej i jej powolne uwalnianie w okresach suszy. Rozwiązania te powinny być lokalizowane szczególnie w dolinie rzeki Urzędówki oraz w miejscach, gdzie istnieją naturalne obniżenia terenu. Takie inwestycje poprawią bilans wodny gminy, a jednocześnie stworzą korzystne warunki dla rozwoju bioróżnorodności i poprawią mikroklimat.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Istotnym uzupełnieniem działań infrastrukturalnych jest utrzymanie równowagi między melioracją odwadniającą a nawadniającą. Tradycyjne podejście, polegające jedynie na odprowadzaniu nadmiaru wód, nie jest już wystarczające w obliczu zmian klimatycznych. Dlatego należy rozwijać systemy nawodnień grawitacyjnych i ciśnieniowych powiązanych z siecią rowów melioracyjnych i zbiornikami retencyjnymi. Instalacja deszczowni, systemów kroplowych czy rozwiązań podsiąkowych powinna być wspierana zwłaszcza na obszarach intensywnej produkcji rolniczej, gdzie stabilność plonów zależy od dostępności wody.

Działania związane z poprawą stanu melioracji i urządzeń melioracyjnych w gminie Wilkołaz powinny skupiać się na:

- systematyczną konserwację i udrożnienie rowów melioracyjnych,
- modernizację przepustów, zastawek, jazów i innych urządzeń hydrotechnicznych,
- budowę i utrzymanie zbiorników małej retencji, oczek wodnych i polderów,
- rozwój systemów nawodnień rolniczych powiązanych z siecią melioracyjną,
- wprowadzanie zadrzewień i roślinności stabilizującej brzegi rowów,
- wdrażanie monitoringu oraz edukację rolników w zakresie racjonalnego gospodarowania wodą.

Realizacja tych zadań pozwoli na efektywne zarządzanie wodą w gminie, zapewni lepsze warunki dla rozwoju rolnictwa, ochroni gleby przed degradacją oraz przyczyni się do poprawy stanu środowiska przyrodniczego. W dłuższej perspektywie inwestycje w meliorację będą stanowiły fundament bezpieczeństwa wodnego gminy, umożliwiając jej zrównoważony rozwój w warunkach zmieniającego się klimatu.

3.4.3 Ochrona i lepsze wykorzystanie wód

Rolniczy charakter gminy Wilkołaz sprawia, że melioracja i sprawne działanie urządzeń wodnych odgrywają kluczową rolę w utrzymaniu wysokiej jakości produkcji rolniczej i ochronie gleb przed degradacją. Gleby występujące na tym obszarze są w dużej mierze podatne zarówno na przesuszenie w okresach suszy, jak i na podtopienia po intensywnych opadach.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Sprawna gospodarka wodna jest więc niezbędna, aby rolnicy mogli w pełni korzystać z potencjału swoich gruntów. Obecny stan urządzeń melioracyjnych, wynikający z wieloletnich zaniedbań, wymaga kompleksowej poprawy i modernizacji, a w niektórych miejscach wręcz odtworzenia całych systemów.

Początkowym elementem zmian powinno być przywrócenie drożności rowów melioracyjnych, które w wielu miejscach uległy zamuleniu i porosły roślinnością. Dotyczy to przede wszystkim dolin rzek Urzędówki i Nędznicy, a także terenów w obrębach Obroki, Pułankowice, Zdrapy i Rudnik Szlachecki. Zarośnięte i niedrożne rowy nie spełniają swojej funkcji odwadniającej, co prowadzi do okresowych zastoin wody na polach. Regularne odmulanie, wykaszanie skarp i udrażnianie przepustów pozwoli na sprawne odprowadzanie nadmiaru wód opadowych i roztopowych, a tym samym zmniejszy ryzyko zalewania upraw. Jednocześnie należy zadbać o to, by prace te były prowadzone w sposób przyjazny środowisku, z zachowaniem korytarzy ekologicznych i roślinności stabilizującej brzegi. Kolejnym ważnym zadaniem jest modernizacja i uzupełnienie sieci urządzeń podziemnych. Na wielu polach gminy, szczególnie w obrębach Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Drugi i Ostrów, istniejące дренаże są przestarzałe i częściowo zniszczone. Rury drenarskie często są zapchane lub uszkodzone, co powoduje lokalne zabagnienia i pogorszenie warunków uprawy. Konieczne jest stopniowe odnawianie tych systemów, a tam, gdzie jest to uzasadnione, także ich rozbudowa. Warto przy tym stosować rozwiązania nowoczesne, umożliwiające regulację poziomu wód gruntowych w zależności od potrzeb upraw. Takie podejście pozwoli lepiej dostosować gospodarkę wodną do coraz częściej występujących okresów skrajnych – zarówno suszy, jak i intensywnych opadów. Istotnym elementem poprawy gospodarki wodnej jest także regulacja i konserwacja mniejszych cieków wodnych, które w wielu obrębach nie zostały właściwie wydzielone w ewidencji gruntów. Dotyczy to w szczególności odcinków rzeki Urzędówki przepływającej przez Rudnik Szlachecki, Rudnik Szlachecki Kolonię, Wólkę Rudnicką i Zdrapy oraz rzeki Nędznicy w Obrokach. Brak odpowiedniego oznaczenia tych cieków utrudnia prowadzenie prac melioracyjnych, a w praktyce powoduje ich stopniowe zanikanie w terenie. Wydzielenie ich jako odrębnych użytków wodnych oraz objęcie systematyczną konserwacją pozwoli na lepsze gospodarowanie wodami i ochronę gruntów rolnych.

Szczególne znaczenie w poprawie gospodarki wodnej i ochronie środowiska mają strefy buforowe wzdłuż rzeki Urzędówki (Rys.30), które proponuje się utworzyć na użytkach zielonych przylegających bezpośrednio do rzeki. Strefy te powinny pełnić rolę naturalnej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

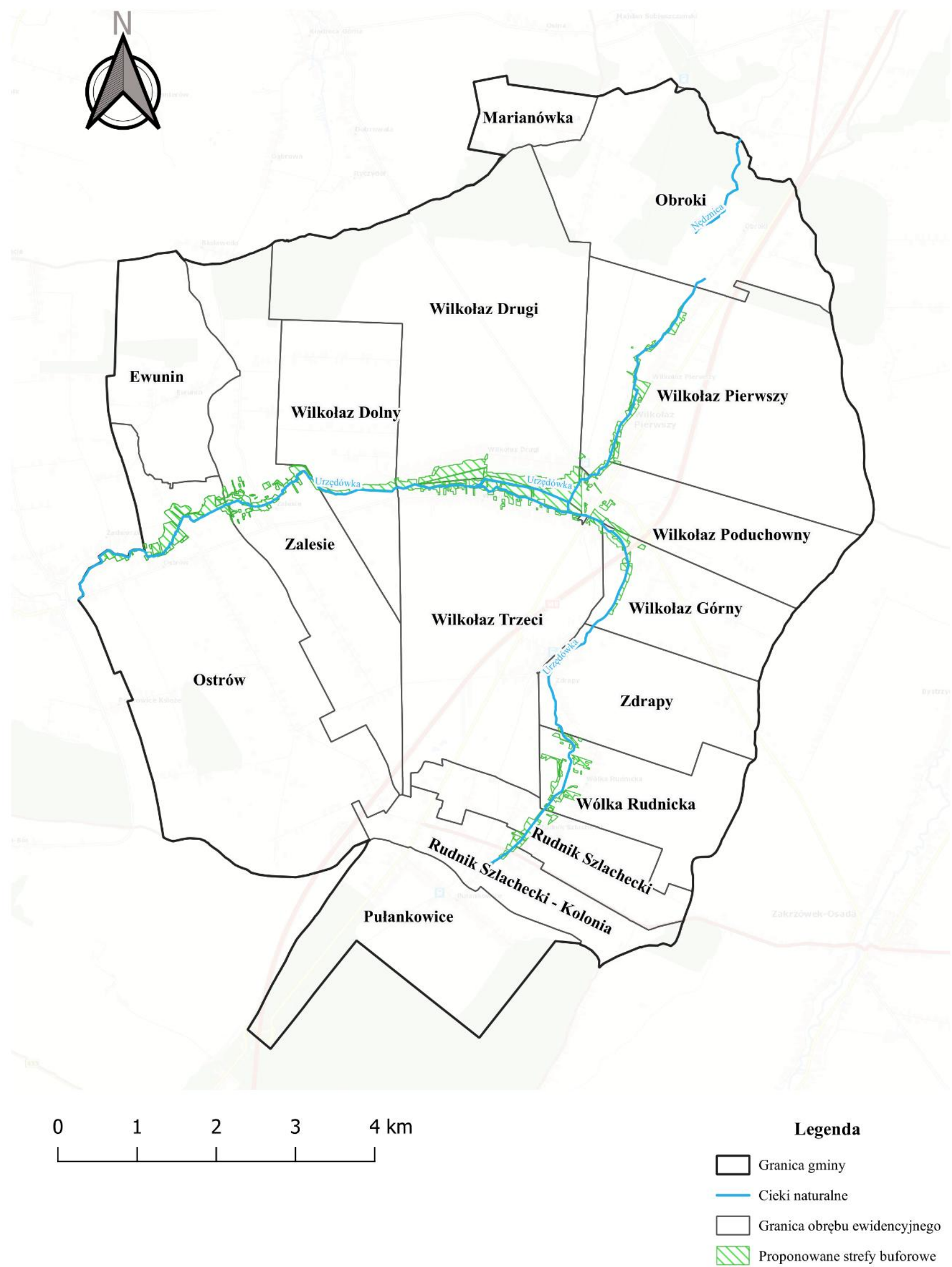
ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

bariery ochronnej, zatrzymującej spływ powierzchniowy z pól, a jednocześnie chroniącej wody rzeki przed nadmiarem biogenów i zanieczyszczeń. Proponuje się utrzymanie tam dotychczasowych użytków zielonych oraz wprowadzenie form uprawy ekologicznej, które pozwolą na zachowanie wysokiej jakości wód w rzece i jednocześnie będą sprzyjać różnorodności biologicznej. Takie rozwiązanie nie tylko poprawi stan środowiska przyrodniczego, ale także wzmocni funkcje krajobrazowe doliny Urzędówki, czyniąc ją bardziej odporną na skutki zmian klimatycznych. Warto także podjąć działania zmierzające do lepszego gospodarowania wodą w skali całej gminy. Obecnie nadmiar wód opadowych jest zbyt szybko odprowadzany, co pogłębia problem suszy w okresach bezdeszczowych. Dlatego częścią działań melioracyjnych powinno być wprowadzenie rozwiązań małej retencji – budowa i modernizacja zastawek, przepustów piętrzących czy małych zbiorników retencyjnych. Dzięki nim woda mogłaby być zatrzymywana w krajobrazie i wykorzystywana w okresach niedoboru. Szczególnie przydatne byłoby to w obrębach o glebach lekkich i piaszczystych, podatnych na przesychanie, takich jak Marianówka czy Zalesie.

Rys. 30. Proponowane strefy buforowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy stanu istniejącego

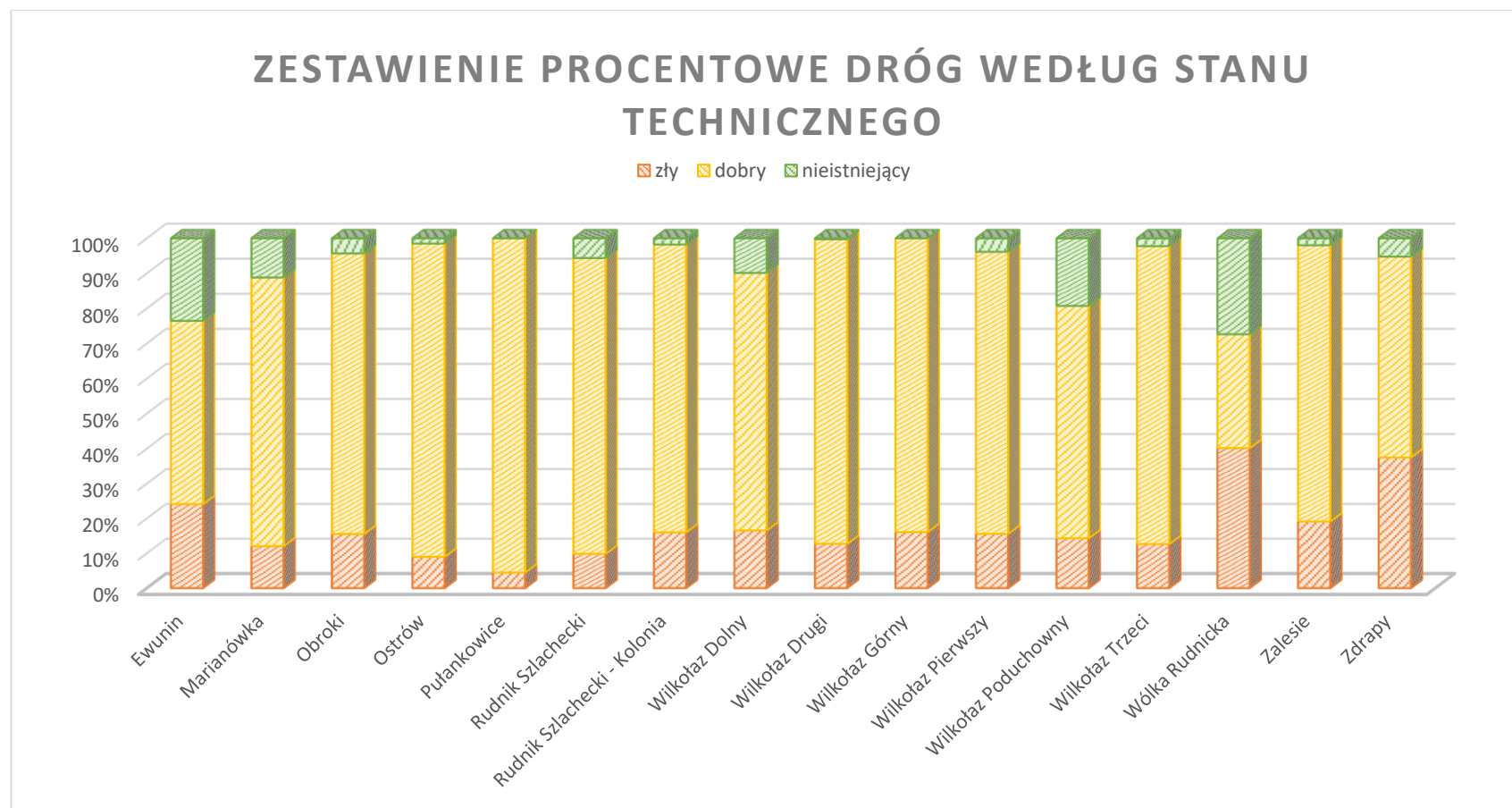
3.5 URZĄDZENIE FUNKCJONALNEJ SIECI DRÓG TRANSPORTU ROLNEGO

3.5.1 Budowa lub modernizacja dróg istniejących

Drogi lokalne w gminie Wilkołaz stanowią podstawowy element infrastruktury, który decyduje zarówno o sprawnym funkcjonowaniu rolnictwa, jak i o jakości życia mieszkańców. Są one niezbędne do transportu płodów rolnych, umożliwiają komunikację między gospodarstwami, a równocześnie pełnią ważną rolę społeczną, zapewniając dostęp do szkół, ośrodków zdrowia czy instytucji publicznych. Współcześnie coraz większego znaczenia nabiera również ich funkcja turystyczna i rekreacyjna, ponieważ region ten dysponuje atrakcyjnymi walorami krajobrazowymi i kulturowymi. Tymczasem analiza stanu technicznego istniejącej sieci drogowej wskazuje, że duża część tras wymaga pilnej modernizacji lub wręcz całkowitej przebudowy.

Na terenie gminy Wilkołaz długość sieci drogowej przekracza 285 km, jednak spory odcinek z tego zasobu jest w złym stanie technicznym (Rys. 31). Uszkodzone nawierzchnie, brak odpowiedniego odwodnienia, koleiny i wyboje powodują, że przejazd szczególnie w okresach wiosennych i jesiennych staje się bardzo utrudniony. Pobocza zarastają krzewami i drzewami, ograniczającymi widoczność oraz prześwit, co zmniejsza bezpieczeństwo. Dodatkowo inwentaryzacje terenowe wykazały, że część dróg wykazanych w ewidencji w rzeczywistości nie istnieje lub ich przebieg w terenie uległ zatarciu. Takie uwarunkowania sprawiają, że budowa nowych tras oraz modernizacja istniejących musi być jednym z priorytetowych działań w zakresie urządzeniowo-rolnym gminy.

Rys. 31. Zestawienie procentowe dróg według stanu technicznego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB oraz inwentaryzacji terenowej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

W pierwszej kolejności konieczne jest przeprowadzenie gruntownej przebudowy dróg o największym znaczeniu dla obsługi gruntów rolnych i zapewnienia komunikacji między sąsiadującymi wsiami. Dotyczy to przede wszystkim ciągów drogowych w obrębach Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Trzeci oraz Wilkołaz Poduchowny, gdzie w wyniku budowy drogi ekspresowej S19 powstały nowe bariery przestrzenne. Działki zostały podzielone, a część z nich straciła dogodny dostęp do dotychczasowych tras. W tych miejscowościach niezbędne będzie wytyczenie nowych dróg rolniczych, które umożliwią sprawne skomunikowanie pól po obu stronach ekspresówki, a także przebudowa i utwardzenie istniejących dróg, które obecnie są w stanie uniemożliwiającym przejazd ciężkiego sprzętu. Kolejnym obszarem wymagającym intensywnych działań są obręby Wilkołaz Drugi, Zdrapy i Wólka Rudnicka. Tutaj problemem jest duża liczba działek pasmowych, często pozbawionych bezpośredniego dostępu do drogi. W związku z tym planuje się wytyczenie nowych tras równoległych do układu pól, które poprawią dostępność gruntów, zmniejszą odległości dojazdu i ułatwią prowadzenie prac polowych. Jednocześnie istniejące drogi w tych wsiach wymagają modernizacji nawierzchni, odwodnienia i umocnienia poboczy. Zabiegi te nie tylko poprawią warunki użytkowe, ale także wpłyną na bezpieczeństwo, ograniczając ryzyko kolizji i uszkodzeń maszyn.

Duże zapotrzebowanie na modernizację występuje w obrębach Pułankowice, Ewunin, Ostrów oraz Wilkołaz Górny. Tam układ komunikacyjny jest względnie rozwinięty, jednak część dróg ma nawierzchnię w złym stanie i wymaga przebudowy. W wielu miejscach wystarczy modernizacja poprzez utwardzenie kruszywem i poprawę systemu odwadniającego, ale w bardziej uczęszczanych ciągach konieczne będzie wykonanie nawierzchni bitumicznej. Warto także przewidzieć rozbudowę dróg wewnątrz zabudowy w Pułankowicach i Wilkołazie Górnym, które łączą gospodarstwa i osiedla mieszkaniowe z drogami głównymi.

Równie ważnym elementem planowanych działań jest budowa nowych tras w miejscowościach takich jak Marianówka, Obroki czy Rudnik Szlachecki Kolonia. Są to wsie, w których występują znaczne obszary pól nieposiadających dogodnego dojazdu. Brak infrastruktury komunikacyjnej utrudnia gospodarowanie i zmniejsza opłacalność produkcji rolnej. Wprowadzenie dodatkowych dróg polnych i rolniczych pozwoli na scalenie przestrzeni produkcyjnej i poprawi dostępność wszystkich działek.

3.5.2 Zaprojektowanie i urządzenie nowej sieci dróg

Gmina Wilkołaz charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem gruntów oraz znaczną ilością działek pasmowych, co sprawia, że obecna sieć dróg nie zapewnia wszystkim użytkownikom dogodnego dojazdu do ich pól. W wielu miejscowościach brak przejezdnych tras prowadzi do tego, że rolnicy zmuszeni są korzystać z dróg przebiegających przez cudze grunty, co znacząco obniża efektywność gospodarowania. Stanowi to jedną z głównych barier rozwoju rolnictwa w tym regionie. Zaprojektowanie i urządzenie nowej sieci dróg jest zatem działaniem koniecznym, mającym na celu poprawę warunków gospodarowania, podniesienie jakości życia mieszkańców oraz wzmocnienie potencjału społeczno-gospodarczego całej gminy.

Nowa sieć dróg powinna być zaprojektowana w taki sposób, aby każdy właściciel gruntów miał zapewniony dogodny i bezpośredni dostęp do swojej działki. Oznacza to konieczność wytyczenia szeregu nowych tras w obrębach, gdzie występuje największe rozdrobnienie gruntów. Dotyczy to w szczególności Wilkołaza Pierwszego, Wilkołaza Trzeciego oraz Wilkołaza Poduchownego – miejscowości, w których dodatkowym problemem stała się budowa drogi ekspresowej S19. Nowa trasa przecięła wiele działek, powodując powstanie szachownicy gruntów i utrudniając komunikację wewnętrzną. W tym przypadku zaprojektowanie nowych dróg rolniczych po obu stronach ekspresówki, powiązanych systemem przepustów i wiaduktów, pozwoli na odzyskanie spójności przestrzennej i zapewnienie rolnikom dostępu do ich gruntów. Podobne działania powinny zostać podjęte w obrębach Wilkołaz Drugi, Zdrapy i Wólka Rudnicka, gdzie istnieje duża liczba działek pasmowych pozbawionych dojazdu. Wytyczenie nowych dróg równoległych do układu pól, przecinających szachownicę gruntów, pozwoli na poprawę dostępności działek i znacznie ułatwi prowadzenie prac polowych. Zabiegi te są szczególnie ważne w miejscach, gdzie obecnie jedyną możliwością dojazdu jest korzystanie z przejazdów prowizorycznych lub nieformalnych, co powoduje niszczenie gleby i dodatkowe straty. Projektowanie nowej sieci dróg powinno objąć także obręby Pułankowice, Ewunin, Ostrów oraz Wilkołaz Górny. Choć potrzeby komunikacyjne nie są tu aż tak naglące jak w przypadku obrębów wymienionych wyżej, wiele działek wciąż pozostaje odciętych od istniejących tras. Wprowadzenie dodatkowych dróg polnych, w szczególności w centralnych częściach pól, pozwoliłoby na wyrównanie szans gospodarstw i stworzenie bardziej funkcjonalnego układu komunikacyjnego. Uzupełnienie sieci powinno obejmować również krótkie odcinki łączące wsie ze sobą, co skróciłoby przejazdy i odciążęło główne drogi powiatowe oraz wojewódzkie.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Urządzenie nowej sieci drogowej musi iść w parze z nadaniem jej odpowiednich parametrów technicznych. Drogi te powinny być dostosowane do wymogów współczesnego rolnictwa, czyli zapewniać przejezdność maszyn rolniczych o dużej szerokości. Oznacza to konieczność zaprojektowania odpowiedniej szerokości jezdni i poboczy, a także uwzględnienia możliwości mijania się pojazdów. Bardzo ważne jest również prawidłowe odwodnienie – rowy przydrożne i przepusty muszą zostać zaprojektowane tak, by skutecznie odprowadzały wodę, zapobiegając powstawaniu kolein i uszkodzeń nawierzchni. W miejscach o większym natężeniu ruchu zaleca się utwardzenie nawierzchni kruszywem, a w ciągach o znaczeniu strategicznym zastosowanie nawierzchni bitumicznej.

Urządzenie nowej sieci dróg wymaga także powiązania z istniejącymi elementami infrastruktury. Oznacza to konieczność projektowania węzłów komunikacyjnych z drogami powiatowymi, wojewódzkim oraz drogą ekspresową, a także dostosowania układu dróg lokalnych do przebiegu głównych tras. Warto także przewidzieć miejsca pod infrastrukturę społeczną – przystanki komunikacji publicznej, zatoki postojowe czy punkty przeładunkowe, które ułatwią transport rolny i poprawią jakość życia mieszkańców.

Zaprojektowanie i urządzenie nowej sieci dróg w gminie Wilkołaz to zadanie niezbędne i długofalowe. Największe potrzeby dotyczą obrębów Wilkołaz Pierwszy, Trzeci i Poduchowny, dotkniętych budową drogi ekspresowej, a także Wilkołaza Drugiego, Zdrap i Wólki Rudnickiej, gdzie problemem jest rozdrobniona struktura gruntów. Uzupełnienia wymagają także Pułankowice, Ewunin, Ostrów i Wilkołaz Górny. Sieć ta powinna być zaprojektowana w sposób nowoczesny, funkcjonalny i przyjazny środowisku, z odpowiednią szerokością, odwodnieniem i powiązaniem z drogami wyższej kategorii. Wprowadzenie stref buforowych wzdłuż Urzędówki pozwoli dodatkowo na harmonijne połączenie rozwoju infrastruktury z ochroną środowiska i zapewni trwałe podstawy dla zrównoważonego rozwoju całej gminy.

3.6 KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU NATURALNEGO, OCHRONA PRZYRODY I ŚRODOWISKA NATURALNEGO

3.6.1 Zalesienia gruntów

Zalesianie gruntów jest jednym z kluczowych działań urządzeniowo-rolnych, które mają na celu nie tylko poprawę warunków gospodarowania w rolnictwie, ale także ochronę środowiska przyrodniczego i krajobrazu. Gmina Wilkołaz, podobnie jak wiele innych obszarów

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

o dominującej funkcji rolniczej, boryka się z problemem nadmiernego rozdrobnienia gruntów, użytkowania marginalnych gleb oraz erozji wodnej i wietrznej. Wprowadzenie zalesień na odpowiednio dobranych terenach pozwoli nie tylko ograniczyć te niekorzystne zjawiska, lecz także stworzy nowe walory krajobrazowe i poprawi bioróżnorodność.

Krokiem w kierunku racjonalnego zalesiania gruntów na terenie gminy Wilkołaz jest wskazanie obszarów o najmniejszej przydatności rolniczej. Dotyczy to przede wszystkim gruntów o niskiej klasie bonitacyjnej, zlokalizowanych na stokach, w rejonach o dużym spadku terenu, gdzie uprawa rolnicza wiąże się z ryzykiem erozji i spływu powierzchniowego. Tego typu tereny występują w obrębach Wilkołaz Górny, Ostrów oraz w części Pułankowic, gdzie rzeźba terenu jest bardziej urozmaicona. Wprowadzenie tam zalesień pełniłoby funkcję ochronną, ograniczając proces wymywania gleby i poprawiając retencję wodną. Kolejnym obszarem, który należy przeznaczyć pod zalesienia, są grunty porolne, które zostały wyłączone z użytkowania ze względu na nieopłacalność uprawy. Często są to działki o niewielkiej powierzchni, oddzielone od reszty pól, a przez to trudne do efektywnego gospodarowania. Takie tereny można znaleźć m.in. w obrębach Marianówka, Ewunin i Zdrapy. Zalesienie tych działek nie tylko poprawi spójność struktury przestrzennej gruntów, ale również przyczyni się do stworzenia korytarzy ekologicznych łączących istniejące kompleksy leśne.

Zalesienia powinny być także prowadzone wzdłuż cieków wodnych, szczególnie w dolinie rzeki Urzędówki oraz w dolnych odcinkach rzeki Nędznicy. Utworzenie pasów zadrzewień i zakrzewień w tych miejscach pełniłoby funkcję stref buforowych, zatrzymujących zanieczyszczenia spływające z pól i chroniących jakość wód powierzchniowych. Roślinność wzdłuż rzeki stabilizowałaby również brzegi, zmniejszając ryzyko ich erozji. Jednocześnie tego typu działania miałyby pozytywny wpływ na krajobraz, wzbogacając jego strukturę i zwiększając atrakcyjność turystyczną obszaru.

Istotnym elementem strategii zalesiania w gminie Wilkołaz powinno być także tworzenie zadrzewień śródpolnych i pasów wiatrochronnych. W wielu obrębach, zwłaszcza w Wilkołazie Pierwszym, Wilkołazie Trzecim oraz Rudniku Szlacheckim, występują rozległe pola uprawne pozbawione naturalnych barier, co sprzyja występowaniu erozji wietrznej. Pasowe zalesienia wzdłuż granic działek oraz przy drogach polnych pozwoliłyby ograniczyć ten proces, poprawiając warunki glebowe i mikroklimat pól. Jednocześnie pasy drzew i krzewów pełniłyby rolę schronienia dla zwierząt i owadów pożytecznych, wspierając tym samym naturalne procesy biologiczne w agroekosystemach.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Zabiegi związane z zalesianiem wymagają odpowiedniego przygotowania gruntów. W pierwszej kolejności należy przeprowadzić rekultywację, usuwając pozostałości po dawnym użytkowaniu rolniczym, wyrównując teren oraz przygotowując glebę do sadzenia. W przypadku gleb lżejszych wskazane jest wprowadzenie gatunków drzew odpornych na przesuszenie, takich jak sosna zwyczajna, brzoza brodawkowata czy modrzew europejski. Na glebach wilgotniejszych i w dolinach rzecznych powinny być sadzone gatunki liściaste – olcha czarna, jesion wyniosły czy dąb szypułkowy, które dobrze znoszą podwyższony poziom wód gruntowych. Warto również uwzględnić gatunki biocenotyczne, takie jak lipa drobnolistna czy grab, które zwiększą różnorodność biologiczną i stabilność przyszłych ekosystemów leśnych. Ważnym kierunkiem działań powinno być także powiązanie nowych zalesień z istniejącymi lasami. Dzięki temu powstaną większe i bardziej zwarte kompleksy leśne, które będą pełnić istotną funkcję przyrodniczą i krajobrazową. Tworzenie takich połączeń korytarzowych jest szczególnie istotne w rejonach graniczących z terenami leśnymi gminy Strzyżewice i Urzędów, gdzie można wzmocnić sieć przyrodniczą o znaczeniu regionalnym.

Zalesienia w gminie Wilkołaz będą miały także wymiar społeczny. Utworzenie nowych zadrzewień i niewielkich kompleksów leśnych w pobliżu miejscowości takich jak Wilkołaz Pierwszy czy Obroki stworzy przestrzeń o walorach rekreacyjnych, sprzyjających wypoczynkowi mieszkańców. W połączeniu z siecią dróg polnych i lokalnych, a także doliną Urzędówki, nowe zalesienia mogą stać się atrakcyjnym elementem krajobrazu i punktem rozwoju turystyki przyrodniczej oraz krajoznawczej.

Działania związane z zalesianiem gruntów w gminie Wilkołaz powinny obejmować: wprowadzenie lasów na glebach najłagodniejszych i najmniej przydatnych rolniczo, zalesienia wzdłuż cieków wodnych pełniące funkcję stref buforowych, zakładanie pasów wiatrochronnych i zadrzewień śródpolnych, a także tworzenie połączeń między istniejącymi kompleksami leśnymi. Największe potrzeby w tym zakresie dotyczą obrębów Wilkołaz Górny, Ostrów, Pułankowice, Marianówka, Ewunin oraz doliny Urzędówki. Działania te nie tylko poprawią warunki gospodarowania i ochronę gleb, ale również zwiększą różnorodność biologiczną, wzmocnią retencję wodną i podniosą walory krajobrazowe całej gminy. Dzięki zalesieniom Wilkołaz będzie mógł rozwijać się w kierunku zrównoważonym, łącząc funkcję rolniczą z ochroną przyrody i tworzeniem przestrzeni przyjaznej mieszkańcom.

3.6.2 Wyeksponowanie walorów krajobrazowych

Gmina Wilkołaz posiada znaczne walory krajobrazowe, które wynikają zarówno z ukształtowania terenu, jak i z harmonijnego współistnienia rolnictwa, obszarów leśnych oraz dolin rzecznych. Charakterystyczne pasmowe pola, dolina rzeki Urzędówki, zadrzewienia śródpolne oraz rozproszone wsie o tradycyjnym układzie zabudowy tworzą obraz typowego krajobrazu rolniczego Wyżyny Lubelskiej. Aby zachować te wartości i jednocześnie je wyeksponować, konieczne jest podjęcie szeregu działań urządzeniowo-rolnych oraz krajobrazowych, które będą łączyły funkcję gospodarczą z ochroną przyrody i tworzeniem przestrzeni atrakcyjnej dla mieszkańców oraz osób odwiedzających gminę.

Podstawowym kierunkiem działań powinno być utrzymanie i podkreślenie roli doliny rzeki Urzędówki, która stanowi oś krajobrazową całego obszaru. Dolina ta charakteryzuje się malowniczym układem meandrującej rzeki, otaczających ją użytków zielonych oraz zadrzewień łąkowych. Proponuje się wyeksponowanie tego krajobrazu poprzez zachowanie i odnowienie użytków zielonych wzdłuż rzeki oraz stworzenie ciągłych pasów stref buforowych. Wprowadzenie pielęgnowanych zadrzewień wzdłuż brzegów, a także rozwój rolnictwa ekologicznego w przyległych gospodarstwach pozwoli zachować czystość wód i naturalny charakter doliny. Drugim elementem wymagającym działań jest układ pól pasmowych, typowy dla Wilkołaza i jego okolic. Choć z punktu widzenia gospodarczego rozdrobnione działki stanowią problem, to jednocześnie tworzą unikalny krajobraz o dużej wartości kulturowej. W ramach prac scaleniowych, które będą prowadzone na terenie gminy, należy zadbać, by przynajmniej fragmenty tradycyjnego układu pasmowego zostały zachowane i wyeksponowane. Takie działania mogą zostać zrealizowane w obrębach Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Trzeci czy Wólka Rudnicka, gdzie pola pasmowe są jeszcze dobrze czytelne w przestrzeni. Zachowanie charakterystycznych układów przestrzennych w krajobrazie podkreśli ciągłość tradycji rolniczej regionu i stanie się elementem wyróżniającym gminę.

Wyeksponowaniu walorów krajobrazowych sprzyja także utrzymanie i rozwój zadrzewień śródpolnych oraz pasów wiatrochronnych. Obecnie wiele z nich uległo degradacji, a część została wycięta w wyniku intensywnej gospodarki rolnej. Odtworzenie tych elementów w obrębach Wilkołaz Drugi, Pułankowice i Ewunin przywróci nie tylko funkcję ochronną przed erozją wietrzną, ale również wzbogaci krajobraz i nada mu większą plastyczność. Zadrzewienia wzdłuż dróg i miedz mogą być sadzone z gatunków rodzimych, takich jak lipa,

grab, klon czy wiąz, co podkreśli tradycyjny charakter krajobrazu i zwiększy jego wartość estetyczną.

Ważnym działaniem na rzecz wyeksponowania walorów krajobrazowych jest także podkreślenie roli wzgórz i wzniesień, z których roztaczają się panoramy na całą gminę. W obrębach Ostrów, Wilkołaz Górny i Marianówka znajdują się miejsca o szczególnych walorach widokowych. W tych lokalizacjach proponuje się ochronę otwartych pól przed nadmierną zabudową oraz budowa punktów widokowych w czystości i przejrzystości. Można również rozważyć utworzenie miejsc rekreacyjnych – niewielkich punktów wypoczynkowych z ławkami i tablicami informacyjnymi, które pozwolą mieszkańcom i turystom korzystać z krajobrazu w sposób świadomy i zorganizowany. Działania krajobrazowe powinny objąć również tereny zabudowane. Tradycyjne układy wsi ulicówek, typowe dla Wilkołaza, powinny być zachowane i podkreślane poprzez właściwe planowanie przestrzenne. Wprowadzenie zieleni przydrożnej, uporządkowanie przestrzeni wspólnych oraz odnowienie historycznych budynków o wartości kulturowej pozwoli zachować tożsamość krajobrazową gminy. Szczególnie Wilkołaz Pierwszy i Wilkołaz Poduchowny, z racji swojego położenia przy drodze krajowej i w sąsiedztwie doliny Urzędówki, mogą pełnić rolę wizytówki całej gminy, jeśli zostaną odpowiednio zagospodarowane.

Na obszarze gminy istnieją także miejsca, gdzie warto rozwijać elementy krajobrazu kulturowego i turystycznego. Dotyczy to m.in. otoczenia kapliczek i krzyży przydrożnych, które stanowią charakterystyczny element krajobrazu Lubelszczyzny. Wokół tych obiektów proponuje się tworzenie niewielkich zadrzewień i nasadzeń kwiatowych, które podkreślą ich znaczenie i wkomponują je harmonijnie w otoczenie. Podobne działania można prowadzić w sąsiedztwie dróg dojazdowych do wsi, gdzie zieleń i mała architektura mogą stworzyć przyjazny wizerunek gminy.

Wyeksponowanie walorów krajobrazowych gminy Wilkołaz wymaga kompleksowych i zróżnicowanych działań. Obejmują one zachowanie i podkreślenie roli doliny Urzędówki, ochronę fragmentów pól pasmowych jako unikalnego elementu kulturowego, odtworzenie zadrzewień śródpolnych i pasów wiatrochronnych, a także wyeksponowanie punktów widokowych w rejonie wzniesień. Ważnym aspektem jest także zachowanie tradycyjnego układu wsi i uporządkowanie przestrzeni publicznych oraz podkreślenie wartości obiektów kulturowych, takich jak kapliczki i krzyże. Dzięki tym działaniom gmina nie tylko zachowa swoje

cenne krajobrazy, ale także stworzy warunki do rozwoju turystyki i rekreacji, wzmacniając swoją tożsamość i atrakcyjność w regionie.

3.6.3 Formy ochrony krajobrazu i środowiska naturalnego

Gmina Wilkołaz należy do obszarów, w których krajobraz rolniczy współistnieje z elementami przyrodniczymi i kulturowymi, tworząc unikalne środowisko o dużej wartości. Doliny rzek, użytki zielone, pasmowe pola oraz rozproszone wsie budują harmonijną przestrzeń, którą należy chronić i odpowiednio kształtować. Formy ochrony krajobrazu i środowiska w gminie powinny koncentrować się na zachowaniu wartości przyrodniczych, przeciwdziałaniu degradacji środowiska oraz tworzeniu warunków dla rozwoju zrównoważonego rolnictwa i turystyki.

Ochrona krajobrazu wymaga również zachowania i rozwoju zadrzewień śródpolnych oraz pasów wiatrochronnych. Elementy te, poza funkcją ekologiczną, odgrywają dużą rolę w kształtowaniu estetyki przestrzeni. Ich odtworzenie i pielęgnacja są szczególnie potrzebne w obrębach Rudnik Szlachecki, Pułankowice i Wilkołaz Drugi, gdzie pola mają duże powierzchnie pozbawione naturalnych barier. Sadzenie drzew wzdłuż miedz, dróg polnych i granic działek pozwoli na wzbogacenie krajobrazu, ograniczenie erozji wietrznej oraz stworzenie siedlisk dla ptaków i owadów pożytecznych. Inną formą ochrony środowiska powinno być utrzymanie i rozwój użytków zielonych, które występują głównie w dolinach rzek i na terenach podmokłych. Ich zachowanie jest nie tylko istotne dla rolnictwa, ale również dla ochrony bioróżnorodności. W szczególności obręby Zdrapy, Ewunin i Marianówka dysponują terenami, które można przeznaczyć na trwałe łąki i pastwiska, chroniące gleby przed degradacją i zapewniające odpowiednią retencję wodną. W tych miejscach warto rozwijać przyjazne środowisku formy użytkowania, takie jak ekstensywny wypas bydła czy produkcja pasz zielonych.

Działania ochronne powinny objąć także obiekty kulturowe, które wpisują się w krajobraz i stanowią jego integralną część. Kapliczki, krzyże przydrożne czy układy historycznej zabudowy wiejskiej należy otoczyć opieką, poprzez pielęgnację otoczenia, nasadzenia zieleni i uporządkowanie przestrzeni wokół nich. W ten sposób zyskają one nie tylko walor religijny, ale także krajobrazowy i turystyczny. Ochrona środowiska naturalnego w gminie Wilkołaz wymaga również działań związanych z poprawą gospodarki wodnej. Konieczne jest odmulenie i konserwacja rowów melioracyjnych, a także budowa nowych

urządzeń, które będą sprzyjać zatrzymywaniu wody w krajobrazie. W obrębach Ostrów, Wilkołaz Górny i Pułankowice, gdzie obserwuje się okresowe niedobory wody, proponuje się wprowadzenie małej retencji – oczek wodnych i zbiorników przeciwpożarowych, które jednocześnie będą pełnić funkcje ekologiczne i rekreacyjne. Ważnym aspektem ochrony krajobrazu jest także utrzymanie otwartych przestrzeni widokowych. Wzniesienia w obrębach Ostrów i Marianówka oferują panoramy na dolinę Urzędówki i sąsiadujące wsie. Aby nie utraciły one swojej wartości, należy unikać nadmiernej zabudowy na stokach oraz prowadzić działania porządkowe w zakresie zieleni – usuwanie zadrzewień ekspansywnych zasłaniających widoki. W tych miejscach można również stworzyć punkty widokowe i miejsca rekreacyjne, które umożliwią mieszkańcom i turystom podziwianie krajobrazu.

Formy ochrony krajobrazu i środowiska w gminie Wilkołaz powinny obejmować: tworzenie stref buforowych wzdłuż Urzędówki i innych cieków wodnych, odtworzenie i pielęgnację zadrzewień śródpolnych, utrzymanie użytków zielonych, ochronę pasmowych układów pól, konserwację urządzeń melioracyjnych oraz kształtowanie otwartych przestrzeni widokowych. Szczególną rolę należy przypisać także ochronie obiektów kulturowych wpisanych w krajobraz. Dzięki tym działaniom gmina zyska spójną i trwałą strukturę przestrzenną, która będzie łączyć funkcję gospodarczą z przyrodniczą i rekreacyjną, zachowując jednocześnie unikalny charakter tego obszaru.

3.7 ROZWÓJ AGROTURYSTYKI I TURYSTYKI WIEJSKIEJ

3.7.1 Zaprojektowanie i urządzenie w terenie szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych

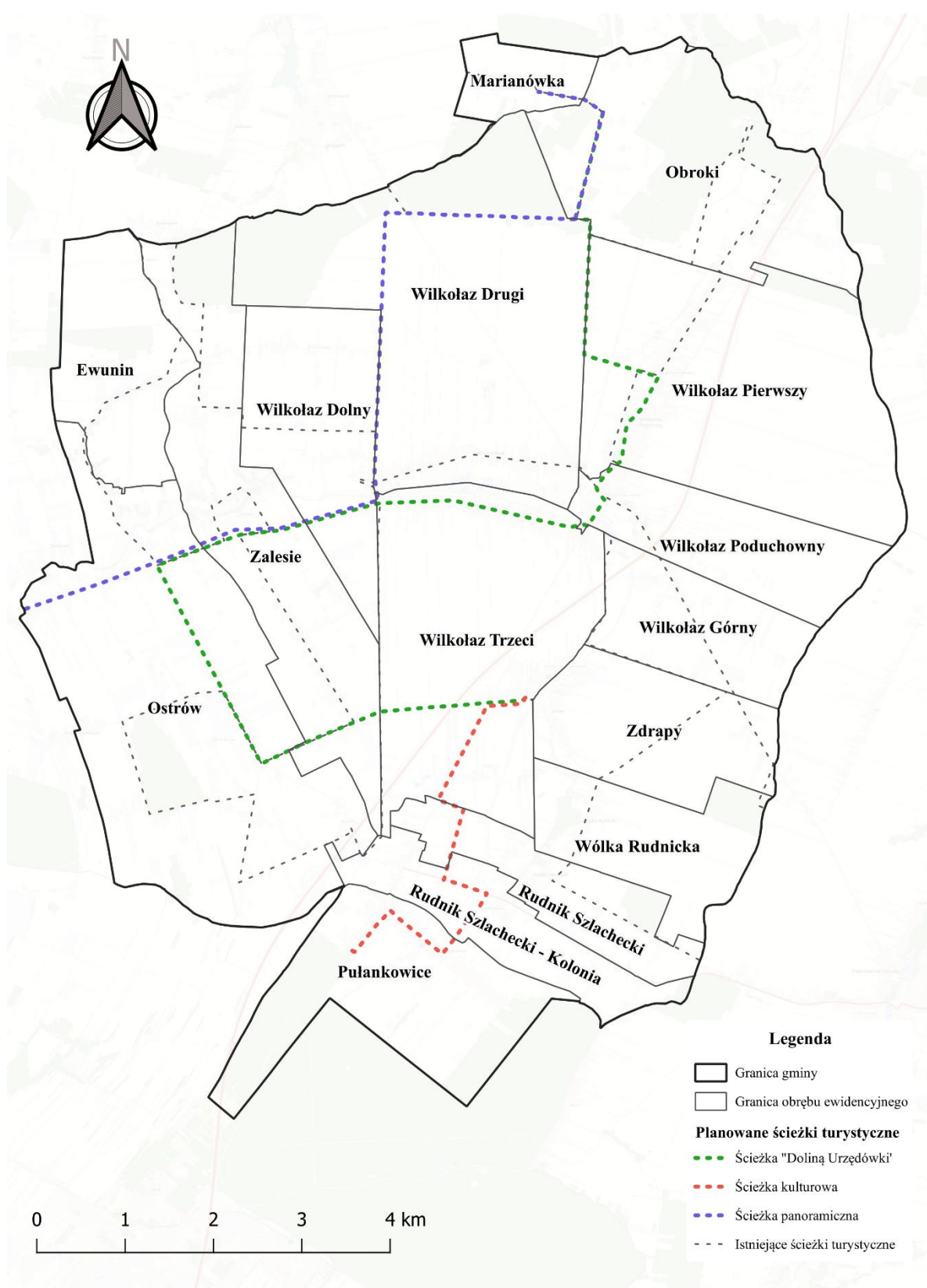
Ścieżki turystyczne piesze w gminie Wilkołaz stanowią doskonałe uzupełnienie oferty rekreacyjnej gminy (Rys 32.). To właśnie piesze wędrówki pozwalają w pełni docenić urok krajobrazu, z bliska zobaczyć przyrodę, a także dostrzec elementy kulturowe rozsiane w przestrzeni. Planowanie ścieżek turystycznych powinno opierać się na wykorzystaniu najcenniejszych elementów środowiska – doliny rzeki, wzgórz widokowych i tradycyjnego krajobrazu wsi.

Pierwsza z propozycji to ścieżka „Doliną Urzędówki”, biegnąca od stacji PKP w obrębie Wilkołaz Trzeci przez Zalesie, Ostrów, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Poduchowny, Wilkołaz Pierwszy i Obroki. Spacer tą trasą pozwala na poznanie walorów przyrodniczych rzeki – jej meandrów, otaczających łąk i zadrzewień. To miejsce idealne do odpoczynku, obserwacji

ptaków i poznawania przyrody. Trasa jest łagodna i dostępna nawet dla osób mniej sprawnych fizycznie. Wzdłuż niej można zaplanować punkty odpoczynku, tablice informacyjne o faunie i florze doliny, a także niewielkie pomosty nad rzeką. Drugą propozycją jest ścieżka panoramiczna, prowadząca przez Ostrów, Zalesie, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Drugi, Obroki i Marianówkę. Z wzniesień roztaczają się panoramy na dolinę Urzędówki i pasmowe pola, które tworzą unikalny krajobraz Lubelszczyzny. Trasa ta będzie bardziej wymagająca, ale jednocześnie atrakcyjna dla turystów poszukujących pięknych widoków i możliwości fotografowania krajobrazu. Można ją wzbogacić o punkty widokowe z altankami i ławkami, które staną się nie tylko miejscem odpoczynku, ale także przestrzenią spotkań i podziwiania krajobrazu. Trzecia ważna ścieżka to trasa kulturowa, biegnąca ze stacji PKP w obrębie Wilkołaz Trzeci do Rudnika Szlacheckiego i dalej do Pułankowic. Na trasie tej można podziwiać elementy tradycyjnego krajobrazu kulturowego – kapliczki, krzyże przydrożne, stare zagrody. To propozycja, która łączy walory krajobrazowe z historią i tradycją regionu. Wzdłuż trasy warto zaplanować tablice informacyjne opisujące znaczenie poszczególnych obiektów, a także małą architekturę – ławki, kosze, nasadzenia drzew.

Ścieżki turystyczne w gminie Wilkołaz mogą pełnić wiele funkcji jednocześnie: rekreacyjną, edukacyjną, kulturową i integracyjną. W połączeniu z dobrą infrastrukturą – oznakowaniem, mapami, punktami odpoczynku – staną się ważnym elementem zagospodarowania przestrzeni, podnoszącym atrakcyjność gminy zarówno dla mieszkańców, jak i dla turystów z zewnątrz.

Rys. 32. Planowane ścieżki turystyczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy stanu istniejącego

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

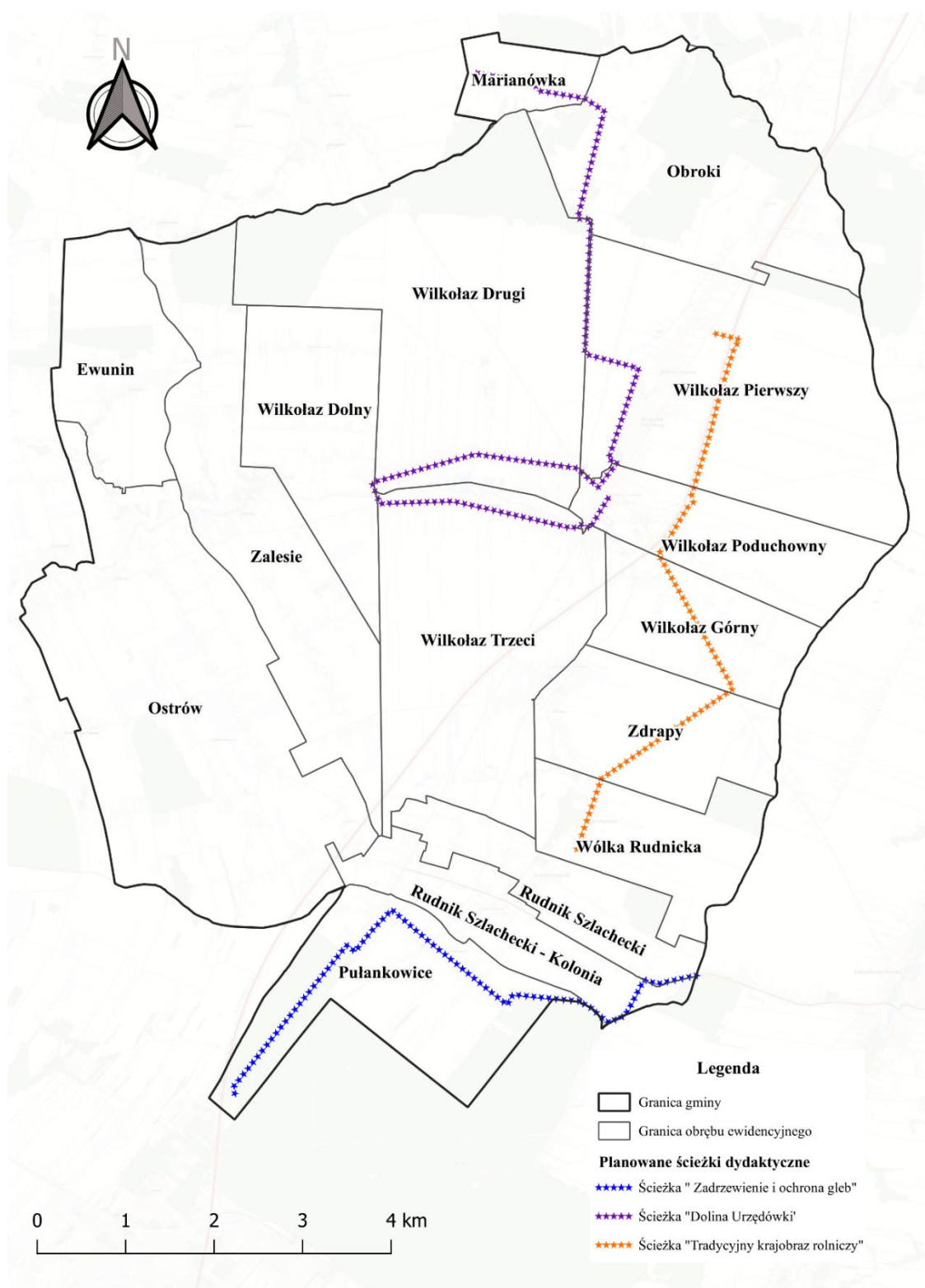
Ścieżki dydaktyczne to szczególna forma zagospodarowania przestrzeni, która łączy funkcję rekreacyjną z edukacyjną. W gminie Wilkołaz mogą stać się narzędziem do promowania wiedzy o przyrodzie, rolnictwie i ochronie krajobrazu. Ich odpowiednie zaprojektowanie pozwoli na stworzenie atrakcyjnych tras dla uczniów, studentów i turystów, które jednocześnie będą źródłem wiedzy i inspiracji.

Najważniejszą propozycją jest ścieżka przyrodnicza w dolinie Urzędówki, biegnąca od Wilkołaza Poduchownego, przez Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Trzeci oraz Wilkołaz Pierwszy do Marianówki (Rys. 33.). Trasa ta pozwala na pokazanie roli stref buforowych w ochronie wód, znaczenia użytków zielonych, a także bogactwa roślin i zwierząt charakterystycznych dla doliny rzecznej. Wzdłuż ścieżki można ustawić tablice edukacyjne, zorganizować punkty obserwacyjne i platformy widokowe, które ułatwią prowadzenie zajęć terenowych. Kolejna propozycja to ścieżka „Tradycyjny krajobraz rolniczy”, przebiegająca przez Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Poduchowny, Wilkołaz Górny, Zdrapy i Wólkę Rudnicką. Trasa ta pokazuje unikalny w skali regionu układ pól pasmowych, które są świadectwem dawnego sposobu gospodarowania. Dzięki odpowiedniemu opracowaniu można tu zaprezentować historię ich powstawania, wpływ na strukturę własnościową i organizację wsi. To ścieżka o dużym potencjale edukacyjnym, szczególnie dla uczniów i studentów kierunków rolniczych czy geograficznych. Trzecią trasą dydaktyczną mogłaby być ścieżka poświęcona zadrzewieniom i ochronie gleb, zlokalizowana w Rudniku Szlacheckim i Pułankowicach. Wzdłuż trasy można pokazać rolę pasów wiatrochronnych, zadrzewień śródpolnych i miedz w ochronie gleby przed erozją, w poprawie mikroklimatu i bioróżnorodności. Dzięki punktom dydaktycznym można uświadamiać, jak ważne jest racjonalne gospodarowanie krajobrazem rolniczym.

Infrastruktura ścieżek dydaktycznych powinna obejmować dobrze przygotowane tablice edukacyjne, miejsca do prowadzenia zajęć terenowych, ławki i wiaty. Warto także przygotować materiały dydaktyczne – broszury, mapy i aplikacje mobilne – które ułatwią korzystanie z trasy.

Ścieżki dydaktyczne w gminie Wilkołaz to inwestycja nie tylko w rozwój turystyki, ale także w edukację i podnoszenie świadomości ekologicznej. Mogą one stać się elementem promocji gminy jako miejsca, które łączy tradycję rolniczą z nowoczesnym podejściem do ochrony środowiska i edukacji przyrodniczej.

Rys. 33. Proponowane ścieżki dydaktyczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy stanu istniejącego

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
 sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
 NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

3.7.2 Zaprojektowanie i urządzenie ścieżek rowerowych

Rozwój sieci ścieżek rowerowych w gminie Wilkołaz powinien stać się jednym z priorytetowych. Gmina ma ogromny potencjał, by stać się miejscem atrakcyjnym dla turystyki rowerowej – zarówno tej rodzinnej i rekreacyjnej, jak i bardziej wymagającej. Atutem Wilkołaza jest zróżnicowany krajobraz: od doliny rzeki Urzędówki po rozległe wzgórza w obrębach Ostrów czy Marianówka. Dzięki odpowiedniemu zaprojektowaniu tras można połączyć te walory w spójną sieć rowerową (Rys. 34), która będzie służyła mieszkańcom i turystom.

Jedną z ważniejszych tras powinna być ścieżka wzdłuż doliny Urzędówki, biegnąca od Wilkołaza Pierwszego, przez Wilkołaz Trzeci i Poduchowny, aż do Obroków i Marianówki. To naturalny korytarz krajobrazowy gminy, pełen użytków zielonych, naturalnych zadrzewień i miejsc cennych przyrodniczo. Jazda rowerem wzdłuż rzeki daje możliwość obcowania z naturą, a jednocześnie jest trasą stosunkowo łatwą, idealną dla rodzin z dziećmi. Zaletą tej ścieżki jest różnorodność krajobrazu – rowerzysta mijając fragmenty łąk, niewielkie zagajniki, a miejscami pola pasmowe. Na trasie można zaplanować miejsca odpoczynku z wiatami, stołami i tablicami informacyjnymi o walorach doliny. Dobrym pomysłem byłyby także platformy widokowe i punkty do obserwacji ptaków, gdyż dolina Urzędówki jest miejscem występowania wielu gatunków.

Kolejna propozycja to ścieżka panoramiczna, łącząca Ostrów, Wilkołaz Górny i Marianówkę, z możliwością przedłużenia do Zdrap. To tereny o urozmaiconej rzeźbie, z licznymi wzniesieniami i dolinami. Trasa ta byłaby atrakcyjna zwłaszcza dla bardziej zaawansowanych rowerzystów, którzy oczekują wyzwań terenowych, a jednocześnie chcą podziwiać widoki. Z najwyższych punktów można obserwować panoramy na dolinę Urzędówki, a przy dobrej pogodzie nawet odległe pasma krajobrazowe. Na trasie warto zbudować punkty widokowe z altankami, gdzie można odpocząć i podziwiać krajobraz. Tego typu trasa ma także walor edukacyjny – pozwala zrozumieć, jak różnorodna jest przestrzeń gminy i jak rolnictwo współistnieje z przyrodą. Ścieżka kulturowa powinna biec z Wilkołaza Poduchownego przez Wilkołaz Górny i Zdrapy do Rudnika Szlacheckiego i Rudnika Szlacheckiego Kolonii. Ten obszar charakteryzuje się bogactwem elementów kulturowych, takich jak kapliczki, krzyże przydrożne, stare zagrody i charakterystyczna wiejska architektura. Połączenie trasy rowerowej z narracją o historii i tradycji regionu mogłoby stworzyć atrakcyjną propozycję dla turystów, którzy chcą nie tylko jechać, ale także poznawać dziedzictwo lokalne. Tablice informacyjne, foldery i aplikacje mobilne z opisem mijanych obiektów mogłyby wzbogacić tę

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

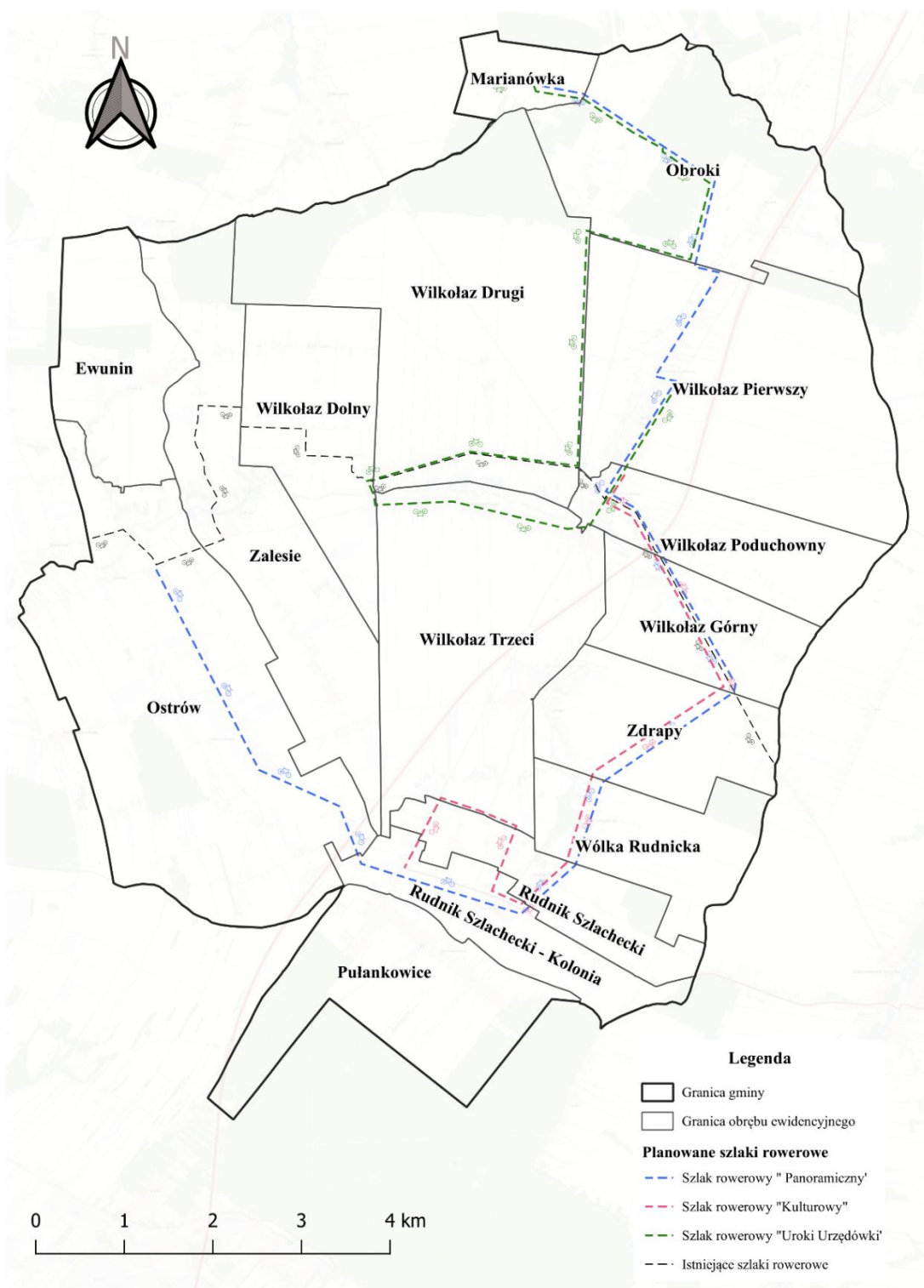
ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

trasę. Infrastruktura towarzysząca wszystkim ścieżkom powinna obejmować: utwardzoną nawierzchnię, oznakowanie kierunkowe i informacyjne, stojaki na rowery, wiaty i miejsca odpoczynku. Warto także pomyśleć o punktach serwisowych z pompkami i podstawowymi narzędziami. Na trasach o walorach przyrodniczych i krajobrazowych można dodać platformy widokowe, a na trasach kulturowych – tablice opisujące mijane obiekty. Dzięki temu ścieżki rowerowe w gminie Wilkołaz nie będą tylko infrastrukturą komunikacyjną, ale również narzędziem do promocji turystyki, edukacji i integracji lokalnej społeczności

Rys. 34. Proponowane szlaki rowerowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy stanu istniejącego

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

3.7.3 Poprawa infrastruktury turystycznej

Po pierwsze należy zwrócić uwagę na rozwój sieci szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych. Wilkołaz leży na obszarze atrakcyjnym krajobrazowo, a pagórkowaty teren Wyżyny Lubelskiej stwarza doskonałe warunki do turystyki pieszej i rowerowej. Warto więc wytyczyć i odpowiednio oznakować szlaki prowadzące przez najbardziej malownicze tereny – dolinę rzeki Urzędówki, lessowe wąwozy oraz obszary z zachowanymi tradycyjnymi układami pól i zadrzewieniami śródpolnymi. Szczególną uwagę należy zwrócić na połączenie tras z sąsiednimi gminami, tak aby stworzyć spójną sieć szlaków w skali całego powiatu. W miejscach o wysokich walorach przyrodniczych i historycznych można rozważyć utworzenie ścieżek dydaktycznych z tablicami edukacyjnymi opisującymi lokalną florę, faunę, geologię czy historię osadnictwa. Kolejnym obszarem wymagającym inwestycji są miejsca rekreacji i wypoczynku. W wielu gminach o podobnym charakterze dużą popularnością cieszą się niewielkie punkty rekreacyjne – altany, wiaty turystyczne, miejsca do grillowania czy punkty widokowe. W Wilkołazie warto takie obiekty lokować zwłaszcza w pobliżu cieków wodnych, np. nad Urzędówką czy przy oczkach wodnych i stawach, które mogą pełnić funkcję lokalnych terenów wypoczynkowych. W rejonach o atrakcyjnym ukształtowaniu terenu, np. w okolicach Wilkołaza Trzeciego i Zalesia, można rozważyć budowę punktów widokowych, z których turyści mogliby podziwiać panoramę Wyżyny Lubelskiej. Działania te nie tylko poprawią jakość spędzania czasu przez mieszkańców, ale też zwiększą atrakcyjność gminy dla przyjezdnych.

Rozwój infrastruktury turystycznej powinien iść w parze z poprawą bazy noclegowej i gastronomicznej. Na terenie gminy dominują gospodarstwa rolne, które mogą z powodzeniem rozwijać działalność agroturystyczną. Niezbędne jest jednak wsparcie właścicieli w modernizacji budynków, tworzeniu komfortowych warunków noclegowych oraz promocji ich oferty. Gmina mogłaby stworzyć lokalny program wspierania agroturystyki poprzez doradztwo, szkolenia, a także promocję w Internecie i mediach społecznościowych. Warto również zachęcać mieszkańców do tworzenia małej gastronomii opartej na lokalnych produktach – tradycyjnych przetworach, wypiekach czy potrawach regionalnych. Tego typu oferta, połączona z działalnością kół gospodyń wiejskich, może stać się ważnym elementem przyciągającym turystów.

Nie mniej istotna jest poprawa dostępności komunikacyjnej do atrakcji turystycznych. Choć przez gminę przebiega droga ekspresowa i linia kolejowa, to wiele miejsc o walorach krajobrazowych znajduje się poza głównymi szlakami komunikacyjnymi. Konieczna jest

modernizacja dróg gminnych i powiatowych prowadzących do wsi i terenów atrakcyjnych turystycznie, a także zapewnienie odpowiedniego oznakowania kierunkowego. Dobrze oznaczone tablice informacyjne i mapy turystyczne rozmieszczone w kluczowych punktach – przy stacjach kolejowych, w centrum Wilkołaza czy przy drogach wjazdowych do gminy – znacząco ułatwiłyby poruszanie się turystom. Ważnym elementem rozwoju turystyki w Wilkołazie jest również wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego i historycznego. Na terenie gminy znajdują się zabytki architektury sakralnej, tradycyjne kapliczki, stare układy ruralistyczne oraz ślady dawnego osadnictwa. Ich odpowiednie zabezpieczenie, odrestaurowanie oraz udostępnienie turystom pozwoliłoby na poszerzenie oferty o turystykę kulturową. Warto także zadbać o organizację cyklicznych wydarzeń kulturalnych i rekonstrukcji historycznych, które będą atrakcyjne nie tylko dla mieszkańców, ale też dla odwiedzających z zewnątrz. Z punktu widzenia współczesnych trendów istotne jest również wprowadzenie elementów turystyki proekologicznej i edukacyjnej. Gmina, ze względu na swoje walory przyrodnicze, może rozwijać ofertę w zakresie obserwacji przyrody, spacerów przyrodniczych czy warsztatów ekologicznych. Dobrym rozwiązaniem byłoby także tworzenie małych centrów edukacyjno-przyrodniczych, w których młodzież i turyści mogliby poznawać specyfikę lokalnych ekosystemów, uczyć się zasad ochrony środowiska i zrównoważonego korzystania z zasobów naturalnych. Nie można pominąć również potrzeby promocji gminy jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku. Nawet najlepiej rozwinięta infrastruktura turystyczna nie spełni swojej roli bez odpowiedniej promocji. W tym celu warto stworzyć profesjonalną stronę internetową gminy z rozbudowaną zakładką turystyczną, w której znajdą się informacje o szlakach, noclegach, atrakcjach, kalendarzu wydarzeń oraz produktach lokalnych. Promocję można uzupełniać poprzez współpracę z lokalnymi mediami, udział w targach turystycznych czy organizację konkursów i kampanii w mediach społecznościowych.

Aby poprawić infrastrukturę turystyczną w gminie Wilkołaz, należy wdrożyć kompleksowe działania obejmujące: budowę i oznakowanie szlaków pieszych oraz rowerowych, tworzenie miejsc rekreacyjnych i punktów widokowych, rozwój agroturystyki i lokalnej gastronomii, modernizację dróg dojazdowych do atrakcji, eksponowanie dziedzictwa kulturowego, rozwój turystyki edukacyjnej oraz promocję gminy. Realizacja tych przedsięwzięć pozwoli nie tylko zwiększyć atrakcyjność turystyczną gminy, ale także stworzy nowe możliwości rozwoju gospodarczego, zwiększy aktywność społeczną mieszkańców i poprawi jakość życia lokalnej społeczności. Dzięki połączeniu walorów przyrodniczych i kulturowych

z nowoczesnym podejściem do turystyki, Wilkołaz może stać się ważnym punktem na mapie turystycznej województwa lubelskiego.

3.7.4 Wyeksponowanie walorów turystycznych i krajobrazowych oraz obiektów kultury i zabytków

Gmina Wilkołaz dysponuje zestawem walorów krajobrazowych i kulturowych, które – przy przemyślanej ekspozycji oraz delikatnym, porządkującym zagospodarowaniu – mogą stać się osią rozwoju turystyki dziennej i weekendowej. Urozmaicona rzeźba Wyżyny Lubelskiej, dolina Urzędówki z pasem podmokłych łąk i stawów, mozaika pól z miedziami i śródpolnymi zadrzewieniami oraz gęsta sieć kapliczek, krzyży i małej architektury sakralnej tworzą ramę do zaprojektowania sieci łatwych w odbiorze przestrzeni, w których odwiedzający nie tylko „zobaczą” krajobraz, ale także go zrozumieją. Celem proponowanych działań jest z jednej strony uporządkowanie i wydobycie tego, co autentyczne, z drugiej – dodanie dyskretnych, dobrze zaprojektowanych elementów, które prowadzą turystę, zapewniają komfort i bezpieczeństwo, a mieszkańcom zostawiają przestrzeń codziennego użytkowania. Proponowany program łączy pięć równoległych ścieżek: identyfikację i porządkowanie punktów widokowych oraz korytarzy widokowych; sieć krótkich tras tematycznych z konsekwentnym systemem informacji; konserwację i ekspozycję obiektów kultury i dziedzictwa; uporządkowanie zieleni krajobrazowej wzdłuż dróg dojazdowych i przy wjazdach do wsi; oraz miękkie działania promocyjne oparte na lokalnych narracjach i produktach.

Pierwszym krokiem powinien być audyt widokowy w skali całej gminy, który wskaże miejsca, skąd czytelne są długie osie widokowe: krawędzie lessowe nad doliną Urzędówki, łagodne grzbiety między Wilkołazem Trzecim a Zalesiem, okolice Pułankowic, wyniesienia w Obrokach i Wólce Rudnickiej, wzgórza nad Ostrów–Koloniam oraz otwarte pola między Marianówką a Wilkołazem Górnym. Na bazie audytu należy wyznaczyć i utrzymać korytarze widokowe, czyli pasma, w których usuwa się przesłaniającą zielen inwazyjną (głównie samosiewy klonu jesionolistnego i robinii akacjowej), a pozostawia lub dosadza gatunki rodzime o niskiej wysokości docelowej (derenie, głogi, leszczyny) oraz pojedyncze solitery drzew (dąb, lipa) domykające perspektywy. Wzdłuż głównych dróg dojazdowych do wsi warto wprowadzić „ramy krajobrazowe”: niskie, powtarzalne nasadzenia z rodzimych krzewów, odtworzenie żywopłotów i pojedyncze aleje lipowe lub dębowe, które jednocześnie porządkują obraz miejscowości i budują tożsamościową, rozpoznawalną sekwencję wrażeń.

Równolegle trzeba zaprojektować spójny, nienachalny system informacji terenowej, który poprowadzi gościa przez najciekawsze miejsca bez mnożenia chaosu znaków. Zakłada on trzy poziomy: drogowaskazy kierunkowe (proste strzałki z nazwą miejsca i piktogramem), tablice przystankowe (krótka opowieść o miejscu, rys historyczny, szkic panoramy z podpisami wzgórz i dolin) oraz karty obiektowe przy kapliczkach, pomnikach, zabytkach techniki – w formie niewielkich tabliczek z kodem QR do odsłuchu dwuminutowych mini-audioprzewodników nagranych głosami mieszkańców. W centrach miejscowości – zwłaszcza w Wilkołazie Poduchownym i przy przystanku kolejowym – warto postawić mapy-plansze z siecią tras i czasami przejść, tak by zachęcić do krótkich, 40–90-minutowych spacerów „na próbę”, co znacząco zwiększa szansę, że przyjezdny wróci i odkryje kolejne pętle.

Kolejna ścieżka dotyczy ekspozycji obiektów kultury i zabytków. Na terenie gminy liczne są przydrożne krzyże i kapliczki, często o wysokiej wartości sentymentalnej i kompozycyjnej. Proponuje się utworzenie „Szlaku Małej Sakralnej Architektury”, który połączy po dwie–trzy kapliczki w każdej miejscowości w krótkie pętle rowerowo–piesze. Wokół obiektów należy wykonać drobne, lecz standardowe zabiegi: odchwaszczenie i odwodnienie stóp, naprawy tynków i detali przez konserwatora–rękodzielnicę, wymiana zniszczonych ogrodzeń na proste, drewniane płotki sztachetowe bez neonowych farb, wprowadzenie niskiej rabaty z rodzimych bylin (macierzanki, dzwonki, goździki siny) i murawy łąkowej zamiast trawnika wymagającego częstego koszenia. W przypadku większych obiektów – kościołów, dawnych budynków użyteczności publicznej, młynów czy mostków – wskazane są prace porządkowe zieleni w promieniu 20–30 m: usunięcie przesłaniających konarów, podniesienie koron, podświetlenie ciepłą, niską temperaturą barwową z opraw o małej mocy i ograniczonym rozsyłem, tak by wieczorem wydobyć bryłę bez zanieczyszczania światłem nieba. Tam, gdzie to zasadne, warto rozważyć odtworzenie historycznych osi dojść (np. alejek lipowych) oraz wprowadzenie dyskretnych siedzisk z oparciem, koniecznie z oparciem i podłokietnikiem ułatwiającym seniorom wstawanie.

Ważnym, a często pomijanym zasobem są drobne obiekty techniki: dawne przepusty, mostki nad rowami i dopływami Urzędówki, studnie z żurawiami, relikty kamiennych podmurówek stodół. Proponuje się ich inwentaryzację i wybór kilkunastu do pilotażowej konserwacji oraz oznakowania jako „okna w pamięć miejsca”. Konserwacja polegałaby na oczyszczeniu i uzupełnieniu spoin, zabezpieczeniu antykorozyjnym elementów stalowych, odsłonięciu przysłoniętych lica kamiennych oraz uporządkowaniu otoczenia – bez „upiększania” i wprowadzania agresywnych materiałów. Dla kilku charakterystycznych miejsc

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

warto przygotować proste fotopunkty – okrągłe stalowe płytki w gruncie, z których „najlepiej widać” kadr, wraz z piktogramem zachęcającym do zdjęć i hashtagem gminy.

Aby wzmocnić czytelność krajobrazu rolniczego, wskazane jest utrzymanie i częściowe odtworzenie struktury miedz i śródpolnych zadrzewień – nie tylko ze względów przyrodniczych, lecz także kompozycyjnych. W uzgodnieniu z rolnikami należy wytypować pasy, w których zachowuje się krzewy i pojedyncze drzewa oraz wprowadza niskie żywopłoty, tak by nie utrudniać prac polowych. W rejonach erozyjnych na stokach lessowych (m.in. między Ostrowem a Wilkołazem Pierwszym) pasy zieleni pełnią dodatkowo rolę przeciwoerozyjną, stabilizującą bruzdy spływu i ograniczającą zamulanie cieków.

W ramach programu kluczowe jest zaplanowanie i wykonanie dwóch punktów widokowych – w Ostrowie i w Marianówce – które staną się „kotwicami” całego systemu, referencyjnymi miejscami, skąd najpełniej czyta się krajobraz gminy (Rys. 35.). Punkt widokowy „Krawędź Ostrów” należy zlokalizować na naturalnej krawędzi lessowej dominującej nad doliną Urzędówki, w strefie przejścia pól ornych w łąki dolinne, na skraju terenów Ostrowa i Ostrów-Kolonia. Na tarasie proponuje się stworzyć: ławki z oparciem, stół piknikowy, stojaki rowerowe (8–10 stanowisk), kosz z selektywną zbiórką i teleskopową lunetę panoramiczną z prostą płytą orientacyjną; obok – wiatę ratunkową o powierzchni około 12 m² z dachem dwuspadowym, krytym gontem drewnianym lub blachą na rąbek, nawiązującą do lokalnych stodół. Od strony doliny wykona się suchy rów opaskowy i muldę chłonną obsianą mieszanką roślin łąkowych, aby przechwycić spływ powierzchniowy z pól i chronić skarpe przed rozmyciem. Zieleń towarzysząca powinna ograniczać się do niskich rodzimych krzewów stabilizujących skarpe oraz pojedynczych lip i dębów posadzonych poza osią widokową. Przy dojeździe – zatoka postojowa na 6–8. W warstwie narracyjnej tablica panoramiczna podpisuje dolinę, kierunki najbliższych wsi oraz opisuje, dlaczego mozaika pól i łągów jest cenna przyrodniczo. Punkt „Krawędź Ostrów” powinien pracować o zachodzie słońca; warto przewidzieć dwa niskie słupy oświetleniowe z czujnikiem zmierzchowym o barwie ciepłej, kierunkowo świecące na posadzkę, aby nie zanieczyszczać nieba światłem.

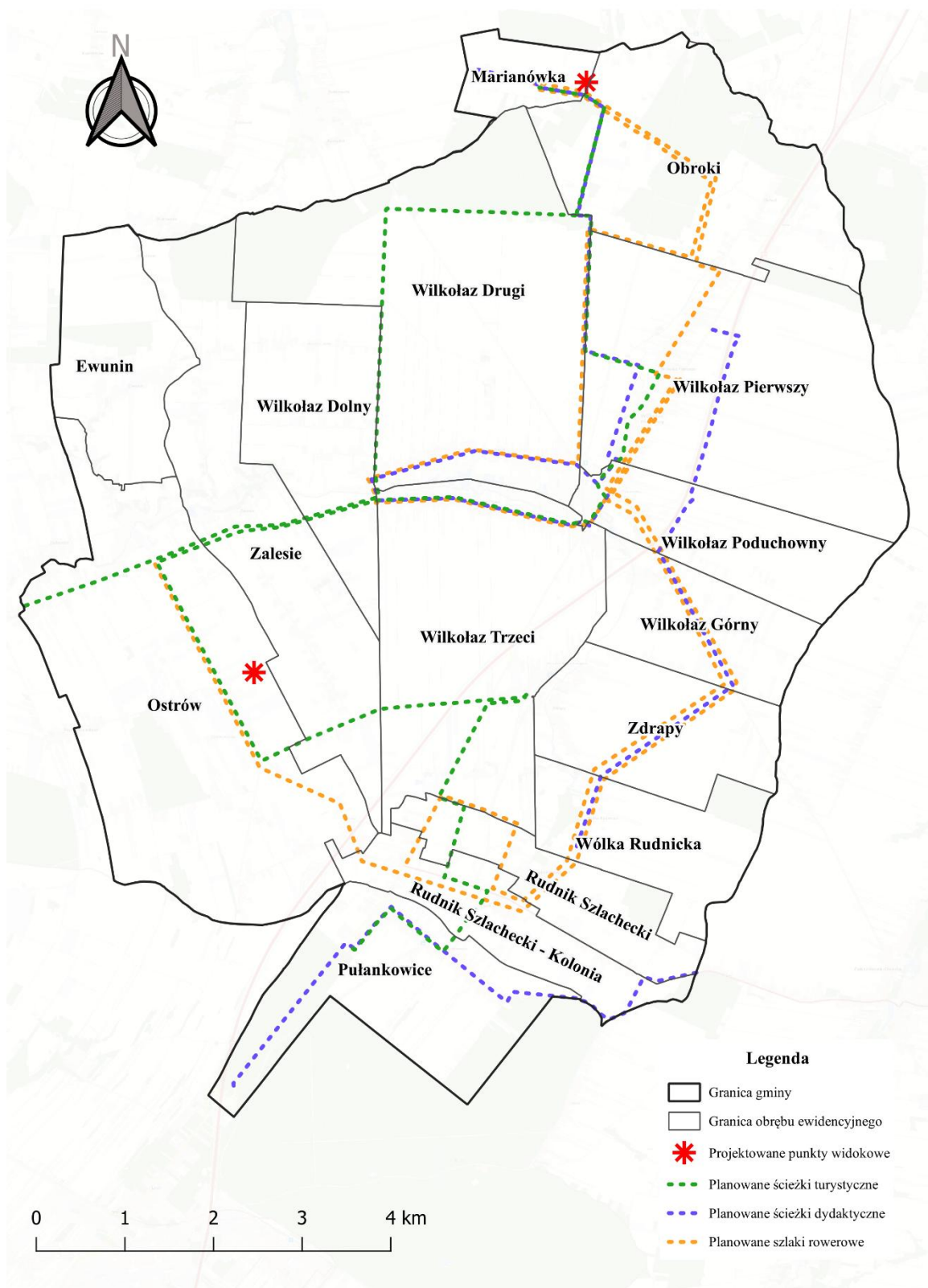
Drugi punkt – „Miedza Marianówka” – planuje się na łagodnym garbie w rejonie Marianówki, gdzie grzbiet pól rozpościera szeroką panoramę falujących wzniesień. To miejsce predestynowane do obserwacji wschodów słońca oraz „czytania” struktury tradycyjnego krajobrazu rolniczego z pasami upraw i miedzami. Szczególną uwagę trzeba poświęcić gospodarki zielenią: w osi widokowej usuwa się tylko inwazyjne samosiewy, zachowując je

jako punkty odniesienia. Wzdłuż miedzy dosadza się głogi i tarniny, aby wiosną i jesienią wzmocnić walory barwne. Przy początku pętli należy przewidzieć dwa miejsca postojowe, stojaki rowerowe i niewielką gablotę społecznościową, gdzie mieszkańcy mogą wieszać zaproszenia na wydarzenia i oferty produktów lokalnych. Oba punkty powinny być spięte jedną, krótką trasą łącznikową tak by w jeden dzień można było doświadczyć krajobrazu z dwóch wysokości i o różnej porze doby. W materiałach promocyjnych trzeba jasno zaznaczyć sugerowane godziny odwiedzin, pamiętając, że światło jest „narzędziem” ekspozycji: Ostrów – zachód, Marianówka – wschód i południe. Całość mogą uzupełnić mała architektura: ławki, kosze z pokrywą, stojaki, powtarzalne ogrodzenia skarp (jeżeli są wymagane).

Aby wydobyć walory kulturowe, trzeba też „opowiedzieć” historię miejscowości w terenie. W Ostrowie i Marianówce – przy punktach widokowych – zaleca się umieścić krótką opowieść o strukturze pól i dawnych zwyczajach rolniczych (np. o znaczeniu miedz, wspólnych pracach, święceniu pól), zilustrowaną archiwalnym zdjęciem pozyskanym od mieszkańców. W Wilkołazie Pierwszym i przy stacji kolejowej warto dodać planszę o dziejach transportu i roli kolei w codzienności wsi. Na poziomie detali warto wprowadzić dwa elementy, które „robią różnicę”: konsekwentne, drewniane witacze z nazwami wsi w jednej typografii i kolorystyce oraz proste gabloty „półki lokalnych produktów” przy wybranych świetlicach czy remizach, gdzie w weekendy wystawia się miody, soki, suszone owoce, sery. Turyści szukają pamiątek „do zjedzenia”, a ekspozycja produktów podnosi widoczność pracy rolników.

Wreszcie – utrzymanie. Każdy element, który nie ma gospodarza, po sezonie szarzeje. Dlatego rekomenduje się przyjęcie „opiekunów miejsca”: sołectwo, koło gospodyń, klasa szkolna lub grupa nieformalna, która dwa razy w roku ma „dyżur” przy konkretnym punkcie: przegląd małej architektury, drobne naprawy, wykoszenie podejść, uzupełnienie worków w koszach. Gmina zapewnia materiały, sprzęt i wsparcie techniczne, a opiekunowie zyskują pierwszeństwo ekspozycji swoich inicjatyw na gablotach. W budżecie utrzymaniowym należy zabezpieczyć środki na cykliczne przeglądy konstrukcji drewnianych (olejowanie co dwa lata), kontrolę stabilności balustrad, uzupełnianie podsyppek i naprawę miejsc rozjechanych po zimie.

Rys. 35. Usytuowanie proponowanych punktów widokowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy stanu istniejącego

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
 sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
 NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Zaproponowany program nie wymaga „wielkich gestów”. Opiera się na sumie małych, powtarzalnych działań – porządkowaniu zieleni, naprawie detali, wyraźnym, ale subtelnym oznakowaniu – oraz na dwóch charakterystycznych punktach widokowych. To one staną się rozpoznawalnymi bramami do krajobrazu gminy, a sieć krótkich tras, zadbane kapliczki i odnowione detale techniczne dopełnią obrazu miejsca, które jest prawdziwe, gościnne i łatwe do pokochania. Dzięki temu Wilkołaz zyska nie tylko nowych odwiedzających, ale też wzmacnia dumę mieszkańców z codziennego pejzażu – bo dobrze zaprojektowana ekspozycja walorów turystycznych i kulturowych zaczyna się od szacunku do tego, co już jest.

3.8 STOPIEŃ ZAPOTRZEBOWANIE NA PRACĘ URZĄDZENIOWO – ROLNE

3.8.1 Scalenia gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym

Scalenie gruntów to jedno z podstawowych zabiegów urządzeniowo-rolnych pozwalających na prawidłowe kształtowanie rozłogów gospodarstw rolnych na terenie wsi. Podstawowym celem tego działania będzie:

- poprawa rozłogu i struktury obszarowej gospodarstw rolnych,
- ograniczenie liczby działek o kształtach niedogodnych dla uprawy,
- zmniejszenie liczby działek w gospodarstwach rolnych,
- dostosowanie granic działek do systemu urządzeń melioracji wodnych oraz rzeźby terenu, udoskonalenie przestrzennego układu dróg transportu rolnego,
- stworzenie lepszych warunków dla prowadzenia produkcji polowej,
- wydzielenie gruntów niezbędnych na cele infrastruktury technicznej i społecznej w ramach postępowania scaleniowego – bez procedur wyłączeniowych, kształtowanie krajobrazu rolniczego, z zachowaniem enklaw roślinności o charakterze naturalnym i półnaturalnym.

Jest to jedno z podstawowych narzędzi urządzeniowo-rolnych, które w gminie Wilkołaz odgrywa szczególnie istotną rolę. Obszar ten charakteryzuje się dużym udziałem gospodarstw rodzinnych, a przez lata naturalnych podziałów i spadkobrania wytworzyła się tutaj specyficzna struktura gruntów, oparta na wielu małych, wąskich i pasmowych działkach. Dodatkowo rozwój infrastruktury, a zwłaszcza budowa drogi ekspresowej S19, wprowadził do układu przestrzennego gruntów kolejne utrudnienia. Wszystko to powoduje, że scalenia stały się pilną

potrzebą, warunkującą poprawę efektywności gospodarowania i zapewnienie trwałego rozwoju rolnictwa w gminie.

Największe zapotrzebowanie na prace scaleniowe występuje w obrębach Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Poduchowny oraz Wilkołaz Pierwszy (Rys.36.). To właśnie przez te miejscowości przebiega droga ekspresowa S19, która radykalnie zmieniła strukturę przestrzenną gruntów. Nowa trasa przecięła działki ewidencyjne, dzieląc je na części znajdujące się po obu stronach drogi, a często należące do jednego właściciela. W rezultacie powstała typowa „szachownica gruntów”, która nie tylko zwiększa odległości między poszczególnymi polami, ale także utrudnia dojazd i podnosi koszty produkcji rolnej. Wiele działek straciło bezpośredni dostęp do dróg, a inne przybrały kształty zupełnie nieprzystające do prowadzenia nowoczesnej uprawy. W tych obrębach scalenie gruntów jest więc niezbędne i powinno być przeprowadzone w pierwszej kolejności. Działania poscaleniowe muszą tu obejmować wytyczenie nowej, spójnej sieci dróg dojazdowych do pól, tak aby każdy gospodarz miał dogodny dostęp do swoich gruntów. Konieczne będzie także dostosowanie granic działek do istniejącej infrastruktury oraz rzeźby terenu, a ponadto przeprowadzenie prac melioracyjnych w celu poprawy gospodarki wodnej. Dzięki temu gospodarstwa odzyskają warunki do sprawnego i ekonomicznego prowadzenia produkcji.

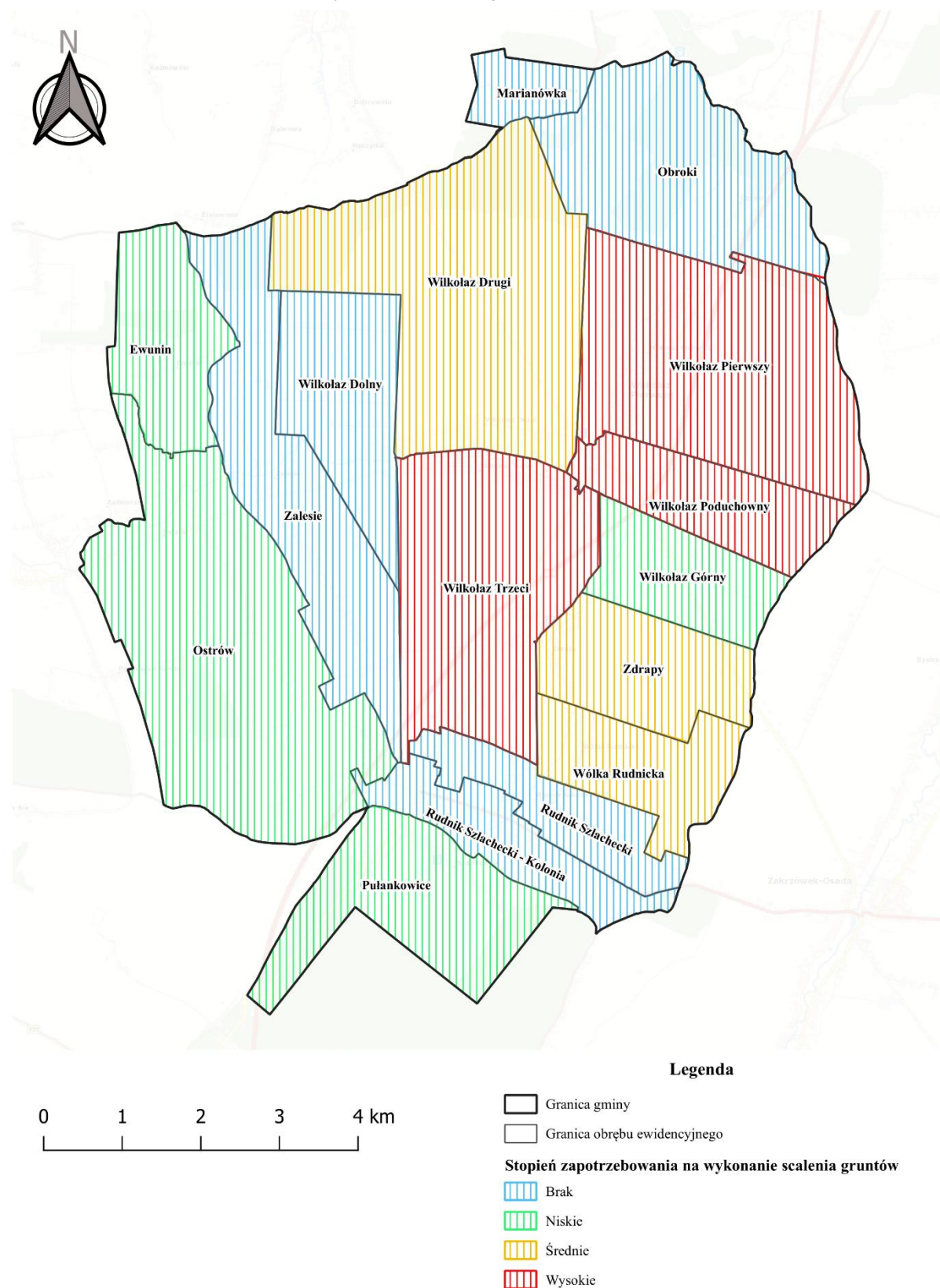
Duże zapotrzebowanie na scalenie występuje także w obrębach Wilkołaz Drugi, Zdrapy oraz Wólka Rudnicka. Choć w tych miejscowościach droga ekspresowa nie spowodowała aż tak radykalnych podziałów, problemem pozostaje duża liczba działek pasmowych oraz działek bez bezpośredniego dostępu do drogi. Utrudnia to mechanizację i racjonalne wykorzystanie ziemi, a jednocześnie powoduje konieczność korzystania z przejazdów przez grunty sąsiednie, co często rodzi konflikty między właścicielami. Scalenia w tej grupie obrębów pozwolą na zmniejszenie liczby działek w gospodarstwach, ich powiększenie i nadanie kształtów bardziej funkcjonalnych dla upraw. Po scaleniu konieczne będzie urządzenie nowej sieci dróg transportu rolnego, która poprawi dostępność pól i zmniejszy koszty pracy. Warto także przewidzieć modernizację i uzupełnienie systemów melioracyjnych, ponieważ na części gruntów występują problemy z nadmiernym uwilgotnieniem.

Średni stopień zapotrzebowania na scalenia dotyczy obrębów Pułankowice, Ewunin, Ostrów oraz Wilkołaz Górny. W tych wsiach struktura gruntów jest nieco lepsza, jednak nadal występuje wiele działek pasmowych i fragmentów pól pozbawionych dogodnego dojazdu. Choć problemy te nie są aż tak naglące jak w obrębach pierwszej i drugiej grupy, scalenia

pozwołyby na znaczną poprawę warunków gospodarowania. Po przeprowadzeniu prac istotne będzie wykonanie zagospodarowania poscaleniowego, w tym przede wszystkim budowy i modernizacji dróg dojazdowych, które usprawnią transport rolniczy. W obrębach tych warto także wprowadzić elementy krajobrazowe w postaci pasów zadrzewień śródpolnych, które będą chronić gleby przed erozją i poprawią walory przyrodnicze przestrzeni rolniczej.

Scalenia gruntów w gminie Wilkołaz będą miały charakter kompleksowy i powinny zostać powiązane z szerokim zakresem działań poscaleniowych. Ich celem jest nie tylko poprawa rozłogu działek, ale także stworzenie lepszego układu komunikacyjnego, dostosowanie granic do systemów melioracyjnych i rzeźby terenu, a także wydzielenie gruntów na cele infrastruktury technicznej i społecznej. W ramach tych prac możliwe będzie wytyczenie terenów pod drogi, obiekty użyteczności publicznej czy sieci przesyłowe, bez konieczności prowadzenia uciążliwych procedur wywłaszczeniowych. Równie ważne będzie zachowanie enklaw naturalnej i półnaturalnej roślinności, co pozwoli połączyć funkcje produkcyjne z ochroną krajobrazu. Scalenia gruntów w gminie Wilkołaz są nie tylko potrzebą, ale wręcz warunkiem dalszego rozwoju rolnictwa. Największe potrzeby występują tam, gdzie droga ekspresowa S19 wprowadziła poważne zakłócenia w układzie przestrzennym, duże potrzeby mają wsie z rozdrobnionymi gruntami i brakiem dostępu do dróg, a średnie zapotrzebowanie dotyczy tych obrębów, gdzie problemy są mniej nasilone, lecz wciąż widoczne. Dzięki scaleniom i właściwie zaplanowanemu zagospodarowaniu poscaleniowemu możliwe będzie stworzenie nowoczesnej, uporządkowanej przestrzeni rolniczej, która zapewni lepsze warunki do gospodarowania i zwiększy konkurencyjność rolnictwa w całej gminie

Rys. 36. Stopień zapotrzebowania na wykonanie scalenia gruntów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy danych EGIB oraz inwentaryzacji terenowej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

3.8.2 Urządzenie funkcjonalnej sieci dróg

Sprawną i nowoczesną sieć drogową stanowi fundament prawidłowego funkcjonowania rolnictwa i życia codziennego mieszkańców gminy Wilkołaz. Drogi w tym regionie pełnią podwójną funkcję – są niezbędne zarówno do transportu produktów rolnych, jak i do obsługi komunikacyjnej gospodarstw, osiedli mieszkaniowych oraz lokalnej przedsiębiorczości. Tymczasem analiza stanu technicznego istniejących tras pokazuje, że aż 44,18 km dróg znajduje się w złym stanie, co oznacza, że nie spełniają one podstawowych wymogów przejezdności dla ciągników, maszyn rolniczych oraz pojazdów ciężarowych. Nierówne nawierzchnie, brak sprawnego odwodnienia i zniszczone pobocza powodują, że korzystanie z tych dróg jest uciążliwe i niebezpieczne. Dodatkowo inwentaryzacja wykazała, że 14,38 km dróg ujętych w ewidencji faktycznie nie istnieje, a w praktyce ich ślady zatarty się w terenie (Rys.37.). W tym kontekście niezbędne staje się zaplanowanie i przeprowadzenie szeroko zakrojonych prac zmierzających do stworzenia funkcjonalnej, nowoczesnej i trwałej sieci drogowej.

Prace urządzeniowe w tym zakresie powinny opierać się przede wszystkim na kompleksowej modernizacji istniejących tras. Drobne zabiegi naprawcze, takie jak punktowe zasypywanie dziur, okazują się niewystarczające i jedynie doraźne. Konieczna jest przebudowa nawierzchni z zastosowaniem warstw bitumicznych, które pozwolą na zwiększenie nośności i trwałości dróg. Niezwykle ważnym elementem będzie także poprawa systemu odwodnienia, aby woda opadowa i roztopowa nie zatrzymywała się na powierzchni, niszcząc nawierzchnię i utrudniając przejazd. Równocześnie należy uporządkować i poszerzyć pobocza, usuwając samosiewne krzewy i drzewa, które ograniczają widoczność i powodują zagrożenie dla użytkowników.

W kontekście gminy Wilkołaz modernizacja powinna w pierwszej kolejności objąć drogi o największym znaczeniu dla obsługi gruntów rolnych i komunikacji między wsiami. Istotne będzie zatem usprawnienie tras łączących sąsiadujące miejscowości, co pozwoli skrócić przejazdy, odciążyć główne szlaki komunikacyjne i zwiększyć bezpieczeństwo ruchu. W planach znajduje się także przebudowa dróg wewnątrz wsi, które pełnią funkcję łączników między gospodarstwami a drogami głównymi. Modernizacja tych ciągów nie tylko poprawi komfort mieszkańców, ale także ułatwi dostęp do pól i obiektów gospodarczych, co wprost przełoży się na sprawniejsze funkcjonowanie lokalnego rolnictwa.

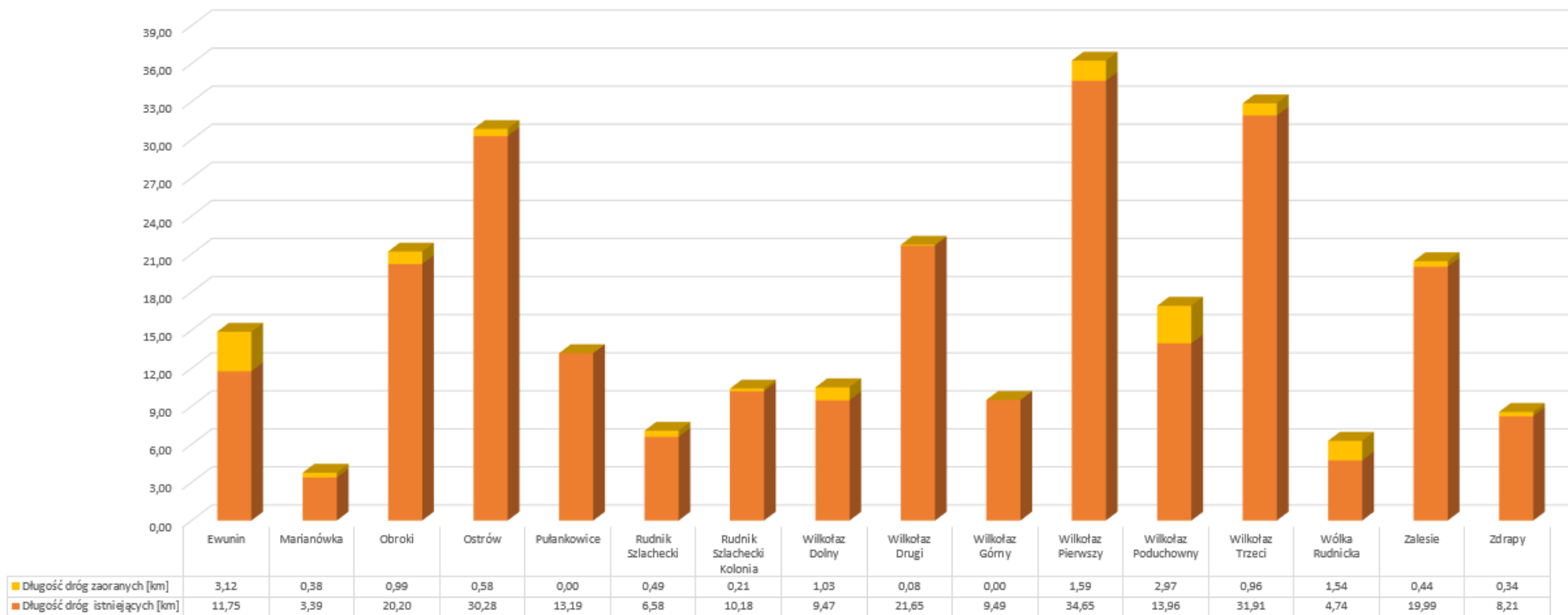
Obok modernizacji istniejących tras szczególnym zadaniem będzie budowa nowych dróg rolniczych i lokalnych, które wypełnią luki w obecnym układzie komunikacyjnym. Na podstawie analizy inwentaryzacyjnej i konsultacji z sołtysami wskazano obręby, w których potrzeba takich inwestycji jest największa. Wśród nich znajdują się Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Trzeci i Wilkołaz Górny – miejscowości o dużym rozdrobnieniu gruntów, gdzie wiele działek nie ma dogodnego dostępu do istniejącej sieci. Podobna sytuacja występuje w Wilkołazie Dolnym, Rudniku Szlacheckim i Rudniku Szlacheckim Kolonii, gdzie liczne działki pasmowe wymagają wytyczenia nowych dojazdów rolniczych. Zapewnienie przejezdności w tych miejscach pozwoli uniknąć konieczności korzystania z cudzych gruntów, co dziś jest częstą przyczyną konfliktów między właścicielami.

Konieczność budowy nowych dróg wskazano także w Marianówce, Obrokach i Zdrapach. Są to wsie, w których brak pełnej sieci komunikacyjnej znacząco utrudnia funkcjonowanie gospodarstw i dostęp do pól. Wprowadzenie dodatkowych tras pozwoli na scalenie przestrzeni rolniczej i lepsze skomunikowanie poszczególnych części obrębów. Po modernizacji i budowie nowe drogi pełnić będą nie tylko funkcję gospodarczą, lecz także społeczną. Wiele z nich stanie się lokalnymi łącznikami pomiędzy wsiami, skracającymi czas przejazdu i odciążającymi drogi powiatowe oraz wojewódzkie. To w konsekwencji poprawi płynność ruchu, bezpieczeństwo użytkowników oraz przyczyni się do rozwoju turystyki i rekreacji na terenie gminy.

Ważnym elementem prac związanych z urządzeniem funkcjonalnej sieci dróg będzie także uwzględnienie wymagań współczesnej mechanizacji rolnictwa. Drogi muszą być projektowane i modernizowane w taki sposób, aby mogły bez przeszkód poruszać się po nich szerokie maszyny rolnicze, a nawierzchnie muszą być odporne na intensywne użytkowanie w okresach prac polowych. Należy również zwrócić uwagę na powiązanie sieci drogowej z systemami melioracyjnymi – rowy odwadniające, przepusty i urządzenia wodne muszą być integralną częścią modernizacji, by zapobiegać podtopieniom i niszczeniu nawierzchni.

Rys. 37. Długość dróg w kategoriach istnienia

Długość dróg w kategoriach istnienia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGIB oraz inwentaryzacji stanu istniejącego

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Urządzenie funkcjonalnej sieci dróg w gminie Wilkołaz wymaga zarówno modernizacji istniejących tras, jak i budowy nowych odcinków w kluczowych obrębach. Działania te pozwolą na lepszą obsługę gruntów rolnych, poprawę warunków gospodarowania, a także zapewnią mieszkańcom wygodną i bezpieczną komunikację. Uporządkowana i nowoczesna sieć dróg lokalnych stanie się fundamentem rozwoju przestrzennego gminy, wspierając zarówno rolnictwo, jak i funkcje pozarolnicze, takie jak turystyka, rekreacja czy lokalne inwestycje. Dzięki temu Wilkołaz będzie mógł wykorzystać swój potencjał gospodarczy i przyrodniczy w sposób harmonijny i trwały.

3.8.3 Rekultywacja nieużytków

Rekultywacja nieużytków w gminie Wilkołaz jest potrzebna i powinna obejmować przywrócenie do użytkowania terenów nieużytkowanych, zwłaszcza w obrębach Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Pierwszy, Wólka Rudnicka oraz Zdrapy. Według wykonanych analiz tereny te wykazują największe zróżnicowanie pod względem jakości gleb i sposobu ich użytkowania. W wielu miejscach grunty te są porzucone, odłogowane lub uległy degradacji wskutek nieodpowiedniej gospodarki rolnej, erozji czy też długotrwałego braku upraw. Działania rekultywacyjne powinny być ukierunkowane na przekształcenie tych terenów w użytki rolne, leśne bądź rekreacyjne, w zależności od ich lokalizacji, potencjału przyrodniczego i możliwości zagospodarowania.

Na gruntach o wyższej bonitacji gleb, szczególnie w okolicach Wilkołaza Pierwszego i Trzeciego, zaleca się rekultywację rolną. Oznacza to przede wszystkim przeprowadzenie zabiegów melioracyjnych, wapnowania zakwaszonych gleb, poprawę struktury gruzełkowatej poprzez nawożenie organiczne, a następnie ponowne włączenie ich do produkcji rolnej. Dzięki temu możliwe będzie zwiększenie areалу użytków rolnych w gminie, co ma istotne znaczenie w kontekście lokalnej gospodarki opartej na rolnictwie. Ponowne zagospodarowanie nieużytków pozwoli także na bardziej racjonalne wykorzystanie przestrzeni, ograniczając proces fragmentacji pól i przyczyniając się do poprawy warunków gospodarowania.

W przypadku gruntów o mniejszej przydatności rolniczej, zwłaszcza w obrębie Wólki Rudnickiej oraz Zdrap, zakładana jest możliwość przeznaczenia ich pod zalesienia. Zalesienie takich obszarów, szczególnie graniczących z już istniejącymi kompleksami leśnymi, przyniesie liczne korzyści ekologiczne. Powiększenie powierzchni leśnej sprzyjać będzie ochronie zasobów przyrodniczych, wzrostowi bioróżnorodności oraz poprawie bilansu wodnego. Lasy

stanowią także naturalną barierę przed erozją, a w kontekście zmian klimatycznych odgrywają rolę w sekwestracji dwutlenku węgla. Rekultywacja w formie zalesienia nie tylko więc chroni glebę i przyrodę, lecz również zwiększa walory krajobrazowe gminy, co może być impulsem do rozwoju agroturystyki.

Kolejnym kierunkiem rekultywacji jest tworzenie stawów i małych zbiorników wodnych. Takie rozwiązanie proponowane jest m.in. dla obniżen terenowych i gruntów podmokłych, które trudno przystosować do produkcji rolnej. Budowa stawów poprawi retencję wodną gminy, co jest szczególnie istotne w okresach suszy i zmiennych warunków klimatycznych. Ponadto powstanie nowych akwenów może wspierać rozwój lokalnej turystyki i rekreacji – stawy mogą pełnić funkcje wędkarskie, rekreacyjne, a nawet edukacyjne. Tworzenie siedlisk wodnych sprzyja również wzrostowi bioróżnorodności, umożliwiając bytowanie płazom, ptakom wodnym i innym gatunkom związanym z mokradłami.

Rekultywacja nieużytków w gminie Wilkołaz powinna być procesem kompleksowym. Wymaga przeprowadzenia zabiegów technicznych, takich jak niwelacja terenu, usunięcie odpadów i gruzu, rekultywacja gleb poprzez nawożenie i melioracje, a także działań biologicznych, w tym nasadzeń drzew, krzewów czy wprowadzenia roślinności zadarniającej. W przypadku terenów przeznaczonych pod rekreację warto rozważyć również zagospodarowanie w kierunku infrastruktury turystycznej – ścieżek spacerowych, tras rowerowych czy terenów zielonych, które poprawią jakość życia mieszkańców i zwiększą atrakcyjność gminy.

Korzyści płynące z rekultywacji są wielowymiarowe. Z jednej strony dotyczą poprawy jakości środowiska naturalnego – rekultywacja przywraca naturalne siedliska, chroni glebę przed erozją, zwiększa retencję wód i wzbogaca krajobraz. Z drugiej strony ma także wymiar społeczny i gospodarczy – umożliwia ponowne wykorzystanie terenów na cele rolnicze, leśne czy rekreacyjne, wspiera rozwój gospodarki lokalnej i podnosi walory estetyczne gminy. W dłuższej perspektywie rekultywacja wpływa również na poprawę mikroklimatu regionu i zwiększenie odporności ekosystemów na zmiany klimatyczne. Rekultywacja nieużytków w gminie Wilkołaz jest konieczna i powinna obejmować różne formy zagospodarowania dostosowane do lokalnych warunków. W obrębach Wilkołaz Trzeci i Pierwszy głównym celem powinno być przywrócenie gruntów do produkcji rolniczej, natomiast w Wólce Rudnickiej i Zdrapach – zalesienia oraz częściowe przeznaczenie pod zbiorniki wodne. Takie podejście

pozwole na pełniejsze wykorzystanie potencjału gminy, poprawę jakości środowiska oraz stworzenie nowych możliwości dla jej mieszkańców.

3.8.4 Poprawa warunków wodnych przez realizację urządzeń melioracji i retencji wodnej

Poprawa retencji wodnej i nawodnień w gminie Wilkołaz wymaga zintegrowanych działań obejmujących zarówno zachowanie naturalnych ekosystemów, jak i modernizację istniejącej infrastruktury wodnej. Gmina Wilkołaz charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu, obecnością cieków wodnych oraz obszarów podmokłych, co stwarza potencjał do efektywnego gospodarowania wodą, ale równocześnie rodzi problemy związane z lokalnymi podtopieniami oraz okresowymi niedoborami wody. W obliczu nasilających się zjawisk klimatycznych, takich jak susze czy intensywne opady, kluczowe znaczenie ma wdrożenie kompleksowego programu melioracji i retencji wodnej, dostosowanego do lokalnych warunków przyrodniczych i rolniczych.

Jednym z podstawowych działań jest tworzenie śródpolnych oczek wodnych oraz ochrona istniejących mokradeł, które zwiększają zdolność terenu do zatrzymywania wody. Oczka wodne, szczególnie w rejonach pól uprawnych w Wilkołazie Pierwszym i Trzecim, mogą pełnić rolę naturalnych rezerwuarów, zatrzymujących nadmiar wody opadowej i umożliwiających jej powolne uwalnianie w okresach suszy. Dzięki temu poprawie ulega bilans wodny gleb, co ma istotne znaczenie dla lokalnego rolnictwa, opartego w dużej mierze na uprawach wymagających stabilnych warunków wilgotnościowych. Mokradła zlokalizowane m.in. w dolinach cieków wodnych w obrębie Zdrap i Wólki Rudnickiej powinny być objęte ochroną i częściową renaturyzacją, aby pełniły funkcję naturalnych gąbek, zatrzymujących wodę i wspierających różnorodność biologiczną.

Drugim istotnym kierunkiem jest budowa i modernizacja małych zbiorników wodnych, które pełnią funkcje retencyjne i stabilizują lokalne stosunki wodne. Takie obiekty powinny powstać w zagłębieniach terenowych oraz na gruntach o mniejszej przydatności rolniczej, zwłaszcza w południowej części gminy. Zbiorniki retencyjne działają jak rezeruary – gromadzą nadmiar wody podczas obfitych opadów, a następnie oddają ją w okresach deficytu. Dla mieszkańców i rolników oznacza to lepsze warunki nawodnień, większe bezpieczeństwo plonów oraz możliwość korzystania z wody w celach gospodarczych i rekreacyjnych. Dodatkową korzyścią jest poprawa mikroklimatu i zwiększenie atrakcyjności krajobrazowej gminy.

Warto również rozważyć budowę większego zbiornika wodnego na terenie gminy, który znacząco poprawiłby retencję wodną i wpłynął na podniesienie poziomu wód gruntowych. Tego typu inwestycja sprzyjałaby nawodnieniu użytków rolnych w całym obszarze Wilkołaza, a także stworzyłaby warunki do rozwoju lokalnej turystyki, np. w formie kąpielisk, łowisk wędkarskich czy terenów rekreacyjnych. Zbiornik taki mógłby stanowić centralny element systemu gospodarowania wodą w gminie.

Niezwykle ważnym elementem poprawy warunków wodnych jest budowa i konserwacja rowów melioracyjnych. Rowy te pełnią podwójną funkcję – odprowadzają nadmiar wody z terenów podmokłych, zapobiegając zalewaniu pól, a jednocześnie umożliwiają regulację stosunków wodnych w glebie. W gminie Wilkołaz sieć rowów melioracyjnych powinna być rozwinięta zwłaszcza w obrębie Wilkołaza Trzeciego i Wólki Rudnickiej, gdzie gleby wykazują skłonność do podtopień. Regularne konserwacje – takie jak odmulanie, wykaszanie i odkrzaczanie brzegów – są konieczne, aby zapewnić sprawny przepływ wody i utrzymanie ich funkcjonalności. Ponadto modernizacja istniejących systemów, np. poprzez wprowadzenie zastawek piętrzących, pozwoli na elastyczne zarządzanie wodą w zależności od potrzeb sezonowych.

Kolejnym działaniem powinno być utrzymanie i modernizacja istniejących urządzeń melioracyjnych i zbiorników małej retencji, które obecnie funkcjonują na terenie gminy. Wiele z nich wymaga napraw, odmulenia lub wzmocnienia brzegów, aby mogły w pełni spełniać swoją rolę. Szczególne znaczenie ma modernizacja urządzeń wzdłuż cieków naturalnych, które stanowią podstawę systemu wodnego w gminie. Regularne prace konserwacyjne, obejmujące udrażnianie przepływu, naprawę murów oporowych czy wzmacnianie wałów przeciwoerozyjnych, powinny być realizowane cyklicznie.

Zachowanie i rozwój systemu melioracyjnego oraz retencyjnego w gminie Wilkołaz przyniesie szereg korzyści. Po pierwsze, poprawi warunki gospodarowania w rolnictwie, zwiększając plony i bezpieczeństwo produkcji. Po drugie, ograniczy ryzyko powodzi lokalnych i podtopień, które powodują straty materialne. Po trzecie, wspomogą ochronę środowiska, sprzyjając odbudowie ekosystemów wodnych, zatrzymywaniu wody w krajobrazie i przeciwdziałaniu skutkom zmian klimatycznych. Dodatkowo poprawa retencji wodnej pozytywnie wpłynie na walory przyrodnicze i rekreacyjne gminy, podnosząc jakość życia jej mieszkańców.

Realizacja urządzeń melioracyjnych i retencyjnych w gminie Wilkołaz jest niezbędnym elementem zrównoważonego gospodarowania wodą. Tworzenie oczek wodnych i zbiorników, rozwój sieci rowów melioracyjnych, ochrona mokradeł i regularne prace konserwacyjne powinny być traktowane priorytetowo. Dzięki temu gmina Wilkołaz nie tylko poprawi swoje warunki wodne, lecz także wzmocni odporność na zmiany klimatyczne, zwiększy potencjał rolniczy i stworzy lepsze warunki do rozwoju społeczno-gospodarczego.

3.8.5 Zalesienia gruntów

Według studium uwarunkowań dla gminy Wilkołaz do zalesień przewidziano enklawy w kompleksie leśnym Żurawieniec i Obroki, a także tereny rolne w obrębach Obroki, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Wilkołaz Dolny, Zalesie, Ostrów, Pułankowice, Rudnik Szlachecki i Ewunin. Wskazane obszary wymagają szczególnej uwagi ze względu na swoje położenie, warunki glebowe oraz znaczenie dla ochrony środowiska i lokalnej gospodarki rolnej. Zalesianie gruntów rolnych w gminie ma przede wszystkim na celu ograniczenie spływu powierzchniowego wód okresowych oraz zwiększenie wsiąkania wody w podłoże, zwłaszcza w obszarach wododziałowych, gdzie retencja wody jest szczególnie istotna.

Proces zalesiania powinien być przeprowadzany etapowo i zgodnie z zasadami rekultywacji gruntów rolnych o niższej przydatności rolniczej. Zabiegi te obejmują przede wszystkim przygotowanie gleby do sadzenia drzew, co może wymagać jej mechanicznego spulchnienia, wapnowania w przypadku gleb zakwaszonych, a także wzbogacenia w materię organiczną. Następnie należy przeprowadzić nasadzenia odpowiednich gatunków drzew, dostosowanych do lokalnych warunków siedliskowych. W gminie Wilkołaz zaleca się wprowadzanie drzew rodzimych, takich jak sosna zwyczajna, dąb szypułkowy, lipa, grab, brzoza czy olsza, które dobrze adaptują się do tutejszych gleb i klimatu, a dodatkowo wspierają lokalną bioróżnorodność.

Zalesienia w kompleksie leśnym Żurawieniec i Obroki powinny być prowadzone w sposób łączący nowo powstałe enklawy leśne z istniejącymi lasami, co zwiększy ich spójność ekologiczną. Tworzenie większych kompleksów leśnych ma ogromne znaczenie dla ochrony przyrody, ponieważ umożliwia migrację zwierząt, stabilizuje lokalne warunki wodne i mikroklimatyczne oraz poprawia retencję wód opadowych. W ten sposób lasy będą pełnić funkcję naturalnych barier chroniących gleby przed erozją, a jednocześnie wspierać rozwój korytarzy ekologicznych na terenie gminy.

W obrębach Obroki, Wilkołaz Drugi, Trzeci i Dolny zalesienia gruntów rolnych mają służyć przede wszystkim poprawie stosunków wodnych i ochronie gleb. W rejonach tych występują obszary podatne na erozję wodną i wietrzną, a także tereny z glebami o niższej wartości rolniczej. Wprowadzenie tam lasów pozwoli nie tylko na ograniczenie utraty warstwy próchnicznej, ale również na zwiększenie zdolności gleby do magazynowania wody. Lasy stabilizują też lokalny klimat, zmniejszają prędkość wiatru, co chroni gleby i uprawy przed wysychaniem, a dodatkowo działają jako naturalne filtry powietrza, wychwytyjąc pyły i zanieczyszczenia. W Zalesiu, Ostrowie i Pułankowicach zalesienia powinny koncentrować się na obszarach wododziałowych oraz w sąsiedztwie cieków wodnych. W tych lokalizacjach szczególne znaczenie ma rola lasów jako regulatorów stosunków wodnych. Zalesione tereny zmniejszają tempo spływu wód powierzchniowych, co ogranicza ryzyko lokalnych podtopień oraz umożliwia lepsze wsiąkanie wód opadowych do gleby. Dzięki temu zwiększa się retencja wód gruntowych, co ma korzystny wpływ na rolnictwo oraz ochronę zasobów wodnych. Ponadto wprowadzenie lasów na terenach przylegających do rzek i strumieni sprzyja ochronie ich brzegów przed erozją i poprawia jakość wody, ponieważ drzewa i krzewy zatrzymują część zanieczyszczeń spływających z pól. Z kolei w Rudniku Szlacheckim i Ewuninie zalesienia mogą odegrać rolę w poprawie struktury krajobrazu i zwiększeniu atrakcyjności turystycznej tych terenów. Wprowadzenie większej ilości drzew pozytywnie wpłynie na estetykę wsi, stworzy miejsca rekreacji i wypoczynku oraz podniesie wartość przyrodniczą obszaru. Tego rodzaju działania są zgodne z ideą zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, gdzie las nie tylko pełni funkcję produkcyjną, ale również rekreacyjną, edukacyjną i społeczną.

Lasy, jako najbardziej złożone ekosystemy lądowe, odgrywają fundamentalną rolę w przyrodzie. Modyfikują klimat lokalny, regulują skład powietrza poprzez proces fotosyntezy, zatrzymują gazy i pyły przemysłowe oraz oczyszczają atmosferę z zanieczyszczeń. Ich zdolności retencyjne i filtracyjne sprawiają, że są one niezastąpione w obszarach o zagrożonym bilansie wodnym. Dlatego właśnie w gminie Wilkołaz, gdzie rolnictwo jest główną gałęzią gospodarki, rozwój powierzchni leśnych stanowi istotny element ochrony środowiska naturalnego i zabezpieczenia przyszłych pokoleń przed skutkami degradacji gleb i niedoborów wody.

Ważnym aspektem zalesień jest także ich funkcja glebochronna i wiatrochronna. Na terenach pagórkowatych i w rejonach zagrożonych erozją wodną wprowadzenie pasów drzewnych oraz zadrzewień śródpolnych pozwoli na znaczne ograniczenie ubytku gleby. Z kolei w obszarach narażonych na silne wiatry lasy pełnią rolę naturalnej zapory, chroniąc

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

uprawy i zabudowania. Warto podkreślić, że lasy są także miejscem regeneracji sił ludzkich – ich specyficzny mikroklimat, cisza, piękno krajobrazu oraz kontakt z różnorodnymi gatunkami roślin i zwierząt sprawiają, że stanowią one istotny element jakości życia mieszkańców gminy.

Zalesienia gruntów w gminie Wilkołaz mają ogromne znaczenie dla ochrony środowiska, poprawy stosunków wodnych, przeciwdziałania erozji gleb i podniesienia jakości życia mieszkańców. Enklawy w kompleksach Żurawieniec i Obroki oraz obszary w obrębach Obroki, Wilkołaz Drugi, Trzeci, Dolny, Zalesie, Ostrów, Pułankowice, Rudnik Szlachecki i Ewunin powinny być objęte konsekwentnym programem zalesieniowym. Realizacja tych działań przyczyni się do wzrostu bioróżnorodności, poprawy mikroklimatu, zwiększenia retencji wodnej oraz stworzenia nowych możliwości rekreacyjnych i gospodarczych. Zalesienia stanowią zatem istotny element zrównoważonego rozwoju gminy Wilkołaz i powinny być traktowane priorytetowo w polityce przestrzennej oraz środowiskowej gminy.

3.8.6 Zadrzewienia powierzchniowe i liniowe

W gminie Wilkołaz zapotrzebowanie na zadrzewienia powierzchniowe i liniowe jest znaczące i wynika zarówno z uwarunkowań przyrodniczych, jak i gospodarczych oraz społecznych. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wskazuje, że działania w zakresie nowych nasadzeń powinny koncentrować się przede wszystkim na terenach związanych z komunikacją oraz w ramach systemu ekologicznego gminy. Szczególnie istotne jest uzupełnianie i tworzenie nowych ciągów zadrzewień w centralnej części gminy, która charakteryzuje się najmniejszym stopniem lesistości i jednocześnie największym deficytem naturalnych osłon krajobrazowych.

Największe znaczenie mają zadrzewienia liniowe, przede wszystkim przydrożne, które pełnią funkcję nie tylko przyrodniczą, lecz także techniczną i społeczną. Drogi w centralnej części gminy, m.in. w rejonie Wilkołaza Pierwszego, Wilkołaza Trzeciego oraz w kierunku miejscowości Zalesie i Rudnik Szlachecki, należą do najslabiej zadrzewionych. Wprowadzenie nowych pasów zieleni wzdłuż tych tras oraz uzupełnienie istniejących fragmentów zadrzewień poprawiłoby bezpieczeństwo komunikacyjne – drzewa ograniczają oślepianie kierowców przez słońce, stanowią barierę przed nawiewaniem śniegu i wiatrem, a także pełnią funkcję naturalnego zabezpieczenia przed wtargnięciem dzikich zwierząt na jezdnię. Ponadto zadrzewienia przydrożne korzystnie wpływają na mikroklimat, obniżając temperaturę powietrza w upalne dni, zmniejszając zapylenie i poprawiają estetykę krajobrazu, co ma

znaczenie również w kontekście rozwoju agroturystyki. Zadrzewienia liniowe są także niezwykle istotne wzdłuż rzeki Urzędówki i jej dopływów. Wprowadzenie pasów drzew i krzewów wzdłuż cieków wodnych pełni funkcję ochronną – zabezpiecza brzegi przed erozją, zatrzymuje zanieczyszczenia spływające z pól uprawnych i zwiększa różnorodność biologiczną w ekosystemach wodnych. Takie pasy zieleni mogą być uzupełniane gatunkami rodzimymi, np. wierzbą, olszą, brzozą czy topolą, które dobrze znoszą warunki siedliskowe i dodatkowo sprzyjają retencji wody w krajobrazie.

Równie ważną rolę odgrywają zadrzewienia powierzchniowe, które można wprowadzać na nieużytkach, gruntach odłogowanych oraz terenach o niskiej przydatności rolniczej. W gminie Wilkołaz szczególne znaczenie mają obszary w rejonie Obroków, Pułankowic i Ostrowa, gdzie występują grunty o niższej wartości produkcyjnej, które mogą zostać przeznaczone pod enklawy drzew i krzewów. Tego rodzaju nasadzenia mogą pełnić funkcję osłony przed wiatrem dla pobliskich pól uprawnych, a także stanowić miejsca bytowania drobnych zwierząt i ptactwa. Zadrzewienia powierzchniowe mogą być projektowane w formie większych skupisk, np. zagajników, które tworzą naturalne korytarze ekologiczne pomiędzy istniejącymi kompleksami leśnymi a terenami dolinnymi rzeki Urzędówki.

Niezwykle istotnym aspektem jest także rola zadrzewień w ograniczaniu erozji gleb. Na terenach pagórkowatych, szczególnie w obrębach Wilkołaza Dolnego, Ewunina i Zalesia, gdzie istnieje ryzyko spływu powierzchniowego wód i utraty żyznej warstwy gleby, nasadzenia drzew i krzewów są koniecznością. Wprowadzanie pasów zadrzewień śródpolnych wzdłuż miedz i granic pól pozwoli na skuteczne spowolnienie odpływu wód, poprawę retencji i ochronę gleb przed degradacją.

Zadrzewienia pełnią również funkcję klimatyczną i zdrowotną. Poprzez proces fotosyntezy pochłaniają dwutlenek węgla i produkują tlen, a także oczyszczają powietrze z pyłów i zanieczyszczeń. Wpływają na poprawę jakości życia mieszkańców, oferując miejsca cienia i wypoczynku. Zadrzewienia powierzchniowe mogą być także zagospodarowane w sposób sprzyjający rekreacji, np. jako skwery, małe parki wiejskie czy alejki spacerowe w pobliżu zabudowań.

Realizacja nowych nasadzeń w gminie Wilkołaz powinna przebiegać w kilku etapach. Najpierw należy przeprowadzić inwentaryzację istniejących zadrzewień, aby zidentyfikować braki i miejsca wymagające uzupełnień. Następnie konieczne jest przygotowanie gleb pod

nasadzenia – ich odchwaszczenie, spulchnienie i ewentualne nawożenie organiczne. Kolejnym etapem jest dobór odpowiednich gatunków drzew i krzewów. Zaleca się wprowadzanie rodzimych gatunków odpornych na lokalne warunki siedliskowe, takich jak dąb szypułkowy, lipa, jesion, grab, jarząg czy krzewy owocowe, które dodatkowo wspierają bioróżnorodność i mogą stanowić bazę pokarmową dla zwierząt. Zaleca się również unikanie nasadzeń gatunków drzew szybko rosnących, tak aby pola uprawne nie zostały pozbawione składników mineralnych oraz niewyjaławiały gleb.

Gmina Wilkołaz wykazuje istotne zapotrzebowanie na rozwój zadrzewień powierzchniowych i liniowych. Szczególne znaczenie mają pasy przydrożne w centralnej części gminy, wzdłuż głównych dróg i cieków wodnych, a także enklawy drzew i krzewów na gruntach odłogowanych i o niskiej przydatności rolniczej. Działania te przyczynią się do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, ochrony gleb przed erozją, zwiększenia retencji wodnej, a także wzmocnienia systemu ekologicznego gminy. Co równie ważne, podniosą walory estetyczne i rekreacyjne krajobrazu, czyniąc gminę bardziej atrakcyjną dla mieszkańców i odwiedzających. W kontekście zmian klimatycznych i rosnącej presji na środowisko zadrzewienia stają się nie tylko potrzebą, ale koniecznością, którą należy realizować w sposób systemowy i długofalowy.

3.8.7 Planowane formy ochrony przyrody

Obszar gminy Wilkołaz charakteryzuje się dużymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi, które wymagają zachowania i ochrony w ramach różnych form prawnych oraz działań planistycznych. Cała gmina znajduje się w zasięgu Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych województwa lubelskiego, który obejmuje zarówno formy ochrony o charakterze indywidualnym, jak i wieloprzestrzennym. Oznacza to, że przyroda gminy podlega szczególnej trosce, a planowane działania powinny być ukierunkowane na harmonijne współistnienie człowieka i środowiska naturalnego.

Jednym z najważniejszych elementów przyrodniczych gminy jest dolina rzeki Urzędówki, stanowiąca lokalny korytarz ekologiczny. Pełni ona funkcję łącznika pomiędzy północnymi i południowymi obszarami chronionego krajobrazu, integrując tym samym sieć ekologiczną województwa. Dolina ta powinna być objęta działaniami mającymi na celu zachowanie jej walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Ochrona powinna polegać na utrzymaniu i renaturyzacji terenów podmokłych, zabezpieczeniu brzegów przed erozją oraz

wprowadzaniu zadrzewień i zakrzewień wzdłuż rzeki. Wskazane jest również ograniczanie zanieczyszczeń rolniczych i komunalnych, które mogą wpływać negatywnie na jakość wód Urzędówki, a tym samym na stan całego ekosystemu.

Część północna gminy znajduje się w zasięgu leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu regionalnym, który zapewnia łączność Czerniejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na wschodzie z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu na zachodzie. Ochrona tego korytarza polega przede wszystkim na utrzymaniu ciągłości siedlisk leśnych oraz zapobieganiu ich fragmentacji. W praktyce oznacza to konieczność uzupełniania zadrzewień, tworzenia pasów zieleni łączących rozproszone enklawy leśne, a także ograniczania zabudowy mogącej przerywać ciągłość przyrodniczą. Tego rodzaju działania pozwalają na swobodne przemieszczanie się gatunków zwierząt i utrzymanie równowagi ekologicznej.

Z kolei niewielka, zalesiona część południowa gminy wchodzi w zasięg Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym, łączącego Kraśnicki Obszar z Chodelskim. Ten obszar wymaga szczególnej troski, ponieważ pełni funkcję ważnego ogniwa w systemie krajowych korytarzy ekologicznych. W jego granicach konieczne są działania polegające na ochronie istniejących kompleksów leśnych, zakazie nadmiernej wycinki, wprowadzaniu nowych nasadzeń drzew oraz dbaniu o różnorodność biologiczną. Ochrona powinna również obejmować utrzymanie naturalnego charakteru łąk i terenów podmokłych, które stanowią uzupełnienie siedlisk leśnych i są istotne dla wielu gatunków roślin i zwierząt.

Ważnym elementem planowanych działań jest także rozwój form ochrony indywidualnej, takich jak pomniki przyrody. Na terenie gminy znajdują się pojedyncze drzewa o charakterze pomnikowym, ale możliwe jest włączenie kolejnych okazów, które wyróżniają się wiekiem, rozmiarami lub walorami krajobrazowymi. Utworzenie dodatkowych pomników przyrody w obrębach Wilkołaz Pierwszy, Obroki czy Rudnik Szlachecki przyczyni się do wzbogacenia systemu ochrony indywidualnej i utrwalenia świadomości ekologicznej mieszkańców.

Planowane formy ochrony powinny również obejmować działania edukacyjne i krajobrazowe. Gmina Wilkołaz może rozwijać małą infrastrukturę turystyczną – ścieżki przyrodnicze, punkty widokowe, tablice edukacyjne – które pozwolą mieszkańcom

i odwiedzającym lepiej poznać lokalne walory przyrodnicze. Takie działania sprzyjają ochronie zasobów przyrody, ponieważ podnoszą świadomość społeczną i kształtują postawy proekologiczne.

Ochrona przyrody w gminie musi uwzględniać także adaptację do zmian klimatu. W tym kontekście istotne są działania sprzyjające zwiększaniu retencji wodnej – budowa oczek wodnych, małych zbiorników retencyjnych i ochrona terenów bagiennych – które poza rolą hydrologiczną mają również ogromne znaczenie dla zachowania bioróżnorodności. Wprowadzenie większej ilości zadrzewień liniowych i powierzchniowych w obrębach centralnych gminy pozwoli na poprawę mikroklimatu i ograniczenie skutków suszy, co stanowi naturalne uzupełnienie systemu ochrony przyrody.

Planowane formy ochrony przyrody w gminie Wilkołaz obejmują zarówno działania systemowe, jak i lokalne. Kluczowe znaczenie mają:

- ochrona doliny rzeki Urzędówki jako lokalnego korytarza ekologicznego,
- utrzymanie ciągłości leśnych korytarzy ekologicznych w północnej i południowej części gminy,
- wzmocnienie ochrony Kraśnickiego i Czerniejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- rozwój indywidualnych form ochrony, takich jak pomniki przyrody,
- uzupełnianie systemu ochrony poprzez zadrzewienia, działania krajobrazowe i edukacyjne.

Dzięki tym zabiegom gmina Wilkołaz będzie mogła skutecznie chronić swoje walory przyrodnicze, zachowując równocześnie potencjał gospodarczy i społeczny. Ochrona przyrody nie tylko zabezpieczy zasoby naturalne dla przyszłych pokoleń, ale także przyczyni się do wzrostu atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej gminy oraz poprawy jakości życia jej mieszkańców.

3.8.8 Zagospodarowanie gruntów odłogowanych

Grunty odłogowane i ugorowane stanowią w gminie Wilkołaz powierzchnię 52,5753 ha, co jest znaczącym obszarem wymagającym właściwego zagospodarowania. Ich występowanie jest zróżnicowane przestrzennie – największe powierzchnie odłogów znajdują się w obrębach Ostrów (9,7426 ha), Wilkołaz Górny (7,8903 ha), Wilkołaz Trzeci (7,5094 ha)

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

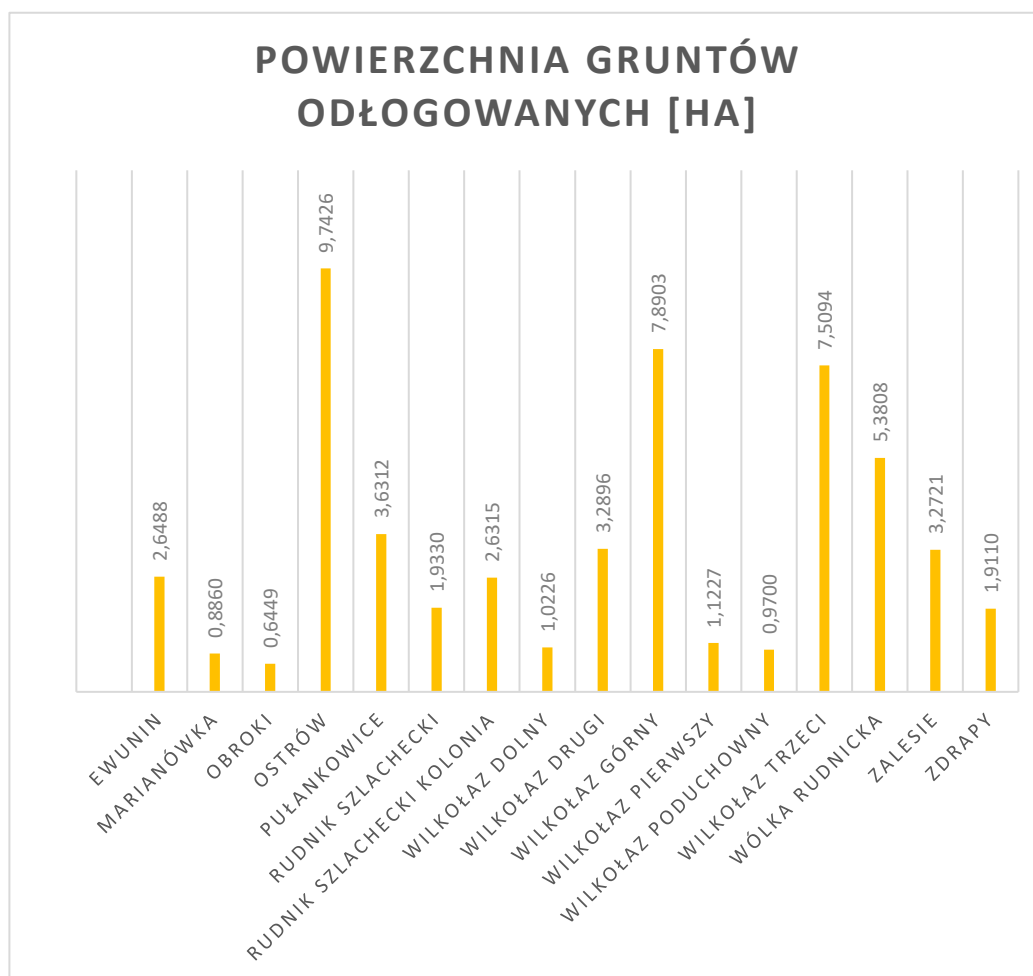
oraz Wólka Rudnicka (5,3808 ha) (Rys. 38.). To właśnie w tych rejonach należy skoncentrować główne działania rekultywacyjne i zagospodarowujące. Mniejsze, ale również istotne obszary ugorów znajdują się w Pułankowicach (3,6312 ha), Rudniku Szlacheckim (1,9330 ha), Rudniku Szlacheckim Kolonii (2,6315 ha), Wilkołazie Drugim (3,2896 ha), Zalesiu (3,2721 ha) oraz Ewuninie (2,6488 ha). Nawet niewielkie odłogi, jak w Marianówce (0,8860 ha), Obrokach (0,6449 ha) czy Wilkołazie Poduchownym (0,9700 ha), wymagają działań, aby uniknąć dalszej degradacji gleby i krajobrazu.

Zagospodarowanie tych gruntów ma na celu nie tylko przywrócenie ich do użytkowania rolniczego, lecz także zapewnienie alternatywnych funkcji – leśnych, rekreacyjnych czy przyrodniczych – w zależności od lokalizacji i potencjału danego obszaru. Podstawowe działania powinny obejmować: rekultywację gleby, poprawę jej struktury, usunięcie chwastów i samosiewek, nawożenie organiczne i mineralne, a następnie wprowadzenie odpowiednich upraw.

W przypadku gruntów o dobrym potencjale rolniczym – szczególnie w obrębach Pułankowice, Wilkołaz Drugi i Zalesie – wskazane jest przywrócenie ich do upraw polowych. Proces ten powinien obejmować orkę głęboką, nawożenie naturalne (obornik, kompost) i mineralne, a następnie wysiew roślin strukturotwórczych, takich jak rośliny bobowate (łubin, groch, koniczyna), które poprawiają żyzność gleby. Dodatkowo warto zastosować międzyplony i poplony (np. gorczyca, facelia), które ograniczą rozwój chwastów i poprawią strukturę warstwy wierzchniej.

Na obszarach o większym nachyleniu terenu, m.in. w części Wilkołaza Dolnego i Obroków, zagospodarowanie powinno łączyć się z działaniami przeciwozyjnymi. Należy tam wprowadzać uprawę w poprzek stoku, obsiewać glebę roślinnością wieloletnią oraz rozważyć częściowe przeznaczenie odłogów na użytki zielone (łąki i pastwiska). Utrzymanie trwałej pokrywy roślinnej pozwoli na zmniejszenie spływu powierzchniowego wód i ochronę gleby przed degradacją.

Rys. 38. Powierzchnia gruntów odłogowanych w gminie Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji terenowej, danych EGiB oraz danych ARiMR

W obrębach charakteryzujących się dużymi, zwartymi powierzchniami gruntów odłogowanych, takich jak Ostrów, Wilkołaz Górny i Wilkołaz Trzeci, uzasadnione może być przeznaczenie części gruntów na zalesienia i zadrzewienia powierzchniowe. Tego rodzaju działania nie tylko poprawią bilans wodny i mikroklimat lokalny, ale także zwiększą bioróżnorodność oraz będą pełnić funkcję glebochronną. Nasadzenia drzew w tych obszarach mogą zostać ukierunkowane na gatunki szybkorosnące (np. olsza, topola, brzoza), które szybko ustabilizują glebę i zacienią teren, poprawiając warunki siedliskowe.

W miejscowościach takich jak Rudnik Szlachecki, Ewunin czy Wólka Rudnicka, część gruntów odłogowanych można przeznaczyć na cele rekreacyjne lub związane z małą retencją wodną. Budowa stawów i oczek wodnych, w połączeniu z otaczającymi je zadrzewieniami

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

i łąkami, stworzy atrakcyjne miejsca dla lokalnej społeczności i turystów, a jednocześnie poprawi retencję wody w krajobrazie. To szczególnie ważne w kontekście coraz częściej występujących susz i okresowych niedoborów wody.

Niektóre odłogi, zwłaszcza o mniejszej powierzchni i położone w bezpośrednim sąsiedztwie wsi (np. w Marianówce, Obrokach czy Wilkołazie Poduchownym), mogą być wykorzystane pod rozwój zabudowy lub funkcje społeczne. W tym przypadku niezbędna będzie zmiana przeznaczenia gruntów w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego bądź uzyskanie decyzji o warunkach zabudowy. Takie rozwiązanie może przyczynić się do powiększenia terenów rekreacyjnych (place zabaw, boiska, świetlice wiejskie) lub stworzenia terenów inwestycyjnych pod drobną przedsiębiorczość i usługi.

Zagospodarowanie gruntów odłogowanych powinno więc być zróżnicowane i dostosowane do lokalnych potrzeb oraz uwarunkowań przyrodniczych:

- przywrócenie funkcji rolniczych – w Pułankowicach, Wilkołazie Drugim i Zalesiu,
- zalesienia i zadrzewienia – w Ostrowie, Wilkołazie Górnym, Wilkołazie Trzecim,
- użytki zielone i działania przeciwozyjne – w Wilkołazie Dolnym i Obrokach,
- stawy i retencja wodna – w Rudniku Szlacheckim, Ewuninie, Wólce Rudnickiej,
- funkcje społeczne i inwestycyjne – w Marianówce, Obrokach, Wilkołazie Poduchownym.

Zagospodarowanie 52,5753 ha gruntów odłogowanych w gminie Wilkołaz powinno być procesem kompleksowym, łączącym działania rolnicze, przyrodnicze i społeczne. Dzięki odpowiednim zabiegom agrotechnicznym, zalesieniom, melioracjom oraz zmianom przeznaczenia części terenów możliwe jest ich pełne wykorzystanie, poprawa jakości środowiska i stworzenie nowych możliwości rozwoju lokalnego.

3.8.9 Zabiegi zapobiegające erozji wietrznej i erozji wodnej

Gmina Wilkołaz, ze względu na swoje uwarunkowania przyrodnicze i rolnicze, jest obszarem, na którym zjawisko erozji gleb odgrywa istotną rolę. Szczególnie narażone na procesy erozyjne są tereny o większym nachyleniu, grunty lekkie i piaszczyste, a także pola uprawne pozbawione roślinności w okresach przejściowych. Zarówno erozja wietrzna, jak i wodna prowadzą do obniżenia jakości gleb, utraty warstwy próchnicznej, a w konsekwencji do spadku plonów oraz degradacji krajobrazu. Wdrożenie odpowiednich działań agrotechnicznych, krajobrazowych i melioracyjnych ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju rolnictwa i ochrony zasobów naturalnych gminy.

Jednym z podstawowych zabiegów przeciwdziałających erozji wodnej jest stosowanie odpowiedniego płodozmianu oraz upraw chroniących glebę. W gminie Wilkołaz, gdzie duże powierzchnie zajmują uprawy zbóż i roślin okopowych, szczególnie ważne jest wprowadzanie do zmianowania roślin bobowatych i traw. Ich głęboki i rozbudowany system korzeniowy wzmacnia strukturę gleby, zwiększa jej odporność na wypłukiwanie składników pokarmowych i ogranicza spływ powierzchniowy wód opadowych. W tym kontekście korzystne jest także stosowanie roślin ozimych, które przez dłuższy okres roku utrzymują glebę pod pokrywą roślinną i zapobiegają jej rozmywaniu w okresach zimowo-wiosennych.

Ważnym elementem zapobiegania erozji wodnej na terenach o większym nachyleniu – szczególnie w obrębach Wilkołaza Dolnego, Zalesia i częściowo Obroków – jest stosowanie uprawy w poprzek stoku. Taki sposób prowadzenia prac polowych spowalnia spływ powierzchniowy wody, umożliwia jej lepsze wsiąkanie i chroni glebę przed rozmyciem. W obszarach tych warto również wdrażać metody uprawy uproszczonej lub bezorkowej, które pozwalają zachować na powierzchni gleby resztki poźniwne. Dzięki temu wierzchnia warstwa gleby jest lepiej chroniona przed działaniem kropli deszczu i wiatru, a procesy próchnicotwórcze przebiegają efektywniej.

Erozja wietrzna, szczególnie groźna na glebach lżejszych i piaszczystych, może być skutecznie ograniczana poprzez mulczowanie oraz wprowadzanie międzyplonów i poplonów. W gminie Wilkołaz zagrożenie to występuje przede wszystkim na centralnych obszarach o niskiej lesistości – w rejonie Wilkołaza Pierwszego, Trzeciego i Wólki Rudnickiej. Utrzymywanie gleby przykrytej resztkami poźniwnymi lub roślinnością ochronną ogranicza unoszenie cząstek mineralnych przez wiatr i sprzyja utrzymaniu wilgotności. Dodatkowo

stosowanie pasów zadrzewień śródpolnych w tych rejonach pełni funkcję naturalnych barier wiatrochronnych, spowalniając ruch mas powietrza i chroniąc uprawy.

Niezwykle ważnym zabiegiem o charakterze krajobrazowym i przeciwoerozyjnym jest tworzenie lasów i zadrzewień, które wzmacniają glebę systemem korzeniowym i zatrzymują wodę opadową. W gminie Wilkołaz wskazane są szczególnie nasadzenia wzdłuż cieków wodnych i na granicach pól, zwłaszcza w rejonach o dużej mozaice gruntów rolnych, gdzie brakuje naturalnych osłon. Zadrzewienia te pełnią jednocześnie funkcję korytarzy ekologicznych, zwiększają bioróżnorodność i poprawiają estetykę krajobrazu rolniczego.

Ochrona gleb przed erozją wymaga także zastosowania działań melioracyjnych i hydrotechnicznych. Budowa rowów melioracyjnych, systemów drenażowych i małych zbiorników retencyjnych w newralgicznych punktach gminy – m.in. w dolinie rzeki Urzędówki oraz na terenach o nadmiernym spływie powierzchniowym – pozwala na lepsze gospodarowanie wodą. Rowy odprowadzają jej nadmiar w okresach intensywnych opadów, chroniąc pola przed zalewaniem, natomiast zbiorniki i oczka wodne zwiększają lokalną retencję i pozwalają na stopniowe uwalnianie wody w okresach suszy. W ten sposób stabilizuje się poziom wód gruntowych i zmniejsza ryzyko degradacji gleb.

Szczególne znaczenie ma również utrzymywanie trwałych użytków zielonych w dolinach rzecznych i na stokach o dużym nachyleniu. Łąki i pastwiska, dzięki zwartej darni, skutecznie ograniczają procesy erozyjne, stanowiąc jednocześnie cenne siedliska przyrodnicze. W dolinie Urzędówki oraz w rejonach Wólki Rudnickiej i Zdrap proponuje się wyznaczenie trwałych stref zielonych, które będą pełnić rolę naturalnych barier przeciwoerozyjnych i jednocześnie poprawiać jakość wód powierzchniowych, zatrzymując spływ biogenów z pól.

Gmina Wilkołaz wymaga wdrożenia zintegrowanego systemu zabiegów przeciwoerozyjnych, obejmujących zarówno działania agrotechniczne, jak i krajobrazowe oraz melioracyjne. Do najważniejszych należą:

- stosowanie płodozmianów, międzyplonów i upraw ozimych,
- prowadzenie uprawy w poprzek stoku i metod uproszczonych,
- mulczowanie i pozostawianie resztek pożniwnych,

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

- wprowadzanie pasów zadrzewień śródpolnych i przydrożnych,
- budowa rowów melioracyjnych, zbiorników retencyjnych i systemów drenażowych,
- utrzymywanie trwałych użytków zielonych w dolinach rzecznych i na stokach.

Realizacja tych działań w obrębach szczególnie narażonych – takich jak Wilkołaz Dolny, Pierwszy i Trzeci, Obroki, Wólka Rudnicka czy Zalesie – pozwoli na skuteczne ograniczenie erozji wodnej i wietrznej. Ochrona gleb jest warunkiem zachowania wysokiej jakości środowiska przyrodniczego gminy oraz podstawą dalszego rozwoju rolnictwa w sposób zrównoważony i przyjazny dla ekosystemów.

3.8.10 Odnowa wsi

Odnowa wsi w gminie Wilkołaz stanowi jeden z kluczowych elementów rozwoju lokalnego i poprawy jakości życia mieszkańców. Jest to proces wieloaspektowy, obejmujący zarówno modernizację rolnictwa, inwestycje w infrastrukturę i przedsiębiorczość, jak i działania społeczne oraz edukacyjne. Dzięki właściwemu planowaniu i wykorzystaniu dostępnych środków możliwe jest nie tylko podniesienie standardu życia mieszkańców, ale także zwiększenie atrakcyjności gminy jako miejsca do zamieszkania, pracy i rekreacji.

Podstawą odnowy wsi jest modernizacja rolnictwa, która w gminie Wilkołaz powinna koncentrować się na wprowadzaniu nowych technologii, metod uprawy oraz systemów nawadniania i melioracji. W obszarach szczególnie narażonych na spadek żyzności gleb i erozję, takich jak Wilkołaz Dolny, Obroki czy Zalesie, niezbędne jest wdrożenie innowacyjnych metod produkcji rolnej, w tym rolnictwa precyzyjnego, uproszczonych technologii uprawy oraz stosowania nowoczesnych środków poprawiających strukturę gleby. Modernizacja gospodarstw może obejmować również rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, co pozwoli na tworzenie lokalnych marek produktów, zwiększając wartość dodaną w rolnictwie.

Kolejnym ważnym kierunkiem odnowy wsi jest rozwój agroturystyki, która może stać się jednym z motorów napędowych lokalnej gospodarki. Walory przyrodnicze gminy – dolina rzeki Urzędówki, kompleksy leśne w Obrokach i Żurawińcu oraz krajobraz mozaikowy łąk, pól

i zadrzewień – stanowią ogromny potencjał dla rozwoju turystyki wiejskiej. Tworzenie gospodarstw agroturystycznych w miejscowościach takich jak Wilkołaz Pierwszy, Rudnik Szlachecki czy Pułankowice pozwoli na przyciągnięcie turystów zainteresowanych wypoczynkiem na łonie natury, aktywną rekreacją oraz poznawaniem lokalnej kultury i tradycji. Ważnym aspektem jest także rozwój infrastruktury turystycznej – budowa ścieżek pieszych i rowerowych, tworzenie punktów widokowych oraz organizacja imprez lokalnych promujących kulturę i dziedzictwo gminy.

Odnowa wsi w Wilkołazie to również tworzenie nowych miejsc pracy poprzez rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, usług, rzemiosła i handlu. Wsparcie dla lokalnych inicjatyw gospodarczych może polegać na ułatwieniu dostępu do terenów inwestycyjnych, promocji lokalnych wyrobów, a także wsparciu w pozyskiwaniu środków finansowych. Działania te są szczególnie ważne w centralnej części gminy, gdzie występuje duże zagęszczenie ludności i zapotrzebowanie na rozwój usług. Rozwój lokalnych firm i warsztatów rzemieślniczych może dodatkowo przyczynić się do utrzymania tradycyjnych zawodów i technik, które stanowią element dziedzictwa kulturowego.

Nieodłącznym elementem odnowy wsi jest wspieranie aktywności społecznej. W gminie Wilkołaz warto inwestować w tworzenie miejsc integracji mieszkańców – świetlic wiejskich, domów kultury i placów rekreacyjnych. Ważne jest również rozwijanie organizacji pozarządowych oraz inicjatyw lokalnych, które aktywizują społeczność i wzmacniają więzi międzyludzkie. W Wilkołazie Pierwszym i Trzecim, a także w Obrokach i Ewuninie, duże znaczenie będzie miało tworzenie przestrzeni do wspólnych działań mieszkańców, organizowania wydarzeń kulturalnych i sportowych, co sprzyja budowaniu tożsamości lokalnej.

Kolejnym obszarem działań jest edukacja i rozwój kompetencji mieszkańców. Organizacja kursów, szkoleń i warsztatów dostosowanych do potrzeb lokalnej społeczności może przyczynić się do zwiększenia szans na rynku pracy i podniesienia poziomu życia. W gminie Wilkołaz, gdzie dominuje rolnictwo, duże znaczenie ma edukacja w zakresie nowoczesnych metod gospodarowania, ochrony środowiska i przedsiębiorczości wiejskiej. Równocześnie warto rozwijać programy edukacyjne dla młodzieży, które pozwolą im lepiej przygotować się do przyszłych wyzwań i zachęcą do pozostania na obszarach wiejskich.

Niezwykle istotnym elementem procesu odnowy wsi jest także pozyskiwanie funduszy zewnętrznych, zarówno unijnych, jak i krajowych. Gmina Wilkołaz powinna aktywnie

uczestniczyć w programach wsparcia obszarów wiejskich, takich jak PROW czy środki z funduszy regionalnych, które umożliwiają realizację inwestycji infrastrukturalnych, modernizację rolnictwa oraz rozwój przedsiębiorczości. Skuteczne ubieganie się o środki finansowe pozwoli na długofalowy rozwój i realizację najważniejszych celów związanych z poprawą warunków życia na wsi.

Proces odnowy wsi w gminie Wilkołaz wymaga kompleksowych działań w kilku obszarach: modernizacji rolnictwa i przetwórstwa, rozwoju agroturystyki, wspierania przedsiębiorczości, aktywizacji społecznej, edukacji oraz pozyskiwania funduszy. Realizacja tych zadań w poszczególnych obrębach – takich jak Wilkołaz Pierwszy, Trzeci, Obroki, Rudnik Szlachecki czy Pułankowice – przyczyni się do wzmocnienia potencjału społeczno-gospodarczego gminy, poprawy warunków życia mieszkańców oraz ochrony i promocji jej walorów przyrodniczo-kulturowych.

3.9 STOPIEŃ ZAPOTRZEBOWANIA NA PRACE GEODEZYJNO-KARTOGRAFICZNE

3.9.1 Aktualizacja użytków gruntowych

W Wilkołazie przeważają pola uprawne, uzupełnione przez sady, łąki i pastwiska, a tradycyjny krajobraz rolniczy ulega w ostatnich latach widocznym przeobrażeniom. W wielu wsiach powstają nowe domy, część gruntów rolnych zamienia się w działki budowlane, a inne pola przeznaczone są na sady lub użytkowane w inny sposób niż dawniej. Wszystko to sprawia, że aktualizacja użytków gruntowych jest konieczna i niezbędna dla prawidłowego planowania przestrzeni gminnej.

Patrząc na całość obszaru, można podzielić obręby gminy na trzy grupy według pilności wykonania tych prac. W pierwszej kolejności należy zająć się tymi miejscowościami, gdzie braki w dokumentacji są najbardziej widoczne i mogą powodować realne problemy gospodarcze. Chodzi tu zwłaszcza o Rudnik Szlachecki, Rudnik Szlachecki Kolonia, Wólkę Rudnicką oraz Zdrapy, przez które przepływa rzeka Urzędówka. Jej koryto nie zostało dotąd ujęte w ewidencji jako użytek wodny „Wp”, co stanowi poważne uchybienie. Podobny brak występuje także w Obrokach, gdzie przez teren płynie rzeka Nędznica, również niewydzielona w dokumentacji. To nie tylko błąd formalny, ale także przeszkoda w prowadzeniu racjonalnej gospodarki wodnej, w planowaniu melioracji czy ochrony przed powodzią. Dlatego te obręby

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

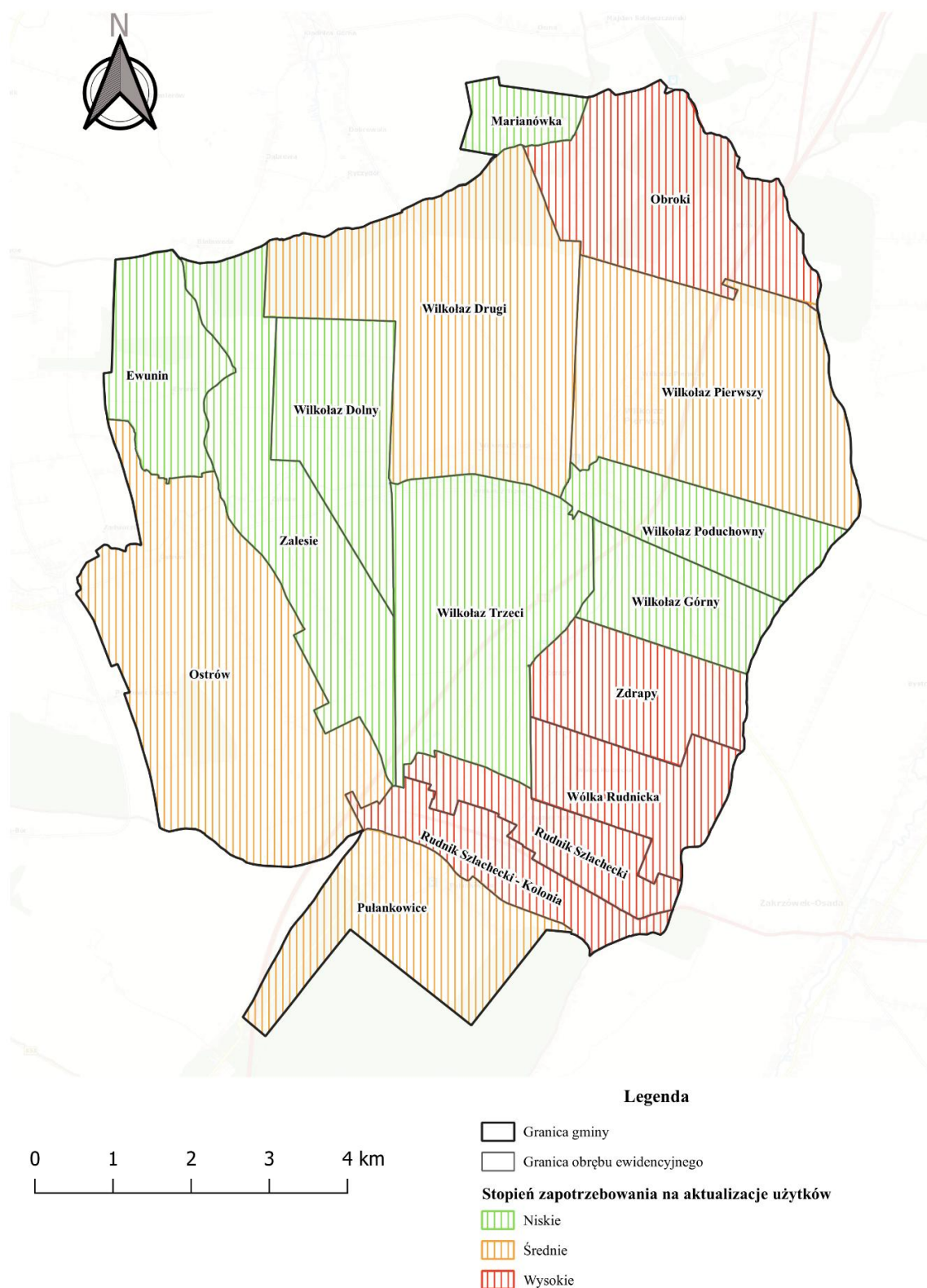
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

należy zaliczyć do grupy pierwszej – wymagającej najpilniejszej aktualizacji. Jednocześnie warto zauważyć, że w ostatnich latach na tych terenach doszło do zmian w użytkowaniu gruntów: część łąk w dolinie rzeki została zaorana i wykorzystana pod uprawy polowe, podczas gdy w innych miejscach pojawiły się odłogi. Te przekształcenia dodatkowo pogłębiają konieczność uporządkowania dokumentacji, aby lepiej odzwierciedlała faktyczny obraz krajobrazu. Druga grupa obejmuje te miejscowości, w których dokumentacja gruntowa jest w zasadzie poprawna, ale widocznie nie nadąża za zmianami zachodzącymi w przestrzeni. Do tego grona należą m.in. Pułankowice, Ostrów i Ostrów-Kolonia, a także Wilkołaz Pierwszy i Wilkołaz Drugi. To miejscowości o dużej powierzchni, gdzie rolnictwo rozwija się równolegle z rozbudową osiedleńczą. Coraz częściej grunty rolne zmieniają tu przeznaczenie – z pól ornych powstają działki budowlane, a na obrzeżach wsi pojawiają się nowe domy. Część sadów została powiększona kosztem gruntów ornych, a niektóre nieużytki przekształcono w tereny pod zabudowę zagrodową. W ewidencji gruntów zmiany te nie zostały jeszcze w pełni odzwierciedlone, co prowadzi do rozbieżności między mapą a rzeczywistością. Aktualizacja w tej grupie obrębów nie ma charakteru krytycznego, ale jest niezbędna, aby planowanie przestrzenne opierało się na rzetelnych danych. Warto też dodać, że w Pułankowicach czy Wilkołazie Pierwszym rośnie znaczenie ogrodnictwa i sadownictwa, a takie przekształcenia również powinny być odnotowane w ewidencji.

Do trzeciej grupy, wymagającej aktualizacji w dalszej perspektywie, można zaliczyć obręby, w których zmiany w użytkowaniu gruntów zachodzą powoli i w ograniczonym zakresie. Należą do nich Ewunin, Marianówka, Wilkołaz Górny, Wilkołaz Poduchowny, Wilkołaz Trzeci czy Zalesie. W tych wsiach przeważają niewielkie gospodarstwa rodzinne, których struktura od lat pozostaje podobna. Pola nadal służą pod tradycyjne uprawy, a nowe inwestycje pojawiają się sporadycznie. Co prawda i tu można zauważyć pewne zmiany – np. porzucanie części gruntów słabszych i ich sukcesywne zarastanie, a także przekształcanie działek siedliskowych w tereny mieszkalne – jednak nie są to procesy na tyle gwałtowne, by wymagały natychmiastowej interwencji. Z tego względu te obręby można pozostawić na końcu harmonogramu prac aktualizacyjnych, bez obawy o poważne konsekwencje.

Rys. 39. Stopień zapotrzebowania na przeprowadzenie aktualizacji użytków gruntowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGiB

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

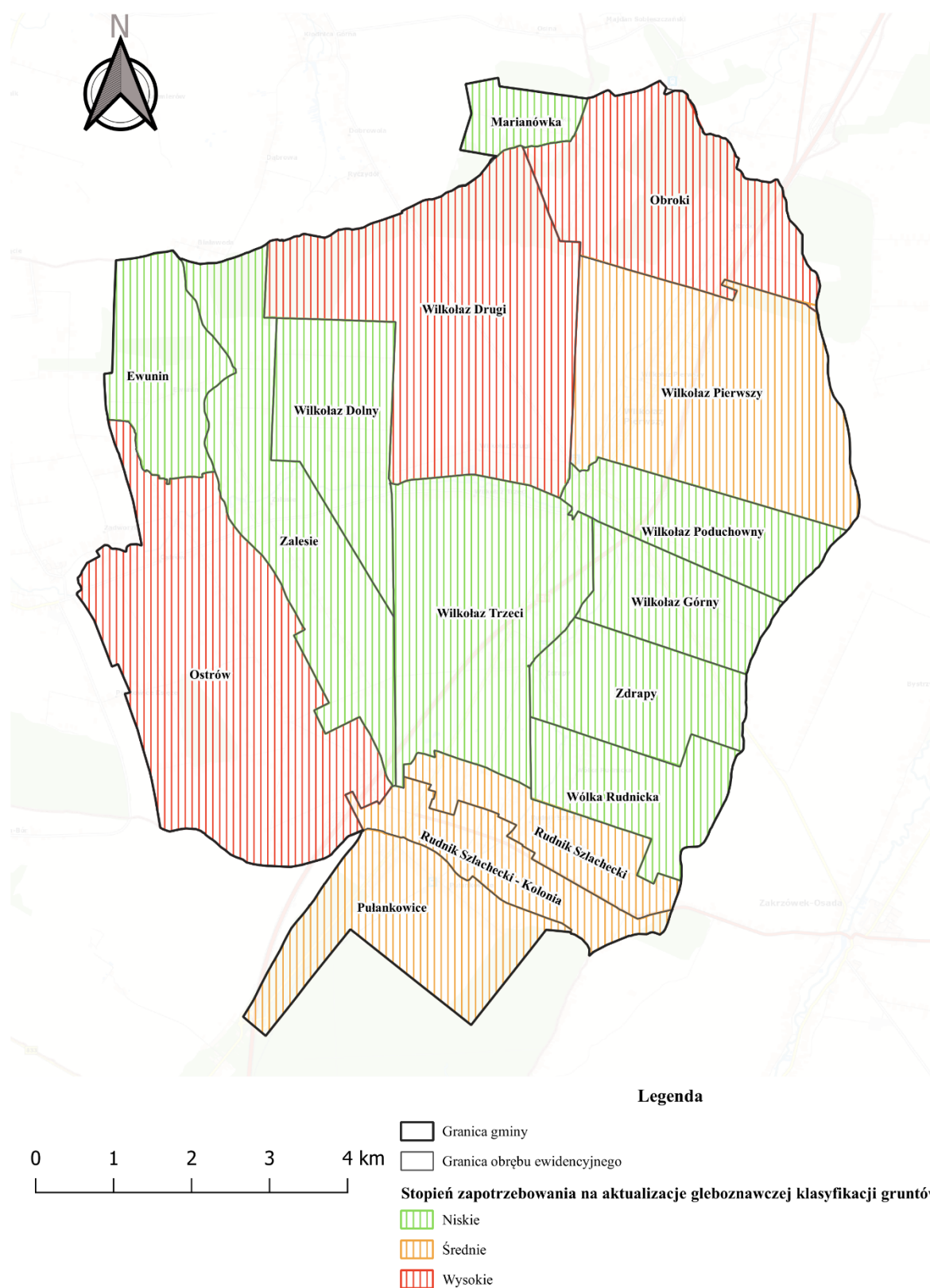
Gmina Wilkołaz stoi przed koniecznością aktualizacji użytków gruntowej, przy czym stopień pilności jest zróżnicowany. Najważniejsze jest szybkie wydzielenie cieków wodnych w obrębach, gdzie rzeki nie zostały ujęte jako odpowiednie użytki. Następnie należy skupić się na tych obrębach, gdzie zmiany w użytkowaniu są największe, szczególnie związane z przekształcaniem pól w tereny budowlane i rozwojem sadów. Dopiero na końcu można przeprowadzić prace w mniejszych obrębach, gdzie użytkowanie gruntów zmienia się powoli. Dzięki takiemu uporządkowaniu gmina zyska rzetelną i aktualną ewidencję, która stanie się solidną podstawą do planowania przestrzennego, pozyskiwania funduszy i podejmowania inwestycji.

3.9.2 Aktualizacja gleboznawczej klasyfikacji gruntów

Na terenie gminy Wilkołaz ważnym zadaniem jest przeprowadzenie gleboznawczej klasyfikacji gruntów. W ostatnich latach widoczne stały się zmiany w użytkowaniu ziemi – część pól zamieniono na sady, pojawiły się działki odłogowane, a miejscami także grunty zdegradowane. Obecne dane nie zawsze odzwierciedlają te procesy, dlatego konieczne jest ponowne rozpoznanie jakości i klasy bonitacyjnej gleb.

Do pierwszej grupy, wymagającej najszybszej klasyfikacji, należy zaliczyć największe i najbardziej zróżnicowane obręby – Obroki, Ostrów oraz Wilkołaz Drugi (Rys. 40). To tereny, gdzie występują gleby o różnej wartości, od żyznych lessów po grunty słabsze i bardziej podatne na erozję. Różnorodność ta wymaga precyzyjnego określenia klas gleb, aby właściwie ocenić potencjał rolniczy i dostosować uprawy do warunków naturalnych. Brak aktualnej klasyfikacji na tych obszarach utrudnia także sprawiedliwe naliczanie podatku rolnego. Drugą grupę stanowią obręby, w których klasyfikacja gleb również wymaga poprawy, ale nie w trybie tak pilnym. Do nich należą Pułankowice, Rudnik Szlachecki, Rudnik Szlachecki Kolonia oraz Wilkołaz Pierwszy. W tych miejscowościach obserwuje się zróżnicowanie gleb, szczególnie związane z obecnością sadów i terenów o użytkowaniu mieszanym. Część gruntów zmieniła przeznaczenie w ostatnich latach, dlatego dotychczasowa klasyfikacja nie oddaje w pełni ich wartości. Aktualizacja w tym zakresie pozwoli lepiej ocenić potencjał tych terenów i zaplanować ich dalsze użytkowanie. Trzecia grupa to obręby, w których gleby są bardziej jednorodne, a zmiany w użytkowaniu zachodzą wolniej. Należą do niej mniejsze wsie: Ewunin, Marianówka, Wólka Rudnicka, Zdrapy, Wilkołaz Górny, Wilkołaz Poduchowny, Wilkołaz Trzeci i Zalesie. Choć także tutaj aktualizacja klasyfikacji będzie potrzebna, nie ma ona charakteru naglącego.

Rys. 40. Stopień zapotrzebowania na aktualizację gleboznawczej klasyfikacji gruntów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

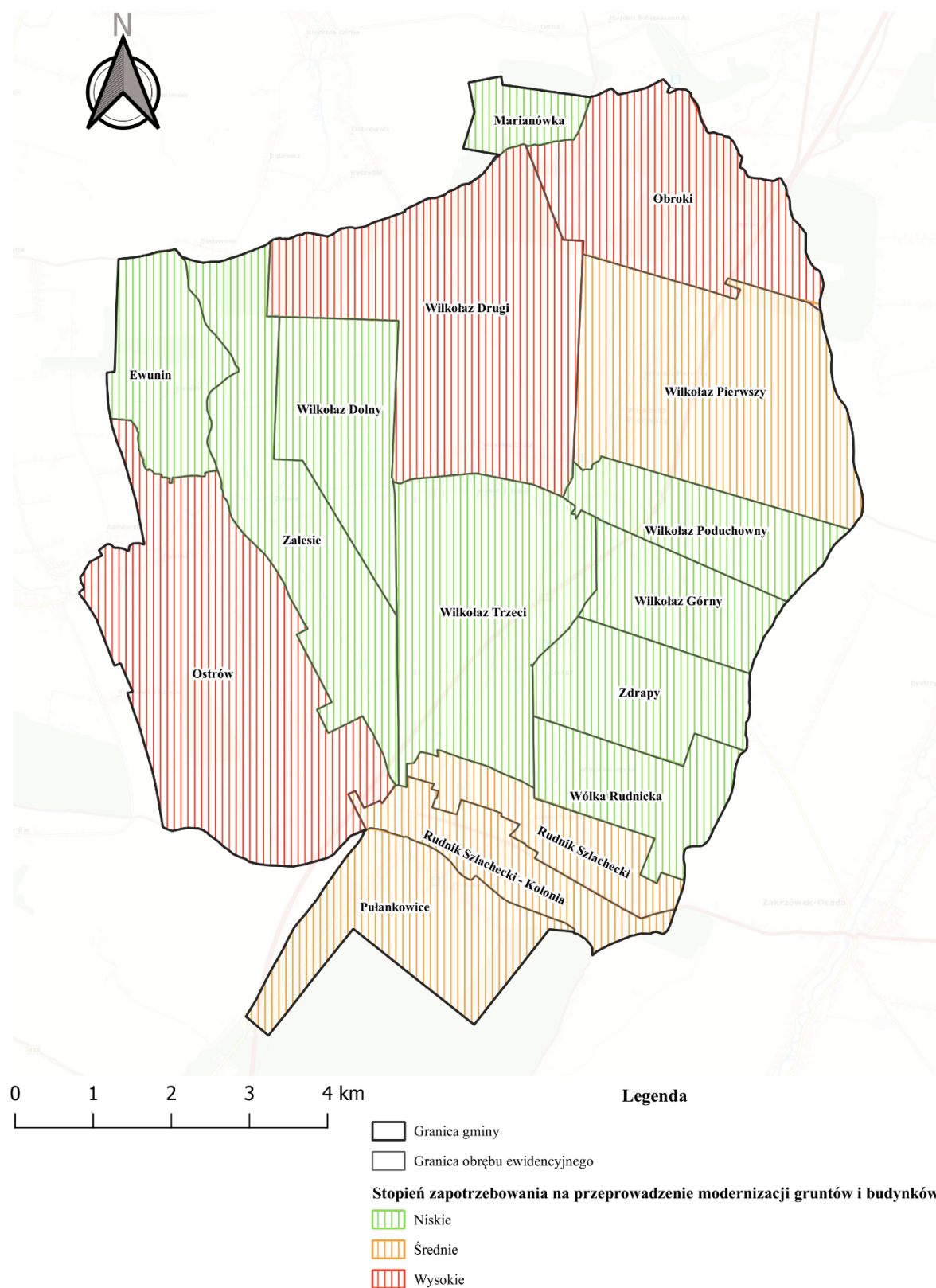
3.9.3 Modernizacja ewidencji gruntów i budynków

W wielu miejscowościach doszło w ostatnich latach do intensywnych zmian – powstawały nowe domy, część dawnych siedlisk została rozbudowana, a budynki gospodarcze zyskiwały nowe funkcje. Niejednokrotnie ewidencja nie odzwierciedla tych przemian, co prowadzi do niezgodności między dokumentacją a stanem faktycznym (Rys. 41.).

Do pierwszej grupy, wymagającej pilnej modernizacji ewidencji, należą Ostrów, Wilkołaz Drugi oraz Obroki. To obręby o dużej powierzchni i dynamicznie rozwijającej się zabudowie. Powstały tu nowe siedliska i domy, a część dawnych budynków gospodarczych przekształcono w mieszkalne lub usługowe. Obecny zapis w ewidencji nie nadąża za tymi zmianami, co utrudnia nie tylko planowanie przestrzenne, ale także prowadzenie spraw administracyjnych i podatkowych.

Drugą grupę tworzą miejscowości, w których zmiany są nieco mniej dynamiczne, lecz wciąż istotne. To przede wszystkim Wilkołaz Pierwszy, Pułankowice, Rudnik Szlachecki i Rudnik Szlachecki Kolonia. W tych wsiach powstają nowe domy jednorodzinne, część pól przeznacza się pod zabudowę zagrodową, a struktura siedliskowa stopniowo się zagęszcza. Konieczne jest więc uaktualnienie ewidencji, aby dane odzwierciedlały rzeczywisty obraz przestrzeni. Do trzeciej grupy można zaliczyć pozostałe obręby – Ewunin, Marianówkę, Wólkę Rudnicką, Zdrapy, Wilkołaz Górny, Wilkołaz Poduchowny, Wilkołaz Trzeci i Zalesie. W tych miejscowościach zmiany w zabudowie zachodzą powoli i mają raczej punktowy charakter. W ewidencji występują rozbieżności, ale nie są one na tyle duże, by wymagały natychmiastowych działań. Modernizację można przeprowadzić w dalszej kolejności, po uporządkowaniu obrębów o większej skali przekształceń.

Rys. 41. Stopień zapotrzebowania na przeprowadzenie modernizacji ewidencji gruntów i budynków

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EGİB

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

3.9.4 Aktualizacja map glebowo rolniczych

Mapy glebowo-rolnicze są jednym z podstawowych narzędzi wykorzystywanych w planowaniu rozwoju rolnictwa, ochronie gleb i prowadzeniu racjonalnej gospodarki przestrzennej. Pokazują one nie tylko rodzaje gleb, ale także ich wartość rolniczą i przydatność do upraw. W gminie Wilkołaz, gdzie aż ponad osiemdziesiąt procent powierzchni zajmują użytki rolne, znaczenie tych map jest szczególnie duże. Niestety, obecne opracowania w wielu miejscach są już nieaktualne, a rzeczywisty stan gruntów odbiega od tego, co zapisano w dokumentacji.

Na przestrzeni ostatnich lat w gminie doszło do wielu zmian w użytkowaniu ziemi, które nie znalazły odzwierciedlenia w mapach glebowo-rolniczych. W kilku obrębach – między innymi w Wilkołazie Pierwszym, Drugim i Trzecim oraz w Pułankowicach – pojawiły się nowe sady, które powstały kosztem gruntów ornych. Z kolei w innych wsiach, takich jak Obroki czy Ostrów, część pól została odłogowana lub uległa degradacji wskutek erozji. W wielu miejscach, zwłaszcza w dolinach rzek, grunty podmokłe były w przeszłości użytkowane jako łąki, a obecnie są zaorywane i zamieniane na grunty orne. Te wszystkie zmiany wpływają na przydatność gleb, a mapy, które nie zostały od dawna zaktualizowane, nie pokazują ich faktycznego charakteru.

Istotnym problemem jest także rozdrobnienie gospodarstw i intensywna zabudowa w centralnych częściach gminy, szczególnie w obrębach Wilkołaz Pierwszy i Pułankowice. Pola, które jeszcze kilkanaście lat temu miały jednolity charakter rolniczy, zostały w wielu miejscach podzielone na działki budowlane. Część gruntów użytkowana jest już zupełnie inaczej – powstają tam domy jednorodzinne, siedliska czy małe zakłady usługowe. Obecne mapy glebowo-rolnicze nie oddają tego stanu rzeczy, przez co ich przydatność praktyczna znacząco spada.

Na konieczność aktualizacji map wpływa również budowa drogi ekspresowej S19, która przecięła teren gminy Wilkołaz. Trasa ta spowodowała trwałe wyłączenie wielu hektarów ziemi z użytkowania rolniczego, a jednocześnie podzieliła istniejące pola i gospodarstwa, zmieniając układ przestrzenny gruntów. Wzdłuż nowej drogi pojawiają się także przekształcenia funkcjonalne – część terenów w jej sąsiedztwie zmienia przeznaczenie z rolniczego na inwestycyjne czy usługowe. Tak poważna ingerencja w przestrzeń rolniczą musi znaleźć

odzwierciedlenie w dokumentacji, w przeciwnym razie mapy glebowo-rolnicze nie będą miały praktycznego zastosowania.

Aktualizacja map glebowo-rolniczych jest również konieczna z uwagi na zmiany jakości gleb spowodowane czynnikami naturalnymi i gospodarczymi. Występujące w gminie procesy erozyjne, szczególnie w obrębach położonych na stokach lessowych, takich jak Rudnik Szlachecki czy Wilkołaz Drugi, prowadzą do stopniowego obniżania klasy bonitacyjnej gruntów. Jednocześnie w części terenów, zwłaszcza tam, gdzie stosowane są wapnowanie i nowoczesne metody agrotechniczne, gleby zyskują wyższą przydatność produkcyjną niż w momencie wcześniejszej klasyfikacji. Brak aktualizacji sprawia, że różnice te nie są widoczne w dokumentacji, co może prowadzić do błędnych decyzji zarówno w gospodarowaniu ziemią, jak i w wycenach podatkowych czy planach inwestycyjnych.

Aktualne mapy są niezbędne także z punktu widzenia ochrony środowiska i gospodarowania wodami. W gminie Wilkołaz występują obszary narażone na suszę i podtopienia, a doliny rzek Urzędówki i Nędznicy wymagają szczególnego monitoringu. Mapy glebowo-rolnicze, które nie uwzględniają współczesnych zmian, nie dostarczają wystarczającej wiedzy o zasięgu gleb podmokłych czy zagrożonych erozją. To z kolei utrudnia planowanie działań melioracyjnych i retencyjnych, które są niezbędne dla stabilnego funkcjonowania rolnictwa w tej gminie.

Konieczność wykonania aktualizacji map glebowo-rolniczych w gminie Wilkołaz jest bezdyskusyjna. Obecne opracowania nie odzwierciedlają rzeczywistego użytkowania gruntów, nie pokazują zmian w jakości gleb i nie nadążają za dynamicznym rozwojem zabudowy. Budowa drogi ekspresowej S19 dodatkowo zwiększyła te rozbieżności, powodując trwałe zmiany w strukturze przestrzeni rolniczej. Nowe mapy pozwolą właściwie ocenić potencjał rolniczy poszczególnych obrębów, ułatwią planowanie inwestycji i działań ochronnych oraz staną się podstawą do sprawiedliwego i przejrzystego gospodarowania zasobami ziemi.

4. PODSUMOWANIE - WNIOSKI DOTYCZĄCE MODERNIZACJI TERENÓW ROLNYCH WYNIKAJĄCE Z PRZEPROWADZONEJ ANALIZY I USTALEŃ ZE SPORZĄDZONEGO PLANU URZĄDZENIOWO- ROLNEGO GMINY

Na podstawie przeprowadzonej analizy i ustaleń możemy stwierdzić że w gminie Wilkołaz istnieją potrzeby związane z modernizacją terenów rolnych:

- 1) wynikające z ogólnej charakterystyki gminy;
- 2) wynikające z potrzeby poprawy gospodarki gruntami i kształtowania struktury agrarnej;
- 3) wynikające z potrzeby poprawy funkcjonalności przestrzeni rolniczej gminy, w tym struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych;
- 4) wynikające z potrzeby poprawy warunków wodnych i gospodarki wodnej;
- 5) wynikające z potrzeby urządzenia funkcjonalnej sieci dróg transportu rolnego;
- 6) wynikające z potrzeby kształtowania krajobrazu naturalnego, ochrona przyrody i środowiska naturalnego;
- 7) wynikające z potrzeby rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych;
- 8) wynikające z zapotrzebowania na prace urządzeniowo–rolne;
- 9) wynikające z potrzeby realizacji prac geodezyjno –kartograficznych.

Ad. 1. Wynikające z ogólnej charakterystyki gminy

Gmina Wilkołaz posiada wyraźnie rolniczy charakter, który determinuje zarówno życie mieszkańców, jak i kierunki rozwoju lokalnej gospodarki. Na jej terenie dominują małe i średnie gospodarstwa rolne, oparte w dużej mierze na tradycyjnych metodach uprawy. Ukształtowanie powierzchni, obejmujące faliste wzniesienia, doliny i wąwozy lessowe, sprawia, że tereny te

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

odznaczają się szczególnymi walorami krajobrazowymi, jednak równocześnie stanowią wyzwanie dla nowoczesnej mechanizacji prac polowych. Występujące gleby lessowe cechują się wysoką żyznością, ale narażone są na procesy erozyjne, co wymaga wprowadzania odpowiednich zabiegów ochronnych. W kontekście charakterystyki gminy należy również podkreślić jej strategiczne położenie komunikacyjne – bliskość drogi ekspresowej S19 oraz linii kolejowej sprawia, że gmina dysponuje potencjałem do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego i dywersyfikacji działalności gospodarczej. Wszystkie te czynniki wskazują, że potrzeby modernizacyjne wynikają tu zarówno z konieczności dostosowania rolnictwa do warunków naturalnych, jak i z chęci wykorzystania potencjału lokalizacji i zasobów.

Ad. 2. Wynikające z potrzeby poprawy gospodarki gruntami i kształtowania struktury agrarnej

Jednym z podstawowych problemów rolnictwa w gminie Wilkołaz jest rozdrobnienie gruntów i ich niekorzystny układ przestrzenny. W wielu przypadkach działki należące do jednego gospodarstwa znajdują się w znacznej odległości od siebie, co generuje dodatkowe koszty i obniża efektywność pracy. Utrudnia to racjonalne planowanie upraw, a także ogranicza możliwość stosowania nowoczesnych technologii i maszyn rolniczych. Konieczne są więc działania zmierzające do scalania gruntów oraz racjonalizacji ich granic. Procesy te powinny być powiązane z rekultywacją terenów zdegradowanych i wprowadzeniem działań przeciwoerozyjnych, które pozwolą na długofalowe zabezpieczenie wartości rolniczej gleb. Zmiany w sposobie użytkowania gruntów oraz ochrona zasobów glebowych powinny prowadzić do wzmocnienia struktury agrarnej, sprzyjającej rozwojowi bardziej konkurencyjnych i stabilnych gospodarstw rolnych.

Ad. 3. Wynikające z potrzeby poprawy funkcjonalności przestrzeni rolniczej gminy

Obecny układ przestrzenny rolnictwa na terenie gminy nie zapewnia pełnej funkcjonalności. Wiele działek nie posiada bezpośredniego dostępu do dróg publicznych, co ogranicza możliwości transportowe i podnosi koszty użytkowania. Struktura wielkościowa gospodarstw jest silnie zróżnicowana, a organizacja przestrzenna pól i zabudowy gospodarczej wymaga uporządkowania. Brakuje też odpowiedniego powiązania między terenami produkcyjnymi a infrastrukturą techniczną i społeczną. Z tego względu niezbędne są działania zmierzające do integracji przestrzeni rolniczej, poprawy dostępności komunikacyjnej, a także modernizacji zabudowy gospodarczej. Poprawa funkcjonalności przestrzeni rolniczej

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

gminy powinna opierać się na kompleksowych scalaniach gruntów, odnowie wsi, a także inwestycjach w infrastrukturę obsługującą rolnictwo i życie mieszkańców.

Ad. 4. Wynikające z potrzeby poprawy warunków wodnych i gospodarki wodnej

Największym problemem w gminie Wilkołaz nie jest nadmiar wody, lecz jej niedobór. Deficyt zasobów wodnych stanowi istotne zagrożenie dla rolnictwa, szczególnie w okresach suszy, które występują coraz częściej. Gleby lessowe, choć bardzo żyzne, mają ograniczoną zdolność zatrzymywania wody, co dodatkowo potęguje trudności w uprawach. W tej sytuacji niezbędne staje się nie tylko prowadzenie prac melioracyjnych i retencyjnych, ale również budowa zbiorników wodnych, które pozwolą na gromadzenie wody w okresach jej nadmiaru i wykorzystywanie w czasie niedoborów. Konieczne jest także zadbanie o istniejącą rzekę Urzędówkę, której potencjał powinien być lepiej wykorzystany w gospodarce wodnej. Modernizacja i pielęgnacja koryta rzeki, w połączeniu z tworzeniem systemów małej retencji, stanowią podstawę działań adaptacyjnych do zmian klimatycznych i zapewnienia stabilności produkcji rolniczej.

Ad. 5. Wynikające z potrzeby urządzenia funkcjonalnej sieci dróg transportu rolnego

Obecna sieć dróg transportu rolnego jest niewystarczająca, a wiele istniejących tras znajduje się w złym stanie technicznym. Niejednokrotnie działki rolnicze pozostają bez odpowiedniego dojazdu, co utrudnia transport produktów rolnych i korzystanie z maszyn. Braki w infrastrukturze drogowej negatywnie wpływają na efektywność rolnictwa i komfort życia mieszkańców. Niezbędne jest więc zarówno modernizowanie istniejących dróg, jak i wytyczanie nowych tras, które zapewnią funkcjonalny i spójny układ komunikacyjny. Działania te powinny obejmować budowę dróg polnych o utwardzonej nawierzchni, dostosowanych do potrzeb transportu rolniczego, a także ich właściwe odwodnienie. Sprawna sieć dróg transportu rolnego to jeden z kluczowych warunków rozwoju nowoczesnego rolnictwa.

Ad. 6. Wynikające z potrzeby kształtowania krajobrazu naturalnego, ochrony przyrody i środowiska naturalnego

Krajobraz gminy Wilkołaz, charakteryzujący się mozaiką pól uprawnych, wąwozów lessowych i zadrzewień śródpolnych, wymaga odpowiedniej ochrony i kształtowania. W obliczu nasilających się procesów erozji oraz presji inwestycyjnej konieczne jest

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

zachowanie elementów przyrodniczych pełniących funkcję naturalnych barier ochronnych. Szczególnie ważne jest wprowadzanie praktyk rolniczych ograniczających degradację gleb, takich jak prowadzenie upraw w poprzek stoków, które ograniczają spływ powierzchniowy i zmniejszają ryzyko erozji wodnej. Istotne znaczenie ma także ochrona bioróżnorodności, zadrzewienia liniowe oraz użytki zielone. Wdrażanie działań na rzecz ochrony przyrody i krajobrazu naturalnego powinno być zintegrowane z rolniczym użytkowaniem przestrzeni, tak aby możliwe było równoczesne prowadzenie produkcji i ochrona środowiska. Kształtowanie krajobrazu sprzyja również walorom turystycznym gminy, czyniąc ją bardziej atrakcyjną dla odwiedzających.

Ad. 7. Wynikające z potrzeby rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej

Gmina posiada znaczny potencjał turystyczny wynikający z jej walorów krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych. Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej może stać się ważnym uzupełnieniem gospodarki rolnej, przyczyniając się do poprawy dochodów mieszkańców i dywersyfikacji źródeł utrzymania. W tym celu konieczne jest tworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej, w tym szlaków pieszych i rowerowych, miejsc wypoczynku, a także promocja lokalnych produktów i tradycji. Wspieranie agroturystyki pozwoli na wykorzystanie potencjału krajobrazowego gminy i zwiększy jej atrakcyjność jako miejsca odwiedzin, jednocześnie wspierając lokalne rolnictwo poprzez dodatkowe źródła dochodu.

Ad. 8. Wynikające z zapotrzebowania na prace urządzeniowo–rolne

Dla poprawy warunków gospodarowania w gminie Wilkołaz konieczne jest prowadzenie szeroko zakrojonych prac urządzeniowo–rolnych. Obejmują one przede wszystkim procesy scalania gruntów, które stanowią jeden z najważniejszych kierunków działań. Scalenia umożliwiają nie tylko powiększenie areałów gospodarstw, lecz także nadanie im bardziej regularnego kształtu, co w praktyce obniża koszty produkcji i pozwala na stosowanie nowoczesnych technologii uprawy. Dzięki scaleniom rolnicy zyskują również lepszy dostęp do dróg publicznych, co jest kluczowe dla organizacji transportu. W ramach prac urządzeniowo–rolnych istotne są również działania obejmujące rekultywację nieużytków, zadrzewienia i zalesienia, a także poprawę warunków wodnych poprzez rozwój systemów melioracyjnych i retencyjnych. Działania te powinny być realizowane kompleksowo, w sposób zapewniający trwałą poprawę jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz efektywne

wykorzystanie zasobów. Prace urządzeniowo–rolne stanowią fundament modernizacji rolnictwa i umożliwiają wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań produkcyjnych.

Ad. 9. Wynikające z potrzeby realizacji prac geodezyjno–kartograficznych

Skuteczna modernizacja terenów rolnych wymaga aktualnych i precyzyjnych danych geodezyjnych. W gminie Wilkołaz niezbędne jest prowadzenie prac związanych z aktualizacją ewidencji gruntów i budynków, modernizacją map glebowo–rolniczych oraz gleboznawczą klasyfikacją gruntów. Wdrożenie nowoczesnych narzędzi kartograficznych i informatycznych pozwoli na lepsze planowanie inwestycji, realizację procesów scaleniowych oraz kontrolę zmian w użytkowaniu przestrzeni. Rzetelne opracowania geodezyjno–kartograficzne są warunkiem sprawnego zarządzania gruntami i umożliwiają skuteczną realizację polityki przestrzennej gminy.

5. WYKORZYSTANA LITERATURA

1. J. Bański, „Przestrzenne aspekty rozwoju obszarów wiejskich w Polsce”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010.
2. T. Chmielewski, „Krajobrazy Polski: walory przyrodnicze, kulturowe i estetyczne”, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin, 2019.
3. A. Czarnecki, „Rola i znaczenie infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2017.
4. Z. Czarnocki, „Podstawy zarządzania zasobami naturalnymi na obszarach wiejskich”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2015.
5. T. Górski, „Agroturystyka na obszarach wiejskich”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2014.
6. C. Józefaciuk, A. Józefaciuk, „Fizjografia rolnicza”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2012.
7. D. Kopeć, „Gospodarka gruntami rolnymi”, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego, Kraków, 2021.

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

8. W. Kociuba, „Gospodarka wodna na obszarach wiejskich”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2016.
9. S. Kozłowski, „Melioracje rolnicze: Podstawy teoretyczne i praktyka”, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin, 2018.
10. S. Krasowicz, „Rozwój zrównoważony rolnictwa w Polsce”, Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy, 2015.
11. J. Krygier, „Ochrona gruntów rolnych”, Wydawnictwo Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych, Falenty, 2009.
12. R. Kulikowski, „Podstawy gleboznawstwa”, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin, 2017.
13. L. Marks, J. Grabowski, U. Stępień, „Mapa Geologiczna Polski 1:500 000 – tekst objaśniający”, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, 2022.
14. A. Mazur, „Zasoby wodne w rolnictwie i ich ochrona”, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin, 2016.
15. Z. Michałowski, „Użytkowanie gruntów na obszarach wiejskich”, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin, 2024.
16. E. Nowocień, „Wybrane zagadnienia erozji gleb w Polsce”, Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy, 2008.
17. T. Nowak, „Agroturystyka jako czynnik rozwoju obszarów wiejskich”, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 2019.
18. W. Sikorski, „Zasady kształtowania przestrzeni rolniczej”, Wydawnictwo Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa, 2013.
19. P. Wolski, „Uwarunkowania klimatyczne w planowaniu przestrzennym”, Wydawnictwo Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa, 2020.
20. A. Zimny, „Podstawy ekologii krajobrazu”, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań, 2011.

21. J. Żelazny, „Struktura agrarna i jej przemiany”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2019.

6. WYKORZYSTANE MATERIAŁY BAZOWE OPISOWE I GRAFICZNE ORAZ ŹRÓDŁA ICH POZYSKANIA

1. Plik GML z danymi Ewidencji Gruntów i Budynków – Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Kraśniku, 2025.
2. Plik GML z danymi BDOT500 – Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Kraśniku, 2025.
3. Plik GML z danymi Geodezyjnej Ewidencji Sieci Uzbrojenia Terenu – Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Kraśniku, 2025.
4. Mapa glebowo- rolnicza w skali 1:5000, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Kraśniku, 2025.
5. Informacje na temat wykonanych scaleń gruntów na terenie gminy Wilkołaz, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Kraśniku, 2025.
6. Informacje na temat wykonanych aktualizacji użytków na terenie gminy Wilkołaz, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Kraśniku, 2025.
7. Informacje na temat wykonanych modernizacji EGiB na terenie gminy Wilkołaz, Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Kraśniku, 2025.
8. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz, Urząd Gminy Wilkołaz, 2010.
9. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz, Urząd Gminy Wilkołaz
10. Raport o Stanie Gminy Wilkołaz w roku 2022, Urząd Gminy Wilkołaz, 2024.
11. Raport o Stanie Gminy Wilkołaz w roku 2023, Urząd Gminy Wilkołaz, 2025
12. Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2009-2020, Urząd Gminy Wilkołaz, 2010
13. Strategia Rozwoju Elektromobilności gminy Wilkołaz na lata 2020-2035, Urząd Gminy Wilkołaz, 2023.
14. Wojewódzka Ewidencja Zabytków Nieruchomych, Wojewódzki Inspektor Zabytków, Lublin 2025
15. Gminne Karty Zabytków, Urząd Gminy Wilkołaz, 2025.
16. Mapy melioracji, PGW „Wody Polskie”, Zlewnia Radom, 2025

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26
sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl
NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

17. Przestrzenne dane geologiczne oraz dane o surowcach mineralnych, Państwowy Instytut Geologiczny, 2025.
18. Dane przestrzenne dotyczące upraw na terenie gminy Wilkołaz, ARiMR, 2025
19. Dane dotyczące zwierząt hodowlanych na terenie gminy Wilkołaz, ARiMR, 2025.
20. Informacje na temat bezrobocia w gminie Wilkołaz, Powiatowy Urząd Pracy w Kraśniku, 2025.
21. Dane demograficzne, Urząd Stanu Cywilnego w Wilkołazie, 2025.
22. Obszary chronione i obszary cenne przyrodniczo, Bank Danych o Lasach, 2025.
23. Wykaz skupów produktów rolniczych, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2025.
24. Szlaki rowerowe na terenie gminy Wilkołaz, Bank Danych o Lasach, 2025.
25. Ortofotomapa o wysokiej rozdzielczości, GUGiK, 2025.
26. Dane przestrzenne BDOT10k, GUGiK, 2025.
27. Dane przestrzenne BDOO, GUGiK, 2025.
28. Numeryczny Model Terenu, GUGiK, 2025.
29. Baza firm funkcjonujących na terenie gminy Wilkołaz, Urząd Gminy Wilkołaz, 2025.

7. SPIS GRAFIK, RYSUNKÓW, ZDJĘĆ

Zdjęcie 1. Wyżynny charakter gminy Wilkołaz	16
Zdjęcie 2. Rzepak uprawiany w Wilkołazie Poduchownym	37
Zdjęcie 3. Uprawa jęczmienia w obrębie Ewunin	64
Zdjęcie 4. Sklep z maszynami rolniczymi Rolmax w Pułankowicach.....	82
Zdjęcie 5. Urzędówka w obrębie Ostrów	96
Zdjęcie 6. Fragment Urzędówki z niskim stanem wody, Wilkołaz Trzeci	97
Zdjęcie 7. Rów nieistniejący w obrębie Wilkołaz Trzeci	97
Zdjęcie 8. Staw hodowlany w obrębie Wilkołaz Dolny.....	101
Zdjęcie 9. Zbiornik wodny w obrębie Wilkołaz Poduchowny	102
Zdjęcie 10. Linia kolejowa w obrębie Wilkołaz Poduchowny	106
Zdjęcie 11. Droga transport rolnego w stanie złym	113

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzania Terenów Rolnych w Lublinie

ul. Bursaki 17, 20-150 Lublin, tel. 81 532 83 52, fax 81 532 53 26

sekretariat@wbglubelskie.pl, www.wbglubelskie.pl

NIP 712-32-35-796, REGON 060659264

Zdjęcie 12. Przepust w Marianówce	114
Zdjęcie 13. Droga gminna w stanie bardzo dobrym	115
Zdjęcie 14. Droga wojewódzka nr 848 w obrębie Obroki	117
Zdjęcie 15. Sarny występujące na terenie gminy Wilkołaz	122
Zdjęcie 16. Krajobraz leśny w miejscowości Obroki.....	124
Zdjęcie 17. Zadrzewienie śródpolne w Wilkołazie Drugim	125
Zdjęcie 18. Restauracja Diamentowa w Wilkołazie Pierwszym	131
Zdjęcie 19. Świetlica wiejska w Wilkołazie Trzecim	136
Zdjęcie 20. Pomnik upamiętniających poległych w I WŚ.....	138
Zdjęcie 21. Zbytkowa kapliczka	139
Zdjęcie 23. Studnia melioracyjna	143
Rys. 1. Położenie i podział administracyjny gminy Wilkołaz.....	13
Rys. 2. Mezoneiony występujące w obszarze gminy Wilkołaz	15
Rys. 3. Rzeźba terenu	17
Rys. 4. Nachylenie terenu	20
Rys. 5. Surowce mineralne.....	22
Rys. 6. Zagrożenie suszą	25
Rys. 7. Struktura i gęstość zaludnienia	28
Rys. 8. Zabudowa istniejąca i planowana	33
Rys. 9. Struktura użytkowania gruntów.....	39
Rys. 10. Lasy i zadrzewienia	47
Rys. 11. Struktura gruntów odłogowanych.....	51
Rys. 12. Typy gleb.....	56
Rys. 13. Wskaźnik bonitacji gleb	58

Rys. 14. Mapa glebowo-rolnicza.....	61
Rys. 15. Wskaźnik rozdrobnienia gospodarstw.....	73
Rys. 16. Działki bez dostępu do drogi.....	81
Rys. 17. Punkty związane z obsługą rolnictwa na terenie gminy Wilkołaz	83
Rys. 18. Istniejąca infrastruktura społeczna.....	89
Rys. 19. Rzeki, rowy i zbiorniki wodne.....	93
Rys. 20. Zagrożenie suszą rolniczą	105
Rys. 21. Kategorie dróg	108
Rys. 22. Usytuowanie dróg z podziałem na kategorie	111
Rys. 23. Usytuowanie dróg z klasyfikacją ze względu na stan.....	118
Rys. 24. Obszary chronionego krajobrazu	120
Rys. 25. Stopień lesistości.....	127
Rys. 26. Obszary atrakcyjne turystycznie	133
Rys. 27. Zmiany w użytkowaniu gruntów	163
Rys. 28. Kryteria wskazujące na konieczność przeprowadzenia scaleń gruntów.....	172
Rys. 29. Zestawienie Procentowe Stanu rowów melioracyjnych w gminie Wilkołaz.....	186
Rys. 30. Proponowane strefy buforowe	192
Rys. 31. Zestawienie procentowe dróg według stanu technicznego	194
Rys. 32. Planowane ścieżki turystyczne	205
Rys. 33. Proponowane ścieżki dydaktyczne	207
Rys. 34. Proponowane szlaki rowerowe	210
Rys. 35. Usytuowanie proponowanych punktów widokowych.....	217
Rys. 36. Stopień zapotrzebowania na wykonanie scalenia gruntów	221
Rys. 37. Długość dróg w kategoriach istnienia	224
Rys. 38. Powierzchnia gruntów odłogowanych w gminie Wilkołaz	237

Rys. 39. Stopień zapotrzebowania na przeprowadzenie aktualizacji użytków gruntowych..	245
Rys. 40. Stopień zapotrzebowania na aktualizację gleboznawczej klasyfikacji gruntów.....	247
Rys. 41. Stopień zapotrzebowania na przeprowadzenie modernizacji ewidencji gruntów i budynków	249

8. SPIS TABEL

Tabela 1. Powierzchnia obrębów ewidencyjnych w gminie Wilkołaz.....	11
Tabela 2. Demografia gminy.....	29
Tabela 3. Struktura użytkowania gruntów	40
Tabela 4. Struktura użytków gruntowych	43
Tabela 5. Grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione	45
Tabela 6. Zestawienie powierzchni gruntów odłogowanych.....	49
Tabela 7. Wyłączenia z produkcji rolnej w roku 2024.....	54
Tabela 8. Ocena jakości użytków rolnych	57
Tabela 9. Wskaźnik bonitacji gleb	59
Tabela 10. Produkcja roślinna	65
Tabela 11. Produkcja zwierzęca	67
Tabela 12. Zestawienie powierzchni, ilości działek i gospodarstw w grupach obszarowych .	69
Tabela 13. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych	72
Tabela 14. Wskaźnik rozdrobnienia gospodarstw	74
Tabela 15. Rozdrobnienie gruntów gospodarstw w grupach obszarowych	76
Tabela 16. Dominujący układ działek rolnych	78
Tabela 17. Działki bez dostępu do drogi publicznej	80
Tabela 18. Istniejąca infrastruktura techniczna	90
Tabela 19. Powierzchnia wód otwartych i sieci rzek	94

Tabela 20. Cieki naturalne.....	95
Tabela 21. Stan rowów melioracyjnych	100
Tabela 22. Układ sieci drogowej.....	108
Tabela 23. Klasy dróg.....	112
Tabela 24. Stan techniczny dróg	116
Tabela 25. Obszary i obiekty chronione.....	121
Tabela 26. Powierzchnia lasów i stopień lesistości.....	128
Tabela 27. Zabytki i obszary zabytkowe	140
Tabela 28. Stan opracowań geodezyjno- kartograficznych.....	147
Tabela 29. Zmiany w użytkowaniu gruntów	161